

ΑΝΟΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ
ΤΗΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΕΝΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

ΑΤΕΛΕ ΜΕΣΩΛΑΓΕΙΟΥ

12

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
1.Εισαγωγή. Η ανώνυμη εταιρεία στο σύγχρονο κόσμο και η ευρωπαϊκή ενοποίηση του δικαίου της.	1
2.Έκτακτη αύξηση του κεφαλαίου. Ιδιόρρυθμη ένταξη του θεσμού στα πλαίσια του δικαίου μας.	6
2.1 Η έκτακτη αύξηση και τα προβλήματά της στο δίκαιό μας.	8
2.2 Σύντομη παράθεση του αντίστοιχου γερμανικού θεσμού.	9
2.3 Συστήματα ελέγχου και δημοσιότητας που αφορούν την ανώνυμη εταιρεία.	12
2.4 Συστήματα ελέγχου και δημοσιότητας που αφορούν την ανώνυμη. Το σύστημα που ισχύει στη χώρα μας.	13
2.5 Η ρύθμιση της δεύτερης Οδηγίας για την αύξηση του κεφαλαίου.	15
2.6 Η εναρμόνιση του δικαίου μας με τη δεύτερη Οδηγία όσο αφορά την ανάθεση της εξουσίας προς αύξηση του κεφαλαίου.	17
2.7 Η έκτακτη αύξηση σαν τροποποίηση του καταστατικού που γίνεται χωρίς τη διαδικασία της τροποποίησης.	20
2.8 Η διόρθωση του καταστατικού μετά την έκτακτη αύξηση.	22
2.9 Η καταβολή του νέου κεφαλαίου στην έκτακτη αύξηση.	23
2.10 Η θεραπεία ενδεχόμενων ελαττωμάτων στην έκτακτη αύξηση.	24
2.11 Συνέπειες από την αποτυχημένη εναρμόνιση του δικαίου μας με τη δεύτερη Οδηγία.	26
2.12 Άμεση εφαρμογή στη Χώρα μας διατάξεων της δεύτερης Οδηγίας.	28

3. Δέσμευση της ανώνυμης εταιρείας από πράξεις του αντιπροσωπευτικού της οργάνου.	31
4. Ο έλεγχος της διοίκησης της Ανώνυμης εταιρείας. Το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής εταιρείας και προοπτικές εξέλιξης της Ελληνικής νομοθεσίας.	39
4.1 Ο έλεγχος της διοίκησης μέσω βελτίωσης της οργανωτικής δομής της ανώνυμης εταιρείας.	41
4.2 Ο έλεγχος της διοίκησης πηγή συγκρούσεων των φορέων εξουσίας στην ανώνυμη εταιρεία.	48
4.3 Επίλογος	53
5. Το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ανώνυμης εταιρείας και εισφορές σε είδος.	55
5.1 Εισαγωγή	55
5.2 Η ουσιαστική δικαιολόγηση της απόφασης αύξησης του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος.	57
5.3 Η μεταχείριση των επιμέρους περιπτώσεων αύξησης του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος.	60
5.4 Το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ανώνυμης εταιρείας στις εισφορές σε είδος, από δικαιοπολιτική άποψη.	62
6. Ο έλεγχος της ανώνυμης εταιρείας για καταθέσεις μετρητών σε τραπεζικές θυρίδες.	64
7. Η εταιρική εμπλοκή λόγω συμμετοχών 50:50.	68
7.1 Τρόποι ανεμπλοκής.	69
7.2 Η ακαταλληλότητα του άρθρου 69.	71
7.3 Ο παραλληλισμός με την κοινωνία μετοχών.	72
7.4 Η ύπαρξη κενού και η ανάγκη πλήρωσής του.	73
7.5 Η απόφαση ισότιμης συμμετοχής στο κεφάλαιο και κατά πόσο αποτελεί «συμφωνία» κατά την έννοια του άρθρου 790 ΑΚ.	74

8. Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας. (θεωρητική και νομολογιακή αντιμετώπιση).	77
8.1 Η «εξωτερική» κάμψη της νομικής προσωπικότητας.	78
Α. Ευθύνη των μελών του ν. π. για τις έναντι τρίτων υποχρεώσεις του	78
Β. Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας στον Όμιλο επιχειρήσεων	80
8.2 Η ευθύνη της μητρικής επιχείρησης για τις υποχρεώσεις της θυγατρικής της.	81
8.3 Η «εσωτερική» κάμψη της νομικής προσωπικότητας.	82
8.4 Νομολογιακά δεδομένα.	82
8.5 Επίλογος.	86
9. Η παραμέριση της νομικής προσωπικότητας στις ναυτιλιακές εταιρείες.	88
10. Η έννοια της επιχείρησης στις διατάξεις περί συνδεδεμένων επιχειρήσεων του νόμου περί Α.Ε.	91
10.1 Το φαινόμενο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων ως πρόκληση για την έννομη τάξη.	91
10.2 Ο προσδιορισμός της έννοιας της συνδεδεμένης επιχείρησης στο νόμο περί Α.Ε.	92
10.3 Τα πορίσματα της Γερμανικής επιστήμης για την έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης.	93
10.4 Επιλογές του κοινοτικού και Έλληνα νομοθέτη.	95
10.5 Η εμπορική ιδιότητα ως απαραίτητο χαρακτηριστικό.	98
10.6 Η μη αναγνώριση όλων των φορέων άσκησης οικονομικής δραστηριότητας ως συνδεδεμένων επιχειρήσεων και η συμβατότητά της με το κοινοτικό δίκαιο.	99
11. Ζητήματα από την λειτουργία του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών.	102
11.1 Η νομική φύση του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών.	102
11.2 Οι θέσεις της νομολογίας	104

12. Η ανώνυμη εταιρεία στα πλαίσια της νέας επιμελητηριακής νομοθεσίας.	105
12.1 Οι υποχρεώσεις κατά την ίδρυση της ανώνυμης εταιρείας του επιμελητηρίου.	105
12.2 Υποχρεώσεις της ανώνυμης εταιρείας κατά τη λειτουργία της.	106
12.3 Δικαιώματα της ανώνυμης εταιρείας κατά τη λειτουργία της. Δικαιολογητικός λόγος των νέων ρυθμίσεων.	108
12.4 Δικαιολογητικός λόγος των νέων ρυθμίσεων,	109
13. Τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών και οι επιβαλλόμενες μεταρρυθμίσεις του σε σχέση με την ευρωπαϊκή ανώνυμη εταιρεία.	110
13.1 Καταχρήσεις και υπεξαιρέσεις από τους διοικητές της εταιρείας.	111
13.2 Ρύθμιση του θέματος των ανυπόστατων, ανύπαρκτων Συνεδριάσεων Γενικών Συνελεύσεων και του Διοικητικού Συμβουλίου.	112
13.3 Περιορισμός της γραφειοκρατίας και των δημοσιεύσεων-Ευρετηρίαση των δημοσιεύσεων στο Τεύχος Α.Ε. και Ε.Π.Ε.	112
13.4 Τα ιδιαίτερα προβλήματα της απώλειας τίτλων για την οποία προβλέπουν οι διατάξεις του Ν 2190/1920.	114
13.5 Απώλεια τίτλων για την οποία προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 12α του Ν 2190/1920.	114
<u>Βιβλιογραφία</u>	
<u>Παράτημα</u>	
Α' μέρος: Πραγματικά περιστατικά από την εφαρμογή του νόμου περί Ανώνυμης Εταιρείας και οι δικαστικές αποφάσεις που πάρθηκαν.	
Β' μέρος: Άρθρα από την επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων που ισχύουν για τις τέσσερις οδηγίες- Την πρώτη οδηγία της 9 Μαρτίου 1968 Την δεύτερη οδηγία της 13 Δεκεμβρίου 1976 Την τρίτη οδηγία της 9 Οκτωβρίου 1978 Την τέταρτη οδηγία της 25 Ιουλίου 1978	

1. Εισαγωγή. Η Ανώνυμη Εταιρεία στο σύγχρονο κόσμο και η Ευρωπαϊκή ενοποίηση του δικαίου της.

Η Ανώνυμη εταιρεία είναι μια γνωστή οργάνωση, που η τεχνική της βασίζεται σε ένα μέγιστο κεφάλαιο, αριθμό-κανόνα, που μοιράζεται σε αναρίθμητες μετοχές με ελάχιστο μέγεθος. Η οργάνωση αυτή προσφέρει στην ανώνυμη εταιρεία τη δυνατότητα να συγκεντρώνει και να επενδύει τεράστια δικά της (ίδια) κεφάλαια. Ειδικότερα, να δέχεται εισφορές ασήμαντες από σημαντικό αριθμό μετόχων από τον καθένα, που επιθυμεί να διαθέσει οικονομίες του για να αποκτήσει μία ή περισσότερες μετοχές.

Η οργάνωση αυτή που στηρίζεται στο κεφάλαιο σαν αριθμό-κανόνα, επιτρέπει στην ανώνυμη να δέχεται στους κόλπους της μετόχους αναρίθμητους. Η ανώνυμη, κατά συνέπεια, είναι ένωση προσώπων με πολυπρόσωπη συμμετοχή. Για αυτό και αντιμετωπίζει αναπόφευκτα προβλήματα διακυβέρνησης.

Η ένωση προσώπων συγκαλεί στην έδρα της γενική συνέλευση με θέμα «εκλογή διοίκησης». Στην ανώνυμη, όμως, που ευτύχησε να έχει αναρίθμητους μετόχους, η γενική συνέλευση δεν είναι εστία της δημοκρατίας. Και ούτε θα μπορούσε κάτι παρόμοιο να γίνει ανεκτό από το μέτοχο επιχειρηματία το μέτοχο-γεννήτορα της καθεμιάς ανώνυμης ή το διάδοχό του.

Η ανώνυμη είναι εργαλείο θαυμάσιο μόνο στα χέρια του μετόχου-επιχειρηματία ενός μετόχου που ασκεί επιχείρηση για τους δικούς του στόχους: για κέρδος και για δύναμη προσωπική. Ο μέτοχος αυτός συνεπώς επιθυμεί και να ελέγχει την ανώνυμη. Αυτό το πετυχαίνει μέσω της γενικής συνέλευσης.

Οι άλλοι μέτοχοι, οι μέτοχοι επενδυτές, απέχουν μόνιμα από τη γενική συνέλευση. Δεν έχουν ούτε ενδιαφέρον, ούτε και συμφέρον, να παίρνουν μέρος στις εργασίες της, που τους είναι ξένες ή απρόσιτες. Αφήνουν, συνεπώς, το μέτοχο επιχειρηματία να διαθέτει πλειοψηφία σε μια ισχυρή γενική συνέλευση. Να ελέγχει την ανώνυμη, έχοντας μια μικρή συμμετοχή μια συμμετοχή, που είναι τόσο πιο στενότερη όσο πιο ευρύτερη είναι η διασπορά των μετοχών.

Η γενική συνέλευση αποτελεί αξία πολύτιμη για την οργάνωση και λειτουργία της οικονομίας. Η τεχνική της γενικής συνέλευσης λαμβάνει τις βασικές αρχές που ακολουθεί από την οργάνωση που υπηρετεί εκείνη, που στηρίζεται στον αριθμό-κεφάλαιο. Με άλλα λόγια, εμπνέεται από τον κεφαλαιακό και τον απρόσωπο χαρακτήρα, που η οργάνωση εκείνη προσδίδει στην ανώνυμη. Έτσι, υιοθετεί δυο βασικές αρχές: της απαρτίας και της πλειοψηφίας οι οποίες δεν είναι προσωπικές αλλά απολύτως κεφαλαιακές.

Στην Ελλάδα, η ανώνυμη εταιρεία έχει κερδίσει οριστικά τη «μάχη» με την εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, την άλλη κεφαλαιακή αλλά και προσωπική επίσης εταιρεία του δικαίου μας. Συνακόλουθα, επεκτείνει την κυριαρχία της πιο πέρα από το χώρο που την εξέθρεψε, το χώρο της μεγάλης επιχείρησης, στα πιο πλατιά πεδία των μεσαίων και των μικρών ακόμη επιχειρήσεων. Έτσι, η ανώνυμη έγινε προσωπική που δεν αντιστοιχεί στην τυπική ανώνυμη, με τη μεγάλη ή μικρή διασπορά των μετοχών της.

Η ανάλυση που προηγήθηκε έδειξε ότι η σύγχρονη οικονομία βρίσκει στην ανώνυμη έναν πολύτιμο τύπο εταιρείας έναν τύπο, που είναι έτοιμος να υπηρετήσει δύο ξεχωριστούς τομείς: εκείνον της μεγάλης επιχείρησης και τον άλλον της μικρής και της μεσαίας. Ο τύπος όμως της ανώνυμης, στον καθένα από τους τομείς που υπηρετεί, εμφανίζει και διαφορετικά προβλήματα. Το δίκαιο, αυτό που έχει νομοθετική προέλευση, δεν ασχολείται εξίσου με όλα τα προβλήματα. Ασχολείται μόνο με τα προβλήματα που εμφανίζονται στον πρώτο από τους τομείς σε εκείνον της μεγάλης επιχείρησης, όπου η ανώνυμη ξεκίνησε τη σταδιοδρομία της. Με τα προβλήματα που εμφανίζονται στο δεύτερο τομέα, της μικρής και της μεσαίας επιχείρησης, δεν ασχολείται παρά μόνο το δίκαιο που έχει νομολογιακή προέλευση. Και το δίκαιο αυτό επεμβαίνει μόνο μερικά και κατασταλτικά: για να επανορθώσει τις δυσάρεστες συνέπειες που παράγει η κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας.

Ο νομοθέτης έχει αφιερώσει την προσοχή του στην τυπική ανώνυμη και έχει παραμελήσει αισθητά την προσωπική. Και αυτό δεν

ισχύει μόνο στην Ελλάδα. Αληθεύει, πολλαπλώς, και για τις άλλες χώρες της Κοινότητας, όσο μας είναι φυσικά γνωστό.

Και η Κοινότητα, από το άλλο μέρος, με την πολιτική της εναρμόνισης που εγκαινίασε, παρέμεινε στα πλαίσια που της ήταν ήδη γνωστά στα πλαίσια που μέσα τους είχαν κλειστεί τα δίκαια των χωρών μελών της. Συνακόλουθα, χάρισε και αυτή στην τυπική μονάχα ανώνυμη τη προσοχή της. Για την τυπική ανώνυμη προσπάθησε και προσπαθεί να παραγάγει όρους ισοδύναμους στη γεωγραφική της έκταση.

Μόνο στη Γερμανία ξεκίνησε, τα τελευταία χρόνια, χωρίς να καταλήξει πουθενά, μια κίνηση για την ανύψωση της προσωπικής ανώνυμης σε τύπο ιδιαίτερο. Συγκεκριμένα πρότεινε να θεσπισθεί ο τύπος της ιδιωτικής ανώνυμης, σαν πρώτο σκαλοπάτι προς εκείνον τελικά της τυπικής. Αλλά οι συνθήκες, που οδήγησαν στη κίνηση αυτή, δεν είναι όμοιες με τις συνθήκες που κρατούν στη χώρα μας. Για αυτό και η φιλοσοφία, που διατρέχει τον τύπο της ιδιωτικής ανώνυμης, δεν απαντά στην προβληματική, που παρακολουθεί επίμονα την ελληνική προσωπική ανώνυμη.

Στην πολιτική της εναρμόνισης, οι στόχοι που επέλεξε η Κοινότητα φαίνονται σε γενικές γραμμές ελάχιστοι. Οι στόχοι όμως αυτοί, στο στάδιο της υλοποίησης, επικεντρώνονται σε πολυάριθμα σημεία της ανώνυμης. Και από αυτά αναπτύσσονται σε στόχους πολυάριθμους και πολυσύνθετους.

Η εναρμόνιση επιθυμεί να καταστήσει την ανώνυμη θεσμό, που είναι έτοιμος σε όλα, να λειτουργήσει ισότιμα για όλους: για το μέτοχο επιχειρηματία από τη μία μεριά και για την κοινωνία από την άλλη θεσμό, κατά συνέπεια, που δύναται να πείσει, τελικά, πως λειτουργεί και για την κοινωνία ωφέλιμα. Με τον όρο κοινωνία εδώ εννοούνται οι μέτοχοι επενδυτές, οι κάθε λογής δανειστές και, τέλος, οι εργαζόμενοι στην εταιρική επιχείρηση.

Όσο αφορά τη χώρα μας, η πολιτική της εναρμόνισης, που εγκαινίασε η Κοινότητα, ανοίγει μια νέα εποχή για το δίκαιο της ανώνυμης, και, πιο πέρα, για το σύνολο σχεδόν του εμπορικού μας δικαίου.

Το δίκαιο της ανώνυμης, οφείλει να ανταποκρίνεται στο γράμμα και στο πνεύμα της εναρμόνισης. Οφείλει, ειδικότερα, να αναμορφώνει τις παλαιές ρυθμίσεις του και να τις εμπλουτίζει με καινούργιες. Και όλα αυτά ακολουθώντας τις γενικές και ειδικές γραμμές που πάνω τους βαδίζει η εναρμόνιση και φυλάσσοντας με επιμέλεια τις υποδείξεις που προβάλλει η νομοθετική τεχνική. Το δίκαιο της ανώνυμης σαν προϊόν της εναρμόνισης δεν είναι ανεξάρτητο και για αυτό το λόγο δε θα πρέπει να αφήνει κενά.

Το υπόλοιπο εμπορικό μας δίκαιο, που πλαισιώνει εκείνο της ανώνυμης, δεν επιτρέπεται να μένει απαθές και αδρανές μπροστά στην εξέλιξη που συντελείται. Οι κλάδοι του δικαίου οφείλουν να πορεύονται παράλληλα. Αλλιώς, κλονίζεται για τους θεσμούς η μεταξύ τους σχέση και ισορροπία.

Η επιστήμη του δικαίου έχει καθήκον να αποφεύγει τη διαφοροποίηση και να εμμένει σταθερά στην ενοποίηση. Και, για να ανταποκρίνεται σε αυτό το καθήκον, οφείλει να προχωρεί συγκριτικά: να αναζητεί μεθοδικά το πνεύμα των κοινοτικών κανόνων, εξιχνιάζοντας τις ρίζες τους στα δίκαια των ευρωπαϊκών χωρών. Και, παράλληλα, να τηρείται σταθερά ενήμερη για τη δουλειά που γίνεται σε αυτές τις χώρες για τον τρόπο, που η νομική τους επιστήμη χειρίζεται τα αντίστοιχα τους δίκαια, στην ερμηνεία και την εφαρμογή τους.

Κανείς δε δύναται να αμφισβητήσει, ότι ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δε σημαίνει καθόλου, και δε χρειάζεται να σημαίνει, εξάλειψη της ιδιομορφίας των επιμέρους ευρωπαϊκών πολιτισμών. Για να διαφυλάξει όμως ένας πολιτισμός την ιδιομορφία του, πρέπει αυτή να είναι θεμελιωμένη στην ποιότητα. Σε μια ποιότητα, συγκεκριμένα, που να μπορεί να γίνει πόλος έλξης και πρότυπο προς μίμηση.

Η εναρμόνιση του δικαίου των ανώνυμων εταιρειών εμπίπτει στην εν γένει δράση της Κοινότητας στη δράση, που για στόχο της έχει «τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς» στους κόλπους της Κοινότητας. Ειδικότερα, όμως, τείνει στο να προσαγάγει την ελευθερία εγκατάστασης των εταιρειών από τη μια χώρα της Κοινότητας στην άλλη. Και προχωρεί σε αυτό, καθιστώντας ισοδύναμες τις εγγυήσεις

που παρέχουν οι χώρες αυτές στους μετόχους και τους εταιρικούς δανειστές.

Η εναρμόνιση, όμως, δεν έργο απλό και δεν πορεύεται πάντοτε ομαλά. Μια αποτυχημένη εναρμόνιση μπορεί να έχει δυσάρεστες συνέπειες για την υπαίτια χώρα.

Σε αυτή την εργασία το ενδιαφέρον μου επικεντρώνεται συγκεκριμένα στα εξής:

- Έκτακτη αύξηση του κεφαλαίου. Ιδιόρρυθμη ένταξη του θεσμού στα πλαίσια του δικαίου μας.
- Δέσμευση της ανώνυμης εταιρείας από πράξεις του αντιπροσωπευτικού της οργάνου.
- Ο έλεγχος της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας. Το παράδειγμα της ευρωπαϊκής εταιρείας και προοπτικές εξέλιξης της ελληνικής νομοθεσίας.
- Το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ανώνυμης εταιρείας και εισφορές σε είδος.
- Ο έλεγχος της ανώνυμης εταιρείας για καταθέσεις μετρητών σε τραπεζικές θυρίδες.
- Η εταιρική εμπλοκή λόγω συμμετοχών 50:50.
- Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας.(θεωρητική και νομολογιακή αντιμετώπιση).
- Η παράμεριση της νομικής προσωπικότητας στις ναυτιλιακές εταιρείες.
- Η έννοια της επιχείρησης στις διατάξεις περί συνδεδεμένων επιχειρήσεων του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών.
- Ζητήματα από τη λειτουργία του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών.
- Η ανώνυμη εταιρεία στα πλαίσια της νέας επιμελητηριακής νομοθεσίας.
- Τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών και οι επιβαλλόμενες μεταρρυθμίσεις του σε σχέση με την ευρωπαϊκή ανώνυμη εταιρεία.

2. Έκτακτη αύξηση του κεφαλαίου. Ιδιόρρυθμη ένταξη του θεσμού στα πλαίσια του δικαίου μας.

Έκτακτη αύξηση ονομάζεται εκείνη που αποτελεί παρέκκλιση από τον κανόνα που γίνεται, δηλαδή, με βάση διατάξεις του ν.2190/1920. Ονομάζεται έκτακτη, για να διακρίνεται από εκείνη που αποτελεί τον κανόνα, τη τακτική. Πρέπει να αναφερθεί ότι η έκτακτη αύξηση μπορεί να ονομαστεί και «κατ' ανάθεση αύξηση». Γιατί, αποφασίζεται από ένα όργανο, που έχει τη σχετική εξουσία δοτή, δηλαδή από ανάθεση.

Το παράδοξο και το αδόκιμο, εδώ, βρίσκονται στην ύπαρξη του θεσμού, που τον κατατάσσει κοντά στην τακτική αύξηση του κεφαλαίου. Παρόμοιο θεσμό γνωρίζει και το γερμανικό για την ανώνυμη δίκαιο, που αποστρέφεται τα παράδοξα και αποφεύγει τα αδόκιμα. Αντίστοιχο του, ενόψει νομοθετικής πενίας έχει επινοήσει η πράξη στην Ελβετία. Ενώ στη Γαλλία, ο οικείος νόμος του 1966 έχει εισαγάγει ένα θεσμό υποκατάστατό του. Το παράδοξο και το αδόκιμο, εδώ, βρίσκονται στην κατασκευή του θεσμού μας και τις κατ' ιδίαν ρυθμίσεις του. Στον τρόπο, με τον οποίο πλάστηκε από την αρχή, για να επιτελεί την όντως πολύτιμη λειτουργία του. Και στον τρόπο, με τον οποίο προσαρμόστηκε στο παράγωγο της Κοινότητας δίκαιο.

Η διάταξη του άρθρου 13 ν.2190/1920 ορίζει ότι οι αυξήσεις, που ονομάζονται έκτακτες, «δεν αποτελούν τροποποιήσεις του καταστατικού». Ενώ δηλαδή για στόχο της είχε να διευκολύνει τον πολύτιμο αυτό θεσμό, τον έριξε σε μια δίνη από δυσκολίες και αδιέξοδα.

Η έκτακτη αύξηση όμως είναι παράλληλα και αντικείμενο αδόκιμης προσέγγισης του νομοθέτη. Το πρόβλημα ξεκινάει ιδίως από τη διάταξη που κατέστησε αρμόδια για την έκτακτη αύξηση δύο παράλληλα όργανα: τη συνηθισμένη γενική συνέλευση και το διοικητικό συμβούλιο. Η ρύθμιση αυτή, υπήρξε καρπός της σύνεσης του πρώτου νομοθέτη που σύνταξε τον αξιόλογο για τον αξιόλογο ν.2190/1920. Πολύ αργότερα όμως, και συγκεκριμένα στην τελευταία μεταρρύθμιση του δικαίου της ανώνυμης, η εν λόγω ρύθμιση ξέφυγε σε μια πορεία

επικίνδυνη. Συγκεκριμένα, χάθηκε σε ένα λαβύρινθο από ρυθμίσεις περίπλοκες που, για αυτό, παρέμειναν ατελείς και αντιφατικές. Και έτσι, εντέλει, δεν μπόρεσε να βρει τον δρόμο που της έπρεπε, στην πορεία της προς ενοποίηση του δικαίου της ανώνυμης.

Συνηθίζεται όταν ερμηνεύεται το δίκαιο της ανώνυμης, να παίρνονται συγκριτικά υπόψη τρία δίκαια: το γερμανικό, το γαλλικό και το ελβετικό. Όσο αφορά την έκτακτη αύξηση, οι συγκριτικές μας δυνατότητες περιορίζονται στα δύο πρώτα δίκαια, μια και το τρίτο (το ελβετικό) τηρεί απόλυτη σιγή. Απ' αυτά, μόνο το δίκαιο της Γερμανίας γνωρίζει θεσμό παρόμοιο. Ενώ εκείνο της Γαλλίας έχει υιοθετήσει ένα θεσμό, που έχει χαρακτηριστεί υποκατάστατο.

Ουσία της έκτακτης αύξησης είναι η ανάθεση της εξουσίας προς αύξηση του κεφαλαίου και σε όργανο άλλο, υποδεέστερο σε εκείνο που είναι από το νόμο αρμόδιο. Η ανάθεση αυτή, καθιστά το υποδεέστερο όργανο αρμόδιο να αποφασίσει: πρώτα, αν θα γίνει αύξηση του κεφαλαίου. Έπειτα, πότε και πόση θα γίνει (μέσα σε ορισμένα όρια). Τέλος, με ποιους όρους θα γίνει (και εδώ, επίσης, μέσα σε κάποια όρια). Αυτή η ανάθεση επιτρέπεται μόνο στο ελληνικό δίκαιο και στο γερμανικό. Αντίθετα, δεν επιτρέπεται στο γαλλικό. Η απόφαση για την αύξηση του κεφαλαίου ανήκει αποκλειστικά στη γενική συνέλευση.

Στη Γαλλία, παλαιότερα, κάτω από τη σιωπή του νόμου, η πράξη είχε εφαρμόσει το θεσμό της έκτακτης αύξησης, χωρίς να κερδίσει όμως ομόφωνη την επιδοκιμασία της επιστήμης. Ο νόμος του 1966, όμως έλυσε τη νομοθετική σιωπή, για να υιοθετήσει μια ενδιάμεση λύση: Όρισε ότι μόνο η εξαιρετική γενική συνέλευση είναι αρμόδια να αποφασίσει αύξηση του κεφαλαίου. Και συμπλήρωσε ότι είναι άκυρη η διάταξη του καταστατικού, που παρέχει στο Δ.Σ. την εξουσία να αποφασίσει για το θέμα αυτό. Από το άλλο μέρος, όμως, επέτρεψε στη γενική συνέλευση, αφού αποφασίσει την αύξηση, να παραχωρήσει τις αναγκαίες εξουσίες στο Δ.Σ., προκειμένου αυτό να πραγματοποιήσει την αύξηση και να προβεί, στην τροποποίηση του καταστατικού. Μόνο που περιορίσε την ισχύ μίας τέτοιας εξουσιοδότησης σε πέντε χρόνια από την απόφαση της γενικής συνέλευσης.

2.1 Η έκτακτη αύξηση και τα προβλήματά της στο δίκαιό μας

Η αύξηση του κεφαλαίου, σαν πράξη που πηγάζει από την αυτονομία της εταιρείας, συντελείται με βάση απόφαση ενός οργάνου της. Πλην όμως, το όργανο αυτό δεν είναι αναγκαία το ίδιο και ούτε, πάλι, αποφασίζει αναγκαία με τους ίδιους πάντα όρους.

Ο νόμος λέει ότι η γενική συνέλευση είναι η μόνη αρμόδια να αποφασίσει για την αύξηση του κεφαλαίου. Προσθέτει, μάλιστα, ότι αρμόδια είναι η εξαιρετική γενική συνέλευση αυτή, που συνεδριάζει και αποφασίζει με αυξημένες, αντίστοιχα, απαρτία και πλειοψηφία. Και δείχνει, έτσι, ότι αποδίδει μεγάλη βαρύτητα στη μεταβολή, που συντελείται με την αύξηση του κεφαλαίου.

Από τα παραπάνω, ο νόμος θεωρεί σοβαρή τη μεταβολή που γίνεται στην εταιρεία με την αύξηση του κεφαλαίου. Από το άλλο μέρος, όμως, γνωρίζει επίσης πόσο μεγάλη ανάγκη καλείται να καλύψει η αύξηση του κεφαλαίου. Για αυτό σπεύδει να κάμψει την πρώτη του ρύθμιση με αξιόλογες εξαιρέσεις.

Στα δίκαια, που γνωρίζουν παρόμοιο θεσμό ή θεσμό υποκατάστατο, η ανάθεση της αύξησης προβλέπεται μόνο για το διοικητικό συμβούλιο. Η επιλογή αυτή, απλουστεύει σημαντικά την κατασκευή του θεσμού. Πράγμα, που ευνοεί σημαντικά την προσπάθεια για αναμόρφωση του δικαίου της ανώνυμης προσπάθεια, που αναπτύσσεται σήμερα στα πλαίσια της Κοινότητας.

Στη χώρα μας, αντίθετα, ο νόμος προτίμησε να προβλέψει ανάθεση και στη συνηθισμένη γενική συνέλευση. Έτσι, κατέστησε πλουσιότερο το θεσμό. Αλλά το πλεονέκτημα αυτό, αργότερα, μεταμορφώθηκε σε μειονέκτημα. Συγκεκριμένα, περιέπλεξε και συνεχίζει να περιπλέκει το νομοθέτη, κατά την αναμόρφωση του δικαίου της ανώνυμης που βρίσκεται σε εξέλιξη. Γιατί η αναμόρφωση αυτή οδηγεί το δίκαιο σε εκλεπτυσμένες κατασκευές. Και, σε παρόμοιες κατασκευές, με δυσκολία μπορεί να εισχωρήσει ένας θεσμός που είναι ήδη περιεκτικός. Ενώ, παράλληλα, με ευκολία μπορεί να ολισθήσει σε παραβλέψεις και ασυνέπειες.

Η αύξηση του κεφαλαίου δεν είναι τίποτα άλλο, παρά μεταβολή σε διάταξη του καταστατικού· στη διάταξη, που το καταστατικό περιλαμβάνει

υποχρεωτικά και που ορίζει το ύψος του κεφαλαίου. Σαν μεταβολή σε παρόμοια διάταξη, αποτελεί κατά κυριολεξία τροποποίηση του καταστατικού.

Σαν τροποποίηση του καταστατικού, η αύξηση του κεφαλαίου πρέπει να γίνεται με τη διαδικασία που ισχύει γενικά για το θέμα αυτό. Συνακόλουθα, χρειάζεται: απόφαση της γενικής συνέλευσης και, μάλιστα, της εξαιρετικής έγκριση της απόφασης αυτής από το νομάρχη και, τέλος, δημοσίευση της εγκριτικής του Νομάρχη απόφασης. Η αύξηση του κεφαλαίου, σαν τροποποίηση του καταστατικού, επέρχεται με την καταχώρηση στο μητρώο.

Η αύξηση του κεφαλαίου, όμως, δεν είναι μια κοινή μεταβολή στο περιεχόμενο του καταστατικού, μια συνηθισμένη καταστατική τροποποίηση.

Το κεφάλαιο, όπως είναι γνωστό, καθορίζει και τη σύνθεση της εταιρείας. Η μετοχή, σαν σχέση μετοχική, αναφέρεται στο κεφάλαιο αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό του, για να συμβάλει στην κάλυψή του και, στη συνέχεια, να κατανέμει ανάλογα τα εταιρικά δικαιώματα. Για το λόγο αυτόν, η αύξηση του κεφαλαίου προκαλεί διερεύνηση στη σύνθεση της εταιρείας. Μια διερεύνηση μπορεί να συντελείται: είτε με αύξηση της ονομαστικής αξίας των μετοχών που υπάρχουν είτε με αύξηση του αριθμού της, δηλαδή με την έκδοση νέων μετοχών.

Το αποτέλεσμα αυτό, καθιστά την αύξηση του κεφαλαίου πράξη ανάλογη με την ίδρυση της εταιρείας. Στη ίδρυση, ορίζεται η πρώτη σύνθεση της εταιρείας ενώ στην αύξηση, η σύνθεση αυτή λαμβάνει μια νέα, πιο μεγάλη διάσταση. Για αυτό και ανακύπτουν στην αύξηση του κεφαλαίου ζητήματα όμοια όπως αυτά της κάλυψης και της καταβολής του νέου κεφαλαίου. Τα ζητήματα αυτά, που είναι από τα σοβαρότερα, ανακύπτουν σε κάθε αύξηση του κεφαλαίου, στην τακτική και την έκτακτη.

2.2 Σύντομη παράθεση του αντίστοιχου γερμανικού θεσμού

Το έκτο μέρος του γερμανικού για την ανώνυμη νόμου, αφιερώνεται στην τροποποίηση του καταστατικού, στην αύξηση του κεφαλαίου και στη μείωσή του. Το δεύτερο από τα τρία τμήματα του μέρους αυτού, αφορά το θέμα της αύξησης του κεφαλαίου. Και περιλαμβάνει πέντε υποτομήματα, από τα οποία το τρίτο αναφέρεται στο θεσμό μας.

Στη Γερμανία, ο θεσμός της έκτακτης αύξησης ονομάζεται εγκεκριμένο κεφάλαιο, και διακρίνεται έτσι, από τη συνηθισμένη ή κανονική αύξηση του κεφαλαίου.

Για πρώτη φορά, ο θεσμός αυτός καθιερώθηκε με το νόμο του 1937, που τον εμπνεύστηκε από το παλαιότερο αγγλικό δίκαιο. Από εκεί, πέρασε σχεδόν απaráλλακτος στο νόμο του 1965. Τελικά, με τους νόμους του 1978 και 1985, που προσάρμοσαν σταδιακά στο δίκαιο της ανώνυμης στις οικείες κοινοτικές οδηγίες, υπέστη φραστικές προσαρμογές και μια ουσιαστική προσθήκη.

Το εγκεκριμένο κεφάλαιο δεν είναι (μετοχικό) κεφάλαιο. Και το ποσό του δεν εκφράζει μέρος από το (μετοχικό επίσης) κεφάλαιο.

Το εγκεκριμένο κεφάλαιο είναι υπό προθεσμία εξουσιοδότηση, που το καταστατικό παρέχει στο Δ.Σ. Μια εξουσιοδότηση, να αυξήσει το κεφάλαιο εκδίδοντας έναντι εισφορών καινούργιες μετοχές. Το ποσό του εγκεκριμένου κεφαλαίου, εκφράζει έναν ποσοτικό περιορισμό της εξουσιοδότησης το ανώτατο ύψος, δηλαδή, που μέχρι αυτό μπορεί το Δ.Σ. να αυξήσει το κεφάλαιο.

Η εξουσιοδότηση, που περιέχεται στο εγκεκριμένο κεφάλαιο, παρέχεται μόνο στο Δ.Σ. Εξάλλου, παρέχεται με διάταξη του καταστατικού. Το κεφάλαιο, αποτελεί στοιχείο του καταστατικού. Και, για κάθε μεταβολή παρόμοιου στοιχείου, αρμόδια είναι κατά κανόνα η γενική συνέλευση. Προκειμένου λοιπόν, κατ'εξαίρεση, να καταστεί το Δ.Σ. αρμόδιο, απαιτείται διάταξη του καταστατικού.

Σε μια οικονομία ανεπτυγμένη, σαν τη γερμανική, το εγκεκριμένο κεφάλαιο παρέχει στην ανώνυμη αξιόλογες δυνατότητες. Ιδίως, της εξασφαλίζει άνεση κινήσεων, σε περίπτωση που της χρειάζονται καινούργιες δυνάμεις. Γιατί επιτρέπει στο Δ.Σ. να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες, που προσφέρει η αγορά κεφαλαίων, διοχετεύοντας σε αυτήν καινούργιες μετοχές.

Η αύξηση του κεφαλαίου, όμως, εκθέτει σε κίνδυνο τα προσωπικά συμφέροντα των μετόχων. Και το δικαίωμα προτίμησης, που και το γερμανικό δίκαιο τους παρέχει, δεν ασφαλίζει πλήρως τα συμφέροντά τους. Για το λόγο αυτόν, η δημιουργία εγκεκριμένου κεφαλαίου αφήνει το μέτοχο ακάλυπτο. Αυτό του στερεί τη δυνατότητα να αντιδράσει με τη ψήφο του σε μια αύξηση, που θα τη κρίνει επιζήμια για αυτόν.

Με τις σκέψεις αυτές, το δίκαιο στη Γερμανία υποβάλλει σε περιορισμούς: τόσο την εξουσιοδότηση που περιέχεται στο εγκεκριμένο κεφάλαιο, όσο και την αξιοποίηση της εξουσιοδότησης αυτής από το Δ.Σ. Ανάμεσα στους περιορισμούς αυτούς, την πρώτη θέση κατέχουν ο χρονικός και ποσοτικός περιορισμός της εξουσιοδότησης. Η εξουσιοδότηση, μπορεί να παρασχεθεί το πολύ για πέντε χρόνια από τη στιγμή που θα τεθεί σε ισχύ και για αύξηση, έπειτα, μέχρι το μισό του κεφαλαίου που θα υπάρχει την ίδια στιγμή.

Με βάση το εγκεκριμένο κεφάλαιο, η αύξηση του κεφαλαίου χρειάζεται απόφαση του Δ.Σ. η οποία μπορεί να ληφθεί μονάχα με βάση εξουσιοδότηση του καταστατικού. Από το άλλο μέρος, οφείλει να μείνει στα όρια της εξουσιοδότησης, τα χρονικά και τα ποσοτικά, που έχει χαράξει το καταστατικό. Αν υπάρχει απόφαση χωρίς εξουσιοδότηση ή αν η απόφαση υπερβεί τα όρια της εξουσιοδότησης, δεν μπορεί να γίνει λόγος για ανάληψη των νέων μετοχών. Και, αν γίνει ανάληψη, δε χωρεί εγγραφή της αύξησης στο εμπορικό μητρώο. Σε όλα αυτά, η γερμανική επιστήμη είναι και στην ουσία σύμφωνη. Διαφωνία υπάρχει, όμως, σχετικά με τις συνέπειες που επέρχονται, αν γίνει η εγγραφή.

Οι νέες μετοχές απαιτείται να αναληφθούν και να καταβληθεί τουλάχιστον ένα ποσοστό των οικείων εισφορών. Για όλα αυτά, εφαρμόζονται και εδώ οι κανόνες που ισχύουν για τη συνηθισμένη αύξηση. Αν η έκδοση των νέων μετοχών παραβιάσει το νόμο ή το καταστατικό, οι συμβάσεις για την ανάληψη των μετοχών καθίστανται άκυρες. Η ακυρότητα θεραπεύεται, όμως, με την εγγραφή της αύξησης στο εμπορικό μητρώο.

Οι παραπάνω πράξεις, αποτελούν μαζί τη διεκπεραίωση της αύξησης. Η διεκπεραίωση της αύξησης, μαζί με την οικεία απόφαση πρέπει να αναγγελθεί και να εγγραφεί στο εμπορικό μητρώο. Τότε, το κεφάλαιο αυξάνεται κατά το νέο ποσό και παράγονται οι νέες μετοχές σαν σχέσεις μετοχικές. Με την συντέλεση της αύξησης, όμως, το καταστατικό καθίσταται ανακριβές, καθόσον αφορά το ύψος του κεφαλαίου και τον αριθμό των μετοχών. Για αυτό, χρειάζεται να γίνει διόρθωση του καταστατικού με απόφαση της γενικής συνέλευσης. Η διόρθωση δεν είναι παρά τυπικά μονάχα τροποποίηση. Για αυτό και η γενική συνέλευση μπορεί να την αναθέσει στο εποπτικό συμβούλιο. Αμφισβητείται, μόνο, αν εφαρμόζεται αναλογικά, που

επιβάλλει να εγγράφεται στο εμπορικό μητρώο και κωδικοποιημένο καταστατικό.

2.3 Συστήματα ελέγχου και δημοσιότητας που αφορούν την ανώνυμη εταιρεία

Το σύστημα της Γερμανίας αποτελεί το πρότυπο, που σήμερα ακολουθούν οι χώρες της Κοινότητας που, ειδικότερα, έχει υπόψη του ο κοινοτικός νομοθέτης στην πρώτη Οδηγία για τις κεφαλαιακές εταιρείες.

Σύμφωνα με τις απόψεις κορυφαίων γερμανών νομομαθών του περασμένου αιώνα, επιβάλλεται μια τριπλή διάκριση των συστημάτων που έχουν ιστορικά διαμορφωθεί.

1. Ιστορικά, το πρώτο σύστημα είναι αυτό της παραχώρησης.

A.) Το σύστημα αυτό γεννήθηκε μαζί με την ανώνυμη εταιρεία. Το καταστατικό της εταιρείας το διατύπωνε κάθε φορά η πράξη της πολιτείας, η οποία έκανε μαζί δύο πράγματα: Ίδρυε την εταιρεία, με την έννοια ότι της έδινε και νομική προσωπικότητα. Και, παράλληλα, την εφοδίαζε με εξουσίες δημοσίου δικαίου.

B.) Με τον γαλλικό Εμπορικό κώδικα, το σύστημα αυτό αργότερα πήρε δύο μορφές. Στα πλαίσια του νέου αυτού συστήματος, στην αρχική μορφή του, η ίδρυση της εταιρείας εξαρτήθηκε από άδεια της κρατικής εξουσίας, που ενέκρινε το καταστατικό κατ' ελεύθερη εκτίμηση. Ενώ στη νεότερη μορφή του, η ίδρυση εξαρτήθηκε από άδεια, που έπρεπε να χορηγηθεί αν συνέτρεχαν ορισμένες προϋποθέσεις.

2. Απέναντι στο προηγούμενο σύστημα, δεύτερο στην ιστορία των συστημάτων, στέκεται αυτό της ελεύθερης ίδρυσης της εταιρείας.

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η εταιρεία ιδρύεται, συνεπώς αποκτά και νομική προσωπικότητα, με βάση μόνο την ιδρυτική της πράξη.

Το σύστημα της ελεύθερης ίδρυσης θεσπίστηκε για την ανώνυμη, για πρώτη φορά, στο δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα. Όπως ειπώθηκε, με τη μεγάλη αλλαγή που θεσπίστηκε τότε, η κεφαλαιοκρατία απέκτησε το δικαίωμα να δημιουργεί ελεύθερες ανώνυμες εταιρείες. Στη Γαλλία, ο νόμος της 24ης Ιουλίου του 1987, στο όνομα της εμπορικής ελευθερίας, διακήρυξε ότι «στο μέλλον οι ανώνυμες εταιρείες θα μπορούν να ιδρύονται χωρίς την άδεια της κυβέρνησης». Και, μια και έκανε να θριαμβεύσει η φιλελεύθερη κεφαλαιοκρατία, παρέμεινε επί ένα περίπου αιώνα ο θεμελιώδης νόμος των ανωνύμων εταιρειών. Ενώ, ταχέως, έσπευσαν να τον μιμηθούν οι νομοθεσίες

των άλλων χωρών, όπως της Ισπανίας, της Γερμανίας, του Βελγίου και, αργότερα, της Ιταλίας.

3. Ανάμεσα στα δύο αυτά συστήματα, ήρθε αργότερα να πάρει θέση το τρίτο σύστημα, που το είπαν κανονιστικό ή σύστημα καταχώρησης στο μητρώο.

Πρότυπο του συστήματος αυτού αποτελεί εκείνο που ισχύει στη Γερμανία.

Στη Γερμανία, η ίδρυση της ανώνυμης, όπως και κάθε μεταβολή στον οργανισμό της, συντελείται με καταχώρηση στο εμπορικό μητρώο, που γίνεται ύστερα από έλεγχο του νομίμου της οικείας πράξης.

Η εγγραφή στο μητρώο, καθώς και η διαγραφή, κατά κανόνα στηρίζεται σε αναγγελία του οικείου γεγονότος. Ενώ, προϋποθέτει έλεγχο της αναγγελίας και των εγγράφων που τη συνοδεύουν έλεγχο που γίνεται από το δικαστή του μητρώου. Και ο έλεγχος καλύπτει τόσο τη τυπική και την ουσιαστική νομιμότητα όσο άλλωστε και την αλήθεια του γεγονότος που αναγγέλλεται.

2.4 Συστήματα ελέγχου και δημοσιότητας που αφορούν την ανώνυμη. Το σύστημα που ισχύει στη χώρα μας.

Το σύστημα που ισχύει στη χώρα μας αποτελεί ένα παράδοξο κράμα από στοιχεία του συστήματος της δέσμιας παραχώρησης και του συστήματος της καταχώρησης σε μητρώο.

Για πρώτη φορά, στη χώρα μας, ο έλεγχος συνδέθηκε εμμέσως με τη δημοσιότητα, υπό το κράτος του ν. 2190/1920 και το Π.Δ. της 16/27.1.1930. Το άρθρο 37 ΕΚ είχε θεσπίσει το σύστημα της ελεύθερης παραχώρησης. Το σύστημα αυτό, παρέμεινε σε ισχύ επί ένα περίπου αιώνα μέχρι που εκδόθηκε, δηλαδή, ο νόμος 2190/1920. Το άρθρο 4 του νόμου αυτού, τροποποιώντας το σύστημα του άρθρου 37 ΕΚ, εισήγαγε αυτό της δέσμιας παραχώρησης: Η ανώνυμη εταιρεία τώρα πια, ιδρύεται με απόφαση διοικητικής αρχής, που εγκρίνει το καταστατικό και δίνει άδεια για την ίδρυσή της. Ενώ η κάθε μεταβολή στον οργανισμό της συντελείται με παρόμοια απόφαση, και τώρα απλώς εγκρίνει τη μεταβολή.

Το Π.Δ. της 16/27.1.1930, λίγο αργότερα, καθιέρωσε για πρώτη φορά ένα αξιόλογο μέσο δημοσιότητας για την ανώνυμη, το Δελτίο ανωνύμων εταιρειών. Και όρισε ότι οι αποφάσεις της διοικητικής αρχής δημοσιεύονται σε αυτό. Με τη ρύθμιση αυτή, το δημιουργικό αποτέλεσμα μετατοπίστηκε

αισθητώς: Από τις αποφάσεις της αρχής, μεταφέρθηκε στις δημοσιεύσεις, που γίνονται στο Δελτίο. Από εδώ και πέρα, η ανώνυμη ιδρύεται και κάθε μεταβολή στον οργανισμό της επέρχεται με τη δημοσίευση στο Δελτίο.

Στην ακρίβεια, η μετατόπιση του δημιουργικού αποτελέσματος συντελέστηκε εμμέσως, χωρίς με αυτό να χάνει από την αξία της. Ο νόμος, εισάγοντας το Δελτίο ανωνύμων εταιρειών, επέβαλε να δημοσιεύονται σε αυτό οι παραπάνω αποφάσεις της δημόσιας αρχής. Και, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, μια πράξη διοικητική, που υπόκειται σε δημοσίευση, είναι ανυπόστατη αν δεν έχει δημοσιευτεί. Κατά συνέπεια, οι αποφάσεις εκείνες της αρχής αποκτούσαν υπόσταση με τη δημοσίευσή τους στο Δελτίο.

Με άρθρα που προσέθεσε στο ν. 2190/1920, το προεδρικό διάταγμα 409/1986 προσάρμοσε το δίκαιο της ανώνυμης στην πρώτη κοινοτική Οδηγία. Και εισήγαγε ένα εμπορικό μητρώο ειδικά για την ανώνυμη, το μητρώο ανωνύμων εταιρειών.

Η θέσπιση του μητρώου ανωνύμων εταιρειών δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πετυχημένη αλλαγή, γιατί εκτόπισε μόνο κατά το ήμισυ το προηγούμενο σύστημα: μόνο κατά το μέρος που αφορά τη δημιουργική λειτουργία της δημοσίευσης στο Δελτίο ανωνύμων εταιρειών. Η ανάθεση για την τήρηση του μητρώου γίνεται στη νομαρχία, την αρχή που από παράδοση εποπτεύει την ανώνυμη εταιρεία. Και προσθέτει, προχωρώντας σε λεπτομέρειες, ότι η αρχή αυτή προβαίνει στην καταχώρηση «ύστερα από έλεγχο». Που σημαίνει ότι εκδίδει απόφαση με την οποία διατάσσει την καταχώρηση, αν ο έλεγχος αποβεί ευνοϊκός.

Το σύστημα της καταχώρησης σε μητρώο, στη χώρα μας, είναι ένα σύστημα μεικτό. Έχει κρατήσει μέσα ένα στοιχείο από το παλιό σύστημα της δέσμιας παραχώρησης, που είναι εξέλιξη της ελεύθερης παραχώρησης. Το στοιχείο όμως αυτό δεν έχει πια περιεχόμενο κανένα. Αφού ο έλεγχος, που διασφάλιζε παλιά ευθέως, εμπεριέχεται τώρα εμμέσως στην τήρηση του μητρώου αποτελεί, με άλλα λόγια, προϋπόθεση για τις καταχωρήσεις που γίνονται σε αυτό. Πράγμα που σημαίνει, πως το εν λόγω στοιχείο διατηρεί μια τυπική μονάχα παρουσία στο σύστημα καταχώρησης στο μητρώο.

2.5 Η ρύθμιση της δεύτερης Οδηγίας για την αύξηση του κεφαλαίου

Οι ρυθμίσεις, που η δεύτερη Οδηγία αφιερώνει στην αύξηση του κεφαλαίου, περιέχονται στο άρθρο 25.

Η ενοποίηση, που επιδιώκουν οι κοινοτικές οδηγίες, επικεντρώνεται συνήθως σε ορισμένα σημεία των οικείων θεσμών στα σημεία εκείνα, ειδικότερα, που κάθε φορά κινούν το ενδιαφέρον και, παράλληλα, ευτυχούν να γνωρίσουν μια σύγκληση απόψεων.

Το άρθρο 25 κατευθύνεται σε ένα σύνθετο στόχο:

α) Κατά πρώτο, διασφαλίζει την αυτονομία της εταιρείας. Ορίζει, συγκεκριμένα, ότι για κάθε παρόμοια μεταβολή αρμόδιο είναι ένα όργανο της εταιρείας ένα όργανο, που διαμορφώνει αυτόνομη βούληση της εταιρείας.

β) Έπειτα, κατανέμει τη σχετική αρμοδιότητα στα όργανα της εταιρείας, με τρόπο που να εξισορροπεί τα αντίθετα συμφέροντα: Της εταιρείας, από το ένα μέρος, που θέλει να προβαίνει ταχέως σε μία παρόμοια μεταβολή, για να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες. Και των μετοχών, από το άλλο μέρος, που τα συμφέροντά τους τα ατομικά εκτίθενται σε κίνδυνο από μια τέτοια μεταβολή.

Το προοίμιο της δεύτερης Οδηγίας αρκείται σε γενικόλογες αναφορές. Συγκεκριμένα, μιλάει για κάποια συμφέροντα (εδώ των μετόχων), που βρίσκονται αντιμέτωπα με εκείνα της εταιρείας.

Ο σύνθετος αυτός σκοπός σχηματίστηκε, ακολουθώντας τη μέθοδο που την είπαν «αξιολογούσα σύγκριση» τη μέθοδο, δηλαδή, με την οποία το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οφείλει να επιτελεί το ύψιστο δικαιοπλαστικό του καθήκον. Συγκεκριμένα, στηρίχθηκε στα πιο αξιολογα νοήματα, που επιστήμη και νομολογία έχουν «ανακαλύψει»: τόσο στις ίδιες ρυθμίσεις του άρθρου 25 όσο και στις ρυθμίσεις των εθνικών δικαίων, τις οποίες οι πρώτες ήρθαν να συντονίσουν.

Η ρύθμιση, που εισάγει το άρθρο 25, δεν αναφέρεται σε κάθε μεταβολή που μπορεί να υποστεί ο εταιρικός οργανισμός. Αναφέρεται σε εκείνες μόνο που, αμέσως ή εμμέσως, οδηγούν σε διερεύνηση του εταιρικού οργανισμού. Σύμφωνα με αυτή τη ρύθμιση, παρόμοια μεταβολή επέρχεται στις ακόλουθες περιπτώσεις: Όταν αυξάνεται το κεφάλαιο της εταιρείας, όταν εκδίδονται τίτλοι που είναι μετατρέψιμοι σε μετοχές και που παρέχουν δικαίωμα ανάληψης μετοχών.

Το δικό μας δίκαιο, δε γνωρίζει όλες αυτές τις περιπτώσεις. Γνωρίζει μόνο την αύξηση του κεφαλαίου και την έκδοση ομολογιών μετατρέψιμων, ομολογιών που παρέχουν δικαίωμα μετατροπής τους σε μετοχές.

Όσο αφορά ειδικά την αύξηση του κεφαλαίου όμως, ανακύπτει ένα ζήτημα ερμηνευτικό.

Η ρύθμιση δε διευκρινίζει, αν καταλαμβάνει την αύξηση σε κάθε περίπτωση δηλαδή, ανεξάρτητα με το αν γίνεται με την έκδοση νέων μετοχών ή, αντίθετα, με την αύξηση της ονομαστικής αξίας των παλιών.

Οι δύο επόμενες διατάξεις της δεύτερης Οδηγίας που αφορούν την αύξηση του κεφαλαίου, μιλάνε αποκλειστικά για έκδοση νέων μετοχών, ενώ θα μπορούσαν να μιλάνε και για αύξηση της ονομαστικής αξίας των παλιών. Οι διατάξεις αυτές αναφέρονται στην έκδοση νέων μετοχών, για δύο λόγους. Γιατί, συγκεκριμένα, η έκδοση νέων μετοχών αποτελεί την πιο αξιόλογη μέθοδο για αύξηση του κεφαλαίου και, σε άλλες χώρες, είναι η μόνη που επιτρέπεται.

Η ρύθμιση, που εισάγει το άρθρο 25:

α) Καταρχήν, ορίζει ότι για τις μεταβολές αρμόδια είναι η γενική συνέλευση. Παράλληλα, όμως, επιτρέπει να ανατίθενται οι μεταβολές και σε άλλο όργανο που, έτσι, καθίσταται όργανο εξουσιοδοτημένο για αυτές.

β) Δε διευκρινίζει για ποια συγκεκριμένα όργανα μιλάει. Ειδικότερα, ορίζει βέβαια ότι από το νόμο η εξουσία ανήκει στη γενική συνέλευση. Αλλά δεν εξηγεί αν εννοεί τη συνηθισμένη γενική συνέλευση ή μια εξαιρετική, αντίθετα, που λειτουργεί με αυστηρότερους όρους.

Επίσης, η ρύθμιση αυτή προϋποθέτει μια ιεραρχία ανάμεσα στα όργανα για τα οποία μιλάει. Συγκεκριμένα, εκείνο που έχει την εξουσία δοτή, το θεωρεί κατώτερο από τη γενική συνέλευση, που έχει τη δική της εξουσία.

Η ανάθεση της εξουσίας μπορεί να γίνει όχι μόνο στο Δ.Σ., αλλά και στη γενική συνέλευση. Αρκεί η γενική συνέλευση με τη δοτή εξουσία να λειτουργεί με όρους πιο επεικείς από εκείνους που ισχύουν για τη γενική συνέλευση με την οικεία εξουσία.

Κατά το γράμμα της ρύθμισης, η ανάθεση της εξουσίας μπορεί να γίνει με διάταξη του καταστατικού ή με απόφαση της γενικής συνέλευσης. Η γενική συνέλευση, έχει από το νόμο δικές της δύο παράλληλες εξουσίες: να προβαίνει μόνη της στις εν λόγω μεταβολές και να αναθέτει εξουσία σε άλλο,

κατώτερό της όργανο. Έπειτα, όποια και να ασκήσει εξουσία, η απόφασή της δεν αρκεί από μόνη της πάντα, για να επιφέρει το αποτέλεσμα της. Αν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετοχών, χρειάζεται τη χωριστή συγκατάθεση των μετοχών της κατηγορίας, της οποίας τα δικαιώματα επηρεάζει η μεταβολή. Τέλος, όποια πάντα και να ασκήσει εξουσία, η απόφασή της δημοσιεύεται στο μητρώο και το οικείο δελτίο.

Για την οικεία εξουσία, η ρύθμιση του άρθρου 25 δεν αναφέρεται καθόλου σε ποσοτικούς και χρονικούς περιορισμούς. Συνεπώς, αφήνει ελεύθερο τον εθνικό νομοθέτη να χειριστεί το θέμα, με βάση τις δικές του κάθε φορά εκτιμήσεις. Οπωσδήποτε όμως, δε φαίνονται στον ορίζοντα λόγοι, που να επιβάλλουν την ύπαρξη παρόμοιων περιορισμών. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τη δοτή εξουσία.

Το πόσο άστοχη υπήρξε η ανοχή της εν λόγω διάταξης, φάνηκε πρόσφατα στη χώρα μας. Το άρθρο 55 ν.1961/1991 κατάργησε, για τις τραπεζικές ανώνυμες τους ποσοτικούς περιορισμούς του άρθρου 13. Και, προχωρώντας με το πνεύμα μιας τυπικής δικαιοσύνης, επάλειψε και εκείνους που περιλαμβάνουν ήδη τα καταστατικά των εταιρειών αυτών.

2.6 Η εναρμόνιση του δικαίου μας με τη δεύτερη Οδηγία όσο αφορά την ανάθεση της εξουσίας προς αύξηση του κεφαλαίου.

Το δικαίό μας υπήρξε πρωτοπόρο στο θεσμό της έκτακτης αύξησης και ανταποκρινόταν αρκετά στο πρότυπο της δεύτερης Οδηγίας. Χρειαζόταν μόνο δύο μικρές διορθώσεις ενώ, από το άλλο μέρος, μπορούσε να δεχθεί μια βελτίωση.

Συγκεκριμένα, ο θεσμός μας προέβλεπε ότι η ανάθεση της εξουσίας προς αύξηση του δικαίου μπορεί να γίνεται τόσο στο Δ.Σ., όσο και στη συνηθισμένη γενική συνέλευση. Ο νομοθέτης μας, όφειλε να μεταφέρει και στη δεύτερη ανάθεση, αυτή που γίνεται στη γενική συνέλευση, το χρονικό περιορισμό, που επιβάλλει το πρότυπο εκείνο το περιορισμό, που από την αρχή τον είχε υιοθετήσει ο θεσμός μας για την πρώτη ανάθεση. Όφειλε, επίσης, κάθε ανάθεση που γίνεται εκ των υστέρων να την υποβάλει στη νέα προϋπόθεση, που τέθηκε για την αύξηση του κεφαλαίου, όταν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετοχών.

Το δίκαιό μας κηρύσσει την εξαιρετική γενική συνέλευση καταρχήν αρμόδια για την αύξηση του κεφαλαίου. Και, κατά παρέκκλιση, αναγνωρίζει, σαν κατάλληλα να εκφορτίζονται με την αύξηση του κεφαλαίου, δύο ακόμη όργανα: το διοικητικό συμβούλιο και η συνηθισμένη γενική συνέλευση.

Ο νομοθέτης μας παρέλειψε τελείως να ασχοληθεί με τη γενική συνέλευση, συνεπώς και με το θέμα της εξουσίας που μπορεί να αντιτίθεται.

Η ρύθμιση του άρθρου 25 της δεύτερης Οδηγίας υποβάλλει σε ένα χρονικό περιορισμό τη δοτή εξουσία. Ορίζει, συγκεκριμένα, ότι η εξουσιοδότηση προς αύξηση του κεφαλαίου, που παρέχεται σε ένα όργανο κατώτερο, δεν μπορεί να διαρκέσει περισσότερο από πέντε χρόνια.

Η ρύθμιση του άρθρου 25, θεσπίζοντας τον προκείμενο περιορισμό, δεν κάνει καμία διάκριση. Ενώ, από το άλλο μέρος, δεν καθορίζει και το όργανο, που μπορεί να γίνει φορέας της δοτής εξουσίας.

Το δίκαιό μας προέβλεπε από την αρχή τον περιορισμό αυτόν για την εξουσία που ανατίθεται στο Δ.Σ. Δεν τον προέβλεπε, αντίθετα, για την εξουσία που ανατίθεται στη συνηθισμένη γενική συνέλευση.

Κατά την εναρμόνιση, ο νομοθέτης μας απαξίωσε να ασχοληθεί με το δεύτερο από τα όργανα αυτά. Και, έτσι, παρέλειψε να εισαγάγει και για αυτό τον προκείμενο περιορισμό. Πράγμα, που αποτελεί βαριά παράβαση του κοινοτικού δικαίου και μπορεί να έχει δυσάρεστες συνέπειες.

Η ρύθμιση του άρθρου 25, στις μεταβολές για τις οποίες προβλέπει εξουσιοδότηση, συμπεριλαμβάνει και τις δύο, πέρα από την αύξηση του κεφαλαίου. Και το δικό μας δίκαιο, πέρα από αυτές τις δύο μεταβολές, αναγνωρίζει τη μια μονάχα την έκδοση ομολογιών μετατρέψιμων σε μετοχές.

Ο ν.2190/1920 δε γνώριζε το θεσμό των μετατρέψιμων ομολογιών. Ο θεσμός αυτός, για πρώτη φορά, θεσπίστηκε στη χώρα μας με το άρθρο 2 ν. 4237/1962, που προσέθεσε το άρθρο 3 α στον νόμο εκείνον. Από τότε, όμως, παρέμεινε επί μακρό διάστημα έξω από τη ρύθμιση του άρθρου 13. Ακόμα και τα π.δ. 409/1986 και 498/1987, που έκαναν την κύρια εναρμόνιση του δικαίου μας με τις οικείες Οδηγίες ακόμη και αυτά κράτησαν έξω από τη ρύθμιση εκείνη το θεσμό των μετατρέψιμων ομολογιών.

Τέλος, ήρθε το π.δ. 56/1991 να θεραπεύσει την παράλειψη. Μόνο που δεν το θεράπευσε παρά κατά το ήμισυ μονάχα. Όπως διακηρύσσει, συμπλήρωσε τη νομοθεσία μας με βάση το άρθρο 25 της δεύτερης Οδηγίας.

Προς το σκοπό αυτόν, αντικατέστησε την παρ.1 του άρθρου 13. Και με το νέο κείμενο, που έβαλε στη θέση του παλιού, επέτρεψε να ανατίθεται στο Δ.Σ., πέρα από την αύξηση του κεφαλαίου, και η «έκδοση ομολογιών μετατρέψιμων σε μετοχές».

Η ρύθμιση του άρθρου 25 της δεύτερης Οδηγίας εμφανίζει κάποιες αδυναμίες σχετικά με τη διατύπωση. Και, αποκαθιστώντας τις αδυναμίες αυτές, διαμορφώθηκαν οι ακόλουθοι κανόνες, που εκφράζουν το πνεύμα της ρύθμισης εκείνης: Το όργανο, που γίνεται κατ' ανάθεση αρμόδιο, είναι κατώτερο από τη γενική συνέλευση, που έχει την εξουσία από το νόμο. Η ανάθεση της εξουσίας, γίνεται μόνο με διάταξη του καταστατικού με διάταξη που μπορεί να τεθεί και εκ των υστέρων με τροποποίησή του. Τέλος, η τροποποίηση του καταστατικού, με την οποία τίθεται η εν λόγω διάταξη, χρειάζεται απόφαση της ίδιας γενικής συνέλευσης που έχει δική της την εξουσία εκείνη.

Ο νομοθέτης μας, όμως, δεν μπόρεσε να διαγνώσει τους τρεις αυτούς κανόνες. Παρασύρθηκε από τις ατέλειες της ρύθμισης του άρθρου 25 και προσηλώθηκε στο γράμμα της, αντί να εισδύει στο πνεύμα της. Λειτουργώντας με αυτό το χαρακτηριστικό τρόπο, έφτασε να παραβιάσει και ρητή διάταξη της ρύθμισης εκείνης διάταξη. Από το ένα μέρος, παρασύρθηκε από μια αοριστία της κοινοτικής εκείνης ρύθμισης από το άλλο, παρέβλεψε μια ρητή διάταξή της.

Η ρύθμιση του άρθρου 25 της δεύτερης Οδηγίας προβλέπει, αόριστα, ότι η ανάθεση της σχετικής εξουσίας μπορεί να γίνει και με απόφαση της γενικής συνέλευσης. Ο νομοθέτης όμως δεν το επισήμανε αυτό και έτσι, παραβίασε το πνεύμα της ρύθμισης του άρθρου 25. Ενώ, ταυτοχρόνως, έδωσε τροφή σε μια διαμάχη ανάμεσα σε δύο απόψεις: Σε εκείνη, που θέλει απόφαση της εξαιρετικής γενικής συνέλευσης, με πρόθεση να αποκαταστήσει τη λογική και αξιολογική μαζί των πραγμάτων τάξη. Και σε εκείνη, που ικανοποιείται με απόφαση της συνηθισμένης γενικής συνέλευσης, για να διευκολύνει τα πράγματα.

Ο νομοθέτης μας, παρέλειψε τελείως τη δημοσίευση της απόφασης, με την οποία η γενική συνέλευση αναθέτει στο Δ.Σ. εξουσίες. Παραβίασε τη ρύθμιση εκείνη, και, παράλληλα, την υποχρέωση της χώρας μας προς εναρμόνιση του δικαίου μας.

Πιο πέρα, προσηλώθηκε ακόμα μια φορά στο γράμμα της κοινοτικής ρύθμισης. Συνακόλουθα, έχασε από μπροστά του το πνεύμα της. Και, περιέπεσε σε σοβαρή παραβίασή της, που μπορεί να έχει θλιβερές συνέπειες.

Κατά το πνεύμα της ρύθμισης εκείνης, η ανάθεση της εν λόγω εξουσίας μπορεί να γίνει μόνο με διάταξη του καταστατικού· μια διάταξη, που μπορεί να τεθεί στο καταστατικό και με τροποποίησή του. Κατά το πνεύμα της ίδιας ρύθμισης, και η ανανέωση της ανάθεσης μπορεί να γίνει μόνο με διάταξη του καταστατικού.

2.7 Η έκτακτη αύξηση σαν τροποποίηση του καταστατικού που γίνεται χωρίς τη διαδικασία της τροποποίησης

Διάταξη-πηγή των ζητημάτων, είναι η παρ.4 του άρθρου 13^ο διάταξη, όπου οι αυξήσεις που αποφασίζονται κατ' ανάθεση (με βάση το θεσμό της έκτακτης αύξησης) «δεν αποτελούν τροποποιήσεις του καταστατικού».

Η κρατούσα γνώμη παίρνει κατά γράμμα αυτό που λέει η διάταξη. Και υποστηρίζει ότι με την έκτακτη αύξηση δε γίνεται τροποποίηση του καταστατικού. Η κρατούσα γνώμη, δεν παραβλέπει ότι και αυτή επίσης η αύξηση επιφέρει μεταβολή στο κεφάλαιο της εταιρείας. Πιστεύει, όμως, πως η μεταβολή αυτή δεν εντοπίζεται στο καταστατικό· πως, αντίθετα, εντοπίζεται στο καταστατικό της εταιρείας, στο λογαριασμό «(μετοχικό) κεφάλαιο».

Το κεφάλαιο αποτελεί στοιχείο του καταστατικού. Και από εκεί λαμβάνεται, για να εγγραφεί στους οικείους λογαριασμούς των βιβλίων της εταιρείας και του ισολογισμού της.

Η εταιρεία, εξάλλου, έχει ένα μόνο κεφάλαιο, ένα και μοναδικό αριθμό που εκφράζει το κεφάλαιό της. Και η ανάλυση, που γίνεται στον ισολογισμό, σε κεφάλαιο καταβεβλημένο, οφειλόμενο και αποσβεσμένο· η ανάλυση αυτή, δεν αναιρεί αλλά επιβεβαιώνει, αντίθετα, τη μοναδικότητα του αριθμού εκείνου. Και, τέλος, αυτός ακριβός ο μοναδικός αριθμός αυξάνεται, μειώνεται ή αποσβένεται σε κάθε αύξηση, μείωση ή απόσβεση του κεφαλαίου.

Η έκτακτη αύξηση, δεν μπορεί να είναι τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από την τακτική αύξηση του κεφαλαίου. Δεν μπορεί, συνεπώς, παρά να είναι και αυτή τροποποίηση του καταστατικού· και, παράλληλα, διερεύνηση στη σύνθεση της εταιρείας. Και ο νόμος, που έρχεται να τη ρυθμίσει, δεν

μπορεί να αγνοήσει τη φύση της όπως δε μπορεί να αγνοήσει τη φύση μιας οποιασδήποτε ύλης του.

Το δίκαιο, καθώς πασχίζει να ρυθμίσει την ύλη του, προσδιορίζεται από την ίδια. Ενώ, εξάλλου, ύλη του δικαίου δεν είναι μόνο φυσικά δεδομένα ή αρχικές μορφές έννομων σχέσεων είναι ακόμα και νομικά ρυθμισμένες σχέσεις των ανθρώπων.

Κατά συνέπεια: Όταν ο νόμος λέει ότι η έκτακτη αύξηση δεν είναι τροποποίηση του καταστατικού δεν κυριολεκτεί. Με τη φράση αυτή, ο νόμος δεν αποφαίνεται ότι η έκτακτη αύξηση δεν είναι αυτό που είναι στη πραγματικότητα. Απλούστατα, εισάγει ένα πλάσμα δικαίου που περιέχει κεκαλυμμένο περιορισμό. Ορίζει ότι στην έκτακτη αύξηση γίνεται χωρίς τη διαδικασία της τροποποίησης του καταστατικού. Πιο συγκεκριμένα, ότι η έκτακτη αύξηση γίνεται χωρίς τη διαδικασία της τροποποίησης του καταστατικού. Που σημαίνει, στην πράξη, ότι συντελείται χωρίς τη σύμπραξη της δημόσιας αρχής χωρίς να χρειάζεται έγκρισή της με απόφαση του νομάρχη. Ο νόμος, έτσι, χρησιμοποίησε μια μέθοδο, που είναι πια ξεπερασμένη.

Η έκτακτη αύξηση του κεφαλαίου προϋποθέτει δύο πράγματα από άποψη ουσίας: Πρώτα, απόφαση του αρμόδιου κατά περίπτωση οργάνου. Και έπειτα, ανάληψη των νέων μετοχών εκείνων, δηλαδή, στις οποίες διαιρείται το ποσό που προστίθεται στο κεφάλαιο. Κατά κανόνα, αντίθετα, δεν έχει ως προϋπόθεση τη καταβολή των νέων εισφορών.

Η ανάληψη των νέων μετοχών μπορεί να συμπέσει με την απόφαση, αλλά μπορεί και να επακολουθήσει. Οπωσδήποτε, η ανάληψη των νέων μετοχών απαιτείται, να καλύψει το νέο κεφάλαιο. Κατ' εξαίρεση, όμως, αρκεί να καλύψει οσοδήποτε ποσό, αν η σχετική απόφαση το ανέχεται αυτό ρητά.

Η έκτακτη αύξηση γίνεται χωρίς τη σύμπραξη της δημόσιας αρχής. Ο κανόνας αυτός, παλαιότερα, είχε δύο σοβαρές επιπτώσεις: μια, ότι η έκτακτη αύξηση δεν περνούσε από έλεγχο και άλλη μια, ότι γινόταν κατά άλλο τρόπο από εκείνον που ισχύει για την τακτική αύξηση. Σήμερα, όμως, από τις δύο αυτές επιπτώσεις επιβιώνει μόνο η δεύτερη.

Στο προηγούμενο δίκαιο, η έκτακτη αύξηση έπρεπε να δημοσιεύεται στο δελτίο ανωνύμων εταιρειών. Αλλά η δημοσίευσή της, τότε, δεν εξασφάλιζε τον έλεγχο της σχετικής διαδικασίας.

Σήμερα, η έκτακτη αύξηση καταχωρείται στο μητρώο ανωνύμων εταιρειών και ανακοίνωση για την καταχώρησή της δημοσιεύεται στο τεύχος. Προκειμένου, όμως, να καταχωρηθεί στο μητρώο, περνάει από τον έλεγχο της αρχής που τηρεί το μητρώο.

2.8 Η διόρθωση του καταστατικού μετά την έκτακτη αύξηση

Μόλις η έκτακτη αύξηση συντελεστεί, επέρχονται δύο μεταβολές, που είναι αποτέλεσμα της κάθε αύξησης του κεφαλαίου. Δηλαδή το καταστατικό τροποποιείται, στη διάταξή του που ορίζει το κεφάλαιο. Παράλληλα, διευρύνεται η σύνθεση της εταιρείας, με τη δημιουργία νέων μετοχών.

Έτσι, όμως, ανακύπτει μια διάσταση ανάμεσα στο φαινόμενο και στην πραγματικότητα. Το καταστατικό, σαν κείμενο που περιέχει το «νόμο» που διέπει την εταιρεία, παραμένει ανέπαφο από τη μεταβολή που επήλθε. Γιατί η μεταβολή αυτή δεν εκφράστηκε με απόφαση, η οποία, τυπικά, να περιέχει βούληση της εταιρείας προς αναδιατύπωση του καταστατικού της. Το καταστατικό, συνακόλουθα, εξακολουθεί να καταγράφει τον προηγούμενο της εταιρείας «νόμο» καλύτερα, την προηγούμενη για το κεφάλαιο της εταιρείας διάταξη του νόμου αυτού. Η διάταξη όμως αυτή, με τη μεταβολή που επήλθε, δεν είναι πια η παλιά. Έχει τώρα νέο περιεχόμενο και το κεφάλαιο της εταιρείας ορίζεται τώρα με βάση αυτό το περιεχόμενο.

Η διάσταση όμως αυτή, ανάμεσα στο φαινόμενο και στην πραγματικότητα, δεν υπηρετεί καθόλου τη διαφάνεια, που έχει ανάγκη η κοινωνία. Το καταστατικό της εταιρείας, που βρίσκεται στο φάκελο του οικείου μητρώου, δεν είναι πια σε θέση να δώσει πιστή εικόνα της εταιρείας, όσο αφορά το κεφάλαιο. Κατά συνέπεια, το καταστατικό χρειάζεται διόρθωση.

Η διόρθωση του καταστατικού δεν είναι ουσιαστική μεταβολή του. Η διόρθωση καλείται να προσαρμόσει το καταστατικό σε εκείνη τη μεταβολή. Για αυτό και αποτελεί μια τυπική μονάχα τροποποίηση του καταστατικού.

Μια τροποποίηση του καταστατικού, ακόμα και όταν είναι τυπική, οφείλει να ακολουθήσει τη συνηθισμένη διαδικασία εκείνη, που απαιτείται για κάθε ουσιαστική τροποποίηση. Αλλά η εφαρμογή της βασικής αυτής αρχής δε συμβιβάζεται με το θεσμό της έκτακτης αύξησης. Η έκτακτη αύξηση προβλέπεται για να διευκολύνει τα πράγματα. Και η αρχή εκείνη έρχεται να το

δυσκολεύει που σημαίνει, να εναντιωθεί στην έκτακτη αύξηση και να υποσκάψει το κύρος της.

Στα δίκαια, που γνωρίζουν την έκτακτη αύξηση ή κάποιο υποκατάστατό του, η εν λόγω τυπική τροποποίηση διευκολύνεται σημαντικά.

Στη Γερμανία, συγκεκριμένα, γίνεται με τη γενική διάταξη της παρ. 179 Abs.1 S.2 του οικείου νόμου: Η διάταξη αυτή, ορίζει ότι «η γενική συνέλευση, μπορεί να μεταβιβάσει στο εποπτικό συμβούλιο την εξουσία για αλλαγές (στο καταστατικό) που αφορούν μονάχα τη διατύπωσή του».

Στη Γαλλία, όταν η γενική συνέλευση αναθέτει στο διοικητικό συμβούλιο να πραγματοποιήσει μια αύξηση, του παρέχει τις αναγκαίες εξουσίες: όχι μόνο για την ίδια τη πραγμάτωση μιας αύξησης, παρά και για τη σχετική τροποποίηση του καταστατικού.

Το άρθρο 7 α συνδέει την κωδικοποίηση με τη συνηθισμένη τροποποίηση του καταστατικού εκείνη, που γίνεται με τη σύμπραξη του νομάρχη. Έτσι, διακρίνει την έκτακτη αύξηση, η οποία οφείλεται στη συνηθισμένη αδυναμία του νομοθέτη να προσφέρει άριστες λύσεις. Ο θεσμός της κωδικοποίησης, δεν μπορεί να μείνει ξένος προς την έκτακτη αύξηση. Δεν το επιτρέπει άλλωστε η δέσμευση που έχει η χώρα μας από τη πρώτη κοινοτική Οδηγία. Η Οδηγία, δεν κάνει καμία διάκριση. Και ο νομοθέτης μας δεν μπορεί να θεσπίσει μόνος του διάκριση, λέγοντας, για κάποια τροποποίηση του καταστατικού, ότι δεν είναι τροποποίηση.

2.9 Η καταβολή του νέου κεφαλαίου στην έκτακτη αύξηση

Όπως σε κάθε αύξηση του κεφαλαίου, έτσι και στην έκτακτη, το νέο κεφάλαιο μπορεί να καταβάλλεται αμέσως ή σε δόσεις. Σχετικά με την άμεση καταβολή, όμως-ανεξάρτητα αν αφορά ολόκληρο το κεφάλαιο ή την πρώτη δόση-έχουν ανακύψει προβλήματα.

Το άρθρο 11, αναφερόμενο σε κάθε αύξηση του κεφαλαίου, προβλέπει ότι η προθεσμία καταβολής αρχίζει από την «αύξησιν» και εννοεί, από τη συντέλεσή της, αφού από τότε μόνο υπάρχει αύξηση. Με βάση τη διάταξη αυτή, η καταβολή επιβάλλεται να γίνει μέσα σε δύο μήνες ένα χρόνο, που αναφέρεται στην ανάληψη των νέων μετοχών.

Όπως σε κάθε αύξηση, έτσι και στην έκτακτη, ο νομάρχης ελέγχει και την καταβολή του κεφαλαίου. Και, φυσικά, στον έλεγχο που κάνει, παίρνει τη

συνδρομή του Δ.Σ. Το τελευταίο, υποχρεούται με απόφασή του να διαπιστώσει αν καταβλήθηκε το κεφάλαιο και να υποβάλλει στο νομάρχη αντίγραφο της απόφασής του. Όσο αφορά τον έλεγχο αυτόν, ισχύουν οι γενικοί κανόνες του δικαίου της ανώνυμης. Στην έκτακτη αύξηση, όμως, ο έλεγχος αποδυναμώνεται επικίνδυνα. Και αιτία για αυτό, είναι η διαδικασία που τηρείται στην αύξηση αυτή.

Για την τακτική αύξηση του κεφαλαίου, το άρθρο 48, εφαρμοσμένο αναλογικά, προβλέπει μια κύρωση που μπαίνει σε λειτουργία, αν το νέο κεφάλαιο δεν καταβληθεί εμπροθέσμως και προσηκόντως. Στην έκτακτη αύξηση, όμως, η κύρωση αυτή δε βρίσκει έδαφος να λειτουργήσει.

~~Η κύρωση του άρθρου 48 μπορεί να λειτουργήσει μόνο στα πλαίσια~~ του βασικού μας συστήματος εκείνου, που προβλέπει ως αναγκαία τη σύμπραξη κάθε νομάρχη. Στο σύστημα αυτό, η αύξηση του κεφαλαίου πρέπει να εγκριθεί με απόφαση του νομάρχη. Και συντελείται, με την καταχώρηση στο μητρώο της απόφασης αυτής. Ο νομάρχης καλείται να ανακαλέσει την απόφασή του, αν το κεφάλαιο δεν καταβληθεί στο χρόνο και με τον τρόπο που πρέπει. Και, τότε, η αύξηση ανατρέπεται, αφού εκλείπει μια τυπική της προϋπόθεση. Αφού ανατρέπεται, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις για την εκκαθάριση της εταιρείας.

2.10 Η θεραπεία ενδεχόμενων ελαττωμάτων στην έκτακτη αύξηση

Όσο αφορά την ίδρυση της εταιρείας, η θεραπεία των ελαττωμάτων της σχετικής διαδικασίας συνάγεται με την ερμηνεία του άρθρου 4 α. Από το άρθρο αυτό, αναβλύζουν δύο αρχές, που καθεμιά τους έχει διαφορετική εμβέλεια. Με βάση τη μια, τα περισσότερα ελαττώματα ατονούν, χωρίς να εξαλείφονται. Δηλαδή, αποδυναμώνονται εντελώς, με αποτέλεσμα να μην αγγίζουν το κύρος της εταιρείας. Με βάση την άλλη αρχή, αντίθετα, ελάχιστα ελαττώματα, εκείνα αποκλειστικά που μνημονεύει ο νόμος, αποβάλλουν ένα μέρος από τη δραστηριότητά τους.

Ο νόμος μας, δεν προβλέπει τίποτα για τα ελαττώματα που μπορεί να μολύνουν την αύξηση του κεφαλαίου. Και σε αυτό, ακολουθεί την πρώτη κοινοτική Οδηγία που, ενώ αντιμετώπισε το θέμα των ελαττωμάτων και των κυρώσεων που προσήκον σε αυτά, παραμέλησε να περιλάβει στη ρύθμισή της την αύξηση του κεφαλαίου.

Δεν μπορεί να ισχύσει εδώ η απαρίθμηση που περιέχει η δεύτερη αρχή εκείνη που εξασθενίζει τα ελαττώματα που, από λόγους ακυρότητας, τα μεταμορφώνει σε λόγους λύσης της εταιρείας. Αντίθετα, μπορεί να ισχύσει εδώ, σε ένα μεγάλο μέτρο, η απαρίθμηση που περιέχει η πρώτη αρχή εκείνη, που αποδυναμώνει τελείως τα ελαττώματα. Ιδίως, μπορεί να ισχύσει το τμήμα της εκείνο που περιλαμβάνει ελαττώματα των συμβάσεων για την ανάληψη των μετοχών.

Όμως, μπορεί στην αύξηση να υπάρξουν άλλα ελαττώματα, που δεν είναι πάντα λιγότερο σοβαρά ή λιγότερο απίθανα. Στην έκτακτη αύξηση, μπορεί να υπάρξουν περισσότερα. Γιατί αυτή, έχει και πρόσθετες προϋποθέσεις όπως είναι η ανάθεση της οικείας εξουσίας. Τα ελαττώματα αυτά, όλα και το καθένα ξεχωριστά, προβάλλουν με τη δική τους εμβέλεια μέσα στο σύστημα του δικαίου μας, του κοινού και του εταιρικού. Συνακόλουθα, δεν μπορούν να θεωρηθούν ισοδύναμα: ούτε μεταξύ τους, ούτε πάλι προς εκείνο που μνημονεύει το άρθρο 4 α.

Το άρθρο 4 α, παρουσιάζει μια διατύπωση αόριστη: Δεν ορίζει το χρονικό σημείο, που σε αυτό επέρχεται η θεραπεία. Πλην όμως, το χρονικό αυτό σημείο συνάγεται με περισσή σαφήνεια από το σύστημα του δικαίου μας. Η ανώνυμη, δεν υπάρχει προτού να εγγραφεί στο μητρώο προτού να καταχωρηθεί σε αυτό η απόφαση του νομάρχη, που δίνει την άδεια για την ίδρυσή της. Εξάλλου, το άρθρο 4 α αναφέρεται σαφώς σε εταιρεία που υπάρχει που έχει υπερβεί το ιδρυτικό της στάδιο. Από όλα αυτά, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η θεραπεία των ελαττωμάτων επέρχεται με την εγγραφή της εταιρείας στο μητρώο.

Η καταχώρηση σε μητρώο γίνεται στο τέλος πάντα της οικείας διαδικασίας. Η καταχώρηση, διακηρύσσει προς την κοινωνία: πρώτα, ότι η διαδικασία που προβλέπει ο νόμος έχει πια τελειώσει και έπειτα, ότι έχει συντελεστεί κατά το νόμο και, όπου συντρέχει περίπτωση, κατά το καταστατικό της εταιρείας.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η καταχώρηση «νομιμοποιείται»: να προδώσει ισχύ νομική στην πράξη που τη διαδικασία της περατώνει και, παράλληλα, να θεραπεύσει την πράξη αυτή από ενδεχόμενα ελαττώματά της, από ελαττώματα που διέφυγαν στον έλεγχο. Η καταχώρηση, έτσι, μπορεί να προσφέρει στην κοινωνία μια ανεκτίμητη υπηρεσία. Γιατί παράγει ικανή

ασφάλεια δικαίου σχετικά με την ύπαρξη και τη σύνθεση της εταιρείας, που συγκεντρώνει μέσα και γύρω της πολλά και μεγάλα συμφέροντα.

2.11 Συνέπειες από την αποτυχημένη εναρμόνιση του δικαίου μας με τη δεύτερη Οδηγία

Σε αντίθεση με τον κανονισμό, η Οδηγία δεν έχει άμεση ισχύ στα κράτη-μέλη της Κοινότητας, δεν αποτελεί εσωτερικό τους δίκαιο. Η Οδηγία δεσμεύει απλά τα κράτη-μέλη προς τα οποία απευθύνεται: Τα υποχρεώνει, ειδικότερα, να διαμορφώσουν το εσωτερικό τους δίκαιο κατά τρόπο που να πετυχαίνει το σκοπό της Οδηγίας. Και αφήνει σε αυτά να επιλέξουν τον «τύπο» και τα «μέσα» με τα οποία θα φτάσουν στο αποτέλεσμα αυτό.

Η ρύθμιση μιας Οδηγίας, για να ισχύσει στο εσωτερικό του κράτους-μέλους, χρειάζεται να εισαχθεί σε αυτό να γίνει εσωτερικό δίκαιο, με πράξη κατάλληλη κατά το Σύνταγμά του. Συνακόλουθα, το έργο της εισαγωγής αφήνεται στο κράτος-μέλος. Με την έννοια, ότι αποτελεί απλώς υποχρέωσή του, που οφείλει αυτό να την εκπληρώσει κατά το άρθρο 5 της Συνθήκης.

Από το άλλο μέρος, όμως, αν το κράτος-μέλος αδρανήσει, αν αθετήσει την υποχρέωσή του αυτή, δεν υπάρχει τρόπος να εξαναγκαστεί. Αφού η διαδικασία των κυρώσεων, που προβλέπουν τα άρθρα 169 και 171 της Συνθήκης, καταλήγει σε μέτρα που έχουν αναγνωριστικό απλώς χαρακτήρα. Επίσης, υποχρεούται να επιλέξει τον «τύπο» και τα «μέσα», με τα οποία θα φτάσει όντως στο αποτέλεσμα που θέλησε η Οδηγία. Κατ' ακολουθία, το κράτος-μέλος παραβαίνει το άρθρο 5 της Συνθήκης, αν αθετήσει ακόμα και τη δεύτερη από τις υποχρεώσεις αυτές.

Η συνθήκη δεν εξασφαλίζει την υλοποίηση της κοινοτικής πολιτικής, στον τομέα της εναρμόνισης με εργαλείο τις Οδηγίες. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αντιδρώντας στο δεδομένο αυτό, ανέπτυξε μια θεωρία, που, σύμφωνα με τις συνήθειες των καιρών, ονομάστηκε «θεωρία του επωφελούς αποτελέσματος».

Το Δικαστήριο, κατέληξε στο να δεχτεί ότι η ρύθμιση της Οδηγίας έχει άμεση εφαρμογή απέναντι στο κράτος παραβάτη. Ευνόητο είναι, όμως, ότι η ρύθμιση μιας Οδηγίας δεν είναι πάντα ικανή να έχει άμεση εφαρμογή. Χρειάζεται για το σκοπό αυτό, να περιέχει έτοιμους κανόνες εσωτερικού

δικαίου κανόνες ακριβείς ή αυτάρκεις, που δεν εξαρτώνται από την επιλογή που θα κάνει συγκεκριμένα το κράτος-μέλος.

Η κατασκευή αυτή στηρίζεται στην εκτίμηση, ότι το κράτος-μέλος, που δεν έκανε εγκαίρως ή προσηκόντως την εναρμόνιση, «δεν δύναται να αντιπάζει στους ιδιώτες την μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων, που (του) επέβαλε η Οδηγία». Για αυτό και αποδέχεται μόνο την κάθετη, άμεση εφαρμογή των Οδηγιών την εφαρμογή τους, δηλαδή, μονάχα στις σχέσεις ιδιώτη και κράτους.

Τελικά, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έφτασε και σε οριζόντια εφαρμογή. Μόνο που, προχώρησε από δρόμο πλάγιο. Είπε, συγκεκριμένα, ότι η δέσμευση, που απορρέει από την Οδηγία κατά το άρθρο 189 της Συνθήκης, εκτείνεται σε όλες τις αρχές του κράτους-μέλους, συνεπώς και στις δικαστικές. Και ότι, συνακόλουθα, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να ερμηνεύουν το εθνικό τους δίκαιο με γνώμονα το κείμενο και το σκοπό της οικείας Οδηγίας.

Ευνόητο είναι ότι, όταν το Δικαστήριο μιλάει για ερμηνεία, εννοεί ασφαλώς την ανεύρεση εν γένει του δικαίου. Γιατί ο εφαρμοστής του δικαίου οφείλει να ανεύρει το δίκαιο για να το εφαρμόσει. Και, για να το ανεύρει, δεν προσφεύγει μόνο στην ερμηνεία. Προσφεύγει και στη βελτίωση ή συμπλήρωση του δικαίου, που είναι συνέχεια της ερμηνείας: συμπλήρωση, που μπορεί να φτάνει μέχρι και την αναμόρφωσή του και τη διαμόρφωση νέων θεσμών.

Έτσι, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αντέδρασε αποτελεσματικά στην οκνηρία των κρατών-μελών στην αδιαφορία τους απέναντι στην υποχρέωση που έχουν να εναρμονίζουν την εσωτερική τους νομοθεσία στις Οδηγίες της Κοινότητας. Με τις αρχές που διέπλασε, άνοιξε το δρόμο για την αυτόματη, χωρίς παρέμβαση της νομοθετικής μηχανής, εισαγωγή, στο εσωτερικό της κάθε χώρας-μέλους, ενός μεγάλου μέρους από το δίκαιο των Οδηγιών. Με αποτέλεσμα, τα εθνικά δικαστήρια να υποχρεούνται να εφαρμόζουν τους σχετικούς κανόνες: ευθέως, στις σχέσεις των ιδιωτών με το κράτος κι εμμέσως, με τις μεθόδους για την ανεύρεση του δικαίου, στις σχέσεις ανάμεσα στους ιδιώτες.

Οι αρχές που διέπλασε το Δικαστήριο δεν καλύπτουν πλήρως τα κενά που αφήνει ο κρατικός νομοθέτης. Κατά συνέπεια, δεν εξασφαλίζουν για τον

ιδιώτη το επωφελές αποτέλεσμα που οι Οδηγίες θέλουν να του επιδαψιλεύσουν.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, τα συμφέροντα του ιδιώτη δεν μπορούν να προστατευτούν παρά μόνο εμμέσως. Δηλαδή, με την επιδίκαση αποζημίωσης κατά τις διατάξεις για την αδικοπραξία, που ισχύουν σε κάθε χώρα-μέλος.

Η οκνηρία του νομοθέτη συνιστά παράβαση του άρθρου 5 της Συνθήκης. Και, όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο, παράγει ευθύνη του κράτους-μέλους, με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: Ότι η Οδηγία απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες. Ότι το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών μπορεί να οριστεί. Και, τέλος, ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια στην αδράνεια του κράτους και τη ζημιά του ιδιώτη.

Με τη πρώτη προϋπόθεση, το Δικαστήριο στενεύει τα όρια ευθύνης του κράτους-μέλους. Τα στενεύει σε σχέση με τις δικαϊκές συνθήκες που κρατούν στη Χώρα μας. Γιατί, στο δίκαιό μας, ευθύνη από αδικοπραξία παράγεται και όταν προσβάλλεται συμφέρον ιδιωτικό· συμφέρον που προστατεύεται από τον κανόνα που έχει παραβιαστεί.

2.12 Άμεση εφαρμογή στη Χώρα μας διατάξεων της δεύτερης Οδηγίας

Στην προηγούμενη εικοσαετία, με το ν.1386/1983, ξεκίνησε μια γιγαντιαία προσπάθεια προς εξυγίανση των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων. Στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής ανέκυψε το ζήτημα αν εφαρμόζεται άμεσα στη χώρα μας το άρθρο 25 παρ.1 της δεύτερης Οδηγίας. Το ζήτημα απασχόλησε κατά κόρο την επιστήμη και τη νομολογία, την εθνική και την κοινοτική. Και, όπως αντιμετωπίστηκε θετικά, μια και το κείμενο εκείνο περιέχει έτοιμο κανόνα εσωτερικού δικαίου. Πρόκειται για τον κανόνα, που καθιστά τα όργανα της εταιρείας αρμόδια για κάθε αύξηση του κεφαλαίου.

Αλλά το άρθρο 25 της δεύτερης Οδηγίας περιέχει και άλλους έτοιμους κανόνες εσωτερικού δικαίου. Από αυτούς, εξάλλου, οι περισσότεροι αναφέρονται στην έκτακτη αύξηση.

Το άρθρο 25 παρ.2 της δεύτερης Οδηγίας, κατά το γράμμα και το πνεύμα του, περιέχει τον ακόλουθο κανόνα, που αναλύεται σε περισσότερους: Ότι η εκ των υστέρων ανάθεση της εξουσίας, όπως και η ανανέωσή της, γίνεται με διάταξη του καταστατικού. Ότι, όσο αφορά τη χώρα

μας, η σχετική απόφαση λαμβάνεται από την εξαιρετική γενική συνέλευση. Ότι ακόμα, όσο αφορά τη χώρα μας πάντα, η απόφαση εγκρίνεται από τον νομάρχη. Και ότι καταχωρείται στο μητρώο, με την έννοια ότι με την καταχώρηση παράγει τα αποτελέσματά της.

Το άρθρο αυτό, προβλέπει ότι η ανάθεση της εξουσίας, όπως και κάθε ανανέωσή της, δε μπορεί να γίνεται για χρόνο περισσότερο από πέντε χρόνια. Και, φυσικά, δε κάνει διάκριση ανάλογα με το όργανο που τιμάται με την ανάθεση.

Ο νομοθέτης μας, όμως, κατά την εναρμόνιση με τη δεύτερη Οδηγία, λησμόνησε ότι η εξουσία μπορεί στη χώρα μας, κατά το άρθρο 13 παρ.2, να ανατεθεί και στη συγκεκριμένη γενική συνέλευση. Έτσι, παρέλειψε να εισαγάγει το χρονικό εκείνο περιορισμό και για αυτό επίσης το όργανο. Που σημαίνει, ότι κατάλειπε ένα σοβαρό κενό. Πλην όμως, το κενό μπορεί να καλυφθεί ως ακολούθως. Στις σχέσεις με το κράτος, με άμεση εφαρμογή του άρθρου 25 παρ. 2 της Οδηγίας. Και στις σχέσεις ανάμεσα σε ιδιώτες, με αναλογική εφαρμογή της παρ.1 του δικού μας άρθρου 13. Αφού η διάταξη αυτή βρέθηκε από την αρχή σε αρμονία με τη ρύθμιση της δεύτερης Οδηγίας.

Κατά το άρθρο 174 ΑΚ, είναι άκυρη κάθε ανάθεση που δεν έχει χρονικό περιορισμό ή που έχει ευρύτερο από πέντε χρόνια. Μια τέτοια ανάθεση δεν επιτρέπεται να εγκριθεί από τον νομάρχη. Αν όμως εγκριθεί και καταχωρηθεί στο μητρώο, θεραπεύεται, με την έννοια ότι ισχύει για πέντε χρόνια. Κατά συνέπεια, μετά την πάροδο του χρόνου αυτού, η χρήση της εξουσίας οδηγεί σε άκυρη αύξηση, πάντα κατά το άρθρο 174 ΑΚ.

Στη Γερμανία, ερμηνεύοντας την παρ. 202 Abs.1 του οικείου νόμου-διάταξη, που αντιστοιχεί στο δικό μας άρθρο 13 παρ.1 παρατηρούν τα ακόλουθα: Αν το καταστατικό, παρέχοντας την οικεία εξουσιοδότηση, δεν προβλέψει χρονικό περιορισμό, η σχετική του διάταξη είναι ελλιπής, συνεπώς και άκυρη. Και παραμένει άκυρη, ακόμα και μετά την εγγραφή της στο μητρώο. Αντίθετα, αν το καταστατικό παρέχει εξουσιοδότηση για χρόνο μεγαλύτερο από πέντε χρόνια, η σχετική διάταξη είναι απλώς παράνομη. Συνακόλουθα, μετά την εγγραφή της στο μητρώο, η εξουσιοδότηση ισχύει για πέντε χρόνια, όσα επιτρέπει ο νόμος.

Το άρθρο 13 παρ.4, λέγοντας ότι έκτακτη αύξηση δεν αποτελεί τροποποίηση του καταστατικού, έχει δημιουργήσει σοβαρά ερμηνευτικά

προβλήματα. Η διάταξη αυτή, με την προβληματική διατύπωσή της, επέτρεψε να διατυπωθούν απόψεις, που είναι διεθνώς «πρωτότυπες» απόψεις, που δεν μπορούν να εφαρμοστούν με το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 25 της δεύτερης Οδηγίας.

Στην έκτακτη αύξηση, η δημοσίευση γίνεται αποκλειστικά με βάση το άρθρο 7 α. Αυτό σημαίνει ότι, με τα στοιχεία της αύξησης, δεν κατατίθεται και κωδικοποίηση του καταστατικού. Κατά συνέπεια, παραβιάζεται το πνεύμα του άρθρου 25 παρ.1 της δεύτερης Οδηγίας και το γράμμα του άρθρου 2 της πρώτης.

Ο νόμος 2190/1920, υιοθέτησε πολύ νωρίς το θεσμό της έκτακτης αύξησης. Στην προσπάθεια, όμως, να τον καταστήσει ευέλικτο, έφτασε εύκολα σε δεινές υπερβολές. Συγκεκριμένα, έβγαλε το θεσμό εκείνο έξω από το σύστημα του δικαίου μας. Και έτσι, του απλούστευσε εντυπωσιακά τη διαδικασία ενώ, παράλληλα, τον έριξε σε μια δίνη από αντιφάσεις και αδιέξοδα.

Με την ένταξή της στην Κοινότητα, η χώρα μας συμμερίστηκε την ανάγκη και την προσπάθεια προς σύγκλιση των δικαίων στις χώρες-μέλη.

Στον τομέα της ανώνυμης, ειδικά, η ανάγκη και η προσπάθεια προς σύγκλιση προσέλαβαν τεράστιες διαστάσεις. Από το άλλο μέρος, κατέδειξαν ότι η χώρα μας δεν έχει μπροστά της μόνο τη σύγκλιση έχει, επίσης, και την ανανέωση.

Η ανάγκη προς εναρμόνιση του δικαίου της ανώνυμης, για τη χώρα μας, ήταν ένας μεγάλος «πειρασμός». Με την ευκαιρία αυτή, η χώρα μας μπορούσε και όφειλε να αποτολμήσει πλατιές και βαθιές αλλαγές στο δίκαιό μας. Όμως, αρκέστηκε να αναδιαμορφώσει το παλαιό μας δίκαιο. Και, με την πνευματική της ηγεσία, διαβεβαίωσε ότι απέκτησε αυτό που χρειαζόταν.

3. Δέσμευση της Ανώνυμης εταιρείας από πράξεις του αντιπροσωπευτικού της οργάνου

Η έννομη τάξη, για λόγους που ανάγονται κυρίως στη διευκόλυνση των συναλλαγών, προσδίδει σε ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν ορισμένο σκοπό ή σε σύνολα περιουσίας, ταγμένα επίσης στην εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού, νομική προσωπικότητα. Τέτοιο νομικό πρόσωπο είναι και η ανώνυμη εταιρεία, που διέπεται κυρίως από τον ν. 2190/1920.

Αναφορικά με την ικανότητα δικαίου, συνεπώς και την ικανότητα βούλησης των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, στα οποία συγκαταλέγεται και η ανώνυμη εταιρεία, έχουν διεθνώς διαμορφωθεί δύο θεωρίες.

Η πρώτη θεωρία, που διαμορφώθηκε κυρίως στο γερμανικό δίκαιο και συνήθως την αποκαλούν θεωρία της Prokura, χωρίς ωστόσο να συμπίπτει με την εμπορική πληρεξουσιότητα του γερμανικού δικαίου δέχεται ότι η ικανότητα δικαίου του νομικού προσώπου, όπως και του φυσικού, είναι κατ' αρχήν απεριόριστη. Εξάιρεση αναγνωρίζει εκεί όπου η έννομη τάξη προϋποθέτει ιδιότητα φυσικού προσώπου και βέβαια στις περιπτώσεις που ο νόμος προβλέπει ή επιτρέπει να προβλέπονται στο καταστατικό και ακόμη στις περιπτώσεις πράξεων που αντίκεινται στα χρηστά ήθη. Η θεωρία αυτή ρίχνει το βάρος της στην ασφάλεια του δικαίου και στην προστασία των τρίτων αφού αυτοί δεν είναι υποχρεωμένοι να ανατρέχουν στο καταστατικό του νομικού προσώπου και στις αποφάσεις του ανωτάτου οργάνου. Τα συμφέροντα του νομικού προσώπου έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Μερική προστασία βρίσκουν στο μέτρο που η θεωρία αυτή υποχωρεί και δέχεται ότι οι πράξεις του αντιπροσωπευτικού οργάνου δε δεσμεύουν το νομικό πρόσωπο αν αποδειχθεί ότι οι τρίτοι γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι οι επιχειρούμενες πράξεις βρίσκονταν έξω από το σκοπό του νομικού προσώπου ή ότι οι πράξεις γίνονταν προς βλάβη του νομικού προσώπου. Τα συμφέροντα του νομικού προσώπου προστατεύονται και στο μέτρο που το αντιπροσωπευτικό όργανο, ενεργώντας έξω από το σκοπό του νομικού προσώπου και τους περιορισμούς που έθεσε το καταστατικό ή το ανώτατο όργανο, ενεργεί χωρίς διαχειριστική εξουσία και συνεπώς απέναντι σε αυτό ευθύνεται.

Η δεύτερη θεωρία, που έχει την προέλευσή της στο αγγλοσαξονικό και στο γαλλικό δίκαιο, δέχεται ότι η ικανότητα δικαίου του νομικού προσώπου, συνεπώς και η αντιπροσωπευτική εξουσία των οργάνων του, προσδιορίζεται και περιορίζεται από το σκοπό του νομικού προσώπου, όπως αυτός διαγράφεται στο καταστατικό του αλλά και με απόφαση του ανώτατου οργάνου. Η θεωρία αυτή ρίχνει το βάρος της στη θεραπεία των συμφερόντων του νομικού προσώπου και όχι των τρίτων. Υποχώρηση, όμως, παρουσιάζει στο μέτρο που ερμηνεύει πλατιά το σκοπό που ορίζεται στο καταστατικό και στο μέτρο που διακρίνει ανάμεσα στη γενική κατεύθυνση του νομικού προσώπου και στο συγκεκριμένο αντικείμενο της δραστηριότητάς του.

Το πρόβλημα σε σχέση με την Α.Ε. και την χώρα μας, πριν από το Π.Δ. του 1986, η εξουσία του διοικητικού συμβουλίου της Α.Ε. προσδιορίζονταν, από το σκοπό της, όπως αυτός διαγράφονταν στο καταστατικό. Δικαιοπραξίες που δέσμευαν το νομικό πρόσωπο ήταν εκείνες που επιχειρούνταν από το αντιπροσωπευτικό όργανο μέσα στα όρια του σκοπού του.

Η εταιρεία δεν δεσμευόταν από δικαιοπραξίες που επιχειρούσε το διοικητικό συμβούλιο εκτός του εταιρικού σκοπού, όπως αυτός προσδιορίζονταν στο καταστατικό της εταιρείας. Η καλή πίστη των τρίτων δεν είχε σημασία για την επέλευση των συνεπειών της υπέρβασης του εταιρικού σκοπού. Αντίθετα, λαμβάνονταν υπόψη προκειμένου για περιορισμούς που έθετε το ανώτατο όργανο της εταιρείας. Πάντως, η εταιρεία που δημιούργησε στον τρίτο την εντύπωση ότι η πράξη του διοικητικού συμβουλίου είναι εντός σκοπού, καταχρηστικά επικαλούταν την υπέρβαση για να απαλλαγεί από τις υποχρεώσεις της. Εδώ το είδος αυτό της καλής πίστης έπρεπε να το αποδείξει ο τρίτος που την επικαλούνταν.

Στο σύστημα αυτό δημιουργήθηκε σημαντικό ρήγμα με την εναρμόνιση του εταιρικού μας δικαίου, με το Π.Δ. του 1986, προς την πρώτη οδηγία του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων.

Η οδηγία αυτή, που απέβλεπε στην προστασία τρίτων που συναλλάσσονται με την εταιρεία, και γενικότερα, σε σημαντικό βαθμό, της ασφάλειας του δικαίου, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τα συμφέροντα της εταιρείας, των μετόχων και των υφιστάμενων δανειστών της, υιοθετήθηκε

κατά βάση το γερμανικό σύστημα. Το άρθρο 9 ορίζει, στο πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου, ότι «η εταιρεία δεσμεύεται έναντι τρίτων από τις πράξεις των οργάνων της έστω και αν οι εν λόγω πράξεις δεν εμπίπτουν στο εταιρικό σκοπό, εκτός αν οι πράξεις αυτές αποτελούν υπέρβαση των εξουσιών που ο νόμος παρέχει ή επιτρέπει να παρέχονται στα όργανα αυτά». Στη δεύτερη παράγραφο ορίζει ότι «Οι εκ του καταστατικού ή εξ αποφάσεων των αρμοδίων οργάνων περιορισμοί της εξουσίας των οργάνων της εταιρείας, δεν δύναται να αντιταχθούν κατά τρίτων, έστω και αν έχουν δημοσιευτεί». Παραπέρα στο εδ.2 της πρώτης παραγράφου του ίδιου άρθρου ο κοινοτικός νομοθέτης διατύπωσε την επιφύλαξη ότι «τα κράτη μέλη δύναται εν τούτοις να προβλέπουν ότι η εταιρεία δεν δεσμεύεται όταν οι πράξεις των οργάνων της υπερβαίνουν τα όρια του εταιρικού σκοπού εφ' όσον η εταιρεία αποδεικνύει ότι ο τρίτος γνώριζε την υπέρβαση ή δεν ηδύνατο, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων, να την αγνοεί. Μόνη όμως η δημοσίευση του καταστατικού δεν αποτελεί επαρκή απόδειξη».

Προς τις διατάξεις αυτές της Οδηγίας εναρμονίστηκε η ελληνική έννομη τάξη με τις διατάξεις του π.δ.1986. Οι νέες διατάξεις του άρθρου 22 ν.2190/1920 έχουν την εξής διατύπωση: «Πράξεις του Διοικητικού Συμβουλίου, ακόμη και αν είναι εκτός του εταιρικού σκοπού, δεσμεύουν την εταιρεία απέναντι στους τρίτους, εκτός αν αποδειχθεί ότι ο τρίτος γνώριζε την υπέρβαση του εταιρικού σκοπού ή όφειλε να τη γνωρίζει. Δε συνιστά απόδειξη μόνη η τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας ως προς το καταστατικό της εταιρείας ή τις τροποποιήσεις του».

Το άρθρο 9 της οδηγίας, ρυθμίζοντας τους περιορισμούς της εξουσίας των εταιρικών οργάνων εκπροσώπησης, περιορισμούς από το καταστατικό ή τη Γενική Συνέλευση, δεν πρόβλεψε οποιαδήποτε επιφύλαξη. Ορίζει ότι οι περιορισμοί αυτοί δεν «μπορούν να αντιταχθούν κατά τρίτων». Αντίθετα, η διάταξη του άρθρου 22 ν.2190/1920 όρισε ότι «δεν αντιτάσσονται στους καλόπιστους τρίτους». Έτσι, τίθεται θέμα οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής των δύο αντίθετων διατάξεων. Η διάταξη της οδηγίας υπερέχει αυτή του κοινοτικού δικαίου και έχει άμεση ισχύ, γιατί είναι νομικά αυτάρκης. Όμως, απέναντι στο πρόβλημα αν οι διατάξεις της Οδηγίας έχουν κάθετη ή οριζόντια άμεση εφαρμογή, το

Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) έλαβε θέση υπέρ της κάθετης. Έτσι, με την απόφαση της 26.2.1986 για την υπόθεση 152/1984 Marshall κατά Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority έκρινε τελικά ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεσθούν τις διατάξεις της οδηγίας στις μεταξύ τους σχέσεις. Μπορούν να επικαλεσθούν μόνο έναντι του κράτους-μέλους, ανεξάρτητα από την ιδιότητα υπό την οποία το κράτος ενεργεί. Διευκρινίσθηκε, επίσης, στην απόφαση της 12.7.1990 για την υπόθεση G-188/89 A Foster κ.λ.π. κατά British Gas ότι οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται τις ανεπιφύλακτες και επαρκώς σαφείς διατάξεις των Οδηγιών και έναντι των Οργανισμών ή φορέων που υπόκεινται στην εποπτεία, στον έλεγχο του κράτους ή που έχουν εξαιρετικές εξουσίες σε σχέση με εκείνες που απορρέουν από τους εφαρμοστέους στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών κανόνες. Το ΔΕΚ έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής ενώπιον του οποίου επιδικάζεται μια ιδιωτική διαφορά οφείλει, ερμηνεύοντας το εσωτερικό δίκαιο, να λαμβάνει υπόψη τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας. Σε μια πρόσφατη απόφασή του, την Francovich κ.λ.π./ Ιταλική Δημοκρατία της 19.11.91, αποφάνθηκε ότι το κράτος μέλος υποχρεούται να αποκαταστήσει τις ζημιές που προκύπτουν για τους ιδιώτες από τη μη μεταφορά Οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο ή την εσφαλμένη μεταφορά, ακόμη και αν η Οδηγία δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα.

Οι νέες διατάξεις του άρθρου 22 ν.2290/1920 καλύπτουν τόσο την κανονική όσο και την ανώμαλη ή ελαττωματική ανώνυμη εταιρεία. Η ελαττωματική εταιρεία έχει πλήρη νομική προσωπικότητα, με τα δικά της, όπως κάθε ανώνυμη εταιρεία, όργανα, που ασκούν τις ίδιες εξουσίες που ασκεί η κανονική εταιρεία. Αυτές οι διατάξεις όμως δεν εφαρμόζονται στην υπό ίδρυση ανώνυμη εταιρεία η οποία υπάρχει μόνο με την εγγραφή της στο μητρώο ανωνύμων εταιρειών. Επίσης, οι νέες διατάξεις αναφέρονται γενικά σε πράξεις του αντιπροσωπευτικού οργάνου και καλύπτουν τις πράξεις που επιχειρούν τα διοικητικά όργανα που εκπροσωπούν την εταιρεία, αφού και αυτά είναι όργανα της εταιρείας και επιχειρούν πράξεις δεσμευτικές για αυτή.

Ο πρώτος αυτονόητος περιορισμός που τίθεται στην εκπροσωπική εξουσία του διοικητικού συμβουλίου είναι εκείνος που προκύπτει από ειδικές νομικές διατάξεις ή από διατάξεις του καταστατικού που βάσει του

νόμου μπορούν να περιληφθούν σε αυτό. Οι διατάξεις αυτές αφαιρούν από το διοικητικό όργανο ορισμένες πράξεις διαχείρισης. Αυτό γίνεται συνήθως γιατί ο νομοθέτης κρίνει ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει αυτή να ανατεθεί στο ανώτατο όργανο, στη γενική συνέλευση. Στις ειδικές αυτές περιπτώσεις οι πράξεις που επιχειρεί, παρά το διοικητικό συμβούλιο δεν δεσμεύουν την εταιρεία.

Η εταιρεία δεν δεσμεύεται από πράξεις που επιχειρεί το διοικητικό όργανο, παρόλο που δεν αποτελούν περιεχόμενο της διαχειριστικής εξουσίας, αλλά της ανώτατης εξουσίας, που ανήκει στη γενική συνέλευση ή της ελεγκτικής εξουσίας, που ανήκει στους ελεγκτές. Η διάκριση των εξουσιών στηρίζεται σε διατάξεις αναγκαστικού δικαίου που διασφαλίζουν στα εταιρικά όργανα διαφορετική εξουσία.

Η απεριόριστη εξουσία του διοικητικού οργάνου αναφέρεται στην προς τα έξω παράσταση της εταιρείας και όχι στη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων. Η διαχειριστική αυτή εξουσία περιορίζεται τόσο από το εταιρικό σκοπό όσο και από διατάξεις του καταστατικού ή αποφάσεις του ανώτατου οργάνου. Έτσι, αν το διοικητικό συμβούλιο ενεργήσει πράξεις έξω από τη διαχειριστική του εξουσία δεσμεύει την εταιρεία αλλά η υπέρβασή του αυτή γεννά ευθύνη απέναντι στο νομικό πρόσωπο για τη ζημιά που τυχόν του επέφερε με τη συμπεριφορά του.

Τόσο ο κοινοτικός νομοθέτης όσο και ο Έλληνας που εναρμονίστηκε προς αυτόν θέλησε να αναγνωρίσει απεριόριστη ικανότητα της ανώνυμης εταιρείας και συνεπώς απεριόριστη εξουσία του αντιπροσωπευτικού της οργάνου μέσα στα όρια που διαγράφει ο εταιρικός σκοπός με την ευρεία έννοια του όρου. Αυτό είναι σύμφωνο με τη φύση του νομικού προσώπου είναι και από ένα ελάχιστο προστασίας των συμφερόντων που επιβάλλεται.

Σκοπός, με την έννοια του αντικειμένου της εταιρείας είναι ο κύκλος δράσης της όπως αυτός καθορίζεται στο καταστατικό. Συνήθως, όμως, αυτό τον περιγράφει με τρόπο ευρύ, ώστε η εταιρεία να μπορεί να επεκτείνει τη δραστηριότητά της, χωρίς να χρειάζεται κάθε φορά τροποποίηση του καταστατικού.

Η νομολογία μας μέχρι σήμερα αντιμετώπισε το πρόβλημα «εξουσία του διοικητικού συμβουλίου και εταιρικός σκοπός» ενόψει της

συγκεκριμένης περίπτωσης που κάθε φορά εμφανιζόταν και έδινε τη λύση που κάθε φορά έκρινε ότι προσήκει. Από τη στάση της όμως αυτή δε μπορεί να συναχθεί γενικός κανόνας. Η διαφορετική κάθε φορά αντιμετώπιση από τη νομολογία των ίδιων πράξεων του αντιπροσωπευτικού οργάνου φανερώνει ότι δεν μπορούν να ενταχτούν αφηρημένα οι διάφορες πράξεις εντός του εταιρικού σκοπού ή να εξαιρεθούν από αυτόν. Ο εταιρικός σκοπός εδώ περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που εξυπηρετούν τους στόχους της επιχείρησης μέσα στα πλαίσια του κερδοσκοπικού συνήθως χαρακτήρα της.

Το διοικητικό συμβούλιο μπορεί να εγκαταλείψει τη δραστηριότητα που ήδη ασκεί και να αρχίσει μια άλλη, αρκεί να μην εξέρχεται από τον συγκεκριμένο οικονομικό κλάδο. Αρκεί η νέα δραστηριότητα να εντάσσεται στον πυρήνα της εταιρικής δράσης, στην προώθηση του οποίου να αποβλέπει.

Την εκτός εταιρικού σκοπού δράση του αντιπροσωπευτικού οργάνου επικαλείται και αποδεικνύει η εταιρεία αφού η ακρότητα των εκτός σκοπού πράξεων, αν οι τρίτοι είναι κακόπιστοι, τάσσεται υπέρ της εταιρείας. Εξάλλου, αν η υπέρβαση της εσωτερικής διαχείρισης επιφέρει στην εταιρεία ζημιά, εκείνη νομιμοποιείται την άσκηση της σχετικής αγωγής αφού επίσης επικαλεσθεί και αποδείξει την υπέρβαση.

Με βάση τον κανόνα του άρθρου 22 την εταιρεία τη δεσμεύουν απέναντι στους τρίτους και οι πράξεις που το διοικητικό όργανο επιχειρεί εκτός του εταιρικού σκοπού. Οι πράξεις αυτές είναι έγκυρες και παράγουν αποτελέσματα έναντι πάντων των τρίτων, των μετόχων, των συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Στον κανόνα αυτό, με τις ίδιες διατάξεις, που απηχούν κοινοτικό δίκαιο, εισάγεται μια εξαίρεση. Ορίζεται ότι οι εκτός σκοπού πράξεις δεν δεσμεύουν την εταιρεία αν αποδεικνύεται ότι «ο τρίτος γνώριζε την υπέρβαση ου κοινοτικού σκοπού ή όφειλε να τη γνωρίζει». Δεν αρκεί για την εφαρμογή της εξαίρεσης η καλή πίστη με την αντικειμενική έννοια του όρου. Απαιτείται υποκειμενική κακή πίστη του τρίτου, που εδώ συνίσταται στη γνώση ή στην υπαίτια άγνοια του γεγονότος ότι η πράξη του διοικητικού οργάνου βρίσκεται έξω από τον εταιρικό σκοπό.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι υπέρ των τρίτων εισάγεται από το δίκαιό μας τεκμήριο ότι βρίσκονται σε καλή πίστη. Το τεκμήριο αυτό καλείται για να ανατρέψει η εταιρεία, που θα επικαλεσθεί και θα αποδείξει την παρέκκλιση, τόσο ότι η πράξη είναι εκτός του εταιρικού σκοπού όσο και ότι ο τρίτος γνώριζε ή όφειλε να το γνωρίζει.

Αν αποδειχθεί γνώση ή υπαίτια άγνοια του τρίτου, η εταιρεία δεν δεσμεύεται από τις πράξεις του αντιπροσωπευτικού της οργάνου, αφού θα πρόκειται για πράξεις που έγιναν καθ' υπέρβαση της διαχειριστικής της εξουσίας και συνεπώς χωρίς εξουσία προς αντιπροσώπευση. Η πράξη του αντιπροσωπευτικού οργάνου είναι ανίσχυρη.

Η υποχώρηση αυτή από το σύστημα της γενικής αντιπροσωπευτικής εξουσίας που εισάγουν οι νέες διατάξεις, σε περίπτωση κακής πίστης των τρίτων, έχει εισαχθεί για την προστασία του νομικού προσώπου, σε βάρος του οποίου λειτουργεί το εισαγόμενο σύστημα.

Έτσι, η κατ' εξαίρεση ακυρότητα των πράξεων αντιπροσωπευτικού οργάνου λειτουργεί υπέρ της εταιρείας, είναι δηλαδή σχετική. Αυτό συνάγεται και από τα άρθρο 9 της πρώτης Οδηγίας από το κείμενο της οποίας προκύπτει ότι μόνο η εταιρεία μπορεί να επικαλείται και να αποδεικνύει ότι η πράξη βρίσκεται έξω από το εταιρικό σκοπό. Κατά τα άλλα, αν η εταιρεία δεν επικαλεσθεί την ακυρότητα ο κακόπιστος τρίτος δεσμεύεται. Αν την επικαλεσθεί, το αντιπροσωπευτικό όργανο δεν φέρει απέναντι στον κακόπιστο τρίτο καμία ευθύνη.

Στη γενική αντιπροσωπευτική εξουσία του διοικητικού οργάνου μπορεί κατ' αρχή και με βάση τις νέες ρυθμίσεις να θέσει περιορισμούς τόσο το καταστατικό όσο και η γενική συνέλευση. Αλλά δεσμεύουν την εταιρεία οι πράξεις που επιχειρεί το διοικητικό όργανο κατά παράβαση των περιορισμών αυτών απέναντι στους καλόπιστους τρίτους. Αντίθετα, οι περιορισμοί του άρθρου 22 αντιτάσσονται απέναντι σε αυτούς που τους γνωρίζουν ή όφειλαν να τους γνωρίζουν, απέναντι στους κακόπιστους τρίτους. Αν ορίζεται στο καταστατικό ή στην απόφαση της γενικής συνέλευσης, οι περιορισμοί αυτοί δεν αντιτάσσονται και στους κακόπιστους τρίτους, οπότε παράγουν αποτελέσματα μόνο στις εσωτερικές σχέσεις εταιρείας και αντιπροσωπευτικού οργάνου.

Το καταστατικό, τόσο το αρχικό όσο και το τροποποιημένο, δεν επιτρέπεται να επιβάλλει περιορισμούς αντίθετους στο πνεύμα του νόμου, που θέλει η διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων να ασκείται «ιδία ευθύνη» από το διοικητικό συμβούλιο. Μπορεί να περιορίζει μόνο το οικονομικό πεδίο δράσης. Δεν μπορεί να εμποδίζει το διοικητικό συμβούλιο να καθορίζει αυτό, μέσα στα πλαίσια της διαχειριστικής του εξουσίας, τα μέτρα που εξυπηρετούν την οργάνωση της επιχείρησης και η δημιουργία των προϋποθέσεων λειτουργίας της. Δεν επιτρέπεται το καταστατικό να παρεμβαίνει στην άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος εκ μέρους του διοικητικού συμβουλίου ή να καθορίζει μόνο συγκεκριμένες φιλοσοφίες management ή να διαγράφει αυστηρά συγκεκριμένους κανόνες διαχείρισης, ούτε να εξαρτά το κύρος των πράξεών του γενικά από προηγούμενη απόφαση της γενικής συνέλευσης.

Η γενική συνέλευση, όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 22 και 33 του ν.2190/1920, έχει κατ' αρχή τη δυνατότητα να αναμιγνύεται στη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων. Η δυνατότητά της όμως αυτή υπόκειται στους περιορισμούς που υπόκειται η αντίστοιχη εξουσία του καταστατικού. Μάλιστα, αν το διοικητικό συμβούλιο συμμορφωθεί προς απόφαση της γενικής συνέλευσης με την οποία επιβάλλονταν σε αυτό ανεπίτρεπτοι περιορισμοί και προκαλέσει έτσι σε τρίτους ζημιά δεν αποκλείεται ευθύνη του κατά τις διατάξεις περί αδικοπραξίας.

4. Ο έλεγχος της διοίκησης της Ανώνυμης εταιρείας. Το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής εταιρείας και προοπτικές εξέλιξης της Ελληνικής νομοθεσίας.

Η έλλειψη συστηματικού ελέγχου της διοίκησης των ανωνύμων εταιρειών στην Ελλάδα μας οδηγεί αναπόφευκτα ως ένα σημείο σε έναν άγραφο νόμο για την αντιμετώπιση του ζητήματος από την ελληνική νομοθεσία. Αντίθετα, ως προς την ευρωπαϊκή εταιρεία, η αξιολόγηση των διατάξεων της πρότασης κανονισμού, σε συσχέτισμό με την παλαιότερη πολιτική της επιτροπής ως προς τη διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας, απολήγει σε επισημάνσεις γραπτού νόμου. Η αναφορά σε αυτό το σημείο στην πρόταση της πέμπτης Οδηγίας για τη δομή της ανώνυμης εταιρείας φαίνεται απαραίτητη. Το ζήτημα εμφανίζεται καίριο και από πρακτικής άποψης, με δεδομένη τη σπουδαιότητα των δύο κοινοτικών κειμένων- πρόταση κανονισμού για την Ευρωπαϊκή εταιρεία και πρόταση της πέμπτης Οδηγίας- για την εξέλιξη της ελληνικής νομοθεσίας.

Αλλά και στην Ελλάδα, η έλλειψη συστηματικού ελέγχου της διαχείρισης δε ταυτίζεται με την παντελή ανυπαρξία τέτοιου ελέγχου. Αντίθετα, η νομολογία αποδέχεται την ύπαρξη διαχειριστικού ελέγχου, ο οποίος διέπεται αποκλειστικά από τις διατάξεις του νόμου 2190/ 1920. Η νομοθεσία μας για τις ανώνυμες εταιρείες όμως δεν περιέχει ειδικές διατάξεις για τον έλεγχο της διαχείρισης, αλλά αρκείται σε μια απλή αναφορά σε αυτόν, στο άρθρο 37 νόμου 2190/ 1920, το οποίο επιτάσσει στους ελεγκτές να παρακολουθούν τη λογιστική και τη διαχειριστική κατάσταση της εταιρείας.

Ο όρος «έλεγχος» υποδηλώνει δύο πράγματα, με διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο: την εξουσία εποπτείας από το ένα μέρος και τη σχέση υποταγής ή εξάρτησης από το άλλο. Ο έλεγχος της διοίκησης εδώ εκλαμβάνεται ως εποπτεία. Βέβαια, ενδέχεται η εξουσία εποπτείας, να οδηγήσει σε σχέση υποταγής ή εξάρτησης, όμως η τελευταία δε συνιστά στοιχείο που προσδιορίζει τον έλεγχο.

Το ερώτημα τίθεται ως προς το υποκείμενο του ελέγχου. Με δεδομένο το γεγονός ότι ο έλεγχος συνιστά μορφή προστασίας, η απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα πρέπει να αναζητηθεί προς την κατεύθυνση των

λειτουργία της εταιρείας. Ως τέτοιοι παράγοντες θα μπορούσαν να κατονομαστούν οι μέτοχοι, οι εργαζόμενοι, οι δανειστές, οι προμηθευτές της εταιρείας, οι καταναλωτές των προϊόντων της κ.λ.π. Ο έλεγχος συνιστά μορφή προστασίας των συμφερόντων όλων αυτών των παραγόντων. Αυτή η λειτουργία του ελέγχου, από μόνη της, δεν προσδίδει στους τελευταίους την ιδιότητα του υποκειμένου του ελέγχου. Αυτή η ιδιότητα απονέμεται σε ορισμένους τέτοιους παράγοντες από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία. Το ισχύον δίκαιο προσδιορίζει και την έκταση του ελέγχου, ανάλογα με τα υποκείμενα που επιλέγει.

Η επέκταση όμως του ελέγχου επιτυγχάνεται και με την αντίστοιχη διερεύνηση της έννοιας του εταιρικού συμφέροντος, που συνιστά το γνώμονα για την ενάσκηση της εξουσίας ελέγχου. Προς αυτή την κατεύθυνση, το άρθρο 10 α της πρότασης πέμπτης Οδηγίας ορίζει ότι «...τα μέλη...του εποπτικού οργάνου πρέπει να ασκούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με το συμφέρον της επιχείρησης λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα των μετόχων και των εργαζομένων». Το εταιρικό συμφέρον επομένως λαμβάνει νέα διάσταση και τείνει να περιλάβει τα ειδικότερα συμφέροντα των παραγόντων που εμπλέκονται στην άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, χωρίς όμως να ταυτίζεται με το αλγεβρικό άθροισμα αυτών των συμφερόντων.

Η άσκηση του ελέγχου της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ταυτίζεται με τη θεσμοθέτηση χωριστών οργάνων εποπτείας και διοίκησης. Η επιτροπή των ευρωπαϊκών κοινοτήτων επιδίωξε την καθιέρωση του ελέγχου της διοίκησης και στο πλαίσιο του λεγόμενου «μονιστικού» συστήματος, που προβλέπει την ύπαρξη ενιαίου οργάνου διοίκησης. Προς αυτό το σκοπό, επιχειρήθηκε η διάκριση μεταξύ μελών του οργάνου διοίκησης με διαχειριστικές και εποπτικές αρμοδιότητες, με απώτερο στόχο την ισοδυναμία των δύο συστημάτων διοίκησης της εταιρείας, του μονιστικού και του δυαδικού. Αυτή η θέση παραγνωρίζει το γεγονός ότι τα δύο συστήματα βασίζονται σε διαφορετικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας και αποτέλεσε αντικείμενο σφοδρής κριτικής. Αυτή η κριτική οδήγησε την επιτροπή σε μεταβολή των απόψεών της και στην αποδοχή της- μέχρι ενός σημείου- διαφοροποίησης του μονιστικού από το δυαδικό σύστημα.

Ωστόσο, όπως εργασίες σχετικές με την ευρωπαϊκή εταιρεία και με πρόταση της πέμπτης Οδηγίας αποκαλύπτουν, ο έλεγχος της διοίκησης είναι δυνατό να καθιερωθεί και στο πλαίσιο του μονιστικού συστήματος. Αναγνωρίζεται η ύπαρξη ελέγχου της διαχείρισης και υπό το καθεστώς της ελληνικής νομοθεσίας, σύμφωνα με την οποία η διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας έχει ανατεθεί σε ένα ενιαίο διοικητικό όργανο. Εξάλλου, ορισμένες πρόσφατες αποφάσεις ελληνικών δικαστηρίων αναγνωρίζουν δικαίωμα ελέγχου της διαχείρισης και στην προσωρινή διοίκηση ανώνυμης εταιρείας, που διορίστηκε κατά το άρθρο 69 ΑΚ προς αυτό το σκοπό, μετά από σχετική αίτηση της μειοψηφίας. Τέλος, ο λογιστικός έλεγχος απολήγει σε ένα έμμεσο έλεγχο της διοίκησης της εταιρείας, ο οποίος, στην Ελλάδα, έχει καθιερωθεί νομοθετικά.

Σε κάθε περίπτωση, ο έλεγχος αναζητείται ως μέσο βελτίωσης της οργανωτικής δομής της ανώνυμης εταιρείας. Οφείλει όμως παράλληλα να επισημανθεί ότι ο έλεγχος ενδέχεται να αποτελέσει και πηγή συγκρούσεων των φορέων εξουσίας στην ανώνυμη εταιρεία. Αυτά τα δύο λειτουργικά χαρακτηριστικά του ελέγχου, μέσο βελτίωσης του συστήματος διοίκησης και πηγή συγκρούσεων των διαφόρων φορέων εξουσίας, θα αποτελέσουν τις δύο βασικές ιδέες, που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

4.1 Ο έλεγχος της διοίκησης μέσω βελτίωσης της οργανωτικής δομής της ανώνυμης εταιρείας

Η ορθολογική κατανομή των εξουσιών στην ανώνυμη εταιρεία δεν επιτυγχάνεται με μόνη τη νομοθετική καθιέρωση ενός συστήματος ελέγχου της διοίκησης της εταιρείας. Η οργάνωση των εξουσιών στην ανώνυμη εταιρεία προϋποθέτει εξίσου την επάλειψη του φαινομένου της αποχής των μετοχών και τις γενικές συνελεύσεις και της συνακόλουθης απουσίας τους από τη διαδικασία λήψης των επιχειρηματικών αποφάσεων. Ο έλεγχος της διοίκησης παρέχει στους μετόχους τη δυνατότητα μιας τέτοιας συμμετοχής αφού οι νομοθεσίες που προβλέπουν τον έλεγχο της διοίκησης, ανάγουν τους μετόχους σε κύριο υποκείμενο ελέγχου. Όπως τα παραδείγματα αλλοδαπών νομοθεσιών καταδεικνύουν, η θέσπιση ειδικού συστήματος ελέγχου της διοίκησης βρήκε, σε μεγάλο μέρος τη

δικαιολογητική της βάση στην επιδίωξη τόνωσης του ενδιαφέροντος των μετόχων για τις εταιρικές υποθέσεις.

Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, η ύπαρξη αυτοτελούς φορέα της εξουσίας ελέγχου, αναπόφευκτα, μειώνει τη σημασία της γενικής συνέλευσης, η οποία δεν είναι σε θέση να ασκεί το διαρκή έλεγχο της διοίκησης. Η γενική συνέλευση βέβαια εκλέγει τα μέλη των οργάνων διοίκησης και δικαιούται να τα ανακαλέσει. Δεν ασκεί όμως διαρκή έλεγχο στη δραστηριότητά τους. Εξάλλου, ο φορέας της εξουσίας ελέγχου υποχρεούται σε λογοδοσία στη γενική συνέλευση. Σε γενικές γραμμές όμως, η εγκαθίδρυση ενός φορέα της εξουσίας απλώς διορθώνει τα μειονεκτήματα που ανακύπτουν από την αποχή των μετόχων, χωρίς να τονώνει τη συμμετοχή τους στη διοίκηση της εταιρείας.

Η κατανομή των εξουσιών, στην οποία συμβάλλει ο έλεγχος της διοίκησης, οδηγεί και προς την κατανομή της ευθύνης μεταξύ των διαφόρων φορέων εξουσίας στην εταιρεία. Μέσα σε ένα γενικό πλαίσιο, το άρθρο 38 της πρότασης κανονισμού για τη ευρωπαϊκή εταιρεία ορίζει ότι το διευθυντικό όργανο ασκεί τη διοίκηση της εταιρείας, ενώ το άρθρο 39 της πρότασης αποκλείει το εποπτικό όργανο από την εξουσία διοίκησης της εταιρείας. Κατά αυτό τον τρόπο, το εποπτικό όργανο καθίσταται αμιγώς όργανο ελέγχου και το διευθυντικό όργανο ασκεί τις αρμοδιότητές του «με πλήρη ανεξαρτησία». Αυτή η ανεξαρτησία όμως καταντά, σε μεγάλο μέρος, κενό γράμμα, στο μέτρο που το εποπτικό όργανο έχει δικαίωμα διορισμού και ανάκλησης των μελών του διευθυντικού οργάνου.

Το άρθρο 43 της πρότασης κανονισμού, που αναφέρεται στο μονιστικό σύστημα, αναθέτει στο διοικητικό όργανο την ενάσκηση της διοίκησης της ευρωπαϊκής εταιρείας. Οι συντάκτες του κοινοτικού κειμένου αναγνωρίζουν σε αυτό το σημείο την ενότητα του διοικητικού οργάνου και αποδέχονται ότι τα δύο συστήματα, δυαδικό και μονιστικό, βασίζονται σε διαφορετικές αρχές οργάνωσης. Παρατηρείται όμως ότι, στο μονιστικό σύστημα, η πρόταση κανονισμού δεν περιέχει ρητή αναφορά στον έλεγχο της διοίκησης. Αυτή η παράλειψη ωστόσο, δε στερεί το διοικητικό όργανο από το δικαίωμα εποπτείας της δράσης των μελών του. Αυτό το όργανο συνεδριάζει κατά τακτά χρονικά διαστήματα και αποφαίνεται για την

πορεία των δραστηριοτήτων της ευρωπαϊκής εταιρείας και τις προοπτικές εξέλιξής τους.

Ο νόμος 2190/ 1920 παρέχει στο διοικητικό συμβούλιο την εξουσία να αποφασίζει και να ενεργεί σχετικά με κάθε πράξη που αφορά τη διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας και τη διαχείριση της περιουσίας της και, γενικά, την εκπλήρωση του σκοπού της. Η ελληνική νομοθεσία πάντως, δεν αναθέτει ρητά στο διοικητικό συμβούλιο αρμοδιότητες ελέγχου. Τα άρθρα 18 και 22 του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών προβλέπουν τη δυνατότητα υποκατάστασης του διοικητικού συμβουλίου στις αρμοδιότητές του. Ο υποκατάστατος έχει περιορισμένη εξουσία σε σχέση με το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο δύναται να λάβει, κάθε στιγμή, αντίθετη απόφαση από αυτή του υποκατάστατου. Εξάλλου, ο υποκατάστατος στερείται της δυνατότητας να αποφασίσει, χωρίς να λάβει υπόψη του τυχόν οδηγίες που του είχαν δοθεί από το Δ.Σ. Το Δ.Σ. ενδέχεται να υπέχει ευθύνη, σε περίπτωση αδιαφορίας του για τις ενέργειες του υποκατάστατου του, ή εάν δεν τον ανακάλεσε ενώ όφειλε, με γνώμονα το εταιρικό συμφέρον να το πράξει.

Ο έλεγχος της δραστηριότητας του υποκατάστατου του Δ.Σ. από αυτό ασκείται (κατά έμμεσο τρόπο) με το δικαίωμα του δεύτερου να ανακαλέσει το πρώτο. Το δικαίωμα ανάκλησης του υποκατάστατου δεν είναι δυνατό να αφαιρεθεί ή να περιοριστεί από το Δ.Σ.

Ο νόμος 2190/ 1920 παρέχει στο διοικητικό συμβούλιο γενική εξουσία διοίκησης της εταιρείας. Από αυτή την εξουσία πηγάζει το δικαίωμα του συμβουλίου να καθορίσει τις αρμοδιότητές του, εντός όμως του πλαισίου που διαγράφει το καταστατικό της εταιρείας. Ως προς την εκπροσώπηση της ανώνυμης εταιρείας, το άρθρο 18(1) ορίζει ότι, καταρχήν, αυτή ασκείται συλλογικά από το Δ.Σ. Το άρθρο 18(2) αυτού του νόμου, όμως, επιτρέπει στο καταστατικό να αναθέτει την εκπροσώπηση της εταιρείας σε μέλος του ή τρίτο. Αυτός ο καθορισμός υποκατάστατου του διοικητικού συμβουλίου, από το καταστατικό, για την εκπροσώπηση της εταιρείας, δεν αφαιρεί από το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο είναι υπεύθυνο για τη διοίκηση τη δυνατότητα να αποφασίσει για τη διενέργεια συγκεκριμένης πράξης να ενεργήσει συλλογικά ή ακόμη και να ορίσει άλλο πρόσωπο που θα εκπροσωπήσει την εταιρεία σε αυτή τη πράξη. Το διοικητικό συμβούλιο και

ο ενδεχόμενος υποκατάστατός του έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα. Η παροχή εκπροσωπευτικής εξουσίας, με βάση αυτή τη διάταξη, σε σύμβουλο ή τρίτο, δεν περιορίζει την εκπροσωπευτική εξουσία του Δ.Σ., αντίθετα τη διευκολύνει, επιτρέποντας, αντί για τη συλλογική εκπροσώπηση, την ατομική. Το συμβούλιο ωστόσο, εάν και εφόσον κρίνει σκόπιμο, δύναται να αποφασίσει διαφορετικό τρόπο εκπροσώπησης της εταιρείας, για τη διενέργεια συγκεκριμένης πράξης. Δε δικαιούται όμως να απαγορεύσει στο πρόσωπο, στο οποίο απονέμεται από το καταστατικό η εξουσία εκπροσώπησης της εταιρείας, την ενάσκηση αυτής της εξουσίας σε κάθε περίπτωση. Αυτή η εξουσία θεμελιώνεται σε διάταξη του καταστατικού, που δεσμεύει το διοικητικό συμβούλιο. Το τελευταίο δε μπορεί να αποφασίσει ότι αυτό το πρόσωπο δε θα δικαιούται πλέον να εκπροσωπεί την εταιρεία στις συγκεκριμένες πράξεις, που αναφέρονται στο καταστατικό. Σε καμιά περίπτωση, το συμβούλιο δεν μπορεί να αποφασίσει, σε αντίθεση με το καταστατικό, που προβλέπει ότι συγκεκριμένος φορέας αξιώματος θα δικαιούται να εκπροσωπεί την εταιρεία σε ορισμένες πράξεις ότι ο φορέας δε θα έχει αυτή την εξουσία.

Υπό το καθεστώς του ελληνικού δικαίου των ανωνύμων εταιρειών, το Δ.Σ. ασκεί εποπτικές αρμοδιότητες, μόνο ως προς τη δραστηριότητα των υποκατάστατών του. Η νομοθεσία μας αναγνωρίζει τη γενική συνέλευση ως κύριο φορέα της εξουσίας ελέγχου της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας. Το διοικητικό συμβούλιο λογοδοτεί στη γενική συνέλευση για την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Ο έλεγχος της συνέλευσης ασκείται μετά το πέρας της εταιρικής χρήσης. Η συνέλευση ωστόσο, διατηρεί το δικαίωμα ανάκλησης των μελών του Δ.Σ. οποτεδήποτε και χωρίς την ανάγκη επίκλησης σπουδαίου λόγου.

Το άρθρο 37(1) του νόμου 2190/1920, που ορίζει ότι οι ελεγκτές οφείλουν να παρακολουθούν τη λογιστική και τη διαχειριστική κατάσταση της εταιρείας, καθιστά τους ελεγκτές όργανα ελέγχου της διαχείρισης της ανώνυμης εταιρείας. Αυτή η διάταξη δεν καθιερώνει ένα έλεγχο αμιγώς λογιστικό, αλλά προβλέπει συγχρόνως και τη διενέργεια ελέγχου της νομιμότητας της διαχείρισης, δηλαδή εάν οι διαχειριστικές πράξεις της συγκεκριμένης εταιρικής χρήσεως διεξήχθησαν σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και το καταστατικό της εταιρείας. Η εκτίμηση των διαχειριστικών

πράξεων των αρμόδιων εταιρικών οργάνων εμφανίζεται ως βοήθημα του λογιστικού ελέγχου. Ο ελεγκτής έχει ως αποστολή να προσδώσει αξιοπιστία στους λογαριασμούς της εταιρείας και δε συνιστά όργανο ελέγχου της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας.

Ο έλεγχος που ασκεί το εποπτικό όργανο διαφοροποιείται από το λογιστικό έλεγχο που ασκούν οι ελεγκτές. Ο πρώτος έλεγχος επεκτείνεται και στη σκοπιμότητα των πράξεων διαχείρισης, δηλαδή κατά πόσο αυτές είναι σύμφωνες με το εταιρικό συμφέρον. Αντίθετα, ο λογιστικός έλεγχος είναι καθαρός έλεγχος νομιμότητας. Οι δύο έλεγχοι αναπόφευκτα συγχέονται ως ένα βαθμό. Το εποπτικό όργανο ωστόσο, δε δύναται να προτρέψει τους ελεγκτές να ακολουθήσουν συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Στην πραγματικότητα, η διάκριση μεταξύ του ελέγχου του εποπτικού οργάνου και του διαχειριστικού ελέγχου των ελεγκτών επιτυγχάνεται όχι με βάση τα μέσα άσκησης ελέγχου, αλλά με κριτήριο το σκοπό κάθε ελέγχου.

Ο έλεγχος οδηγεί σε κατανομή των εξουσιών, που συνδυάζεται με αντίστοιχη κατανομή της ευθύνης. Η διοίκηση πάντως, διατηρεί την αυτοτέλειά της και ενεργεί με γνώμονα το εταιρικό συμφέρον. Ο έλεγχος επιτελεί βοηθητικό ή συμβουλευτικό ρόλο. Η επιτυχία της οργανωτικής δομής της εταιρείας εξαρτάται από τη σχέση μεταξύ των φορέων εξουσίας διοίκησης και ελέγχου διοίκησης. Ο μηχανισμός του ελέγχου της διοίκησης, πρακτικά, οδηγεί στη συμμετοχή των φορέων άσκησης ελέγχου στην ευθύνη για τη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων.

Η σύγχρονη θεωρία, με βάση τα πορίσματα που αποκόμισε από την πρακτική, αναγνωρίζει στην ανώνυμη εταιρεία κοινωνική διάσταση. Η εταιρική δραστηριότητα ασκείται με στόχο τόσο την εξισορρόπηση των συμφερόντων που εμπλέκονται στη λειτουργία της επιχείρησης, όσο και την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος γενικότερα. Η εξισορρόπηση αυτών των συμφερόντων, δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί με βάση τη συμβατική θεωρία, ή στο πλαίσιο της γενικής συνέλευσης, αλλά θα επιτυγχάνεται με αναφορά σε νομοθετικές διατάξεις.

Η αναγνώριση της κοινωνικής λειτουργίας της ανώνυμης εταιρείας οδηγεί σε πλήρη μεταλλαγή της δομής της: η ανώνυμη εταιρεία μεταβάλλεται, από ένωση προσώπων που είναι «κύριοι» των κεφαλαίων της, σε σημείο συνεργασίας διαφόρων φορέων. Το σύνολο αυτών των

φορέων αντικατοπτρίζει την έννοια της επιχείρησης, εντός της οποίας εκδηλώνεται η συμμετοχή, η εκπροσώπηση και ο έλεγχος. Αυτή η αλλαγή της οργανωτικής δομής της ανώνυμης εταιρείας απολήγει στον επαναπροσδιορισμό των αρμοδιοτήτων και στην τόνωση του ρόλου των οργάνων διοίκησης της εταιρείας, τα οποία διαμορφώνουν την πολιτική της επιχείρησης. Η διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας καθίσταται κατ' ακολουθία πολύπλοκη. Συνακόλουθα, επανοριοθετείται η ευθύνη των προσώπων που έχουν επιφορτιστεί με την εξουσία διοικήσεως της εταιρείας.

Η νομοθετική αναγνώριση της κοινωνικής λειτουργίας της ανώνυμης εταιρείας επιτελείται προς δύο κατευθύνσεις, μια εξωτερική και μια εσωτερική ως προς την εταιρεία. Η πρώτη κατεύθυνση απολήγει στην εγκαθίδρυση μηχανισμών προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, με την καθιέρωση είτε νομικών υποχρεώσεων, η παράβαση των οποίων επισύρει κυρώσεις, είτε κινήτρων για την τήρηση συγκεκριμένης επιχειρηματικής συμπεριφοράς. Η δεύτερη κατεύθυνση ακολουθείται με την πρόβλεψη τεχνικών εκπροσώπησης φορέων του δημοσίου συμφέροντος ή άλλων παραγόντων, στη διαδικασία λήψης των εταιρικών αποφάσεων. Και στις δύο περιπτώσεις, η διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας βρίσκεται στο επίκεντρο της νομοθετικής παρέμβασης.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, η πρόταση οδηγίας για τη θέση των εργαζομένων στην ευρωπαϊκή εταιρεία, που αποτελεί συμπλήρωμα της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία, τείνει να καθιερώσει νομοθετικά τη συμμετοχή των εργαζομένων στον έλεγχο και την ανάπτυξη της στρατηγικής της επιχείρησης. Η συμμετοχή συνεπώς, δεν περιορίζεται στον έλεγχο της διοίκησης, αλλά επεκτείνεται και στη λήψη των σημαντικών αποφάσεων, που αφορούν την πορεία της εταιρικής δραστηριότητας.

Η πρόταση Οδηγίας, προς την κατεύθυνση της ελαστικότητας της ρύθμισης της συμμετοχής των εργαζομένων, παρέχει δικαίωμα επιλογής μεταξύ διαφόρων συστημάτων. Στο πρώτο σύστημα, οι εργαζόμενοι εκπροσωπούνται στα εταιρικά όργανα. Αυτή η συμμετοχή είναι δυνατό να λάβει δύο μορφές: εκλογή προσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό όργανο ή το όργανο διοίκησης (η πρώτη μορφή) ή διορισμός των μελών

αυτών των οργάνων από τα ίδια αυτά όργανα, με αντίστοιχο δικαίωμα veto της γενικής συνέλευσης ή των εκπροσώπων των εργαζομένων στο διορισμό συγκεκριμένων υποψηφίων (η δεύτερη μορφή). Το δεύτερο σύστημα προβλέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων με αντιπροσωπευσή τους σε επιχειρησιακό επίπεδο με χωριστό όργανο. Παράλληλα, καθίσταται δυνατός ο καθορισμός των άλλων συστημάτων που θα ανταποκρίνονται στους όρους της πρότασης, ύστερα από σχετική συμφωνία μεταξύ του διευθυντικού οργάνου ή του οργάνου διοίκησης κατά περίπτωση και των εργαζομένων της ευρωπαϊκής εταιρείας.

Στην Ελλάδα, δεν προβλέπεται νομοθετικά η συμμετοχή των εργαζομένων στον έλεγχο της διοίκησης των ανωνύμων εταιρειών, με εξαίρεση ειδικούς νόμους που αφορούν συγκεκριμένες περιπτώσεις. Η ελληνική νομοθεσία αποδέχεται στην ανώνυμη εταιρεία ως μέσο συγκέντρωσης κεφαλαίων προς την ευόδωση ενός συγκεκριμένου εταιρικού σκοπού. Ο έλεγχος της εταιρικής δραστηριότητας ασκείται από τη γενική συνέλευση, που εκλέγει τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και που έχει το δικαίωμα να τα ανακαλέσει. Η βασική πηγή εξουσίας στην ανώνυμη εταιρεία έγκειται στους κύριους μετόχους. Η κοινωνική λειτουργία της ανώνυμης εταιρείας, κάτω από αυτές τις συνθήκες δεν αναγνωρίζεται. Σε αυτό συνδράμει και το μέγεθος των ελληνικών ανωνύμων εταιρειών που στην πλειοψηφία τους είναι «μικρές». Οι «κύριοι» αυτών των επιχειρήσεων δε δέχονται μεταβίβαση εξουσιών τους σε άλλους παράγοντες, πολύ δε περισσότερο στους εργαζόμενους.

Το ευρωπαϊκό δίκαιο θα μπορούσε να συμβάλλει αποφασιστικά προς την αναγνώριση της κοινωνικής λειτουργίας της ανώνυμης εταιρείας στην Ελλάδα, με τη νομοθετική καθιέρωση της συμμετοχής των εργαζομένων στον έλεγχο της διοίκησης της εταιρείας. Αυτή η αναγνώριση επιτελείται με τη θέσπιση δικαιώματος ελέγχου, στο μέτρο που αυτός θα ασκείται και από άλλους παράγοντες, εκτός από τους μετόχους. Ως κύριο επιχείρημα κατά της συμμετοχής προβάλλεται ο κίνδυνος σύγκρουσης των μετόχων και εργαζομένων, κατά τη διαδικασία λήψης των εταιρικών αποφάσεων.

4.2 Ο έλεγχος της διοίκησης πηγή συγκρούσεων των φορέων εξουσίας στην ανώνυμη εταιρεία

Η έκταση του ελέγχου προσδιορίζεται, σε μεγάλο βαθμό, από τη δομή της εξουσίας κάθε επιχείρησης. Η ένταση των συγκρούσεων μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχόμενου ή μεταξύ των διαφόρων υποκειμένων του ελέγχου τελεί συνεπώς σε συνάρτηση με τη γενικότερη οργάνωση κάθε ανώνυμης εταιρείας.

Οι συγκρούσεις μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχόμενου έχουν ως κύρια αιτία είτε ενδεχόμενη παράβαση των υποχρεώσεων του δεύτερου είτε τυχόν υπέρβαση των εξουσιών του πρώτου. Στην πρώτη περίπτωση, ανακύπτει ζήτημα ευθύνης αυτών που παρέβησαν τις υποχρεώσεις, τις οποίες επιβάλλει ο νόμος ή το καταστατικό της εταιρείας. Περισσότερο πρακτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η δεύτερη περίπτωση, κατά την οποία ο έλεγχος υπερβαίνει τα όριά του και αποβαίνει τροχοπέδη στην ορθή διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας. Από τη πλευρά τους, η έλλειψη ή η αδυναμία άσκησης του ελέγχου δε δημιουργούν πρόβλημα σύγκρουσης.

Η διακρίβωση της ενδεχόμενης υπέρβασης του ελέγχου προϋποθέτει τον προσδιορισμό των ορίων μεταξύ της διοίκησης και του ελέγχου της διοίκησης. Η ανεξαρτησία της δράσης του οργάνου που ασκεί τη διοίκηση της εταιρείας έναντι αυτού που ασκεί τον έλεγχο, συνιστά τον κανόνα, στην οργάνωση του δυαδικού συστήματος από την πρόταση κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία. Ταυτόχρονα, καθιερώνεται η απαγόρευση σύμπτωσης της ιδιότητας του μέλους του διευθυντικού και του εποπτικού οργάνου στο ίδιο πρόσωπο. Αυτή η τελευταία απαγόρευση όμως, δεν αποκλείει την άσκηση αρμοδιοτήτων διοίκησης από το εποπτικό όργανο. Αντίθετα, το άρθρο 48(1) της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία επιτρέπει στο καταστατικό της εταιρείας να απαριθμεί κατηγορίες πράξεων, για τις οποίες απαιτείται η άδεια του εποπτικού, που σε αυτή τη περίπτωση ασκεί αρμοδιότητα διοίκησης της εταιρείας.

Η διάταξη του άρθρου 48(1) περιέχει ανάλογη ρύθμιση και για το μονιστικό σύστημα. Σε αυτή τη περίπτωση, το καταστατικό θα μνημονεύει κατηγορίες πράξεων, για τη διενέργεια των οποίων θα απαιτείται η προηγούμενη απόφαση του διοικητικού οργάνου. Το ζήτημα της σύγχυσης μεταξύ ελέγχου και διοίκησης δεν ανακύπτει σε αυτό το σημείο όμως, διότι

το μονιστικό σύστημα δε βασίζεται στη διάκριση μεταξύ διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης.

Το άρθρο 38(3) της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία επιτρέπει στο εποπτικό όργανο, σε περίπτωση κενής θέσης του διευθυντικού οργάνου να ορίσει ένα από τα μέλη του, προς άσκηση των καθηκόντων αυτού του τελευταίου οργάνου. Η διατύπωση της διάταξης αφήνει να εννοηθεί ότι το μέλος του εποπτικού οργάνου που ορίστηκε κατά αυτό τον τρόπο, δεν αποκτά και την ιδιότητα του μέλους του διευθυντικού, απλώς ασκεί αρμοδιότητες διοίκησης. Κατά το χρονικό διάστημα που αυτό το πρόσωπο ασκεί τη διοίκηση της εταιρείας, αναστέλλεται η άσκηση των καθηκόντων του ως μέλους του εποπτικού οργάνου. Από το γράμμα της διάταξης συνάγεται ερμηνευτικά ότι η ιδιότητα του μέλους του εποπτικού οργάνου διατηρείται στο πρόσωπο του συγκεκριμένου μέλους.

Ο έλεγχος της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας, δεν εξαντλείται σε έλεγχο της νομιμότητας των διαχειριστικών πράξεων, αλλά επεκτείνεται και στον έλεγχο σκοπιμότητας αυτών των πράξεων. Ο έλεγχος σκοπιμότητας δίνει λαβή για συγκρούσεις μεταξύ των φορέων εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης, στο μέτρο που το γεγονός ότι μια συγκεκριμένη πράξη εξυπηρετεί το εταιρικό συμφέρον, κρίνεται με βάση κριτήρια υποκειμενικής φύσεως. Αντίθετα, ο έλεγχος της νομιμότητας των διαχειριστικών πράξεων είναι περισσότερο αντικειμενικός.

Το άρθρο 41 της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία ορίζει τον τρόπο άσκησης του ελέγχου στο πλαίσιο του δυαδικού συστήματος. Προβλέπεται καταρχήν υποχρέωση του διευθυντικού οργάνου να ενημερώνει το εποπτικό, σε περιοδική βάση κάθε τρίμηνο, για την πορεία των δραστηριοτήτων της εταιρείας και για τις προοπτικές εξέλιξής τους. Η πληροφόρηση δεν εξαντλείται σε πραγματικά περιστατικά, αλλά ενέχει και στοιχεία εκτιμήσεων και προβλέψεων για τις εταιρικές δραστηριότητες. Η υποχρέωση ενημέρωσης του εποπτικού οργάνου από το διευθυντικό υφίσταται και σε ευκαιριακή βάση και αφορά κάθε πληροφορία για γεγονότα που «ενδέχεται να έχουν αισθητές επιπτώσεις» στην κατάσταση της εταιρείας.

Σε αντιστοιχία με την υποχρέωση πληροφόρησης του διευθυντικού οργάνου, η πρόταση καθιερώνει δικαίωμα του εποπτικού να ζητήσει από το διευθυντικό όργανο κάθε πληροφορία που κρίνει απαραίτητη για την άσκηση του ελέγχου. Παράλληλα με αυτό το συλλογικό δικαίωμα πληροφόρησης, προβλέπεται και αντίστοιχο ατομικό δικαίωμα κάθε μέλους του εποπτικού οργάνου. Επίσης, η πρόταση κανονισμού παρέχει στο εποπτικό όργανο τη δυνατότητα να προβαίνει στις απαραίτητες για την εκπλήρωση της αποστολής τους επαληθεύσεις.

Το άρθρο 44 της πρότασης κανονισμού καθιερώνει δικαίωμα (και αντίστοιχη υποχρέωση) κάθε μέλους του διοικητικού οργάνου να λαμβάνει γνώση πληροφοριών και εγγράφων που διαβιβάζονται σε αυτό το όργανο.

Προβλέπεται επιπρόσθετα η υποχρεωτική σύνοδος του διοικητικού οργάνου, κατά τακτικά χρονικά διαστήματα, προκειμένου να αποφανθεί για την πορεία των δραστηριοτήτων της ευρωπαϊκής εταιρείας και τις προοπτικές εξέλιξής τους. Αυτή η απόφαση του διοικητικού οργάνου προϋποθέτει την πληροφόρηση των μελών του, πριν και κατά τη συνεδρίασή του.

Η ύπαρξη υποχρέωσης και του αντίστοιχου δικαιώματος πληροφόρησης του εποπτικού ή του διοικητικού οργάνου, δημιουργούν πεδίο συγκρούσεων, σε περίπτωση αμφισβήτησής τους. Σε περίπτωση αμφιβολίας, το δικαίωμα και η υποχρέωση πληροφόρησης πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Ο έλεγχος ωστόσο, βρίσκει τα όριά του στο γεγονός ότι η υποχρέωση πληροφόρησης δεν περιλαμβάνει και τα στοιχεία που αφορούν τις εταιρείες, τις οποίες ελέγχει η ευρωπαϊκή εταιρεία.

Ο νόμος 2190/ 1920 δεν καθιερώνει νομοθετικά το δικαίωμα (υποχρέωση) των μελών του διοικητικού συμβουλίου προς ενημέρωση για την πορεία των υποθέσεων της ανώνυμης εταιρείας. Αυτό το δικαίωμα προκύπτει, κατά έμμεσο τρόπο, από τον τρόπο λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου, που αποφασίζει ύστερα από συνεδρίασή του. Το δικαίωμα πληροφόρησης δημιουργεί πεδίο συγκρούσεων μεταξύ της διοίκησης και του ελέγχου της διοίκησης. Τέτοιες συγκρούσεις, ενδέχεται να ανακύψουν, στο πλαίσιο της άσκησης του ελέγχου, μεταξύ των παραγόντων που είναι υποκείμενα του ελέγχου. Ως τέτοια υποκείμενα η πρόταση κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία και η πρόταση Οδηγίας για τη θέση των

εργαζομένων στην ευρωπαϊκή εταιρεία, αποδέχονται από τη μια πλευρά τους εκπροσώπους του κεφαλαίου, δηλαδή τους μετόχους και, από την άλλη, τους εκπροσώπους της εργασίας, δηλαδή τους εργαζόμενους.

Η ύπαρξη πεδίου συγκρούσεων κατά την ενάσκηση του ελέγχου της διοίκησης της ανώνυμης εταιρείας, επιτάσσει την αναζήτηση μέτρων, προς επίλυση των διαφορών που αναφύονται μεταξύ των διαφόρων φορέων εξουσίας.

Το άρθρο 38(2) εδ.1 της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία ορίζει ότι τα μέλη του διευθυντικού οργάνου διορίζονται και ανακαλούνται από το εποπτικό όργανο. Το δικαίωμα του εποπτικού οργάνου να συγκαλέσει τη γενική συνέλευση, η οποία και θα επιλύσει τη διαφορά του με το διευθυντικό, προτείνεται ως ηπιότερο μέσο αποφυγής του αδιεξόδου, όπου οδηγεί η ασυμφωνία των δύο οργάνων διοίκησης και εποπτείας. Αντίστροφα, η σύγκληση της γενικής συνέλευσης από το διευθυντικό όργανο αποτελεί όπλο άμυνας αυτού του οργάνου κατά του εποπτικού και μέσο προώθησης των θέσεων του στο ιεραρχικά ανώτερο όργανο, που θα αποφασίσει επί της διαφοράς. Η συνέλευση συνεπώς μπορεί να διαδραματίσει ρόλο διαιτητή μεταξύ διευθυντικού και εποπτικού οργάνου. Από πρακτικής όμως άποψης, η επίλυση της διαφοράς προϋποθέτει τη δυνατότητα λήψης απόφασης επί του ζητήματος από τη γενική συνέλευση, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Τέτοια δυνατότητα δε θα υφίσταται, όταν η συνέλευση δε μπορεί να συγκεντρώσει την απαιτούμενη απαρτία και πλειοψηφία, για τη λήψη απόφασης.

Σε περίπτωση σύγκρουσης των φορέων εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης, που οφείλεται σε άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους των ελεγχόμενων προς τους ελέγχοντες, οι τελευταίοι δύναται να προσφύγουν στο δικαστήριο και να ζητήσουν, με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ως ρύθμιση καταστάσεως να τους επιτραπεί να λάβουν γνώση των εταιρικών υποθέσεων και να ενημερωθούν για αυτές.

Το δικαστήριο δε δικαιούται να επέμβει και να οριοθετήσει τον έλεγχο της διοίκησης, η έκταση του οποίου καθορίζεται από τους ίδιους τους φορείς της εξουσίας του και οι οποίοι έχουν ευρεία διακριτική ευχέρεια σε αυτό το ζήτημα.

Η καταχρηστική άσκηση της εξουσίας ελέγχου θα είναι καταρχήν εξαιρετικά δυσχερές να καταδειχθεί, διότι ο έλεγχος ασκείται με βάση το εταιρικό συμφέρον. Η ενάσκηση του ελέγχου βασίζεται επομένως σε υποκειμενικά κριτήρια, ιδίως όταν πρόκειται για τον έλεγχο της σκοπιμότητας μιας διαχειριστικής πράξεως. Από την άλλη όμως πλευρά, η κατάχρηση δικαιώματος διαπιστώνεται αντικειμενικά, με βάση το γεγονός ότι ο δικαιούχος, κατά την άσκηση του δικαιώματός του, υπερέβη τα όρια που θέτουν η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη και ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος.

Σε γενικές γραμμές, ο δικαστικός έλεγχος της εξουσίας ελέγχου της διοίκησης είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος. Τα ελληνικά δικαστήρια δε δέχονται την κακή διαχείριση της ανώνυμης εταιρείας ως λόγο διορισμού προσωρινής διοίκησης. Αποφάσεις, έκαναν δεκτή την αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης, για να διενεργήσει έλεγχο της διαχείρισης της ανώνυμης εταιρείας για λογαριασμό της μειοψηφίας. Σε αυτή την τελευταία περίπτωση όμως, δεν υφίσταται σύγκρουση μεταξύ των φορέων της εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης. Απλώς διορίζεται νέα, προσωρινή διοίκηση, σε αντικατάσταση της παλαιάς, για τη διασφάλιση της προστασίας ορισμένων συμφερόντων.

Το άρθρο 48 της πρότασης κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία, που επιτρέπει στο καταστατικό της εταιρείας να απαριθμεί κατηγορίες πράξεων, για τις οποίες η ενέργεια του διευθυντικού οργάνου προϋποθέτει την προηγούμενη άδεια του εποπτικού, στο δυαδικό σύστημα, ή για τις οποίες απαιτείται ρητή απόφαση του διοικητικού οργάνου, στο μονιστικό, παρέχει ένα μέσο πρόληψης των συγκρούσεων μεταξύ των φορέων εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης. Το καταστατικό της ευρωπαϊκής εταιρείας θα αναθέτει στο φορέα της εξουσίας ελέγχου τη λήψη των σημαντικών αποφάσεων, οι οποίες θα δημιουργούσαν πεδίο συγκρούσεων με το φορέα της εξουσίας διοίκησης. Ο κίνδυνος επέμβασης του ελέγχοντος στη σφαίρα των αρμοδιοτήτων του ελεγχόμενου είναι ορατός. Η διάκριση όμως μεταξύ διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης, που αποτελεί τη θεμελιώδη βάση οργάνωσης του δυαδικού συστήματος, αποτρέπει από την αφαίρεση της εξουσίας διοίκησης από τον αρμόδιο φορέα και την ανάθεσή του στο φορέα της εξουσίας ελέγχου. Ως προς το

μονιστικό σύστημα, η πρόβλεψη στο καταστατικό της ευρωπαϊκής εταιρείας θεμάτων, για τα οποία θα είναι αναγκαία η προηγούμενη απόφαση του διοικητικού οργάνου, πρακτικά μεταφράζεται σε απαγόρευση υποκατάστατης αυτού του οργάνου για τη λήψη απόφασης σχετικά με αυτά τα θέματα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα διασφαλίζεται η λήψη της απόφασης από το φορέα της εξουσίας ελέγχου.

Η πρόταση κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία επιλύει τις διαφορές μεταξύ των δύο υποκειμένων ελέγχου, των μετόχων και των εργαζομένων, δογματικά υπέρ των πρώτων. Το όργανο εκπροσώπησης των εργαζομένων επέχει θέση παρατηρητή και έχει συμβουλευτικές αρμοδιότητες. Από την άλλη πλευρά, οι μέτοχοι είτε έχουν την πλειοψηφία στο εποπτικό ή το διοικητικό όργανο ή, όταν το ήμισυ των μελών αυτών των οργάνων έχουν οριστεί από τους εργαζομένους, σε κάθε περίπτωση, υπερισχύει η ψήφος του προέδρου-εκπροσώπου των μετόχων.

Το κύριο μέσο επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν από τη σύγκρουση είτε μεταξύ των φορέων της εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης είτε μεταξύ των παραγόντων που συνιστούν υποκείμενα ελέγχου, εντοπίζεται στην έννοια του εταιρικού συμφέροντος. Τα υποκείμενα του ελέγχου καλούνται συχνά να επιλέξουν μεταξύ αντικρουόμενων συμφερόντων και να προβούν κατ' αυτό τον τρόπο σε μια ιεράρχησή τους. Αυτή η ιεράρχηση επιτελείται μέσα από μια διαδικασία αξιολόγησης, σύμφωνα με κριτήρια υποκειμενικής φύσεως. Οι φορείς εξουσίας διοίκησης και ελέγχου της διοίκησης έχουν σε αυτό το σημείο ευρεία διακριτική ευχέρεια εκτίμησης.

4.3 Επίλογος

Στην Ελλάδα, η διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας έχει οργανωθεί σύμφωνα με το μονιστικό σύστημα. Το διοικητικό συμβούλιο, λειτουργικά, δε διαφέρει κατά πολύ από το διοικητικό όργανο της ευρωπαϊκής εταιρείας. Το τελευταίο στηρίζεται πλέον στην πρακτική των κρατών μελών της Κοινότητας, όπου το αντίστοιχο όργανο εκλαμβάνεται ως ενιαίο συλλογικό όργανο.

Ωστόσο, το ευρωπαϊκό δίκαιο, με την πρόταση κανονισμού για την ευρωπαϊκή εταιρεία και με τη πρόταση Οδηγίας για τη θέση των

εργαζομένων της ευρωπαϊκής εταιρείας, αλλά και με την πρόταση της πέμπτης Οδηγίας του τομέα του δικαίου των εταιρειών, αναγνωρίζει και αποδέχεται την κοινωνική λειτουργία της ανώνυμης εταιρείας. Αυτή η αναγνώριση επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διαδικασία λήψης των εταιρικών αποφάσεων. Η υιοθέτηση του κανονισμού και αυτών των Οδηγιών θα οδηγούσε στην καθιέρωση της συμμετοχής των εργαζομένων και στο ελληνικό δίκαιο.

Συγχρόνως, η ευρωπαϊκή εταιρεία θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για τη νομοθετική πρόβλεψη του δικαιώματος πληροφόρησης του διοικητικού συμβουλίου και των μελών του και την καθιέρωση αυτού του δικαιώματος ως μέσου άσκησης ελέγχου.

Στο ερώτημα εάν το δυαδικό σύστημα θα ήταν πρόσφορο για τις ελληνικές ανώνυμες εταιρείες, η Γαλλία παρέχει ένα παράδειγμα: οι γαλλικές ανώνυμες εταιρείες απέφυγαν να υιοθετήσουν το δυαδικό σύστημα, που έκριναν ως ξένο με τη νοοτροπία των γάλλων επιχειρηματιών. Αυτό το επιχείρημα δεν είναι όμως καθοριστικής σημασίας. Πράγματι, η επιτυχία ενός θεσμού ή ενός συστήματος εξαρτάται από την ίδια την οργάνωση αυτού του θεσμού ή ενός συστήματος και τις εκάστοτε νομοθετικές επιλογές. Εξάλλου, όπως σχετική έρευνα στη Γαλλία ανακάλυψε, το δυαδικό σύστημα θεωρήθηκε κατάλληλο και από οικογενειακές ανώνυμες εταιρείες, οι οποίες το επέλεξαν ως τεχνική οργάνωσή της: τοποθέτησαν τους κύριους μετόχους στο εποπτικό όργανο, ενώ οι μικροί μέτοχοι κατέλαβαν τις θέσεις του διευθυντικού οργάνου.

Τέλος, η συμμετοχή των εργαζομένων προβλέπεται από το ευρωπαϊκό δίκαιο για τις μεγάλες εταιρείες. Η νομοθετική καθιέρωση της συμμετοχής στην Ελλάδα ως αποτέλεσμα της εναρμόνισης του δικαίου μας με τις κοινοτικές απαιτήσεις, θα ήταν περιορισμένη σε έκταση, στο μέτρο που για τις μικρές ανώνυμες εταιρείες η συμμετοχή δε θα ήταν υποχρεωτική.

5. Δικαίωμα προτίμησης των μετόχων της ανώνυμης εταιρείας και εισφορές σε είδος

5.1 Εισαγωγή

Το άρθρο 13 παρ. 5 του νόμου 2190/ 1920 προβλέπει ότι το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ανώνυμης εταιρείας υφίσταται «σε κάθε περίπτωση αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου που δεν γίνεται με εισφορά σε είδος...». Η διάταξη αυτή προστέθηκε από το άρθρο 14 του Π.Δ. 409/ 1986, στα πλαίσια της εναρμόνισης του ελληνικού δικαίου προς τις απαιτήσεις της δεύτερης Οδηγίας εταιρικού δικαίου του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η τελευταία, συγκεκριμένα, προβλέπει στο άρθρο 29 παρ. 1 ότι το δικαίωμα προτίμησης παρέχεται σε κάθε περίπτωση αύξησης του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με χρηματικές εισφορές. Το κοινοτικό κείμενο έχει ως στόχο να επιβάλλει στα κράτη μέλη τη θέσπιση δικαιώματος προτίμησης των μετόχων και την εισαγωγή ιδιαίτερης διαδικασίας άσκησης του αποκλεισμού του, μόνο όταν το κεφάλαιο της ανώνυμης εταιρείας αυξάνεται με χρηματικές εισφορές. Το κοινοτικό κείμενο έχει ως στόχο να επιβάλλει στα κράτη μέλη την θέσπιση δικαιώματος προτίμησης των μετόχων και την εισαγωγή ιδιαίτερης διαδικασίας άσκησης του αποκλεισμού του, μόνο όταν το κεφάλαιο της ανώνυμης εταιρείας αυξάνεται με χρηματικές εισφορές.

Υπό το ισχύον ελληνικό δίκαιο, δικαίωμα προτίμησης στην ανάληψη των μετοχών που δημιουργούνται μετά από τακτική αύξηση του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας έχουν οι παλαιοί μέτοχοί της, μόνο όταν οι προβλεπόμενες εισφορές είναι χρηματικές. Αντίθετα, όταν προβλέπονται εισφορές σε είδος, ο νόμος αποκλείει ρητά την ύπαρξη δικαιώματος προτίμησης, άρα και τη γέννηση απαίτησης προτίμησης στο πρόσωπο των μετόχων. Κατ' επέκταση, για την αύξηση κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος δεν απαιτείται η τήρηση των τυπικών προϋποθέσεων αποκλεισμού του δικαιώματος προτίμησης, δηλαδή η λήψη ιδιαίτερης απόφασης της γενικής συνέλευσης με αυξημένες προϋποθέσεις απαρτίας και πλειοψηφίας, η τήρηση των κανόνων του άρθρου 7β καθώς και η υποβολή γραπτής έκθεσης από το Δ.Σ. στη γενική συνέλευση, σχετικά με τους λόγους του αποκλεισμού. Η αναλογία της

είδους εισφορών εντοπίζεται στο καθαρά τεχνικό επιχείρημα, ότι οι τελευταίες συνδέονται αναγκαστικά με αποκλεισμό του δικαιώματος προτίμησης, στο βαθμό που μπορούν να εισφερθούν μόνο από τον δικαιούχο της εισφοράς.

Στο προϊσχύον δίκαιο, ο νόμος δεν απέκλειε ρητά την ύπαρξη δικαιώματος προτίμησης των μετόχων, κατά την αύξηση κεφαλαίου με εισφορές σε είδος. Με την αναγνώριση των κινδύνων που εγκυμονούνται για τους μετόχους της μειοψηφίας από τις εισφορές σε είδος, μια άποψη ότι το δικαίωμα προτίμησης παραμερίζεται όταν το επιβάλλει το συμφέρον της εταιρείας, όταν δηλαδή η τελευταία «έχει ανάγκην περιουσιακού τινός στοιχείου μη πωλούμενου εις αυτήν ουδ' άλλως παρεχόμενου ειμή ως εισφοράς είδους...». Άλλη άποψη υποστήριζε ότι η πρόβλεψη εισφορών είδους δεν στερεί τους λοιπούς μετόχους από το δικαίωμα προτίμησής τους· η άσκηση του τελευταίου μπορεί και πρέπει να διασφαλίζεται: είτε με την πρόβλεψη εισφορών είδους «ορισμένων κατά γένος» και διαιρετών, έτσι «...ώστε να αντιστοιχούν σε κάθε μετοχή», είτε με την πρόβλεψη μικτής αύξησης κεφαλαίου, δηλαδή αύξησης με εισφορές σε είδος, «...δια το τμήμα εκείνο του νέου κεφαλαίου, όπερ κατά νόμον αντιστοιχεί εις το δικαίωμα προτιμήσεως των μετόχων, των δυνάμεων και διατεθειμένων να προβούν εις την εισφορά αυτήν» και χρηματικές εισφορές για τους λοιπούς μετόχους. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, υπό το προηγούμενο δίκαιο, η κρατούσα στη θεωρία άποψη δεν δεχόταν αναγκαία συνάφεια μεταξύ εισφοράς είδους και αποκλεισμού του δικαιώματος προτίμησης.

Από συγκριτική άποψη, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το ισχύον ελληνικό δίκαιο προσεγγίζει περισσότερο προς το γαλλικό, το οποίο αποκλείει ρητά την ύπαρξη δικαιώματος προτίμησης κατά την αύξηση του κεφαλαίου με εισφορές σε είδος. Αντίθετα, το γερμανικό δίκαιο προβλέπει δικαίωμα προτίμησης χωρίς να κάνει διάκριση ως προς το είδος των εισφερόμενων παροχών. Γίνεται δεκτό από τη νεότερη γερμανική φιλολογία ότι η αύξηση του κεφαλαίου με εισφορές σε είδος δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με περιορισμό ή αποκλεισμό του δικαιώματος προτίμησης των μετοχών. Για να συμβεί έγκυρα το τελευταίο θα πρέπει να τηρηθούν μεταξύ άλλων και όλες οι τυπικές προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος για τον περιορισμό ή τον

αποκλεισμό, όπως ακριβώς και στην αύξηση κεφαλαίου με χρηματικές εισφορές.

Το δικαίωμα προτίμησης διασφαλίζει το «φυσικό» δικαίωμα του μετόχου να επενδύει προνομιακά κεφάλαιο στην επιχείρησή «του». Η αύξηση του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος, προσβάλλοντας ευθέως το εν λόγω προνόμιο, προκαλεί στον μέτοχο τριπλή ζημιά. Καταρχήν αποδυναμώνει την εμβέλεια του δικαιώματος ψήφου του στις γενικές συνελεύσεις, στο βαθμό που αυτό συναρτάται προς την έκταση της οικονομικής του συμμετοχής στο κεφάλαιο περαιτέρω, οδηγεί σε συρρίκνωση της συμμετοχής του στην διανομή των κερδών και του προϊόντος της εκκαθάρισης τέλος, επιφέρει συχνά και πτώση της εσωτερικής αξίας των μετοχών του.

Η θεμελιώδης, για το εταιρικό δίκαιο φροντίδα προστασίας της μειοψηφίας από την ανεξέλεγκτη άσκηση της πλειοψηφίας ισχύος, βρίσκει εφαρμογή στο χώρο της αύξησης κεφαλαίου με εισφορές σε είδος, όπου το ισχύον δίκαιο όχι μόνο στερεί από τη μειοψηφία το δικαίωμα να επενδύει κεφάλαια στην επιχείρησή «της», αλλά επιπλέον, αμελεί να παραχαράκωσει τη θέση της με διαδικαστικούς κανόνες.

Από τις παραπάνω παρατηρήσεις δεν πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, υπό το ισχύον δίκαιο, η αύξηση κεφαλαίου με εισφορές σε είδος είναι πράξη αποφευκτέα. Αντίθετα, οι ιδιαίτερες εκφάνσεις της, όπως ιδίως η εισφορά απαιτήσεων με στόχο την εξυγίωση, μπορούν, υπό προϋποθέσεις, να έχουν ευεργετικά αποτελέσματα για την εταιρεία και την εθνική οικονομία. Είναι απαραίτητο να εντοπιστούν τα νομικά εκείνα «εργαλεία», βάσει των οποίων η αύξηση κεφαλαίου με εισφορές σε είδος, μπορεί να συντελέσει θεμέλιο προαγωγής δικαιολογημένων εταιρικών συμφερόντων και όχι μέσο εξυπηρέτησης ιδιοτελών επιδιώξεων μετόχων ή τρίτων, υπό το πρόσχημα της πλειοψηφικής αρχής.

5.2 Η ουσιαστική δικαιολόγηση της απόφασης αύξησης του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος

Στην περίφημη απόφαση του Kali & Salz το γερμανικό ακυρωτικό δέχθηκε ότι η αύξηση του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος, είναι νόμιμη, μόνο όταν «...είναι βάσει ουσιαστικών κριτηρίων

δικαιολογημένη, από την άποψη του εταιρικού συμφέροντος». Πιο συγκεκριμένα, τα ουσιαστικά κριτήρια που δικαιολογούν την απόφαση της γενικής συνέλευσης, με την οποία αποφασίζονται εισφορές είδους είναι: α) η, με βάση λογικές εμπορικές σταθμίσεις, συνδρομή επιτακτικού εταιρικού συμφέροντος για την απόκτηση του εισφερόμενου αντικειμένου και β) η εκτίμηση ότι οι ωφέλειες που επιδιώκονται για όλους τους μετόχους από την απόκτηση του είδους, αντισταθμίζουν τη συρρίκνωση της οικονομικής συμμετοχής και των δικαιωμάτων ψήφου των αποκλειόμενων από το δικαίωμα προτίμησης.

Τα κριτήρια που έθεσε η απόφαση αυτή, και τα οποία συνθέτουν σε γενικές γραμμές τη λεγόμενη «αρχή της αναλογικότητας», αναλύθηκαν περαιτέρω και κωδικοποιήθηκαν από τη γερμανική επιστήμη στα ακόλουθα σημεία: η εισφορά είδους, κατόπιν αποκλεισμού του δικαιώματος προτίμησης, πρέπει, α) να εξυπηρετεί μια συγκεκριμένη όψη του εταιρικού συμφέροντος της αυξάνουσας το κεφάλαιό της εταιρείας, β) να αποτελεί μέτρο αναγκαίο για την προαγωγή του εν λόγω συμφέροντος (αρχή του αναγκαίου μέσου), γ) να αντισταθμίζει, από άποψη πλεονεκτημάτων για την εταιρεία, την αντίστοιχη αποδυνάμωση της συμμετοχής των αποκλειόμενων μετόχων (αρχή της αναλογικότητας) και τέλος, δ) να είναι κατάλληλο για την επιδίωξη του εν λόγω συμφέροντος, να μην δημιουργεί, δηλαδή, αδικαιολόγητες διακρίσεις μεταξύ των μετόχων (αρχή της ίσης μεταχείρισης). Οι ειδικότερες αυτές αρχές, η εφαρμογή των οποίων επεκτάθηκε και σε μια σειρά άλλων περιπτώσεων, όπου η πλειοψηφία μπορεί να επεμβαίνει μονομερώς στη θέση της μειοψηφίας, ήταν γνωστές στην ελληνική επιστήμη και πριν ακόμη από την απόφαση του γερμανικού ακυρωτικού.

Η πρόβλεψη εισφοράς σε είδος δεν δικαιολογεί για αυτόν τον συνδεόμενο με αυτή αποκλεισμό της συμμετοχής των παλαιών μετόχων στο νέο κεφάλαιο. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου των μετόχων της πλειοψηφίας περιορίζεται από συγκεκριμένη χρονικά και ποιοτικά πτυχή του εταιρικού συμφέροντος, η οποία επιβάλλει την απόκτηση της εισφοράς. Σε αντίθετη περίπτωση η σχετική ψήφος είναι άκυρη ως καταχρηστική και οδηγεί σε ακυρότητα της απόφασης αύξησης του κεφαλαίου, υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι οι έγκυρες ψήφοι δεν

αρκούν για το σχηματισμό της απαιτούμενης από το νόμο ή το καταστατικό πλειοψηφίας. Όμως, και στις περιπτώσεις που υπάρχει εταιρικό συμφέρον, η εισφορά του είδους θα είναι αδικαιολόγητη, αν δεν αποτελεί μέτρο, αναγκαίο για την προαγωγή του εν λόγω συμφέροντος.

Περαιτέρω όμως, ούτε η κατάφαση της αναγκαιότητας της εισφοράς είδους θα είναι αρκετή για τη νομιμότητα της αύξησης του κεφαλαίου, αν δεν συντρέχει επιπλέον και το στοιχείο της αναλογικότητας μεταξύ του βαθμού θεραπείας του εταιρικού συμφέροντος και της έντασης προσβολής των δικαιωμάτων της μειοψηφίας. Γίνεται σχετικά δεκτό ότι ο λόγος των δύο μεγεθών θα πρέπει να αποβαίνει «προφανώς» υπέρ του εταιρικού συμφέροντος.

Πρέπει να τονιστεί ότι η εταιρεία που αυξάνει το κεφάλαιό της με εισφορές σε είδος διατηρεί, παρά την φαινομενική αυστηρότητα των κριτηρίων της αναλογικότητας, ένα ευρύ πεδίο επιχειρηματικών επιλογών. Το δικαστήριο, εξειδικεύοντας το άρθρο 281 ΑΚ, δεν αναζητά τη «μοναδική ορθή» επιχειρηματική απόφαση, αλλά ερευνά το ενδεχόμενο ύπαρξης περισσότερων υποστηρίξιμων λύσεων, η υιοθέτηση των οποίων θα καθιστούσε την εισφορά είδους μη αναγκαίο και δυσανάλογο, άρα παράνομο. Η εξαιρετικά λεπτομερής και περίπλοκη εξειδίκευση των κανόνων του άρθρου 281 ΑΚ και ιδίως της έννοιας του «οικονομικού σκοπού του δικαιώματος» (ψήφου) δεν στοχεύει ούτε στη χειραγώγηση της επιχειρηματικής ελευθερίας της εταιρείας ούτε στην αντικατάστασή της από τη δικαστική κρίση, αλλά στην ολοκληρωμένη προστασία της μειοψηφίας από ενέργειες της πλειοψηφίας, ο αυθαίρετος χαρακτήρας των οποίων δεν είναι συνήθως προφανής, αλλά λαθών ή συγκαλυμμένος.

Ιδιαίτερα κρίσιμο είναι και το ζήτημα του προσώπου που εισφέρει το είδος. Αν πρόκειται για πρόσωπο που δεν έχει την ιδιότητα του εταίρου, ο αποκλεισμός των μετόχων από την αύξηση του κεφαλαίου είναι γενικός. Αποφασιστικό παραμένει το τυπικό γεγονός ότι η εισφορά από τρίτο δε δημιουργεί ανισότιμη μεταχείριση των παλαιών μετόχων· το δίκαιο περιορίζεται στον εντοπισμό τυπικών ανισοτήτων, παραμένοντας ανήμπορο απέναντι στη de facto διαφοροποίηση της θέσης μειοψηφίας και πλειοψηφίας.

Προβλήματα γεννιούνται, αντίθετα, όταν το είδος εισφέρεται από πρόσωπο που έχει ήδη την ιδιότητα του μετόχου. Στη φιλολογία σχετικά με τον αποκλεισμό του δικαιώματος προτίμησης επί χρηματικών εισφορών αμφισβητείται αν είναι δυνατός ο αποκλεισμός ορισμένων μόνο μετόχων. Μια άποψη υποστηρίζει ότι κάτι τέτοιο αντίκειται σε κάθε περίπτωση στην αρχή της ίσης μεταχείρισης. Άλλη άποψη κρίνει ότι ο αποκλεισμός ορισμένων μόνο μετόχων μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να είναι δικαιολογημένος από την άποψη του εταιρικού συμφέροντος.

Αντίθετα, στην αύξηση κεφαλαίου με εισφορές είδους που εισφέρονται από μέτοχο, ο αποκλεισμός των λοιπών μετόχων αποτελεί τον κανόνα. Αυτό, σύμφωνα με την πρώτη από τις παραπάνω απόψεις, θα σήμαινε ότι η εισφορά είδους από μέτοχο προσβάλλει σε κάθε περίπτωση την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Ωστόσο, το επιτρεπτό της αύξησης του κεφαλαίου με εισφορές σε είδος δεν αμφισβητείται σοβαρά ούτε στην επιστήμη ούτε στη νομολογία. Θα πρέπει να αναζητηθούν οι κανόνες εκείνοι, που μπορούν να δικαιολογήσουν τη διαφοροποιημένη μεταχείριση του εισφέροντα.

Η μορφή της ανισότιμης μεταχείρισης θα παραμερίζεται, αν, παράλληλα με την εισφορά του είδους, η εταιρεία προχωρήσει και σε αύξηση του κεφαλαίου της με χρηματικές εισφορές, αποκλείοντας το δικαίωμα προτίμησης του εισφέροντα, έτσι ώστε να διατηρείται η αρχική αναλογία συμμετοχής στο κεφάλαιο (μικτή αύξηση κεφαλαίου).

5.3 Η μεταχείριση των επιμέρους περιπτώσεων αύξησης του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας με εισφορές σε είδος

Σημαντική εφαρμογή της αύξησης κεφαλαίου με εισφορές σε είδος αποτελεί η περίπτωση της εισφοράς απαιτήσεων μετόχων ή τρίτων κατά της εταιρείας. Η εισφορά απαιτήσεων (χρηματικών ή μη) προϋποθέτει συμφωνία του δικαιούχου της απαίτησης με την εταιρεία για αύξηση του κεφαλαίου της τελευταίας, κάλυψη του νέου κεφαλαίου με τις εν λόγω απαιτήσεις και τέλος, κινητοποίηση της επιτροπής του άρθρου 9. Συνέπειά της είναι η αύξηση της καθαρής περιουσίας της εταιρείας, μέσω απόσβεσης ενός στοιχείου του παθητικού της.

Γίνεται δεκτό ότι η βελτίωση της περιουσιακής κατάστασης της εταιρείας, η οποία συνδέεται με τροποποίηση της σχέσης «αλλοτρίων» και «ίδιων» κεφαλαίων ανταποκρίνεται κατά κανόνα στο εταιρικό συμφέρον. Όταν η οικονομική κατάσταση της εταιρείας είναι καλή, η απόσβεση στοιχείων του παθητικού με εισφορά των αντίστοιχων απαιτήσεων δεν επιτυγχάνεται παρά μια «ακόμη καλύτερη» καθαρή θέση, γεγονός μάλλον αδιάφορο από άποψη εταιρικού συμφέροντος. Επιπλέον, η κεφαλαιοποίηση απαιτήσεων θα αποτελεί συνήθως μέτρο μη αναγκαίο και δυσανάλογο, στο βαθμό που το ίδιο αποτέλεσμα θα είναι δυνατόν να επιτευχθεί με ηπιότερα μέτρα.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δεν αποκλείεται να υφίσταται η ανάγκη κεφαλαιοποίησης απαιτήσεων και σε εταιρείες που ευημερούν. Η θεμελίωση, πάντως, του εταιρικού συμφέροντος θα πρέπει εν προκειμένω να είναι ιδιαίτερα προσεχτική.

Όταν ο δικαιούχος της εισφερόμενης απαίτησης είναι μέτοχος της εταιρείας, αποφασιστικό «εργαλείο» για τον έλεγχο της νομιμότητας της αύξησης θα είναι η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Συγκεκριμένα, η κεφαλαιοποίηση απαιτήσεων μετόχων κατά της εταιρείας θα συνιστά κατά κανόνα ανισότιμη μεταχείριση των λοιπών μετόχων, αν δεν συνδυάζεται με αύξηση κεφαλαίου με χρηματικές εισφορές, κατ' αποκλεισμό του εισφέροντα.

Όταν υπάρχουν οικονομικές δυσχέρειες, η κεφαλαιοποίηση απαιτήσεων μετόχων ή τρίτων προσώπων εναντίον της εταιρείας αποτελεί, «εξυγιαντικό μέτρο» αμφισβήτησης αποτελεσματικότητας. Η εισφορά των απαιτήσεων στα πλαίσια αύξησης κεφαλαίου θα ανταποκρίνεται σχεδόν ανεξαιρέτα στο εταιρικό συμφέρον, ενώ δεν θα δημιουργείται ανάγκη έρευνας εναλλακτικών τρόπων απόσχισης του παθητικού, έστω και εάν οι τελευταίοι θα ήταν λιγότερο επαχθείς για τους μετόχους της μειοψηφίας.

Περαιτέρω, η κακή οικονομική κατάσταση, όταν δεν συνίσταται απλώς σε έλλειψη ρευστότητας αλλά σε μείωση της καθαρής εταιρικής περιουσίας κάτω από το ύψος του κεφαλαίου, είναι δυνατό να δικαιολογεί και ανισότιμη μεταχείριση των μετόχων. Πραγματικά, σε τέτοιες δε θα ερευνάται η δυνατότητα μεικτής αύξησης κεφαλαίου, δεδομένου ότι κατά

κανόνα δεν υφίσταται ενδιαφέρον για την ανάληψη μετοχών μειωμένης εσωτερικής αξίας.

Η απόσβεση τμήματος του παθητικού εταιρείας, η οποία αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, βελτιώνει τη θέση όλων των μετόχων και αντισταθμίζει τις απώλειες που υφίστανται ορισμένοι από αυτούς στην έκταση της συμμετοχής τους στο κεφάλαιο.

Με εισφορά σε είδος εξομοιώνεται επίσης η μεταβίβαση της περιουσίας της απορροφώμενης εταιρείας στην απορροφώσα καθώς και της διασπώμενης εταιρείας σε καθεμία από τις επωφελούμενες, όταν, πραγματοποιείται συγχώνευση ή διάσπαση με απορρόφηση, αντίστοιχα. Η εισφορά αυτή, η οποία προϋποθέτει κατά κανόνα αύξηση του κεφαλαίου των εταιρειών που απορροφούν ή επωφελούνται, συνδυάζεται και με αποκλεισμό του δικαιώματος προτίμησης των μετόχων τους. Ο αποκλεισμός είναι απαραίτητος για να εξασφαλιστεί η είσοδος των μετόχων των εταιρειών που απορροφώνται ή διασπώνται, στις απορροφώσεις ή τις επωφελούμενες.

5.4 Το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ανώνυμης εταιρείας στις εισφορές σε είδος, από δικαιοπολιτική άποψη

Οι κίνδυνοι που ενέχει για τους μετόχους της μειοψηφίας η έλλειψη νομοθετικά κατοχυρωμένου δικαιώματος προτίμησης κατά τις αυξήσεις κεφαλαίου με εισφορές εντοπίστηκαν παραπάνω. Ταυτόχρονα διατυπώθηκαν ορισμένοι κανόνες βάσει των οποίων η σχετική απόφαση αύξησης κεφαλαίου μπορεί να κριθεί άκυρη λόγω προσβολής του άρθρου 281 ΑΚ. Η εξειδίκευση του άρθρου αυτού με γνώμονα τα κριτήρια της αναλογικότητας απαιτεί την άρθρωση περίπλοκων νομικών συλλογισμών και την πραγματοποίηση λεπτομερών σταθμίσεων συμφερόντων, στοιχεία τα οποία καθιστούν την παρεχόμενη έννομη προστασία δυσκίνητη και μη προβλέψιμη.

Η υιοθέτηση ουσιαστικών κριτηρίων ελέγχου της νομιμότητας εταιρικών αποφάσεων δεν είναι επαρκής, αν δεν συνδυάζεται και με αυστηρούς διαδικαστικούς κανόνες.

Γραπτός νόμος, θα έπρεπε ίσως να εξεταστεί η προοπτική νομοθετικής επέκτασης του δικαιώματος προτίμησης των μετόχων και στην αύξηση κεφαλαίου με εισφορές είδους. Η λύση αυτή, η οποία διασφαλίζει το

υψηλότερο δυνατό επίπεδο προστασίας στους μετόχους, δεν αντίκειται ούτε στο γράμμα ούτε στο πνεύμα της δεύτερης Οδηγίας· η τελευταία, προβλέποντας δικαίωμα προτίμησης μόνο στις χρηματικές εισφορές, εισήγαγε απλώς ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας, χωρίς να αποκλείει την επέκταση του επιπέδου αυτού και σε άλλες περιπτώσεις αδικαιολόγητης διακινδύνευσης της αναλογίας συμμετοχής των μετόχων στο κεφάλαιο. Πρακτικά, αν το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων ίσχυε σε όλες τις μορφές εισφορών, η αυξάνουσα το κεφάλαιό της εταιρείας θα ήταν υποχρεωμένη, ταυτόχρονα με την πρόβλεψη της εισφοράς είδους, να ορίζει και χρηματικές εισφορές για τους λοιπούς μετόχους, με στόχο τη διατήρηση της αρχικής αναλογίας συμμετοχής τους στο κεφάλαιο.

Αν, κατεξάιρεση, η εισφορά του είδους έπρεπε να συνδυαστεί με αποκλεισμό των λοιπών μετόχων, θα ήταν απαραίτητος όχι μόνο ο σεβασμός των ουσιαστικών κανόνων, αλλά και η τήρηση της τυπικής διαδικασίας αποκλεισμού του δικαιώματος προτίμησης.

6. Ο έλεγχος της Α.Ε. για καταθέσεις μετρητών σε τραπεζικές θυρίδες.

Υποστηρίζεται, κατά την άποψη που έχουν διατυπωθεί από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Λογιστικού Σχεδίου, Ορκωτούς Λογιστές, Οικονομικούς Επιθεωρητές, ότι στην ερευνώμενη περίπτωση χρειάζονται λογιστικές εγγραφές στα επίσημα εμπορικά βιβλία των επιχειρήσεων, γιατί η Τραπεζική Θυρίδα δεν είναι εξάρτημα της επαγγελματικής στέγης της Α.Ε. Αντίθετα, Πανεπιστημιακοί συγγραφείς, οικονομολόγοι και εμπορικολόγοι υποστηρίζουν, ότι δε χρειάζονται τέτοιες λογιστικές εγγραφές, με την αιτιολογία ότι η Τραπεζική Θυρίδα είναι εξάρτημα της επαγγελματικής στέγης των (ταμείο δοσοληψιών μέσα στην επιχείρηση).

Ειδικότερα, η επιτροπή του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και το Οικονομικό Επιμελητήριο, ασχολήθηκαν με το ζήτημα, αν πρέπει να γίνουν οι προαναφερόμενες λογιστικές εγγραφές, όταν υπάρχουν μετρητά ταμείου σε τραπεζικές θυρίδες. Η ολομέλεια της Ο.Ε. του Γ.Λ.Σ. με απόφασή του γνωματοδότησε το εξής: «Τα διαθέσιμα περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής μονάδας, στα οποία περιλαμβάνονται εκτός από τα μετρητά και οι εισπρακτέες επιταγές επί λογαριασμών όψεως...» παρακολουθούνται στο λογαριασμό 38^ο ταμείο « ο λογαριασμός αυτός αναπτύσσεται σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε ομάδα».

Ο σκοπός του νομοθέτη της διάταξης «σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε ομάδας» είναι να παράσχει σε κάθε οικονομική μονάδα τη δυνατότητα να αναπτύσσει εκείνη ορισμένους λογαριασμούς, χωρίς περιορισμούς, που να απορρέουν από το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (Γ.Λ.Σ.). Η ανάπτυξη γίνεται από την οικονομική μονάδα κατά τρόπο, που να ικανοποιούνται οι πρωτοείδες ανάγκες της προς παροχή πληροφοριών, είτε υποχρεωτικών είτε προαιρετικών, που επιβάλλονται από την οργάνωση και διοίκηση της μονάδας.

Προκύπτει ότι δεν υπάρχουν ειδικοί ρυθμιστικοί κανόνες λογιστικής τυποποίησης αναφορικά και με τη λογιστική παρακολούθηση του ταμείου. Όμως, η εφαρμογή του Γ.Λ.Σ. προϋποθέτει και την εφαρμογή των διεθνών παραδεδεγμένων λογιστικών αρχών, νομοθετημένων ή μη, καθώς και την

Ειδικότερα, στην περίπτωση που η οικονομική μονάδα περιλαμβάνει στην οργάνωσή της πολλά κέντρα συναλλαγών, είτε σε διαφορετικές πόλεις, είτε στην ίδια πόλη, είτε ακόμη στην ίδια διεύθυνση και δεν τηρεί ανεξάρτητη λογιστική για καθένα από τα κέντρα αυτά, είναι υποχρεωμένη να αναλύει τον λογαριασμό 38.00 «ταμείο» σε υπολογαριασμούς κατά κέντρο δραστηριότητας, που αντιστοιχούν σε κάθε υπεύθυνο ταμία. Για κάθε διακίνηση μετρητών, επιπαγών κ.λ.π. από το ένα ταμείο στο άλλο υποχρεωτικά πρέπει να γίνονται λογιστικές εγγραφές, επειδή αυτό επιβάλλεται από τις ανάγκες της οικονομικής μονάδας για τον εσωτερικό έλεγχο των υπεύθυνων προσώπων για κάθε λογαριασμό ταμείου και για τη δυνατότητα καταμέτρησης των περιουσιακών στοιχείων κάθε ταμείου, ώστε να είναι εφικτός ο έλεγχος, σύμφωνα με ισχύουσες στη χώρα μας διατάξεις της νομοθεσίας του φορολογικού και του Εμπορικού δικαίου.

Στην περίπτωση, που η οικονομική μονάδα διαθέτει και τραπεζικές θυρίδες στο όνομά της, στις οποίες φυλάσσει περιουσιακά στοιχεία του ταμείου της, είναι ζήτημα πραγματικό και πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αν υπάρχει υποχρέωση λειτουργίας υπολογαριασμού ή υπολογαριασμών του λογαριασμού «ταμείο» για τις υπάρχουσες τραπεζικές θυρίδες και αντίστοιχα, αν πρέπει να διενεργούνται ή όχι λογιστικές εγγραφές για κάθε περίπτωση διακίνησης περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής μονάδας προς τις τραπεζικές θυρίδες και αντίστροφα.

Αναμφίβολα η φορολογούμενη επιχείρηση πρέπει να παρακολουθεί λογιστικά τα μετρητά της σε ισάριθμους λογαριασμούς, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχός τους σε κάθε στιγμή. Στην περίπτωση που αυτή διαθέτει ένα μόνο υπεύθυνο ταμία με βοηθούς συνεργάτες, τότε τα μετρητά της θα τα παρακολουθεί λογιστικά σε έναν μόνο λογαριασμό «ταμείο», έστω και εάν μέρος από αυτά ή ολόκληρο το ποσόν, για την ασφάλειά τους, τοποθετούνται σε τραπεζική θυρίδα (Τ.Θ.).

Οι δοσοληψίες κάθε ταμία πρέπει να παρακολουθούνται λογιστικά σε ιδιαίτερο λογαριασμό ως εξής:

Α. Για τις εισπράξεις

	Χρέωση	Πίστωση
Ταμείο Α'	2.000	
Πωλήσεις		500
Πελάτες		600
κ.λ.π.		900
Ταμείο Β'	3.000	
Πωλήσεις		1.000
Πελάτες		800
Γραμμ. Εισπρακτέα		1.200

Β. Για τις πληρωμές

	Χρέωση	Πίστωση
Προμηθευτές	1.500	
Τράπεζες	2.000	
Ταμείο Α'		3.500
Αγορές	500	
Μισθοί	3.500	
Ταμείο Β'		4.000

Οι δοσοληψίες μεταξύ των ταμείων παρακολουθούνται ως εξής:

Ταμείο Α'	5.000	
Ταμείο Β'		5.000

Ακόμη, λογιστικά η διακίνηση χρημάτων μεταξύ ταμείων και τραπεζικής θυρίδας θα είναι ως εξής:

Α. Αποστολή χρημάτων στην Τ.Θ.

	Χρέωση	Πίστωση
Τραπεζική θυρίδα	10.000	
Ταμείο Α'		10.000
Όσα απεστάλησαν για φύλαξη στην Τ.Θ.		
Τραπεζική θυρίδα	10.000	
Ταμείο Α'		10.000
Όσα απεστάλησαν για φύλαξη στην Τ.Θ.		

Τραπεζική θυρίδα	15.000
Ταμείο Β'	15.000

Όσα απεστάλησαν για φύλαξη στην Τ.θ.

Β. Ανάληψη χρημάτων από Τ.θ.

	Χρέωση	Πίστωση
Ταμείο Α'		5.000
Ταμείο Β'		6.000
Τραπεζική θυρίδα		
Όσα αναλήφθηκαν από την Τ.θ. για τα ταμεία Α' και Β' αντίστοιχα	11.000	

Γ. Κατάθεση χρημάτων Τ.θ. στην τράπεζα

	Χρέωση	Πίστωση
Τράπεζα Α' τρεχ. λογαριασμός	9.000	
Τραπεζική θυρίδα		9.000
Όσα κατετέθησαν στον τρεχ. λογαριασμό Νο....		

Η παραπάνω ειδική λογιστική διεκπεραίωση που προϋποθέτει συνοχή και γρήγορο εκσυγχρονισμό της φορολογούμενης επιχείρησης και την εξασφάλιση της απαραίτητης ευεξίας και διαμόρφωσης βάσεων για την οικονομική ανάπτυξη και αυτονομία της επιχείρησης θα πρέπει οπωσδήποτε να έχει μηχανικό εξοπλισμό με Η/Υ και για τις μεταφορές των χρηματικών ποσών θα πρέπει να εκδίδεται και σχετικό παραστατικό για την κάλυψη των λογιστικών εγγράφων.

Νομικά, είναι αδιάφορο το που φυλάσσονται τα μετρητά του ταμείου, αρκεί η διαφύλαξή του να είναι ασφαλής και να υπάρχει η δυνατότητα να τεθούν στη διάθεσή του οποιουδήποτε ελεγκτή χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος να μεταβληθεί το πραγματικό υπόλοιπο ταμείου την τελευταία στιγμή για να καλυφθούν αδικαιολόγητα ελλείμματα ή άλλες ανωμαλίες.

7. Η εταιρική εμπλοκή λόγω συμμετοχών 50:50.

Το υπό εξέταση θέμα αναφέρεται σε ένα φαινόμενο που, αν και συχνό, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι για την Α.Ε. είναι κάπως «παρά φύσιν». Ενώ δηλαδή η Α.Ε. λειτουργεί με πλειοψηφικό μηχανισμό, δεν αποκλείεται πλειοψηφία να μη μπορεί να σχηματιστεί. Ο λόγος θα είναι συνήθως ότι οι μετοχές είναι μοιρασμένες σε δύο ίσα μέρη. Πρόκειται για μια οριακή κατάσταση ισορροπίας, όπου δύο μέτοχοι εξουσιάζουν κατά το ήμισυ ο καθένας την εταιρεία, θεωρητικά όμως, αφού τίποτε δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη συμφωνία των δύο. Καθένας από τους δύο μετόχους έχει δικαίωμα αρνησικυρίας.

Οι ίσες συμμετοχές μπορεί να ήταν εξαρχής έτσι σχεδιασμένες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της κοινής θυγατρικής εταιρείας. Μπορεί να προέκυψαν αργότερα, όπως π.χ. όταν οι μετοχές της εταιρείας περιέχονται στα δύο παιδιά του μοναδικού μετόχου ή όταν με διάφορες μεταβιβάσεις οι μετοχές περιέχονται σε δύο πρόσωπα. Στις περιπτώσεις αυτές, αν μεν οι δύο μέτοχοι συμφωνούν στο χειρισμό των εταιρικών υποθέσεων όλα βαίνουν καλά. Αν όμως δεν συμφωνούν, είτε για λόγους διαφορετικής εκτίμησης της επιβαλλόμενης επιχειρηματικής πορείας, είτε για άλλους λόγους, η λειτουργία της εταιρείας περιέχεται σε εμπλοκή.

Κατάσταση εμπλοκής (deadlock) μπορεί να προκύψει και σε περιπτώσεις όπου κάθε ήμισυ ανήκει όχι σε συγκεκριμένα πρόσωπα, αλλά σε συμπαγή ομάδα μετόχων. Εμπλοκή δεν αποκλείεται και όταν οι δύο ομάδες έχουν συμμετοχή λιγότερη από 50%. Η «απόλυτη» μορφή εμπλοκής συνίσταται στη διαφωνία δύο μετόχων, σε κοινή εταιρεία με συμμετοχές 50:50.

Αντίθετα δεν πρέπει να ιδωθούν ως εμπλοκή αυτής της μορφής άλλες δυσκολίες, που ενδέχεται να βλάψουν, όχι όμως και να αποκλείσουν τη λειτουργία της εταιρείας. Τέτοιες δυσκολίες είναι, πρώτον, η διχοψηφία του διοικητικού συμβουλίου, αν δεν εκφράζει εμπλοκή και στο επίπεδο των μετόχων. Δεύτερον, η ύπαρξη συμπαγούς αντιπολιτευτικής ομάδας στην εταιρεία. Τρίτον, η αδυναμία λήψης καταστατικών αποφάσεων, λόγω

Κύρια εκδήλωση της εμπλοκής είναι η αδυναμία επίτευξης απλής πλειοψηφίας στη γενική συνέλευση. Κορυφαίο αποτέλεσμά της θα είναι η αδυναμία της γενικής συνέλευσης να εκλέξει διοικητικό συμβούλιο. Τη στιγμή που επέρχεται η ρήξη των δύο αντιπάλων, πιθανό είναι ότι θα υπάρχει διοικητικό συμβούλιο, το οποίο και θα εξακολουθήσει να διοικεί την εταιρεία μέχρι τη λήξη της θητείας του. Μάλιστα αυτό το διοικητικό συμβούλιο θα μπορεί να διοικεί την εταιρεία, χωρίς καν να είναι πρακτικά εφικτή η ανάκλησή του, εκτός αν η εμπλοκή εκδηλωθεί και στους κόλπους του. Το οξύ πρόβλημα όμως θα ανακύψει όταν θα λήξει η θητεία του διοικητικού συμβουλίου και χρειαστεί η εκλογή νέου. Αυτό θα είναι αδύνατο χωρίς τη σύμπραξη δύο ομάδων, που χωρίς αυτή η εταιρεία θα μείνει ακυβέρνητη. Η εταιρική παράλυση που θα ακολουθήσει, ίσως και η κατάρρευση της επιχείρησης, αν οι καιροί είναι δύσκολοι, θα είναι έτσι τα φυσικά αποτελέσματα της εμπλοκής.

Οι κίνδυνοι αυτοί υπάρχουν ακόμη και εάν οι μέτοχοι σχεδίασαν τις συμμετοχές τους έτσι (50:50), ώστε να αποφεύγονται οι μονομερείς αποφάσεις. Τέτοιοι σχεδιασμοί αποβλέπουν στην άσκηση αμοιβαίας πίεσης, ώστε τα μέρη υποχρεωτικά να συνεργάζονται για να αποτρέψουν την παράλυση και την κατάρρευση. Το ενδεχόμενο της εμπλοκής είναι επικίνδυνο, τόσο για τους μετόχους όσο και τους τρίτους, και για αυτό πρέπει να αποτελεί αντικείμενο νομικής μέριμνας.

7.1 Τρόποι ανεμπλοκής

Η Ελληνική νομοθεσία δεν περιέχει ρητές διατάξεις για την άρση του αδιεξόδου. Δικαίωμα αποχώρησης του μετόχου ή δυνατότητα καταγγελίας της Α.Ε. δεν υπάρχει, ούτε γενικά, ούτε σε περίπτωση εμπλοκής, ούτε και το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη λύση της, όπως θα ήταν δυνατόν σε άλλους εταιρικούς τύπους.

Ξένες νομοθεσίες προβλέπουν, εκτός από το διορισμό προσωρινής διοίκησης και άλλα μέτρα, ιδίως τη λύση της εταιρείας, που χωρίς βέβαια να είναι πάντοτε ο ιδεώδης τρόπος ανεμπλοκής, μπορεί ωστόσο να ασκήσει ισχυρή αποτρεπτική πίεση στα μέρη, ώστε να συνεννοηθούν. Στη Γαλλία η αδυναμία συνεννόησης αποτελεί λόγο δικαστικής λύσης της εταιρείας, αν αυτό οδηγεί σε εταιρική παράλυση. Τη λύση μπορεί να την ζητήσει κάθε μέτοχος. Όπως γίνεται δεκτό, η περίπτωση της παράλυσης λόγω ισοδύναμων

συμμετοχών αποτελεί κλασσική περίπτωση δικαιολογούσα το μέτρο αυτό. Ορισμένες αποφάσεις έχουν δεχθεί ότι σε μια τέτοια περίπτωση είναι δυνατόν, αντί της λύσεως, να διαταχθεί η αποβολή του εταίρου. Νομολογιακό δημιούργημα είναι εξάλλου ο *administrateur provisoire*, που διορίζεται σε περίπτωση κρίσης που παρεμποδίζει την ομαλή λειτουργία της εταιρείας, και που έχει ως αποστολή να διασφαλίσει τη συνέχιση της εταιρικής εκμετάλλευσης. Στην Αγγλία γίνεται δεκτό ότι το *deadlock* μπορεί να επιφέρει το δικαστικό *winding up* της εταιρείας, ως «*just and equitable*» μέτρο. Στην Ελβετία προβλέπεται η λύση της Α.Ε. από το δικαστήριο, όταν δεν υπάρχουν τα προβλεπόμενα όργανα, πλην αν η εταιρεία αποκαταστήσει τη δέουσα κατάσταση μέσα σε εύλογο χρόνο. Στην Ιταλία επίσης η αδυναμία λειτουργίας της εταιρείας λόγω ίσων συμμετοχών μετόχων που δεν ομονοούν θεωρείται ότι αποτελεί λόγο λύσεως της εταιρείας, και μάλιστα αυτόματης. Σε μια τέτοια περίπτωση ο πρόεδρος του δικαστηρίου, μετά από αίτηση των μετόχων, των μελών του Δ.Σ. ή των ελεγκτών, διαπιστώνει την αδυναμία αυτή και διορίζει τους εκκαθαριστές. Τέλος σε πολλές αμερικανικές πολιτείες πρόσφατη νομολογία έχει επιτρέψει στα δικαστήρια να διατάσσουν τη λύση της εταιρείας που έχει παραλύσει.

Ούτε η ελληνική, ούτε και η διεθνής πρακτική έχουν υποδείξει ασφαλείς και αποτελεσματικούς τρόπους αποφυγής ή άρσης της εμπλοκής. Γενικά συνάπτονται εξωεταιρικές συμβάσεις για την κοινή διοίκηση των μετοχών, ιδίως ως προς την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, συμβάσεις που καμιά φορά εξελίσσονται σε παράλληλες εταιρικές μορφές. Γνωστές είναι και οι ρήτρες που υποχρεώνουν τα μέρη να συνδιαλεχτούν για κάποιο διάστημα, με σκοπό να αποκαταστήσουν τις σχέσεις τους και να αρθεί η εμπλοκή. Προτείνονται ακόμη η απονομή αποφασιστικής ψήφου στον πρόεδρο του Δ.Σ., η απονομή μικρού αριθμού μετοχών σε τρίτο κοινής εμπιστοσύνης (“*swingman*”), η υποβολή της διαφοράς σε κάποια ταχεία και διακριτική διαιτησία ή η ίδρυση μητρικής εταιρείας, ώστε οι διαφωνίες των μετόχων να μην έχουν αμέσως επίπτωση στη λειτουργία της θυγατρικής. Τέλος, προβλέπονται μηχανισμοί που οδηγούν σε λύση της εταιρείας ή ανατρέπουν εφεξής την ισοτιμία των συμμετοχών ή της ψηφοδοτικής ισχύος.

Πρέπει να τονιστεί ότι και οι επιμέρους αυτές λύσεις θα είναι συχνά είτε περιορισμένης χρονικής διάρκειας, είτε νομικά ανασφαλείς, είτε δυσχερής ή

ατελέσφορες κατά την πρακτική τους εφαρμογή. Ασφαλέστερες είναι οι συμφωνίες για τη μεταβίβαση των μετοχών, ιδίως αν οι μετοχές είναι στην κατοχή κάποιου τρίτου προσώπου κοινής εμπιστοσύνης που, όταν έλθει η στιγμή, θα τις παραδώσει άμεσα στο δικαιούχο. Αλλά ο τρίτος αυτός δεν βρίσκεται πάντοτε, και όταν βρεθεί, προβλήματα παραμένουν.

Εάν δε ληφθούν τα παραπάνω υπόψη, το πρόβλημα εμπλοκής θα είναι εξαιρετικά σοβαρό. Οι μέτοχοι θα βρεθούν εγκλωβισμένοι στη διαφωνία τους, αφού η εξεύρεση τρίτου αγοραστή των μετοχών τους θα είναι κάτω από τέτοιες συνθήκες εξαιρετικά απίθανη. Έτσι κανείς καταφεύγει στο άρθρο 69 ΑΚ, κλασικό τρόπο αντιμετώπισης της εμπλοκής κατά το ελληνικό δίκαιο.

7.2 Η ακαταλληλότητα του άρθρου 69

Η βίαιη επέμβαση στην αυτονομία του νομικού προσώπου., που αναπόφευκτα προκύπτει, υποδεικνύει τη μη εφαρμογή της διάταξης εκεί όπου άλλα μέτρα είναι διαθέσιμα, κάτι που επιβάλλει και η αρχή της κατά το δυνατόν μικρότερης επέμβασης. Πράγματι, η βασική χρησιμότητα του άρθρου 69 ΑΚ είναι η υπερνίκηση δυσχέρειας, που μπορεί να επιτευχθεί με «προσωρινή» διοίκηση. Το άρθρο 69 ΑΚ δεν μπορεί να καταλήξει σε μόνιμη δικαστική διαχείριση και δεν προσφέρει υπηρεσίες, αν η αδυναμία της γενικής συνέλευσης να εκλέξει δεν οφείλεται σε προβλήματα που δεν προβλέπεται να λυθούν σύντομα. Στην περίπτωση της απόλυτης εμπλοκής, η καταφυγή στο άρθρο 69 ΑΚ θα δημιουργεί φαύλο κύκλο. Αποστολή της προσωρινής διοίκησης θα είναι η σύγκληση γενικής συνέλευσης για την εκλογή Δ.Σ. Αλλά εφόσον η διαφωνία των μετόχων εξακολουθεί, το πρακτικό αποτέλεσμα της εφαρμογής του άρθρου 69 θα είναι συνήθως μηδέν.

Επομένως η διάταξη ΑΚ 69 : Αφενός μεν δεν προορίζεται να καλύψει την οριστική αδυναμία ανάδειξης διοίκησης. Αφετέρου δε προορίζεται να καλύψει την οριστική αδυναμία ανάδειξης διοίκησης. Αφετέρου δε προβάλλει την ανάγκη αναζήτησης άλλων αποκαταστατικών μεθόδων, που χωρίς να παραβιάζουν την αυτονομία του νομικού προσώπου, θα μπορούν να άρουν την εμπλοκή.

7.3 Ο παραλληλισμός με την κοινωνία μετοχών

Η αναζήτηση λύσης εκτός του άρθρου 69 ΑΚ επιβάλλει την ένταξη του προβλήματος σε γενικότερα πλαίσια και την παραβολή του φαινομένου της εμπλοκής με άλλα παρεμφερή φαινόμενα. Το πιο κοντινό από αυτά, αλλά και το πιο ενδιαφέρον, είναι η περίπτωση όπου το σύνολο των μετοχών Α.Ε. δεν ανήκει εξ αδιαίρετου και εξ ημισείας σε δύο πρόσωπα. Σε κάθε μετοχή, δηλαδή σε όλες τις μετοχές, υπάρχει κοινωνία κατά το ήμισυ των δύο μετοχών. Είναι ενδιαφέρουσα η παραλλαγή αυτή, διότι με διαφορετική νομική τεχνική καταλήγει στο ίδιο αποτέλεσμα: Δίνει δηλαδή στους δύο μετόχους-συγκυρίους από μισή συμμετοχή στην εταιρεία.

Αν τα δύο μισά διαφωνήσουν και άρα επέλθει εμπλοκή, το δίκαιο δεν μένει παθητικός θεατής, ούτε καταφεύγει σε ετερόνομες λύσεις, αλλά προσφέρει ουσιαστική βοήθεια. Η διαφωνία των δύο κοινωνιών για το πώς θα ασκηθούν τα εκ των μετοχών δικαιώματα, και άρα για το πώς θα διοικηθεί η εταιρεία, αντιμετωπίζεται με το άρθρο 790 ΑΚ που προβλέπει ότι: «Αν η διοίκηση και η χρησιμοποίηση [ενν. του κοινού πράγματος] δεν καθορίστηκε με κοινή συμφωνία ή με πλειοψηφία, καθένας από τους κοινωνούς έχει δικαίωμα να ζητήσει να την κανονίσει το δικαστήριο με τον τρόπο που είναι ο πρόσφορος και συμφέρει περισσότερο σε όλους τους κοινωνούς. Αν υπάρχει ανάγκη, το δικαστήριο μπορεί να διορίσει και διαχειριστή».

Σε τεχνικό επίπεδο, η δικαστική παρέμβαση με βάση το άρθρο 790 ΑΚ έχει το πλεονέκτημα ότι δεν αίρει την αυτονομία του νομικού προσώπου, όπως ο διορισμός προσωρινής διοίκησης κατά το άρθρο 69 ΑΚ. Διότι η εκλογή του Δ.Σ. δεν επέρχεται έξωθεν, αλλά εσωτερικά από το αρμόδιο όργανο, την ίδια τη γενικής συνέλευσης στην οποία βέβαια οι συγκύριοι των μετοχών θα παρίστανται δια του διορισμένου διαχειριστή. Όπως δε γίνεται δεκτό, ο διαχειριστής αυτός δεν είναι όργανο του νομικού προσώπου ή νόμιμος αντιπρόσωπος των κοινωνιών, ούτε ασκεί λειτουργήματα, αλλά είναι δικαστικά διορισμένος εντολοδόχος όλων των κοινωνιών. Συνεπώς η από τεχνικής πλευράς διάσωση της αυτονομίας του νομικού προσώπου είναι και ουσιαστική, αφού τελικά διαμέσου του διαχειριστή δεν εκφράζεται βούληση τρίτου, αλλά των ίδιων των κοινωνιών ως μετόχων.

7.4 Η ύπαρξη κενού και η ανάγκη πλήρωσής του

Η ισοδυναμία των δύο συστημάτων ως προς τη δυνατότητα της εμπλοκής θέτει το ζήτημα της αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 790 ΑΚ. Μεθοδολογικά απαιτείται, ανίχνευση κενού, ανάγκη ρύθμισης και διαθέσιμη διάταξη για τη πλήρωσή του, έτσι ώστε η ζητούμενη ρύθμιση να γίνει «εκ των ομοίων».

Η ανίχνευση του κενού γίνεται συνήθως με τις παραμέτρους της ανάγκης ρύθμισης και της ίσης μεταχείρισης. Αφενός δηλαδή πρέπει να υπάρχει πειστική ανάγκη για ρύθμιση μιας συγκεκριμένης σχέσης, κρινόμενη με βάση τη αξιολογική εμφάνιση της συγκεκριμένης στο χώρο και το χρόνο έννομης τάξης. Αφετέρου δε πρέπει να διαπιστώνεται ότι μιας όμοιας υφής σχέση ρυθμίζεται από κάποιο κανόνα, ευθέως ή ερμηνευτικά συναγόμενο, που θα μπορούσε να επεκταθεί και στην πρώτη.

Από τη μια μεριά, διαπιστώνεται ότι το δίκαιο δεν προσφέρει ευθέως, ως λύση, παρά μόνο το άρθρο 69 ΑΚ αλλά και ότι υπάρχει αδήριτη ανάγκη ρύθμισης μιας κατάστασης που εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους για όλους εκείνους, που έχουν συμφέρον στην επιβίωση και τη λειτουργία της εταιρείας. Από την άλλη μεριά παρατηρείται ότι η μη ρυθμιζόμενη διαφωνία δυο μετόχων, με ίσες συμμετοχές στο κεφάλαιο, είναι ισοδύναμη και εκδηλώνει την ίδια παθολογία, με τη διαφωνία των δύο κοινωνιών.

Στην περίπτωση της κοινωνίας, η διάταξη του άρθρου 790 ΑΚ αποβλέπει στην απεμπλοκή των κοινωνιών από τη διαφωνία τους και στη συνέχιση της εκμετάλλευσης του κοινού πράγματος, που διαφορετικά θα παρέλυε. Για αυτό και θα πρέπει να αποτελεί αναγκαστικό δίκαιο, αφού σε αντίθετη περίπτωση θα ματαιωνόταν η διασφάλιση της διοίκησης του κοινού. Χαρακτηριστικό είναι ότι η παρέμβαση του δικαστηρίου κατά το άρθρο 790 ΑΚ είναι μονοδρομική, εκδηλώνεται δηλαδή μόνο προς την κατεύθυνση της ενεργού «διοίκησης» και «χρησιμοποίησης» του κοινού. Αυτά ανταποκρίνονται στους σκοπούς της σημερινής έννομης τάξης, όπου η συνέχιση της επιχείρησης αποτελεί θετική αξία, και αποτελεί εξειδίκευση των αρχών του κοινωνικού κράτους και της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος, οι οποίες έχουν αποτελέσει θεμελιακές νομικές επιλογές. Και ναι μεν ο μόνος κύριος σκοπός μπορεί να απόσχει από την εκμετάλλευση των περιουσιακών στοιχείων ή να κλείσει την επιχείρησή του. Το ίδιο όμως δεν

μπορεί να συμβαίνει όταν κύριοι του πράγματος ή της επιχείρησης είναι περισσότερα πρόσωπα, αλλά δε εξ αυτών επιθυμούν να υπάρξει συνέχιση της εκμετάλλευσης. Αυτά μάλλον αποτελούν κοινό τόπο, το παράδειγμα δε της σημερινής νομοθετικής τάσης για διατήρηση, διάσωση και εξυγίανση των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων υπογραμμίζει έντονα τη σύγχρονη αξία της συνέχισης της επιχείρησης.

Η διαπίστωση ύπαρξης κενού νομιμοποιεί την αναλογική εφαρμογή του άρθρου 790 ΑΚ, ώστε να δοθεί διέξοδος στο ειδικό πρόβλημα της παράλυσης της εταιρείας λόγω διαφωνίας των δύο μετόχων με συμμετοχές 50:50. Αυτή η εφαρμογή είναι επιβεβλημένη και γιατί έτσι δίνεται διέξοδος στο πρόβλημα της εμπλοκής, αλλά και γιατί επιτυγχάνεται η ίση μεταχείριση ουσιαστικά όμοιων καταστάσεων. Είναι και ευεργητική γιατί χωρίς να εκλείπει η ανάγκη –αλλά και η ανά πάσα στιγμή δυνατότητα- συνεννόησης των μερών, διασώζεται σε μεγάλο βαθμό η αυτονομία του νομικού προσώπου. Ο διοριζόμενος διαχειριστής δεν θα αποτελεί διοικητή του νομικού προσώπου, όπως είναι η διοίκηση του άρθρου 69 ΑΚ, αλλά δικαστικά διοριζόμενος εντολοδόχος των μερών, που θα προβαίνει στην άσκηση των εκ των μετοχών δικαιωμάτων του στη γενική συνέλευση, όντας πάντοτε στη διάθεσή τους για να συμμορφωθεί με τυχόν κοινές εντολές τους ή και να εξαφανιστεί τελείως μόλις οι δύο συμφωνήσουν.

7.5 Η απόφαση ισότιμης συμμετοχής στο κεφάλαιο και κατά πόσο αποτελεί «συμφωνία» κατά την έννοια του άρθρου 790 ΑΚ

Η δικαστική παρέμβαση κατά το άρθρο 790 ΑΚ είναι επιτρεπτή μόνο υπό την αρνητική προϋπόθεση ότι τα μέρη δεν έχουν ήδη προβεί σε συμφωνία για τη διοίκηση και χρησιμοποίηση του κοινού πράγματος. Αν ο μοναδικός μέτοχος άφησε τις μισές μετοχές σε καθένα από τα παιδιά του, και στη συνέχεια επέλθει εμπλοκή, καμία προηγούμενη συμφωνία των δύο παιδιών δεν μπορεί να ανιχνευτεί. Αν τα δύο μέρη συμφωνήσουν να συνεργαστούν σε ισότιμη βάση και κάνουν «συμφωνία» για την επιλογή συγκεκριμένου εταιρικού τύπου αποτελεί εκούσια υποβολή αυτών σε κάποιον επιλεγμένο νομικό μηχανισμό, και βέβαια αποδοχή του τρόπου λειτουργίας του μηχανισμού αυτού, αλλά δε μπορεί να αποτελεί συμφωνία των μερών, κατά την έννοια του άρθρου 790 ΑΚ. Η συμφωνία του άρθρου 790 ΑΚ πρέπει

να αφορά τον τρόπο διοίκησης και χρησιμοποίησης των κοινών μετοχών ή των χωριστών μεριδίων και όχι τη μη διοίκησή τους, με μοιρολατρική αποδοχή της εμπλοκής. Άλλωστε, η λειτουργία του άρθρου αυτού και ο διορισμός διαχειριστή που θα ψηφίζει στη γενική συνέλευση δεν οδηγεί σε ανατροπή της ισορροπίας του 50:50, αλλά σε διευκόλυνση της συνέχισης της επιχείρησης, η παράλυση της οποίας και η ενδεχόμενη επιχειρηματική κατάρρευση δεν μπορούν να αποτελούν επιδοκιμαζόμενο περιεχόμενο της ιδρυτικής βουλήσεως των δύο μετόχων.

7.6 Επιμέρους ζητήματα της αναλογικής εμπλοκής

Σε περίπτωση εμπλοκής και αδυναμίας λειτουργίας της εταιρείας, ιδίως λόγω αδυναμίας της γενικής συνέλευσης να διορίσει νέο Δ.Σ., κάθε μέτοχος του 50% θα μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο, και, επικαλούμενος το άρθρο 790 ΑΚ, αναλογικά εφαρμοζόμενο, να ζητήσει το διορισμό διαχειριστή. Ο διαχειριστής αυτός θα εμφανιστεί στη γενική συνέλευση και θα εκλέξει νέο Δ.Σ. που, κατά την κρίση του, είναι κατάλληλο να διορίσει την εταιρεία, κατά τον τρόπο που συμφέρει όλους τους μετόχους και για όσο χρόνο αυτοί δεν έρχονται σε συνεννόηση. Η απόφαση αυτή θα μπορεί να διατάσσει τον μεν διαχειριστή να λάβει συγκεκριμένα μέτρα, τους δε μετόχους να παραδώσουν τις μετοχές του στο διαχειριστή, ώστε να καταστεί δυνατή η συγκρότηση της γενικής συνέλευσης. Επιπλέον θα μπορεί να καθορίσει την αμοιβή του διαχειριστή. Ο διορισμός του διαχειριστή ήδη αποτελεί μορφή διοίκησης, ώστε η απόφαση που δεν προβλέπει το τι ακριβώς θα πράξει δεν είναι αόριστη.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εξουσία του διαχειριστή αυτού δεν θα εξαντλείται στο διορισμό του Δ.Σ. Ως απαρτίζων τη γενική συνέλευση, ο διαχειριστής θα έχει τη δυνατότητα να δίνει και εντολές προς το Δ.Σ., ιδίως για να συγκρατεί στα όρια που επιβάλλει η τακτική διοίκηση ή που τυχόν έχει διαγράψει το δικαστήριο. Τα αποτελέσματα της αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 790 ΑΚ δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν εκείνα της ευθείας εφαρμογής: Ο διοριζόμενος δηλαδή διαχειριστής και το διοριζόμενο από αυτόν Δ.Σ. θα λαμβάνουν μέτρα που αφορούν μόνο την τακτική διοίκηση, όπως ισχύει γενικά για το άρθρο 790 ΑΚ. Συνεπώς δεν θα πρέπει να προχωρούν σε αποφάσεις για τροποποίηση του καταστατικού, αύξηση κεφαλαίου, εκποίηση της εταιρικής επιχείρησης, θέση της εταιρείας σε αδράνεια, χωρίς πάντως να

αποκλείεται να λάβουν και τέτοιες αποφάσεις, αν έχουν τη συναίνεση των δύο μετόχων. Από την άλλη μεριά, το δικαστήριο δεν θα πρέπει να θέσει το διαχειριστή υπό προθεσμία, διότι η παραμονή του και η άσκηση των καθηκόντων του θα εξαρτηθούν από το πότε οι μέτοχοι θα μπορέσουν να συνεννοηθούν και να αποφασίσουν μόνοι τους για τα εταιρικά πράγματα.

---

8. Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας. (θεωρητική και νομολογιακή αντιμετώπιση)

Η προαγωγή των ανθρωπίνων συμφερόντων επιτυγχάνεται όχι μόνο με την μεμονωμένη προσωπική προσπάθεια αλλά και με τη συνεργασία περισσότερων προσώπων είτε με την ένωσή τους για την επιδίωξη κοινού σκοπού είτε με τη δημιουργία ομάδας παρουσίας προς εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού. Οι οργανισμοί που δημιουργούνται κατ' αυτόν τον τρόπο έχουν ανάγκη κάποιου φορέα προκειμένου να μπορέσουν να λειτουργήσουν προς πραγμάτωση του σκοπού τον οποίο τάχθηκαν να επιδιώκουν ή να υπηρετούν. Με αυτά τα δεδομένα μόνη πρακτικά πρόσφορη λύση απομένει η προσωποποίηση από το δίκαιο των οργανισμών αυτών, η ανύψωσή τους σε αυτοτελείς φορείς ιδίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και περαιτέρω σε αυτοτελείς φορείς ίδιας βουλήσεως. Έτσι, οι οργανισμοί αυτοί, επειδή είναι μόνο κατά το δίκαιο πρόσωπα, καλούνται «νομικά πρόσωπα» αφού είναι όχι μόνο κατά το δίκαιο αλλά και «εκ φύσεως» πρόσωπα.

Νομική προσωπικότητα είναι η ικανότητα δικαίου και βουλήσεως που απονέμεται και αναγνωρίζεται από το δίκαιο σε νοητούς οργανισμούς που επιδιώκουν ορισμένο σκοπό. Με τη νομική προσωπικότητα εξυπηρετούνται οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες όπως ο περιορισμός της ευθύνης και των κινδύνων κατά την άσκηση της εμπορικής δραστηριότητας, η μείωση του κόστους από τη συμμετοχή αυτή και η δυνατότητα συμμετοχής στην αγορά περισσότερων επιχειρήσεων μεσαίου και μικρού μεγέθους. Οι αρχές που αποτελούν το περιεχόμενο της νομικής προσωπικότητας είναι η αρχή της συνέχειας του νομικού προσώπου παρά την αλλαγή οργάνων ή μελών του, η αρχή της ισότητας, η αρχή της αυτονομίας και η αρχή της ευθύνης ανεξάρτητα από τα πρόσωπα των οργάνων και μελών του.

Μια από τις θεμελιώδεις αρχές είναι και η αρχή του χωρισμού που θεωρεί το νομικό πρόσωπο ως αυτοτελές υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και το διακρίνει από τα πρόσωπα ή τη παρουσία που το αποτελούν ως κάτι ξεχωριστό από αυτά. Έτσι, το νομικό πρόσωπο υπάρχει και λειτουργεί ως οντότητα αυθύπαρκτη στον κοινωνικό χώρο και συνεχής στο χρόνο, χωρίς να επηρεάζεται από την μοίρα και την προσωπικότητα του κάθε

μέλους του και φέρει αυτό δική του αποκλειστική ευθύνη για τις υποχρεώσεις του.

Δεδομένου ότι η νομική προσωπικότητα απονέμεται από το δίκαιο σε νοητούς οργανισμούς για λόγους σκοπιμότητας, δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι απόλυτη: η αυτοτέλεια δηλαδή του νομικού προσώπου είναι τόση όσο επιβάλλει ο νόμος για την εξυπηρέτηση των σκοπών για τους οποίους την αναγνώρισε. Είναι συνεπώς λογικό κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και κατά τρόπο επιτασσόμενο από τις γενικές αρχές του δικαίου η νομική προσωπικότητα να μη λαμβάνεται υπόψη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Η αρχή αυτή είναι γνωστή ως κάμψη της νομικής προσωπικότητας, ~~άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, αφαίρεση του μανδύα του~~ νομικού προσώπου, διείσδυση στο υπόστρωμά του, μη σεβασμός ή αγνόηση ή κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας ή αρχή της ταυτότητας του νομικού προσώπου με τα μέλη του. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, που αποτελεί άρνηση της αρχής του χωρισμού, σε ορισμένες περιπτώσεις ο χωρισμός του νομικού προσώπου από τα μέλη του δεν λαμβάνεται υπόψη αλλά αντίθετα το ταυτίζεται με τα μέλη του.

8.1 Η «εξωτερική» κάμψη της νομικής προσωπικότητας

A. Ευθύνη των μελών του ν. π. για τις έναντι τρίτων υποχρεώσεις του

Η αρχή της κάμψης της νομικής προσωπικότητας έχει τύχει πλούσιας και εμπειριστατωμένης θεωρητικής και ιδίων νομολογιακής επεξεργασίας κυρίως στις Η.Π.Α. και στη Γερμανία καταρχήν, μεταγενέστερα στην Γαλλία, Ελβετία, Αγγλία και Ιταλία. Ειδικότερα:

Στην Αγγλία η νομολογία δείχνει να είναι αρκετά συντηρητική και επιφυλακτική εμμένοντας στον αυστηρό διαχωρισμό του νομικού προσώπου από τα μέλη του. Ωστόσο ο κανόνας αυτός δεν είναι χωρίς εξαιρέσεις αφού τα δικαστήρια δέχονται την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στην περίπτωση που η νομική προσωπικότητα χρησιμοποιείται κατάφωρα ως πρόσχημα για αθέμιτες ενέργειες, ή όταν ασκείται υπερβολικός έλεγχος στη θυγατρική από την μητρική επιχείρηση, ή όταν ασκείται υπερβολικός έλεγχος στη θυγατρική από τη μητρική επιχείρηση, ή όταν παραβιάζονται φορολογικές ή άλλες με χαρακτήρα κανόνων δημόσιας τάξης διατάξεις.

Περαιτέρω, ειδική περίπτωση άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου προβλέπεται στην αγγλική πτωχευτική νομοθεσία. Συγκεκριμένα σε περίπτωση που η εταιρεία έχει τεθεί σε εκκαθάριση και το ενεργητικό της δεν αρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών και των άλλων υποχρεώσεων της εκκαθάρισης, προβλέπεται υποχρέωση των δανειστών της εταιρείας για συνεισφορά στο ενεργητικό της επιχείρησης, αν αποδειχθεί πλημμελής διαχείριση εκ μέρους τους.

Στη Γερμανία, η θεωρητική επεξεργασία και ανάπτυξη του ζητήματος πέρασε από διάφορα στάδια με βασικό δεδομένο τον σεβασμό της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου και την σε εξαιρετικές περιπτώσεις άρση της. Ειδικότερα η παλαιότερη άποψη που επικρατούσε δεχόταν την κάμψη της νομικής προσωπικότητας σε περίπτωση κατάχρησης του νομικού προσώπου για αθέμιτους σκοπούς ή σε περίπτωση σύνδεσης του νομικού προσώπου με ορισμένους κανόνες.

Οι νεότερες απόψεις, εγκαταλείποντας το κριτήριο της κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας, δέχονται ότι το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου αποτελεί ζήτημα ερμηνείας του κανόνα δικαίου με βάση τον σκοπό του, ή ζήτημα χρησιμοποίησης του νομικού προσώπου κατά τρόπο θεσμικά ασυμβίβαστο, αντίθετο δηλαδή με το σκοπό του.

Τέλος, το Γαλλικό δίκαιο, στο πλαίσιο της ευθύνης των διαχειριστικών οργάνων σε περίπτωση ανεπάρκειας του ενεργητικού του νομικού προσώπου, προβλέπει ειδική ρύθμιση για την ευθύνη του μετόχου που ελέγχει την εταιρεία καθώς και για την ευθύνη της μητρικής εταιρείας σε περίπτωση πτώχευσης της θυγατρικής της. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 180 του Γαλλικού Πτωχευτικού νόμου, όταν κατά το στάδιο της δικαστικής εξυγίανσης ή της δικαστικής εκκαθάρισης του νομικού προσώπου προκύψει ανεπάρκεια του ενεργητικού, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι τα χρέη του νομικού προσώπου οφείλονται εν λόγω ή εν μέρει, εις ολόκληρο ή όχι, από όλους τους εκ του νόμου ή τους εν τοις πράγμασι διαχειριστές του.

Αν μάλιστα οι διαχειριστές δεν ανταποκρίνονται στις ως άνω υποχρεώσεις τους, τότε το δικαστήριο μπορεί να κινήσει εναντίον τους την πτωχευτική διαδικασία. Την ίδια εξουσία έχει το δικαστήριο αν αποδεικνύονται σε βάρος των διαχειριστών περιστατικά που συνιστούν είτε κατάχρηση της

νομικής προσωπικότητας εκ μέρους τους, είτε διαχειριστικές ατασθαλίες σε βάρος του νομικού προσώπου.

Γενικά ως συμπέρασμα διεθνώς προκύπτει η διαπίστωση του σεβασμού της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου και μόνο εξαιρετικά, κάτω από ειδικές προϋποθέσεις, γίνεται δεκτή η κάμψη της νομικής προσωπικότητας και επομένως επιτρέπεται προσφυγή στην ατομική περιουσία των μετόχων ή εταίρων προκειμένου να ικανοποιηθούν οι εταιρικοί δανειστές.

Διείσδυση της αρχής της κάμψης της νομικής προσωπικότητας παρατηρείται και στο ελληνικό δίκαιο όπου υπάρχουν διατάξεις που ρυθμίζουν ευθέως το ζήτημα κάμψης υποδεικνύοντας την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου και καταφάσκοντας την ευθύνη του μέλους του για τις υποχρεώσεις του νομικού προσώπου όταν κατά κανόνα τέτοια ευθύνη δεν προβλέπεται.

Με βάση την αρχή της καλής πίστης μπορεί να γίνει δεκτή η εφαρμογή του άρθρου 32 ν. 3190/1955 (που αφορά τις ΕΠΕ) και στην ανώνυμη εταιρεία αφού και στην περίπτωση αυτή είναι πρόδηλα αντίθετο με τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών να μετατίθεται ο κίνδυνος αφερεγγυότητας μιας επιχείρησης από τον φυσικό της φορέα, τον επιχειρηματία, στους εταιρικούς δανειστές. Η καλή πίστη δηλαδή επιβάλλει στον επιχειρηματία να μη μεταθέτει τον κίνδυνο που σύμφωνα με τους κανόνες της χρηστής διαχείρισης πρέπει ο ίδιος να φέρει αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο πτώχευσης της επιχείρησης με δικά του κεφάλαια και όχι με δάνεια τρίτων που στην ουσία επιτελούν ρόλο κεφαλαίου. Με την προϋπόθεση όμως ότι ο εν λόγω μέτοχος- δανειστής θα έχει τέτοια κεφαλαιουχική συμμετοχή και θα αναμιγνύεται τόσο ενεργά στις εταιρικές υποθέσεις ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί βάσιμα ως επιχειρηματίας.

B. Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας στον Όμιλο επιχειρήσεων

Πρόκειται για σύγχρονες μορφές οργάνωσης και συγκέντρωσης κεφαλαίου τόσο σε εθνικό όσο και υπερεθνικό επίπεδο, ιδιαίτερα *εμέλκτες*, αποδοτικές και ευπροσάρμοστες. Οι όμιλοι επιχειρήσεων αποτελούνται από δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις που ενώ είναι νομικά ανεξάρτητες, εν τούτοις υπάγονται σε ενιαία διοικητική και οικονομική καθοδήγηση

λειτουργώντας υπό το σχήμα της μητρικής ή κυρίαρχης και θυγατρικών ή εξαρτημένων επιχειρήσεων. Το κεντρικό δομικό-οργανωτικό γνώρισμα των ομίλων επιχειρήσεων έγκειται στην αναντιστοιχία ανάμεσα στην οικονομική δυναμική που είναι ενιαία και στη νομική της έκφραση που εμφανίζεται κατακερματισμένη.

Το φαινόμενο της ομαλοποίησης προκαλεί ποιοτική ανισότητα μεταξύ των διαφόρων μετόχων (πλειοψηφίας και μειοψηφίας) αφού τα επιχειρηματικά πλεονεκτήματα και ωφελήματα από τη λειτουργία της εταιρείας δεν εκτείνονται εξίσου σε όλους τους μετόχους. Μια τέτοια όμως ανισότητα, που δεν δικαιολογείται ή εξισορροπείται από την αντιστοιχία υποχρεώσεων και δικαιωμάτων του μετόχου προσκρούει στο σύγχρονο αίσθημα δικαίου και το ενοχλεί. Εξάλλου το φαινόμενο της ομιλοποίησης μπορεί να οδηγεί και σε άνιση μεταχείριση δανειστών είτε ποιοτική, όταν είναι άνισο το ποσοστό ικανοποίησής τους λόγω διαφορετικής φερεγγυότητας, είτε κατ' άλλο τρόπο, όταν πράξεις ή παραλείψεις του ίδιου προσώπου, κοινού σε όλες τις επιχειρήσεις του ομίλου, δεν μπορούν να καταλογισθούν σε όλο το όμιλο. Μια τέτοια ανισότητα προσκρούει στο σύγχρονο αίσθημα δικαίου, που κάτω από ορισμένους όρους απαιτεί την ύπαρξη κοινωνίας συμφερόντων και κινδύνων, εξουσιών και ευθυνών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη από το 1974 συντάξει και το 1984 αναμορφώσει σχέδιο Οδηγίας (9^η Οδηγία) για διαφάνεια και προστασία της μειοψηφίας και των δανειστών και διαφάνεια των συναλλαγών με συνδεδεμένες επιχειρήσεις κατά το πρότυπο του γερμανικού δικαίου. Στην Ελλάδα, όπως και στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η νομοθετική αντιμετώπιση των ομίλων επιχειρήσεων εμφανίζεται αποσπασματική, εξαντλούμενη κυρίως στη θέσπιση υποχρεώσεων πληροφόρησης.

8.2 Η ευθύνη της μητρικής επιχείρησης για τις υποχρεώσεις της θυγατρικής της

Ένα από τα πολυσυζητημένα προβλήματα αποτελεί η προστασία των δανειστών της θυγατρικής επιχείρησης, κυρίως σε περίπτωση αφερεγγυότητάς της, στο πλαίσιο δράσης της εντός ενός ομίλου επιχειρήσεων όπου η αξιόνομα ισχύ αρχή της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου

απαγορεύει την επέκταση της ευθύνης της μιας επιχείρησης για υποχρεώσεις της άλλης.

Στη Γερμανία, όπου υπάρχει ειδική ρύθμιση του ζητήματος, προβλέπεται ευθύνη της μητρικής επιχείρησης για τις υποχρεώσεις της θυγατρικής της ως εξής:

- α) Στην περίπτωση της σύμβασης ελέγχου ή εξουσίας όταν διαπιστώνεται πταίσμα των οργάνων της διοικούσας κατά τη χορήγηση των οδηγιών στη διοικούμενη εταιρεία,
- β) Στην περίπτωση της ενσωμάτωσης μιας ανώνυμης εταιρείας σε άλλη ανώνυμη που κατέχει το σύνολο των μετοχών της στο πλαίσιο de facto σύνδεσης.

8.3 Η «εσωτερική» κάμψη της νομικής προσωπικότητας

Το ζήτημα αν υποκειμενικά στοιχεία (όπως η γνώση ή άγνοια, καλή ή κακή πίστη, απάτη ή απειλή), ιδιότητες ή ικανότητες πρέπει να καταλογιστούν στο νομικό πρόσωπο ή στα μέλη του, αποτελεί ζήτημα ερμηνείας του εκάστοτε εφαρμοστέου κανόνα δικαίου σύμφωνα με το σκοπό του ή της συγκεκριμένης σύμβασης και κρίνεται κάθε φορά κατά περίπτωση.

Στην περίπτωση της κατάλυσης της αρχής του χωρισμού του νομικού προσώπου υπέρ των μελών του ανάγεται η άσκηση της αξίωσης για αποζημίωση από τον μοναδικό εταίρο ή μέτοχο για ζημία που υπέστη η εταιρεία και όχι ο ίδιος άμεσα. Τίθεται ζήτημα άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου όταν ο μέτοχος ή εταίρος, σε περίπτωση που δεν ασκούνται οι σχετικές απαιτήσεις της εταιρείας, μπορεί να ζητήσει την αποκατάσταση της προσωπικής του (έμμεσης) ζημιάς. Λέγοντας έμμεση ζημία του μετόχου εννοείται η ζημία που προκαλείται στην ανώνυμη εταιρεία από ενδοσυμβατική ή αδικοπρακτική ευθύνη των μελών του διοικητικού της συμβουλίου όταν οι σχετικές απαιτήσεις για την αποκατάστασή της δεν μπορούν να ασκηθούν από το αμέσως ζημιωθέν νομικό πρόσωπο της εταιρείας και την οποία ζημία μόνο εμμέσως υφίστανται οι μέτοχοι.

8.4 Νομολογιακά δεδομένα

Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας φαίνεται να αποτελεί σχετικά πρόσφατη ανακάλυψη της νομολογίας μας που διστακτικά στην αρχή

αποδέχθηκε την ιδέα της κάμψης της νομικής προσωπικότητας. Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται να γίνεται άτυπα και αποσπασματικά και όχι στο πλαίσιο της πλούσιας και σοβαρής θεωρητικής και νομολογιακής επεξεργασίας που έχει αναπτυχθεί μέχρι σήμερα, ιδιαίτερα σε άλλες χώρες. Έτσι, η νομολογία μας προσπάθησε να δώσει λύσεις καταφεύγοντας στους κλασσικούς μηχανισμούς και έννοιες χωρίς να καταφέρει να διαμορφώσει κάποια γενικής φύσεως κριτήρια στη βάση της θεωρίας για την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου.

Στις αποφάσεις που ακολουθούν η νομολογία είτε δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει ευθέως το ζήτημα, είτε εστίασε κυρίως το ενδιαφέρον της στο γεγονός της μοναδικής ή κυρίαρχης θέσης του μετόχου στην ανώνυμη εταιρεία και δέχθηκε την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, παρόλο που δεν διαπίστωσε κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας από τον μοναδικό ή κυρίαρχο μέτοχο. Ειδικότερα:

α) Στην υπ. αριθ. 1058/1987 σημαντικότερη για τη ναυτιλία μας απόφασή του ο Άρειος Πάγος αντιμετώπισε την ακόλουθη περίπτωση: Τράπεζα χορήγησε σε δύο αλλοδαπές ναυτιλιακές ανώνυμες εταιρείες με έδρα τον Παναμά η μία και την Λιβερία η άλλη δάνειο για την αγορά από άλλες εταιρείες ενός πλοίου από την καθεμία. Το δάνειο αυτό εγγυήθηκε ατομικά και μέτοχος που ήταν συγχρόνως και μέλος του Δ.Σ. και των δύο δανειοληπτριών εταιρειών. Επειδή το δάνειο δεν πληρώθηκε, η δανείστρια Τράπεζα κατέθεσε αίτηση για την κήρυξη του εγγυητή σε πτώχευση.

Ο Άρειος Πάγος δέχθηκε τελικά, προκαλώντας και αντίθετα σχόλια, ότι έμπορος είναι όχι μόνο ο πλοιοκτήτης αλλά και ο μέτοχος ναυτιλιακής επιχείρησης η οποία εκμεταλλεύεται και διαχειρίζεται πλοία, αν κατέχει το σύνολο των μετοχών της επιχείρησης, ή το μεγαλύτερο μέρος της, ώστε από τη συμμετοχή του σε αυτή να εξαρτάται η εξακολούθηση των εργασιών της ή η ίδια η ύπαρξή της. Κήρυξε έτσι σε πτώχευση τον εγγυητή μέτοχο. Έτσι, ο Άρειος Πάγος, χρησιμοποιώντας ως κριτήρια τον αριθμό των μετοχών που έχει ο μέτοχος της ναυτιλιακής εταιρείας και το γεγονός ότι η συμμετοχή του είναι απαραίτητη για την εξακολούθηση των εργασιών της ή και ακόμα για την ίδια την ύπαρξή της, υπερβαίνει τη νομική προσωπικότητα και καταφάσκει την εμπορική ιδιότητα με όλες τις αντίστοιχες νομικές συνέπειες στον μοναδικό μέτοχο.

β) Στο χώρο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων με υπ. αριθ. 7552/1983 απόφαση του Εφετείου Αθηνών αντιμετώπισε αξιώσεις εργαζόμενου σε εταιρεία που είχε τους ίδιους μετόχους, την ίδια διοίκηση και την ίδια (πλην ξενόγλωσση) επωνυμία με άλλη αλλοδαπή εταιρεία (με έδρα τον Παναμά).

Οι δύο εταιρείες με βάση τα σχετικά πραγματικά περιστατικά αποτελούσαν όμιλο επιχειρήσεων, ο δε εργαζόμενος, αντιμετωπίζοντας προφανώς την αδυναμία ικανοποίησης των εργασιακών αξιώσεών του από την θυγατρική εταιρεία στην οποία παρείχε τις υπηρεσίες του, στράφηκε εναντίον της μητρικής εταιρείας. Το Εφετείο, αν και ανίχνευσε την πιθανή θεμελίωσή της ως άνω αξίωσης του εργαζομένου στη βάση της προβληματικής των ειδικότερων σχέσεων στο χώρο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, εντούτοις απέρριψε την σχετική αγωγή λόγω μη αποδείξεως κρίσιμων σχετικά πραγματικών περιστατικών.

γ) Επίσης, στο χώρο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων η πρόσφατη και βαρυσήμαντη υπ. αριθ. 9291/26.05.1993 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η οποία με εκπληκτική σαφήνεια, νομική καθαρότητα και επιστημονική πληρότητα αντιμετωπίζει ευθέως το ζήτημα της κάμψης της νομικής προσωπικότητας στο πλαίσιο της διένεξης, μεταξύ των εταιρειών ΤΣΙΜΕΝΤΑ ΧΑΛΚΙΔΟΣ Α.Ε. και CALCESTRUZZI S.P.A.

Η Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος, έχοντας καταστεί προβληματική με την έννοια του ν. 1892/1990 επιδίωξε τη διάσωσή της στο νομικό πλαίσιο που θεσμοθέτησε διάταξη του ν.1892/1990 επιδιώκοντας την ανεύρεση επενδυτή ο οποίος θα δεχόταν να πληρώσει τους πιστωτές και σε αντάλλαγμα θα αποκτούσε την κυριότητα της πλειοψηφίας των μετοχών της εταιρείας και θα αναλάμβανε την περαιτέρω λειτουργία της.

Η εταιρεία Calcestruzzi S.P.A. προσέφερε να εξαγοράσει την ως άνω εταιρεία. Θα γινόταν έτσι αφενός εξόφληση των πιστωτών της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος και αφετέρου ισόποση αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου με την έκδοση νέων μετοχών τις οποίες θα εκλάμβανε η Calcestruzzi S.P.A και κατ' αυτόν τον τρόπο θα γινόταν κυρία του 95% των μετοχών της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος. Η σχετική σύμβαση για την αύξηση των κεφαλαίων της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος, υπογράφηκε, μόνο που αντισυμβαλλόμενη είναι η θυγατρική της Calcestruzzi S.P.A., η Calcestruzzi HOLDING S.A. Η αλλαγή

αυτή ζητήθηκε από την ίδια την μητρική εταιρεία την τελευταία στιγμή για λόγους που αφορούσαν τη δική της επιχειρηματική τεχνική.

Ακολούθησε η συμφωνία με τους πιστωτές της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος η οποία και κυρώθηκε από το Εφετείο Αθηνών με δύο αποφάσεις του, πλην όμως ούτε η θυγατρική, νομικά αντισυμβαλλόμενη, ούτε η μητρική, κατ' ουσία αντισυμβαλλόμενη, κατέβαλαν το ποσό που συμφωνήθηκε για την εξαγορά της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος. Αντίθετα η μητρική διαπραγματεύεται να πείσει την συνεταίρο της στην εξαγορά της ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ Εθνική Τράπεζα να εξαγοράσουν από κοινού την Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος δια μέσου της κοινοπραξίας που είχαν συστήσει με την Εθνική γνωστή ως KAL-NAT.

Απελπισμένη η Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος προσέφυγε στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών και ζήτησε να διαταχθεί η συντηρητική κατάσχεση μέχρι ενός ποσού κάθε κινητής και ακίνητης περιουσίας της θυγατρικής και μητρικής εταιρείας συμπεριλαμβανομένων και των μετοχών της τελευταίας στην ως άνω κοινοπραξία.

Το δικαστήριο, δεισδύοντας σε βάθος, αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη επιτυχία τα επιμέρους προβλήματα και παραθέτοντας μια σειρά αναλυτικών σκέψεων υψηλού επιστημονικού επιπέδου, καταλήγει τελικά στο να διατάξει την αιτηθείσα συντηρητική κατάσχεση.

Αξιολογώντας τα σχετικά πραγματικά περιστατικά υπό το πρίσμα ενός νομικού πλαισίου, η απόφαση διαπιστώνει ένα ιδιαίτερο σύνδεσμο μεταξύ των δύο εταιρειών, ο οποίος δεν εξαντλείται μόνο στη συμμετοχή της μιας (μητρική) στο μετοχικό κεφάλαιο της άλλης (θυγατρική), και καταλήγει ότι: «Ο σύνδεσμος αυτός γίνεται φανερός από τη συνεχή παρουσία και ανάμειξη της μητρικής στις υποθέσεις της θυγατρικής και στην κυριολεκτικά κυριαρχική εξάρτηση της τελευταίας, σε σημείο μάλιστα που σε ορισμένες περιπτώσεις να παραγνωρίζεται ή και να αγνοείται παντελώς και αυτή η ύπαρξη της διοίκησής της με περαιτέρω συνέπεια να μην είναι νοητή στην Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος και στους τρίτους η ύπαρξή της χωρίς την ύπαρξη της πρώτης... Το σύνολο της συμπεριφοράς της μητρικής εταιρείας ενισχύει την πιθανολόγηση της βασιμότητας των ισχυρισμών της Α.Ε. Τσιμέντα Χαλκίδος ότι η μητρική εταιρεία εξ αρχής μεθόδευσε τον τρόπο αυτό της υπογραφής της σύμβασης, ώστε αφενός να δεσμεύσει τους ίδιους, αφετέρου να έχει τη δυνατότητα στην περίπτωση που έκρινε ότι δεν είχε συμφέρον ή δεν ήθελε να εκπληρώσει αυτή

τη μη θέση σε κίνδυνο τη δική της περιουσία, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι η ίδια έχει σημαντική περιουσία και στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τη θυγατρική που στερείται περιουσίας στην Ελλάδα. Επομένως σύμφωνα και με τις σκέψεις που προαναπτύχθηκαν στη συγκεκριμένη περίπτωση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι παραμερίζεται η αυτοτέλεια του νομικού προσώπου της CALCESTRUZZI HOLDING S.A και δε δύναται να προτείνει την αυτοτέλεια αυτή η CALCESTRUZZI S.P.A. προκειμένου να αποφύγει να εκπληρώσει η ίδια τις υποχρεώσεις της από την ένδικη σύμβαση».

8.5 Επίλογος

Η αρχή της κάμψης της νομικής προσωπικότητας αποτελεί νεωτερισμό σε σχέση με την παραδοσιακά κρατούσα αρχή του χωρισμού, έχει προσελκύσει το έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον πολλών ερμηνευτών και εφαρμοστών του δικαίου και έχει γίνει αντικείμενο πλούσιας θεωρητικής και νομολογιακής επεξεργασίας ιδιαίτερα σε ξένες χώρες.

Στην Ελλάδα, παρά την προϋπάρχουσα σημαντική θεωρητική επεξεργασία και υποστήριξη, η νομολογία ασχολήθηκε σχετικά καθυστερημένα με το πρόβλημα και μέχρι σήμερα δεν έχει καταφέρει να διαμορφώσει ξεκάθαρη στάση. Τα δικαστήριά μας, πέρα από μια αποσπασματική, περιστασιακή και άτολμη ενασχόλησή τους με το ζήτημα, δεν έχουν ακόμη αποκρυσταλλώσει, αν μέχρι ποιου σημείου και σε ποιες περιπτώσεις εφαρμόζεται η θεωρία αυτή ούτε έχουν διαμορφώσει κάποια γενικής ισχύος κριτήρια.

Μια ευρεία και άκριτη αποδοχή της αρχής αυτής θα ήταν πολύ επικίνδυνη τόσο για την οικονομική ανάπτυξη όσο και για την ασφάλεια των συναλλαγών αφού στην ουσία θα ανέτρεπε τον τόσο πολύτιμο θεσμό της νομικής προσωπικότητας. Η όποια αντιμετώπιση της κάμψης της νομικής προσωπικότητας δεν μπορεί να γίνει με αμιγώς νομικά κριτήρια αλλά πρέπει να ληφθεί υπόψη και η οικονομική πραγματικότητα και ο βαθμός αλληλοεπηρεασμού τους. Πρόβλημα δημιουργείται όταν δεν υπάρχει ειδική διάταξη που να δίνει απάντηση στο ζήτημα, οπότε η θεμελίωση του παραμερισμού της αποτελεί ερμηνευτικό καθήκον που επωμίζονται ο ερμηνευτής και ο εφαρμοστής του δικαίου.

Αφετηρία συμπερασμάτων θα πρέπει να είναι ο σεβασμός του κανόνα για την αρχή της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου. Το νομικό πρόσωπο είναι εκείνο που θα πρέπει να φέρει τις συνέπειες, νομικά και οικονομικά αντίστοιχες με τη δική του δράση.

Στην περίπτωση που η εμμονή με ακαμψία στην αυτοτέλεια του νομικού προσώπου θα οδηγούσε σε ανεπιεική και απαράδεκτα αποτελέσματα καθώς και στις κραυγαλέες περιπτώσεις της πρακτικής, ο πρακτικός κανόνας της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου θα πρέπει να υποχωρήσει μπροστά στην ιδέα της ουσιαστικής δικαιοσύνης που βρίσκει έκφραση κυρίως στις γενικές ρήτρες του θετικού δικαίου. Κατά τις περιστάσεις δηλαδή είτε κατ' εφαρμογή άλλου κανόνα δικαίου είτε κατ' εφαρμογή των γενικών ρητρών και ιδιαίτερα της αρχής της καλής πίστης, η νομική προσωπικότητα ως έννομη συνέπεια μπορεί να παραμερίζεται προς την κατεύθυνση της ευθύνης των μελών του νομικού προσώπου έναντι των τρίτων ή του καταλογισμού νομικών συνεπειών στα μέλη του αντί του νομικού προσώπου.

Ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας αποτελεί μηχανισμό αποκατάστασης της ισορροπίας των πραγμάτων που διαταράσσονται με την αντίθετη, προς τον σκοπό της, εκμετάλλευση της νομικής προσωπικότητας. Η εφαρμογή της αρχής αυτής όμως πρέπει να γίνεται με μεγάλη περίσκεψη και προσοχή, περιοριζόμενη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που κατά τις περιστάσεις η παραδοσιακή αρχή του χωρισμού αφενός οδηγεί σε πρόδηλα ανεπιεική και απαράδεκτα αποτελέσματα ασυμβίβαστα με την ιδέα της ουσιαστικής δικαιοσύνης και αφετέρου τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν διαφορετικά.

9. Η παραμέριση της νομικής προσωπικότητας στις ναυτιλιακές εταιρείες.

Τα τελευταία χρόνια, τα ελληνικά δικαστήρια του Πειραιά κυρίως, αλλά και ο Άρειος Πάγος, ασχολήθηκαν πολύ συχνά με το θέμα του κυριάρχου μετόχου ή συνεταίρου, σε εταιρείες που έχουν νομική προσωπικότητα και αντικείμενο την άσκηση ναυτιλιακής επιχειρήσεως. Στις περιπτώσεις αυτές, τα δικαστήρια βρέθηκαν μπροστά στο ερώτημα, αν πρέπει και αν είναι δυνατόν, η ευθύνη του νομικού προσώπου να μεταφερθεί στον εταίρο ή στους εταίρους, που με ποικίλους τρόπους ελέγχουν την εταιρεία ή δεσπόζουν σε αυτήν.

Οι υποθέσεις, που τέθηκαν στην κρίση των δικαστηρίων, αναφέρονται σε περιπτώσεις όπου ένας μέτοχος είχε την πλειοψηφία ή το σύνολο των μετοχών, μόνος του ή χρησιμοποιώντας παρένθετα πρόσωπα.

Με εξαίρεση δύο ή τρεις περιπτώσεις, τα δικαστήρια ανέσυραν το «πέπλο της νομικής προσωπικότητας», ανακάλυψαν το υπόστρωμά της, και θεώρησαν το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που αποτελούσε το υπόστρωμα, ως έμπορο και του καταλόγισαν ευθύνη για τα χρέη της εταιρείας.

Την κρίση τους τα δικαστήρια την στήριξαν σε ποικίλες κατασκευές. Άλλοτε, στο γεγονός απλά ότι το πρόσωπο για το οποίο πρόκειται έλεγχε την εταιρεία, έχοντας μόνο του ή με παρένθετα πρόσωπα το σύνολο ή σχεδόν το σύνολο των μετοχών. Άλλοτε, πάλι, στο γεγονός απλά ότι το πρόσωπο εκείνο χρησιμοποιούσε την εταιρεία ως παρένθετο πρόσωπο ή ότι παρείχε εγγυήσεις υπέρ της εταιρείας. Ορισμένες αποφάσεις, τέλος, στηρίχτηκαν ακόμη στη συμπεριφορά του μετόχου αυτού, στο γεγονός δηλαδή ότι ο κυριάρχος μέτοχος, με δηλώσεις ή πράξεις του, άφηνε να εννοηθεί ότι είναι έμπορος-εφοπλιστής.

Τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η νομολογία είναι καθαυτά ανεπαρκή για να στηρίξουν τη άρση της νομικής προσωπικότητας. Συνάγεται, επίσης, ότι αν γενικευτούν, όπως είναι πολύ φυσικό να γίνει, θα οδηγήσουν σε καταστροφή των βάσεων του δικαίου μας. Συγκεκριμένα, θα οδηγήσουν σε κλονισμό του θεσμού της νομικής προσωπικότητας, που είναι πολύτιμος για το δίκαιο και σε «νίκη» της μονοπρόσωπης εταιρείας.

Οι λύσεις, στις οποίες κατέληξαν οι δικαστικές αυτές αποφάσεις, ενδέχεται να ήταν σωστές για τις συγκεκριμένες περιπτώσεις που έκριναν. Κυρίως, στις περιπτώσεις των ναυτιλιακών εταιρειών, όπου, οι ενδιαφερόμενοι προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν κάθε δυνατό μέσο για να πετύχουν ευνοϊκότερο αποτέλεσμα, από άποψη κυρίως ευθύνης απέναντι στους πολυάριθμους συνήθως δανειστές τους.

Δυστυχώς, η νομολογία δεν υποστήριξε όπως θα έπρεπε τη θεωρία για τον παραμερισμό της νομικής προσωπικότητας, η οποία έχει διαμορφωθεί τόσο διεθνώς, όσο και στο δικό μας δίκαιο, κατά τρόπο μάλιστα σε γενικές γραμμές είναι σχεδόν ο ίδιος. Κατά τη θεωρία αυτή, πραγματικά, για να παραμεριστεί η νομική προσωπικότητα, δεν αρκεί ότι ένας ή περισσότεροι μαζί διοχετεύουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα σε μια κεφαλαιουχική εταιρεία: ότι χρησιμοποιούν τη νομική προσωπικότητα της εταιρείας αυτής, ως «μηχανισμό απορρόφησης» των δυσμενών συνεπειών της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας.

Για να φθάσουμε στο αποτέλεσμα αυτό, κατά την εν λόγω θεωρία, πρέπει να αποδεικνύεται ότι έγινε κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας: ειδικότερα, ότι ο κυρίαρχος μέτοχος ή εταίρος χρησιμοποιεί τη νομική προσωπικότητα για να πετύχει αποτελέσματα που τα αποδοκιμάζει το δίκαιο: όπως, για να καταστρατηγήσει τον νόμο ή να προκαλέσει δολίως ζημιά σε τρίτον ή να αποφύγει την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του. Από την άλλη πλευρά, πάλι, τονίζεται ότι η θεωρία εκείνη πρέπει να εφαρμόζεται με προσοχή: γιατί, διαφορετικά, μπορεί να καταλήξει σε κατάλυση της νομικής προσωπικότητας και άλλων σημαντικών θεσμών του δικαίου μας.

Ακόμη, πρέπει να αναφερθεί ότι η θεωρία για την άρση ή παραμέριση της νομικής προσωπικότητας κάνει λόγο για κατάχρηση του θεσμού της νομικής προσωπικότητας. Συνεπώς, παραπέμπει στις γενικές ρήτρες που η παράβασή τους αρχειοθετεί την κατάχρηση, όπως είναι η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη και ο κοινωνικός και οικονομικός σκοπός του εν λόγω θεσμού.

Έτσι, οι γενικές ρήτρες στηρίζουν ικανοποιητικά τη θεωρία για άρση της νομικής προσωπικότητας. Όμως είτε δεν εφαρμόζονται, επειδή είναι γενικές και δύσκολα εξειδικεύονται: είτε εφαρμόζονται με σπουδή έπειτα από επιπόλαιη εξειδίκευσή τους.

Η θεωρία για την άρση της νομικής προσωπικότητας, κάνοντας λόγο για κατάχρηση, προτείνει την μέθοδο με την οποία μπορεί να λυθεί το πρόβλημα. Η νομολογία, από το άλλο μέρος, οφείλει επιτέλους να προχωρήσει με βάση τη μέθοδο αυτή. Τέλος, η επιστήμη έχει καθήκον να επεξεργαστεί τις δικαστικές αποφάσεις που θα έχουν χρησιμοποιήσει την μέθοδο εκείνη, να τις αξιολογήσει και να τις κατατάξει σε κατηγορίες. Με τον τρόπο αυτόν, θα γίνει μια χρήσιμη εξειδίκευση των γενικών ρητρών που περιέχονται στην έννοια της καταχρήσεως. Μια εξειδίκευση, η οποία, χωρίς να αχρηστεύει τις γενικές ρήτρες, θα βοηθήσει στην ακριβή εφαρμογή τους και, παράλληλα, θα προστατεύσει τον θεσμό της νομικής προσωπικότητας από τον κίνδυνο υπονομεύσεως.

---

10. Η έννοια της επιχείρησης στις διατάξεις περί συνδεδεμένων επιχειρήσεων του νόμου περί Α.Ε.

10.1 Το φαινόμενο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων ως πρόκληση για την έννομη τάξη

Δίκαιο συνδεδεμένων επιχειρήσεων, ως αυτόνομη συστηματική ενότητα στα πλαίσια του εταιρικού μας δικαίου δεν υφίσταται. Αυτό δεν αποτελεί μια ελληνική ιδιομορφία: Μόνο η Γερμανία και εδώ και λίγα χρόνια η Πορτογαλία από τα κράτη- μέλη της Κοινότητας διαθέτουν νομοθετικά ρυθμισμένο δίκαιο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Στα υπόλοιπα κράτη δεν υφίσταται δίκαιο, αλλά μεμονωμένες μόνο και συνήθως συστηματικά ασύνδετες μεταξύ τους ρυθμίσεις που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα ιδίομορφα προβλήματα που γεννά η λειτουργία των ομίλων επιχειρήσεων.

Στο ελληνικό εταιρικό δίκαιο ο όρος «συνδεδεμένες επιχειρήσεις» καθιερώθηκε πρόσφατα στα πλαίσια της νομοθεσίας μας στην τέταρτη (78/660/ΕΟΚ) και έβδομη κοινοτική Οδηγία (83/349/ΕΟΚ). Έτσι εξηγείται, γιατί η έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων προσδιορίζεται στις λογιστικού περιεχομένου διατάξεις των άρθρων 42 παρ.5 και 96 παρ.1 του κ.ν. 2190/1920, που αφορούν την κατάρτιση των εταιρικών ετήσιων λογαριασμών η πρώτη και των ενοποιημένων λογαριασμών η δεύτερη. Η συγκεκριμένη αυτή νομοθετική εξέλιξη, όμως, δε επιτρέπεται να μας οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα σχετικά με την ιστορική διάρκεια και τη σημασία του φαινομένου των συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Συνδεδεμένες επιχειρήσεις υπήρχαν και τις προηγούμενες δεκαετίες όχι μόνο στην Ευρώπη, όπου ήταν γνωστές ως βασική μορφή συγκέντρωσης των επιχειρήσεων ήδη στον προηγούμενο αιώνα, αλλά και στην Ελλάδα. Όλοι σχεδόν οι κλάδοι του δικαίου βρίσκονται σήμερα μπροστά στην πρόκληση να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τα πολυάριθμα και νέας υφής προβλήματα που γεννιούνται από την έντονη εξάπλωση και δραστηριοποίηση σε διεθνή κλίμακα των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Τα πολύμορφα αυτά νομικά προβλήματα ανάγονται στη διάσταση που παρατηρείται ανάμεσα στη νομική πολυμέρεια αφενός και την οικονομική-επιχειρηματική ενότητα αφετέρου ενός ομίλου συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Οι εξαρτημένες εταιρείες, διατηρούν μεν την αυτοτελή νομική τους προσωπικότητα, παύουν όμως να αυτοκαθορίζονται ως ανεξάρτητοι

επιχειρηματικοί φορείς: η διαδικασία σχηματισμού της βούλησής τους είναι εκτεθειμένη στην επιρροή εξωεταιρικών επιχειρηματικών φορέων.

10.2 Ο προσδιορισμός της έννοιας της συνδεδεμένης επιχείρησης στο νόμο περί Α.Ε.

Ενιαίος ορισμός της έννοιας «επιχείρηση» στα πλαίσια της έννομης τάξης δεν υφίσταται. Επειδή ο όρος απαντάται σε διατάξεις με εντελώς διαφορετικό κανονιστικό περιεχόμενο και στόχευση, διαφοροποιείται και το περιεχόμενό του κατά περίπτωση, και μάλιστα όχι ανάλογα με τον δικαιικό κλάδο αλλά καμιά φορά και ανάλογα με τη συγκεκριμένη διάταξη που αυτός απαντάται.

~~Σε όλες τις μη λογιστικού περιεχομένου ρυθμίσεις που αναφέρονται στο φαινόμενο ομίλων (σύνδεσης) δεν περιέχεται ο όρος «συνδεδεμένη επιχείρηση» αλλά αντί αυτού όροι με πιο δεσμευτικό περιεχόμενο. Αν, αντίθετα, ο νομοθέτης εξαρτούσε την εφαρμογή και των άρθρων με τους όρους αυτούς από την ύπαρξη γενικά «συνδεδεμένων επιχειρήσεων», τότε η σαφώς διαφορετική -σε σχέση με τις λογιστικές διατάξεις- τελολογία των ρυθμίσεων αυτών θα μετέβαλλε αισθητά πιθανόν και τις εννοιολογικές συντεταγμένες του όρου «επιχείρηση».~~

Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι υπό το καθεστώς της σημερινής νομοθετικής διατύπωσης η έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης είναι εξ ορισμού ενιαία για όλο το φάσμα των διατάξεων του κ.ν. 2190/1920: οι λογιστικές διατάξεις, στις οποίες εμφανίζεται ο όρος «συνδεδεμένες επιχειρήσεις», συγκροτούν καταρχήν μια συστηματική ενότητα. Δεν είναι τυχαίο ότι οι ρυθμίσεις αυτές αποτέλεσαν τον καρπό συνδυαστικής επίδρασης της τέταρτης και έβδομης Οδηγίας στην εθνική μας νομοθεσία.

Η τέταρτη Οδηγία αναγνώρισε την αναγκαιότητα να καταχωρίζονται σε κατιδίαν λογαριασμούς των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων σε σχέσεις (συμμετοχές, απαιτήσεις, υποχρεώσεις) της εκάστοτε κεφαλαιουχικής εταιρείας με τις συνδεδεμένες της επιχειρήσεις. Δεν προσδιόρισε, όμως την έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Αρκέστηκε να παραπέμψει σχετικά στην υπό ψήφιση τότε έβδομη Οδηγία για τους ενοποιημένους λογαριασμούς. Η συστηματική ενότητα αλλά και η -από νομοτεχνική πλευρά-

αλληλοσυμπλήρωση των δύο Οδηγιών καθιστά επί του προκειμένου αναγκαία την συνδυαστική τους ερμηνεία.

Κατά την έβδομη Οδηγία, όμως, ο κοινοτικός νομοθέτης δεν προέβη σε έναν ενιαίο ορισμό των συνδεδεμένων επιχειρήσεων: ο όρος «συνδεδεμένες επιχειρήσεις» προσδιορίστηκε ως έννοια-γένος που παραπέμπει σε συγκεκριμένες, εξαντλητικά απαριθμημένες περιπτώσεις σύνδεσης επιχειρήσεων.

Επειδή τόσο το άρθρο 42 όσο και οι διατάξεις για τους ενοποιημένους λογαριασμούς είναι κοινοτικής προέλευσης δεν νοείται απόπειρα ερμηνείας τους χωρίς προσφυγή στα κείμενα, τις αιτιολογικές εκθέσεις και το λοιπό «νομοπαρασκευαστικό» υλικό των κοινοτικών Οδηγιών που «επέβαλαν» τη θέσπισή τους, δηλαδή κυρίως της έβδομης αλλά και της τέταρτης. Με την εισαγωγή των νέων ρυθμίσεων περί συνδεδεμένων επιχειρήσεων ο Έλληνας νομοθέτης δεν μπορεί παρά να στόχευε στην ορθή και ολοκληρωμένη μετατροπή των Οδηγιών σε εσωτερικό δίκαιο, εκπληρώνοντας έτσι τις υποχρεώσεις που υπέχει με βάση τη Συνθήκη.

10.3 Τα πορίσματα της Γερμανικής επιστήμης για την έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης

Ο όρος «συνδεδεμένες επιχειρήσεις» έλκει την προέλευσή του από το γερμανικό δίκαιο των ομίλων. Η χρήση ειδικότερα του όρου «επιχείρηση» από το γερμανό νομοθέτη στο συγκεκριμένο πλέγμα διατάξεων αποσκοπούσε στο να μην ισχύσουν οι σχετικές (ειδικές) προστατευτικές ρυθμίσεις έναντι οποιουδήποτε μεγαλομετόχου με ισχυρή επιρροή, αλλά μόνο έναντι επιχειρηματιών-μετόχων. Ο κοινοτικός νομοθέτης υιοθέτησε τον γερμανικής προελεύσεως αυτό όρο-αντί του αγγλοσαξονικού/ γαλλικού «συνδεδεμένες εταιρείες»-δεδεαστική εμφανίζεται μια σύντομη ξενάγηση στο χώρο του γερμανικού δικαίου: το δέλεαρ έγκειται στην ενδεχόμενη αξιοποίηση του επιστημονικού διαλόγου-που άρχισε στη Γερμανία ήδη πριν το 1965 και συνεχίζεται ακόμη και σήμερα-σχετικά με τον προσδιορισμό της έννοιας «επιχείρηση» στο δίκαιο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Και στο Γερμανικό δίκαιο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων η έννοια της επιχείρησης δεν είναι νομοθετικά προσδιορισμένη. Κοινά αποδεκτό είναι ότι ο ιστορικός νομοθέτης έκανε χρήση του όρου για να διακρίνει τον

επιχειρηματία-μέτοχο από τον ιδιώτη-μέτοχο ή ορθότερα το μη επιχειρηματία-μέτοχο.

Μετά από πολύχρονη αντιπαράθεση ανάμεσα στους υποστηρικτές της λειτουργικής αφενός και της θεσμικής έννοιας της επιχείρησης, καμιά από τις δύο θεωρίες δεν επικράτησε. Η νομολογία του Ανώτατου Ακυρωτικού (BGH), ενστερνιζόμενη τελολογικά κριτήρια, παίρνει θέση στο ζήτημα απαντώντας ουσιαστικά στο εξής ερώτημα: Συνδέεται ο κυρίαρχος εταίρος με τόσο σοβαρά εξωεταιρικά επιχειρηματικά συμφέροντα, ώστε να κινδυνεύουν τα συμφέροντα της (εξαρτημένης από αυτόν) εταιρείας από την άσκηση της επιρροής του; Επειδή το προστατευόμενο «έννομο αγαθό» είναι η επιχειρηματική αυτονομία, γίνεται κοινά αποδεκτό ότι καμιά σημασία δεν έχει ούτε η νομική μορφή την οποία έχει ενδυθεί ο μέτοχος-επιχείρηση ούτε το αν αυτός έχει την εμπορική ιδιότητα: Όχι μόνο εμπορικές εταιρείες ή έμποροι, αλλά και εξωτερικές εταιρείες του αστικού δικαίου, ενώσεις προσώπων, συνεταιρισμοί, σωματεία μη οικονομικού σκοπού, ιδρύματα, ακόμη τέλος και η ίδια η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας όπως και κάθε ΝΠΔΔ, μπορούν να εμπέσουν στην έννοια της επιχείρησης. Αδιάφορο είναι επίσης, το αν η επιχειρηματική δραστηριότητα, την οποία ασκεί ο κυρίαρχος εταίρος εκτός εταιρείας, ανήκει στον ίδιο κλάδο με αυτήν.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί το ειδικότερο ζήτημα, αν «επιχείρηση» για το δίκαιο των ομίλων αποτελεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις και ένας μεγαλομέτοχος που δεν είναι ο ίδιος φορέας άλλης ατομικής ή εταιρικής επιχείρησης, αλλά απλώς έχει καθοριστικής σημασίας μετοχική συμμετοχή και σε άλλη εταιρεία που ασκεί επιχείρηση. Το Γερμανικό Ακυρωτικό (BGH) απάντησε καταφατικά στο ερώτημα αυτό, έχοντας σε γενικές γραμμές και την υποστήριξη της θεωρίας. Στην «απόφαση VEBA-Gelsenberg», συγκεκριμένα, έκρινε ότι για να αποτελέσει (κυρίαρχη) «επιχείρηση» ένας μέτοχος πρέπει να διατηρεί τόσο ισχυρά οικονομικά συμφέροντα εκτός της εταιρείας, ώστε να εκτίθεται στον πειρασμό να ασκήσει για χάρη τους βλαπτική επιρροή στην-από αυτόν εξαρτημένη-εταιρεία. Τη θέση του αυτή την επανέλαβε ουσιαστικά το Γερμανικό Ακυρωτικό στην «απόφαση Autokran» του 1985, βελτιώνοντας απλά τη διατύπωση: για να χαρακτηρίσει ως επιχείρηση έναν μέτοχο δεν αρκείται στην ύπαρξη εξωεταιρικών οικονομικών συμφερόντων, αλλά κάνει λόγο για δυνατότητα ικανοποίησης των οικονομικών του συμφερόντων όχι

μόνο στα πλαίσια της συγκεκριμένης (εξαρτημένης) εταιρείας, αλλά και μέσα από την καθοριστικής σημασίας συμμετοχή του στις άλλες (εταιρικές ή όχι) επιχειρήσεις, τις οποίες επίσης μπορεί να επηρεάζει.

Η πληροφόρηση για τις παραπάνω ερμηνευτικές προσπάθειες της γερμανικής επιστήμης και νομολογίας δεν είναι μόνο εγκυκλοπαιδικά ενδιαφέρουσα, αλλά και χρήσιμη για τον έλληνα νομικό, που δεν είναι εξοικειωμένος με την ερμηνεία διατάξεων που στοχεύουν στη ρύθμιση του φαινομένου συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Η σύντομη αυτή ξενάγηση στο χώρο του γερμανικού δικαίου μόνο κακές υπηρεσίες θα προσέφερε, όμως, αν εκλαμβάνόταν ως απόπειρα μεταφοράς «έτοιμων» ερμηνευτικών πορισμάτων για τις διατάξεις του νόμου 2190/1920. Γιατί οι «προστατευτικές» διατάξεις του γερμανικού δικαίου των ομίλων, για την εφαρμογή των οποίων συγκεκριμενοποιήθηκε η έννοια της επιχείρησης, έχουν ευρύτερους στόχους από τις λογιστικού περιεχομένου διατάξεις των κοινοτικών οδηγιών με τις οποίες «εισήλθε» στην έννομη τάξη μας η έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων: εκτός από υποχρεώσεις για γνωστοποιήσεις συμμετοχών περιέχουν ποικίλες διατάξεις ουσιαστικού περιεχομένου που τείνουν στην προστασία των εταιρικών μειοψηφιών και των δανειστών της θυγατρικής. Για αυτό, κάθε άλλο παρά αυτονόητο είναι ότι ο κοινοτικός νομοθέτης απέβλεπε συγχρόνως και στην υιοθέτηση των ερμηνευτικών πορισμάτων της γερμανικής επιστήμης για την έννοια της επιχείρησης: τα πορίσματα αυτά εισήχθησαν ενόψει ρυθμίσεων με διαφορετικό κανονιστικό σκοπό και ως εκ τούτου δεν προσφέρονται για τις ανάγκες εναρμόνισης του λογιστικού δικαίου των εταιρειών και των ομίλων.

Συμπερασματικά, αυτό που δικαιούμαστε και οφείλουμε να αξιοποιήσουμε από τη γερμανική εμπειρία δεν είναι το «τελικό (ερμηνευτικό) προϊόν» αλλά η «(ερμηνευτική) τεχνογνωσία».

10.4 Επιλογές του κοινοτικού και Έλληνα νομοθέτη

Η γραμματική διατύπωση των σχετικών Οδηγιών δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαία ούτε ως οφειλόμενη σε νομοθετική παραδρομή: όχι μόνο επειδή η έκφραση «συνδεδεμένες επιχειρήσεις» επαναλαμβάνεται πολλές φορές σε αμφότερες τις Οδηγίες, αλλά και επειδή η όλη διαδικασία κατάρτισης της έβδομης Οδηγίας χαρακτηρίστηκε από την έντονη διαπάλη του

αγγλοσαξονικού αφενός και του γερμανικού αφετέρου μοντέλου «σύλληψης» των ομίλων: η υιοθέτηση, συνεπώς, της εν λόγω ορολογίας από τον κοινοτικό νομοθέτη δεν μπορεί να εξηγηθεί παρά ως συνειδητή προτίμηση του ευρύτερου γερμανικού όρου «verbundene Unternehmen» (συνδεδεμένες επιχειρήσεις) αντί του αντίστοιχου αγγλοσαξονικού/ γαλλικού groups of companies (όμιλος εταιρειών).

Ρυθμιστικό αντικείμενο της έβδομης Οδηγίας αποτέλεσε η κατάρτιση των ενοποιημένων λογαριασμών. Ο διακηρυγμένος στόχος της εν λόγω Οδηγίας, στην οποία προσδιορίζεται και η έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, περιορίζεται «στην προστασία (αποκλειστικά και μόνο) εκείνων των συμφερόντων που υφίστανται απέναντι σε κεφαλαιουχικές εταιρείες».

Στο στάδιο επεξεργασίας της έβδομης Οδηγίας διατυπώθηκε δημόσια η θέση ότι η υποχρέωση κατάρτισης ενοποιημένων λογαριασμών θα έπρεπε να περιοριστεί σε εκείνες (αποκλειστικά και μόνο) τις μητρικές επιχειρήσεις που έχουν τη μορφή κεφαλαιουχικών εταιρειών και υποχρεούνται, συνεπώς- σύμφωνα με τη τέταρτη Οδηγία-να καταρτίζουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις. Η επισήμανση αυτή άφησε τα «ίχνη» της στο περιεχόμενο της έβδομης Οδηγίας: στο άρθρο 4 παρ.2 του τελικού της κειμένου αναγνωρίστηκε στα κράτη-μέλη η ευχέρεια να απαλλάσσουν τις μητρικές επιχειρήσεις που δεν είναι κεφαλαιουχικές εταιρείες από την υποχρέωση σύνταξης ενοποιημένων λογαριασμών. Ο βασικός κοινοτικός κανόνας, όμως δεν μεταβλήθηκε: Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ.1 σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ.1 της έβδομης Οδηγίας υποχρέωση για κατάρτιση ενοποιημένων καταστάσεων υπέχει κάθε μητρική επιχείρηση αν είτε αυτή η ίδια είτε μια ή περισσότερες από τις θυγατρικές της επιχειρήσεις έχουν τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρείας. Η επίσημη αιτιολογία της προαναφερθείσας τροποποιητικής πρότασης, που τελικά δεν κατόρθωσε να επικρατήσει είναι η εξής: «Δεν θα ήταν σκόπιμο να υποχρεωθούν (και άλλες) επιχειρήσεις εκτός από τις κεφαλαιουχικές εταιρείες, για τις οποίες ισχύει η τέταρτη Οδηγία, να καταρτίζουν λογαριασμούς ομίλου. Εφιστάται η προσοχή στο ότι πιθανόν δεν υπάρχει κατευθυντήρια Οδηγία που να τελεί σε στάδιο επεξεργασίας και να προβλέπει την κατάρτιση (ετήσιων) οικονομικών καταστάσεων από τις άλλες- εκτός των κεφαλαιουχικών εταιρειών-επιχειρήσεις». Από την εξέλιξη αυτή της κοινοτικής νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας προκύπτουν δύο τινά:

-Πρώτον, ότι οι όροι «επιχείρηση» αφενός και «εταιρεία» από την άλλη, έτυχαν καθόλο το «γενετικό στάδιο» της έβδομης Οδηγίας μιας συνειδητά διαφοροποιημένης μεταχείρισης, η οποία φανερώνει ότι μητρική μπορεί να είναι και μη εταιρική επιχείρηση.

-Δεύτερον, ότι ο κοινοτικός νομοθέτης αποσυνδέει συνειδητά στα πλαίσια της έβδομης Οδηγίας την έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης και την υποχρέωσή της να υπόκειται σε ενοποίηση από το αν αυτή υποχρεούται- με βάση την κοινοτική ή την εθνική νομοθεσία-να συντάσσει ετήσιες οικονομικές καταστάσεις: Το αν μια επιχείρηση είναι συνδεδεμένη θα εξαρτηθεί (αποκλειστικά) από το αν αυτή «εμπλέκεται» σε μια από τις απαριθμούμενες σχέσεις σύνδεσης. Και αν όντως είναι, τότε υπόκειται σε ενοποίηση, ειδικά δε ως μητρική οφείλει να συντάξει ενοποιημένους λογαριασμούς, ακόμη και αν οι μη συνδεδεμένες επιχειρήσεις της ίδιας νομικής μορφής δεν υπέχουν -με βάση την εθνική νομοθεσία- υποχρέωση να συντάσσουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις.

Η επιλογή αυτή εκφράζει απόλυτα τη βούληση και του έλληνα νομοθέτη, πόσο μάλλον αφού αυτός δεν περιόρισε τον κύκλο των επιχειρήσεων που υποχρεούνται να καταρτίζουν ενοποιημένους λογαριασμούς ή αυτών που υπόκεινται ως θυγατρικές σε ενοποίηση σε αυτές που έχουν την μορφή κεφαλαιουχικής εταιρείας, ή έστω και εταιρική μορφή. Αρκεί μια από το σύνολο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων να έχει τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρείας.

Η παραπάνω διαπίστωση έχει βασική σημασία για την αποφυγή ερμηνευτικών λαθών κατά τον προσδιορισμό των υπόχρεων σε ενοποίηση επιχειρήσεων. Λαθών που μπορούν να προκληθούν από την έλλειψη νομοτεχνικού συντονισμού των διατάξεων για την κατάρτιση ενοποιημένων λογαριασμών αφενός και του γενικότερου εμπορικού λογιστικού δικαίου αφετέρου. Έλλειψη συντονισμού, η οποία οφείλεται στο ότι ο έλληνας νομοθέτης προτίμησε τον εύκολο -από πλευράς νομοθετικής διαδικασίας- δρόμο της εμβόλιμης και αποσπασματικής «μετατροπής» της έβδομης Οδηγίας σε εσωτερικό δίκαιο, ενώ θα ήταν νομοθετικά σκόπιμο να «ενσωματώσει» τις ρυθμίσεις της έβδομης και τέταρτης Οδηγίας στα πλαίσια μιας γενικότερης αναθεώρησης του λογιστικού δικαίου των επιχειρήσεων.

10.5 Η εμπορική ιδιότητα ως απαραίτητο χαρακτηριστικό

Το ερώτημα εάν μπορούν να υπαχθούν όλοι όσοι ασκούν οικονομική δραστηριότητα στην έννοια της μητρικής επιχείρησης ή μόνο όσοι από αυτούς έχουν εμπορική ιδιότητα, δεν έχει απασχολήσει την ελληνική, ενώ διχάζει τη γερμανική θεωρία.

Η επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε στη Γερμανία για να στηρίξει τη θέση ότι η εμπορική ιδιότητα ανήκει στα φυσικά πρόσωπα που απαραίτητα έχουν την ιδιότητα να κάνουν εμπορικές πράξεις, χάνει τη δύναμη κρούσης της μόλις «εισέλθει» στον χώρο της ελληνικής έννομης τάξης: Με βάση τις συστηματοποιημένες λογιστικές ρυθμίσεις του γερμανικού εμπορικού κώδικα υπέχουν—όλοι—οι—έμποροι—υποχρέωση—κατάρτισης—ισολογισμού—και λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως». Οι κεφαλαιουχικές εταιρείες και συνδεδεμένες επιχειρήσεις επιφορτίζονται απλώς με επιπρόσθετες λογιστικές υποχρεώσεις. Οπότε το επιχείρημα ότι η θυγατρική επιχείρηση πρέπει οπωσδήποτε να έχει την εμπορική ιδιότητα, γιατί αλλιώς η προβλεπόμενη από το νόμο υποχρέωση της θυγατρικής να υποβάλλει για τους σκοπούς της ενοποίησης στη μητρική επιχείρηση τους ετήσιους λογαριασμούς της δεν θα είχε νόημα, αδυνατεί να απαγορεύσει στο ελληνικό δίκαιο την εμπορική ιδιότητα σε λογική οριογραμμή της έννοιας «επιχείρηση»: υποχρέωση κατάρτισης ετήσιων οικονομικών καταστάσεων -με βάση το εμπορικό και εταιρικό μας δίκαιο-δεν υπέχουν όλοι όσοι φέρουν την εμπορική ιδιότητα, παρά μόνον οι κεφαλαιουχικές εταιρείες.

Ένα αρχικό συμπέρασμα είναι ότι ο κοινοτικός νομοθέτης επιδίωξε - στα πλαίσια της τέταρτης και έβδομης Οδηγίας- την υπαγωγή όλων των φορέων που ασκούν οικονομική δραστηριότητα στην έννοια της επιχείρησης. Αυτό ενισχύεται από την εξής παρατήρηση: Εξουσιοδοτική διάταξη για την ψήφιση τόσο της τέταρτης όσο και της έβδομης Οδηγίας αποτέλεσε το άρθρο 54 παρ.3 της ΣυνθΕΟΚ, το οποίο ανήκει στο πλέγμα διατάξεων της ΣυνθΕΟΚ που αφορούν στην κατοχύρωση του δικαιώματος ελεύθερης εγκατάστασης. Το δικαίωμα αυτό ανήκει καταρχήν στα φυσικά πρόσωπα. Το άρθρο 58 ΣυνθΕΟΚ καθορίζει παραπέρα ποιες εταιρείες και υπό ποιες προϋποθέσεις εξομοιώνονται με τα φυσικά πρόσωπα και χαίρουν ομοίως του δικαιώματος ελεύθερης εγκατάστασης. Κρίσιμο κριτήριο για την εξομοίωση αυτή κατά αυτό το άρθρο δεν αποτελεί όμως η εμπορική ιδιότητα ή η νομική μορφή των εν

λόγω εταιριών, αλλά η επιδίωξη κερδοσκοπικού σκοπού, ακριβέστερα η άσκηση οικονομικής δραστηριότητας.

10.6 Η μη αναγνώριση όλων των φορέων άσκησης οικονομικής δραστηριότητας ως συνδεδεμένων επιχειρήσεων και η συμβατότητά της με το κοινοτικό δίκαιο

Το γεγονός ότι ο κοινοτικός νομοθέτης απέφυγε να μνημονεύσει την εμπορική ιδιότητα ως κριτήριο οριοθέτησης της έννοιας «(συνδεδεμένη) επιχείρηση» δεν μπορεί, βέβαια, να θεωρηθεί τυχαίο. Απεναντίας, ήταν μια σκόπιμη όσο και δικαιολογημένη νομοτεχνική επιλογή: Γιατί κοινά αποδεκτά – σε ευρωπαϊκό, ενίοτε δε και σε εθνικό (επιστημονικό) επίπεδο- κριτήρια εμπορικότητας δεν υφίστανται. Αν ο κοινοτικός νομοθέτης απαιτούσε ως αναγκαίο χαρακτηριστικό της συνδεδεμένης επιχείρησης τον εμπορικό της χαρακτήρα, ο οποίος με τη σειρά του θα κρινόταν με όχι εναρμωσμένα εθνικά κριτήρια, θα υπήρχε η βάσιμη πιθανότητα παρόμοιας δυναμικότητας και σημασίας οικονομικές μονάδες να υποβάλλονται σε διαφορετική μεταχείριση στα επιμέρους κράτη-μέλη, κάτι που θα μπορούσε να δυσχεράνει τους σκοπούς της εναρμόνισης. Γιατί, ναι μεν η εναρμόνιση δεν θέτει ενιαίο δίκαιο επιδιώκει, όμως, ως γνωστόν τη θέσπιση ισοδύναμων ρυθμίσεων. Αν η εμπορική ιδιότητα αποτελούσε αναγκαίο συστατικό στοιχείο της έννοιας «συνδεδεμένη επιχείρηση», η άρνηση της εμπορικότητας θα ισοδυναμούσε με αποκλεισμό του σχετικού φορέα από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

Εκτός αυτού, η συχνή εξάρτηση του εμπορικού χαρακτήρα μιας δραστηριότητας από το περιεχόμενό της, και ειδικότερα από την ικανότητα υπαγωγής της σε έναν κλειστό κατάλογο νομοθετικά περιγραφόμενων «πράξεων» ενίοτε οδηγεί σε κρίσεις περί εμπορικότητας οι οποίες είναι μεν ιστορικά εξηγήσιμες, λίγο όμως έχουν να κάνουν με τις σύγχρονες αντιλήψεις και τη συνδρομή αντικειμενικών οργανωτικών-οικονομικών χαρακτηριστικών.

Από τις επισημάνσεις αυτές καταφαίνεται πόσο δικαιολογημένη ήταν η νομοτεχνική άποψη του κοινοτικού νομοθέτη να μην περιορίσει από πριν την ιδιότητα της συνδεδεμένης επιχείρησης σε όσους έχουν την εμπορική ιδιότητα, παραπέμποντας συγχρόνως στα -όχι εναρμωσμένα- εθνικά κριτήρια εμπορικότητας. Προβάλλει ανάγλυφα επίσης η ανάγκη προσφυγής σε έναν κοινά αποδεκτό κριτήριο για την οριοθέτηση της έννοιας της συνδεδεμένης

επιχείρησης. Και ως τέτοιο κριτήριο μπορεί να λειτουργήσει καταρχήν και η άσκηση οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι οποιαδήποτε διαφοροποίηση των είναι για τον κοινοτικό νομοθέτη ακατανόητη και απαγορευτέα: Το γεγονός ότι όλες οι εταιρείες οικονομικού σκοπού εμπίπτουν στο άρθρο 58 ΣυνθΕΟΚ δεν σημαίνει ότι οποιαδήποτε πράξη (δευτερογενούς) κοινοτικού δικαίου εκδίδεται με βάση εξουσιοδοτική διάταξη που ανήκει συστηματικά στο ίδιο κεφάλαιο της ΣυνθΕΟΚ θα πρέπει να ισχύει εξ ορισμού για όλα αδιακρίτως τα πρόσωπα και τις εταιρείες που ασκούν οποιασδήποτε μορφής εντάσεως και σημασίας οικονομική δραστηριότητα. Το κριτήριο του άρθρου αυτού λειτουργεί στις περιπτώσεις αυτές ένα προηγούμενο υφιστάμενο ακραίο εξωτερικό όριο. Ο τελικός καθορισμός των προσώπων, όμως, στα οποία απευθύνονται κάθε φορά οι οδηγίες και κανονισμοί προκύπτει από την ερμηνεία τους: όταν δεν περιγράφονται με συγκεκριμένο τρόπο οι «αποδέκτες» τότε η αναγνώριση της ταυτότητάς τους γίνεται με βάση το περιεχόμενο και τον κανονιστικό σκοπό των συγκεκριμένων κοινοτικών κανόνων, ακριβώς όπως συμβαίνει και με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η έβδομη κατευθυντήρια Οδηγία καθιέρωσε την έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων προκειμένου να επιβάλει στους εν λόγω οικονομικούς φορείς επιπρόσθετες λογιστικές υποχρεώσεις. Μέσα από την οριοθέτηση, συγκεκριμένα, του όρου «συνδεδεμένη επιχείρηση», χαράσσεται και ο κύκλος των φορέων που είτε επιβαρύνονται με την υποχρέωση κατάρτισης ενοποιημένων λογαριασμών είτε υπόκεινται καταρχήν σε ενοποίηση, οπότε και υποχρεούνται -άσχετα από τη νομική τους μορφή- να καταρτίζουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις. Η επιβολή λογιστικής υφής υποχρεώσεων, οι οποίες προορίζονται για μεγάλης εμβέλειας επιχειρήσεις, είναι λογικό να προϋποθέτει ότι ο φορέας που θα γίνει αποδέκτης τους θα παρουσιάζει τουλάχιστον την ανάγκη λογιστικής παρακολούθησης.

Η ανάγκη αυτή προσφέρει ένα κατώτατο όριο αξιολόγησης της οικονομικής και οργανωτικής σπουδαιότητας των εμπλεκόμενων οικονομικών φορέων. Όταν οι φορείς δεν ξεπερνούν το όριο αυτό, τότε δεν υποχρεούνται να συντάξουν ούτε καν ετήσιες καταστάσεις προκειμένου να καταδειχθεί ότι

πληροούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 92 και να απαλλαγούν από την υποχρέωση ενοποίησης. Απαλλάσσονται αυτομάτως, αφού ο νομοθέτης στις περιπτώσεις αυτές δεν κρίνει αναγκαίο να τεθούν σε λειτουργία για πρώτη φορά και επί τούτο λογιστικοί μηχανισμοί πληροφόρησης: οι συνδεδεμένοι οικονομικοί φορείς δεν θεωρούνται «συνδεδεμένες επιχειρήσεις».

Ευτυχής έργο είναι η λογιστική νομοθεσία να διαμορφώνει το περιεχόμενο των ρυθμίσεών της με γνώμονα τις ανάγκες της πράξης. Αυτό όμως δεν συμβαίνει πάντα και εξ ορισμού. Η οντολογική διαπίστωση της ανάγκης για λογιστική παρακολούθηση δεν γεννά αυτόματα και αντίστοιχη νομική υποχρέωση, παρά μόνο εάν ορίσει κάτι τέτοιο ο νομοθέτης (κάτι που δεν συμβαίνει στο ισχύον ελληνικό δίκαιο).

---

11. Ζητήματα από την λειτουργία του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών.

Η μετατροπή, δηλαδή η μεταβολή του νομικού περιβλήματος της εταιρείας χωρίς εκκαθάριση και ίδρυση νέας εταιρείας και χωρίς ανάγκη μεταβίβασης, με ειδική ή κάποια ειδική διαδοχή, των εταιρικών αντικειμένων και εταιρικών χρεών στην εταιρεία με τη νέα της μορφή, είναι θεσμός γνωστός στον Έλληνα νομοθέτη.

Από το σύνολο των κείμενων διατάξεων, συνάγεται, πως η μετατροπή, καθώς επίσης και η συγχώνευση, αλλά και η διάσπαση, και τέλος αυτή η απόσχιση, αποτελούν νομικά μορφώματα/ θεσμούς που διευκολύνουν την εύρυθμη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Από πλευράς δογματικής εννοιολογικής η μετατροπή διαφέρει από τις άλλες πλευρές μετασχηματισμού του νομικού περιβλήματος, από το οποίο λειτουργεί μια επιχείρηση, ουσιωδώς κατά το ότι στην μετατροπή, εξ ορισμού, έχουμε μια και την αυτή νομική οντότητα, ενώ στην συγχώνευση, στην διάσπαση και στην απόσχιση, έχουμε περισσότερα νομικά πρόσωπα.

11.1 Η νομική φύση του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών

Δεν επικρατεί ομοφωνία μεταξύ των ασχοληθέντων με το ζήτημα, ως προς τη νομική φύση του θεσμού της μετατροπής των εταιρειών. Κατά τους μεν η μετατροπή, δηλαδή η αλλαγή του εταιρικού τύπου υπό το οποίο λειτουργεί μια εταιρεία και η υπαγωγή αυτής σε άλλο διάφορο νομικό καθεστώς, αποτελεί μια ουσιώδη τροποποίηση του παλαιότερου εταιρικού καταστατικού. Κατά άλλους, η μετατροπή των εταιρειών έχει γενικότερες και σημαντικότερες επιπτώσεις σε ό,τι αφορά τη διαμόρφωση όχι μόνο των εσωτερικών αλλά και των εξωτερικών σχέσεων της μετατρεπόμενης εταιρείας. Έτσι, ο θεσμός δεν έχει μόνο αυτοτέλεια αλλά είναι και επιδεής νομοθετικής ρύθμισης, δηλαδή χωρίς ειδική νομοθετική πρόβλεψη δεν μπορεί να υπάρξει μεταβολή.

Ορθότερη είναι μια ενδιάμεση γνώμη δεχόμενη το θεμιτό της μετατροπής και χωρίς ειδική ρητή νομοθετική πρόβλεψη, εφόσον δεν υφίσταται γνήσια αρνητική νομοθετική ρύθμιση. Η άποψη αυτή στηρίζεται στον συμπληρωματικό χαρακτήρα της λειτουργίας της αρχής της ελευθερίας

των συμβάσεων. Δηλαδή οι νομοθετικές ρυθμίσεις των συμβατικών τύπων δεν αναφέρονται στις παραλλαγές του, ούτε επιλαμβάνονται των διαφοροποιήσεων οι οποίες επιβάλλονται εκ λόγων κοινωνικών, οικονομικών, ή τεχνικών, όχι μόνο με βάση ποσοτικά αλλά και ποιοτικά κριτήρια, με τρόπο ώστε να προκύπτουν κενά δηλωτικά της αδυναμίας του Κρατικού Νομοθέτη να ανταποκρίνεται συνεχώς με την απαιτούμενη ταχύτητα και ευελιξία στις δυναμικές εξελίξεις της οικονομίας. Στις περιπτώσεις αυτές, νομιμοποιούνται οι ίδιοι οι συναλλασσόμενοι βάσει της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων και καλύπτουν τα κενά τα οποία αφήνουν οι επί μέρους νομοθετικές ρυθμίσεις.

Ουσιώδες στοιχείο της ταυτότητας των νομικών προσώπων και ειδικότερα των εταιρειών είναι όχι μόνο η επωνυμία τους αλλά και το είδος της από αυτές ασκούμενης επιχειρηματικής δραστηριότητας, δηλαδή το συγκεκριμένο εμπορικό αντικείμενο της εταιρικής δραστηριότητας. Έτσι, η επέκταση των δραστηριοτήτων του μετασχηματιζόμενου νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου (ν.π.ι.δ.) ενδέχεται να οδηγήσει όχι μόνο σε μία μεταβολή του νομικού καθεστώτος υπό το οποίο λειτουργεί, αλλά ακόμη και στη δημιουργία ενός νέου νομικού προσώπου.

Το ζήτημα αν και κατά πόσο η επέκταση των δραστηριοτήτων ενός νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου με κερδοσκοπικό χαρακτήρα οδηγεί στην δημιουργία ενός νέου ν.π.ι.δ. ή όχι, εμφανίζεται ως πρόβλημα ερμηνείας των παλαιών και των νέων καταστατικών διατάξεων. Δυσχενέστερα εμφανίζονται τα ζητήματα τα οποία γεννώνται από τον περιορισμό των εμπορικών δραστηριοτήτων του μετασχηματιζόμενου ν.π.ι.δ.: Η εγκατάλειψη ενός συγκεκριμένου επιχειρηματικού κλάδου, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πλείοντες τομείς δραστηριότητας της μετασχηματιζόμενης εταιρείας, αυτή καθαυτή δεν οδηγεί σε μεταβολή της νομικής αυτής προσωπικότητας.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η κυρίως ή γνήσια μετατροπή των εταιρειών, αποτελεί περίπτωση μετασχηματισμού της νομικής μορφής υπό την οποία λειτουργεί μια εταιρεία κατά την προταθείσα έννοια. Αυτό σημαίνει ότι δεν γεννώνται κατ' αρχήν ζητήματα σχετιζόμενα με την αποδοχή λύσεων ερειδομένων επί των αρχών οι οποίες διέπουν την ειδική ή την καθολική διαδοχή δικαιωμάτων, υποχρεώσεων κ.λ.π. Ωστόσο, δε δύναται να αποκλειστεί η ανάλογη εφαρμογή των αρχών είτε της ειδικής, είτε της κατά

καθολικής διαδοχής στις περιπτώσεις εκείνες είτε προ συρρικνώσεως είτε ενώπιον επεκτάσεως των εταιρικών δραστηριοτήτων.

11.2 Οι θέσεις της νομολογίας

Την νομολογία έχουν απασχολήσει κυρίως ζητήματα νομιμοποίησης της εκ μετατροπής προελθούσης εταιρείας σε άσκηση αγωγών ή ενδίκων μέσων για απαιτήσεις ή κατά αποφάσεων ανηκουσών στην μετατρεπόμενη εταιρεία, καθώς επίσης και συνεχίσεως εκκρεμών δικών της μετατραπείσης από την εκ μετατροπής προελθούσαν εταιρεία.

Η νομολογία των Τακτικών Δικαστηρίων υιοθετεί σταθερά τις αρχές της συνεχείας του μετατρεπομένου ν.π.ι.δ., και της κατά καθολικής διαδοχής και όταν ακόμη πρόκειται για γνήσια μετατροπή. Οι θέσεις αυτές της Νομολογίας των Τακτικών Δικαστηρίων κρίνονται επιτυχείς, αφού με αυτές, καλύπτονται και περιπτώσεις μη γνήσιας μετατροπής και, επιπροσθήτως, από τις δημοσιευμένες αιτιολογίες όχι μόνο δεν προκύπτει βλάβη των συμφερόντων δανειστών της μετατρεπόμενης εταιρείας, αλλά αντιθέτως, ότι προστατεύονται αυτοί επαρκώς.

Μολονότι ο θεσμός της μετατροπής των εταιρειών παρουσιάζει αρκετά προβλήματα, μέχρι στιγμής έχει λειτουργήσει επιτυχώς.

Κρίνεται αναγκαία στην περίπτωση μετατροπής ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρείας σε ανώνυμη εταιρεία, η δημοσίευση του οικείου καταστατικού στα βιβλία του Πρωτοδικείου της έδρας της μετατραπείσης εταιρείας περί των προσωπικών εταιρειών. Η τήρηση της διατύπωσης αυτής είναι αναγκαία.

Κρίνεται επίσης αναγκαία η μεταγραφή του δημοσιευθέντος σε ΦΕΚ καταστατικού μετά της σημειώσεως περί καταχωρίσεως αυτού στα βιβλία των προσωπικών εταιρειών, κάθε φορά που εισφέρεται από τη μετατρεπόμενη ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη εταιρεία κυριότητα ή άλλο επί ακινήτου εμπράγματο δικαίωμα στην εκ μετατροπής προερχόμενη ανώνυμη εταιρεία.

12. Η Ανώνυμη εταιρεία στα πλαίσια της νέας επιμελητηριακής νομοθεσίας.

Το 1992 δημοσιεύτηκε νόμος υπ' αριθμό 2081/92 με τίτλο: «Ρύθμιση του θεσμού των Επιμελητηρίων κ.λ.π.». Ο νόμος αυτός κατήργησε τον προηγούμενο νόμο με τον ίδιο τίτλο και εν μέρει επανέφερε σε ισχύ τον νόμο περί εμπορικών και βιομηχανικών, βιοτεχνικών και επαγγελματικών επιμελητηρίων.

Μολονότι ο νέος αυτός νόμος δεν καθιέρωσε σημαντικές νέες αρχές στις σχέσεις των επιμελητηρίων και των μελών τους, ιδίως τις ανώνυμες εταιρείες, εν τούτοις εισήγαγε ορισμένες καινοτόμους διατάξεις, αλλά μόνο στο διαδικαστικό μέρος της ίδρυσης μιας εταιρείας ή την έναρξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας.

12.1 Οι υποχρεώσεις κατά την ίδρυση της ανώνυμης εταιρείας του επιμελητηρίου

Ο νέος νόμος με διάταξή του διατήρησε σε ισχύ προηγούμενες διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες ο ασκών εμπορική ή βιομηχανική δραστηριότητα, έχει την υποχρέωση όπως μέσα σε δύο μήνες από την έναρξη των εργασιών του, να αναγγείλει την έναρξη αυτή στο επιμελητήριο της έδρας του μέσου δήλωσης, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει την εταιρική επωνυμία και τον τυχόν διακριτικό τίτλο, την έδρα και διεύθυνση της επιχείρησης όπως και διάφορα άλλα στοιχεία, ρητά κατονομαζόμενα στον νόμο.

Καθιερώνεται επίσης η υποχρέωση όπως κάθε νέα επωνυμία διακρίνεται κατά τρόπο ευδιάκριτο από τις προκατατεθειμένες επωνυμίες, διαφορετικά ο αιτών την εγγραφή της νέας επωνυμίας, θα πρέπει να προσθέσει κάποιο διακριτικό πρόσθετο στοιχείο.

Ο δικαιούχος της κατατεθείσης επωνυμίας έχει το δικαίωμα της αποκλειστικής χρήσεως αυτής, της συναλλαγής με αυτή και, επί προσβολής της, της παροχής έννομης προστασίας και κατά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

Ήδη, με άρθρο του νέου αυτού νόμου, ο έλεγχος της επωνυμίας και του τυχόν διακριτικού τίτλου δεν γίνεται πλέον κατά τη κατάθεση της νέας

επωνυμίας αλλά πριν την ίδρυση της ανώνυμης εταιρείας, εξεδομένου ότι με την εισαχθείσα νέα διάταξη, οι νομαρχίες είναι υποχρεωμένες να μην εγκρίνουν καταστατικά ή τροποποιήσεις καταστατικών ανωνύμων εταιρειών, αν αυτά δεν έχουν θεωρηθεί για τον έλεγχο του δικαιώματος χρήσης της επωνυμίας και του διακριτικού τίτλου από το οικείο επιμελητήριο.

Ο δικαιολογητικός λόγος της νέας αυτής ρύθμισης, που προβλέπει προληπτικό έλεγχο της νέας επωνυμίας και του τυχόν διακριτικού τίτλου, είναι η παροχή μεγαλύτερης ασφάλειας και σταθερότητας στις συναλλαγές και η αποφυγή της εκ των υστέρων, δηλαδή μετά τη σύσταση της ανώνυμης εταιρείας, άρνησης του επιμελητηρίου να προβεί στην καταχώρηση της νέας επωνυμίας και τίτλου, όταν θα διαπιστώνεται σύγκρουση αυτών με ήδη προκαταχωρηθέντα.

Δεύτερη υποχρέωση κατά την ίδρυση της ανώνυμης εταιρείας είναι η απορρέουσα απ' ευθείας από το νόμο υποχρέωση εγγραφής της εταιρείας αυτής στο μητρώο μελών του επιμελητηρίου.

Κατά ρητή διάταξη του ίδιου ως άνω νόμου, η υποχρέωση εγγραφής άρχεται από της συστάσεως της ανώνυμης εταιρείας ή από τις εγκαταστάσεις του υποκαταστήματος.

Τρίτη υποχρέωση της ήδη εγγραφείσης ως μέλος στο οικείο επιμελητήριο ανώνυμης εταιρείας είναι και η κατανομή αυτής στο ανάλογο τμήμα του επιμελητηρίου. Τα τμήματα του επιμελητηρίου είναι δυνατό να είναι, κατά την ενδεικτική απαρίθμηση του νόμου, εμπορίου, βιομηχανίας, βιοτεχνίας, επαγγελματιών, εξαγωγών, τουρισμού, ναυτιλίας κ.ά.

Τέλος υποχρέωση της ανώνυμης εταιρείας που ανάγεται όμως στο μέλλον, είναι και η εγγραφή της στο συσταθησόμενο Εμπορικό Μητρώο για το οποίο προβλέπουν άρθρα του εμπορικού κώδικα, που κατατέθηκε στη βουλή αλλά αποσύρθηκε και έκτοτε εκκρεμεί.

12.2 Υποχρεώσεις της ανώνυμης εταιρείας κατά τη λειτουργία της

Βασική υποχρέωση, που θέσπισε για πρώτη φορά με την έννοια της κύρωσης, κατά κάποιο τρόπο, σε βάρος της ανώνυμης εταιρείας αλλά και κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου επιχειρηματία, ο νέος νόμος είναι η άρνηση της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας να θεωρεί βιβλία και στοιχεία αν

ο επιχειρηματίας, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δεν προσκομίσει βεβαίωση περί επιμελητηριακής ενημερότητας.

Ειδικότερα, μια διάταξη του νόμου αναφέρει ότι οι αρμόδιες δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες δεν θεωρούν φορολογικά βιβλία ή στοιχεία επιχειρήσεων ή επιτηδευματιών, αν η σχετική αίτηση των ενδιαφερομένων δεν συνοδεύεται από βεβαίωση του οικείου επιμελητηρίου περί καταβολής ή διακανονίσεως των ετήσιων εισφορών προς αυτό. Η εν λόγω βεβαίωση έχει ετήσια ισχύ.

Η νέα αυτή διάταξη επιβάλλει πλέον, με την απειλή κυρώσεων, την υποχρεωτικότητα της εγγραφής κάθε ανώνυμης εταιρείας, όπως και κάθε επιτηδευματία, στο οικείο επιμελητήριο. Όμως, η υποχρεωτικότητα αυτή αναφερόταν ακαδημαϊκά στον νόμο, αλλά και στους μεταγενέστερους νόμους, χωρίς να προβλέπεται η παραμικρή κύρωση για τη μη εγγραφή. Πρόκειται, δηλαδή για προαιρετική ουσιαστικά εγγραφή, άσχετα από την αναφορά της λέξης «υποχρεωτική» εγγραφή στον νόμο.

Άλλη υποχρέωση της ανώνυμης εταιρείας έναντι του επιμελητηρίου της έδρας της κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της, είναι και η ενημέρωση αυτού, για κάθε μεταβολή στα βασικά της στοιχεία, όπως την επωνυμία, την έδρα, το κεφάλαιο, την εκπροσώπηση κ.λ.π.

Τέλος, μια τρίτη υποχρέωση της ανώνυμης εταιρείας είναι και η καταβολή της ετήσιας εισφοράς ή συνδρομής του μέλους προς το οικείο επιμελητήριο. Η μη καταβολή της συνδρομής, πέραν της μη δυνατότητας θεώρησης των βιβλίων και στοιχείων της εταιρείας από την δημόσια οικονομική υπηρεσία, έχει και την συνέπεια σύμφωνα με την οποία τα επιμελητήρια οφείλουν να μη παρέχουν τις υπηρεσίες τους στα μέλη τους, που δεν είναι από ταμειακής πλευράς εν τάξει. Επιπλέον, τα μη ταμειακά εν τάξει μέλη του επιμελητηρίου στερούνται και τη δυνατότητα να εκλέγουν κάθε τέταρτο έτος το Διοικητικό Συμβούλιο του επιμελητηρίου.

Η τριπλή αυτή κύρωση για τα ταμειακά σε αταξία μέλη του επιμελητηρίου θεσπίστηκε κυρίως για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοδυναμίας των επιμελητηρίων, η οποία είχε τεθεί σε κίνδυνο μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για κατάργηση του ανταποδοτικού τέλους, που επιβάρυνε τις εισαγωγές και εξαγωγές, αποτελούσε πόρο των επιμελητηρίων και θεωρήθηκε σαν μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος που

παρεμπόδιζε την ελευθερία διακίνησης αγαθών κατά το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

12.3 Δικαιώματα της ανώνυμης εταιρείας κατά τη λειτουργία της

Από τα παραπάνω, απορρέει ότι κάθε ανώνυμη εταιρεία εφόσον είναι ταμειακά εν τάξει, έχει το δικαίωμα να ψηφίζει δια των εκπροσώπων της, που ορίζονται από το διοικητικό της συμβούλιο.

Ειδικότερα, το Δεκέμβριο κάθε τετάρτου έτους διεξάγονται στα επιμελητήρια γενικές εκλογές για την ανάδειξη των μελών του διοικητικού συμβουλίου αυτών. Ψηφοφόροι εν προκειμένω είναι :

- για τις ανώνυμες εταιρείες τρία μέλη από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας, που προτείνονται από αυτό,
- για τα υποκαταστήματα των ανωνύμων εταιρειών ο διευθυντής αυτού ή ο αναπληρωτής του,
- για αλλοδαπές ανώνυμες εταιρείες, ο νόμιμος εκπρόσωπος ή ο πράκτορας ή ο αντίκλητος υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.

Κατά τις ίδιες διατάξεις, εκλόγιμοι είναι οι έχοντες τα προσόντα του εκλογέα και διατελέσαντες μέλη του επιμελητηρίου τουλάχιστον για τρία χρόνια σαν μέλη διοικητικών συμβουλίων ανωνύμων εταιρειών ή ως εκπρόσωποι υποκαταστημάτων ελληνικών ή αλλοδαπών επιχειρήσεων.

Άλλο δικαίωμα της ανώνυμης εταιρείας ως μέλους του επιμελητηρίου, είναι και η απόλαυση των ωφελειών που προκύπτουν από τους στόχους των επιμελητηρίων.

Βασικός στόχος των επιμελητηρίων είναι η προστασία και ανάπτυξη του εμπορίου, της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και των επαγγελματιών στην περιφέρειά τους, μέσα στα πλαίσια των συμφερόντων της εθνικής οικονομίας ως οικονομική πρόοδος αυτής. Επίσης, η παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων για κάθε θέμα οικονομικού περιεχομένου προς την Πολιτεία με γνώμονα πάντοτε την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειάς τους και την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος της εθνικής οικονομίας.

Τέλος, μεταξύ των γενικών στόχων του επιμελητηριακού θεσμού είναι και η παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων και πληροφοριών προς τα μέλη τους αλλά και κάθε ενδιαφερόμενο για οποιοδήποτε θέμα οικονομικού περιεχομένου.

12.4 Δικαιολογητικός λόγος των νέων ρυθμίσεων

Η υποχρεωτικότητα της εγγραφής των ασκούντων εμπορική δραστηριότητα, άρα και των ανωνύμων εταιρειών, υπήρχε στα επιμελητήρια από την πρώτη εφαρμογή του νόμου. Δεν προβλεπόταν όμως κύρωση ή άλλη συνέπεια για την μη εγγραφή. Το κενό αυτό ήρθε να καλύψει ο νέος νόμος με την καθιέρωση της αρχής της μη σύστασης της ανώνυμης εταιρείας αν δεν θεωρηθεί προηγουμένως επωνυμία της και ο διακριτικός της τίτλος ως και της μη θεώρησης των βιβλίων και στοιχείων αυτής αν δεν προσκομίζεται η λεγόμενη στην πρακτική επιμελητηριακή ενημερότητα.

Η συλλογή στοιχείων από τα επιμελητήρια μετά από συνεννόηση με τα μέλη τους, προκειμένου να είναι πλήρης και ορθή η παρεχόμενη προς τη Πολιτεία γνωμοδότηση, ήταν πάντοτε κατά το παρελθόν ελλιπής, αφού η μόνη δυνατότητα που είχαν τα επιμελητήρια να απευθυνθούν προς τα μέλη τους ήταν εξαιρετικά περιορισμένη.

Τώρα, με την υποχρεωτική εγγραφή, την εγγραφή με συνέπειες, τα επιμελητήρια έχουν τη δυνατότητα να απευθύνονται σε όλα τα μέλη τους, να ακούνε όλες τις φωνές και αντιρρήσεις, τις απόψεις και τις επιφυλάξεις των μελών τους, κυρίως των ανωνύμων εταιρειών, έτσι ώστε η παροχή των γνωμοδοτικών τους εισηγήσεων προς την Πολιτεία και εγκυρότερη θα είναι και λειτουργικότερη προς όφελος των παραγωγικών τάξεων θα γίνει.

Με την έννοια αυτή, η εισαχθείσα καινοτομία της σύνδεσης της εγγραφής στο οικείο επιμελητήριο με την θεώρηση των βιβλίων και στοιχείων, αποτελεί σοβαρό θετικό στοιχείο όχι μόνο για τις εταιρείες μέλη των επιμελητηρίων και την οικονομική τους αυτονομία, αλλά κυρίως για την επιμελητηριακή συμβολή στη χάραξη μιας εθνικής οικονομικής πολιτικής.

13. Τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών και οι επιβαλλόμενες μεταρρυθμίσεις του σε σχέση με την ευρωπαϊκή ανώνυμη εταιρεία.

Στην πρώτη κιόλας εναρμόνιση του δικαίου της ανώνυμης, που έγινε με το Π.Δ. 409/1986 και αφορά τη δεύτερη κοινοτική οδηγία, ο νόμος ήρθε και περιέβαλε με το κύρος του την κατασκευή, που, καινοτομώντας, είχαν επινοήσει η θεωρία και η πράξη. Και όχι μόνο τη περιέβαλε με το κύρος του, αλλά και τη περιέπλεξε, για να την οδηγήσει σε αδιέξοδα. Τέλος, και αυτό δεν είναι το λιγότερο επιζήμιο, απομάκρυνε το δίκαιό μας από το δίκαιο της δεύτερης οδηγίας. Αυτό σημαίνει ότι στην ουσία ο νόμος μας πέτυχε διαφοροποίηση αντί για ενοποίηση του δικαίου μας.

Τα σπουδαιότερα ζητήματα τα οποία ανακύπτουν εκ της εφαρμογής του νόμου μας σε σχέση με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι τα εξής:

1. Η διάταξη του άρθρου 4α, το οποίο εισήχθη με το Π.Δ. 409/1986 και ρυθμίζει τα της ακυρώσεως της εταιρείας, δεν είναι δυνατόν να προσαρμοστεί προς τη νομοθεσία μας γιατί ορίζει ότι εάν μετέχουν της ιδρύσεως πρόσωπα ανάκανα προς δικαιοπραξία, η εταιρεία δεν κηρύσσεται άκυρη, εφόσον ένας τουλάχιστον εκ των ιδρυτών είναι ικανός προς δικαιοπραξία. Εάν όμως οι ιδρυτές είναι πολλοί και ανάκανοι προς δικαιοπραξία, έχουν δικαίωμα να αρνηθούν ή να αναζητήσουν την εισφορά τους, μετά από τυχόν καταβολή της οπότε η συγκέντρωση του κεφαλαίου της εταιρείας θα είναι αδύνατος. Αυτή η διάταξη που εισήχθη με τις οδηγίες της ΕΟΚ δεν μπορεί να προσαρμοστεί προς τις διατάξεις του αστικού μας δικαίου.
2. Η διάταξη του άρθρου 22 παρ.2 η οποία ορίζει ότι περιορισμοί της εξουσίας του Δ.Σ. από το καταστατικό ή από απόφαση της γενικής συνέλευσης δεν αντιπάσσονται στους «καλόπιστους τρίτους» δεν είναι σύμφωνος με τη 1^η οδηγία της ΕΟΚ γιατί με αυτή δεν ορίζεται ότι ο τρίτος πρέπει να είναι «καλόπιστος». Η λέξη αυτή «καλόπιστοι» δεν τέθηκε ορθώς, και αυτό προκύπτει από το άρθρο 18 του Ν.3190, όπως τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 419/1986, το οποίο προσάρμοσε σε εμάς τις

Ε.Π.Ε. με τις οδηγίες της ΕΟΚ και το οποίο ορίζει ότι και το άρθρο 22 Κ.Ν. 2190, αλλά χωρίς τη λέξη «καλόπιστοι».

3. Τα θέματα μετατροπής, συγχωνεύσεως και διασπάσεως Α.Ε. τα ρύθμισε το Π.Δ. 498/1987 σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΟΚ. Το θέμα το οποίο ανέκυψε ως προς την υπαγωγή ή μη της διασπάσεως του Κλάδου στη διαδικασία της διασπάσεως Α.Ε., ρύθμισε ο τελευταίος φορολογικός νόμος 2166/1993, ο οποίος όρισε ότι δεν υπάγεται.

Αυτά είναι μερικά θέματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπίσει και να λύσει ο νομοθέτης. Υπάρχουν όμως προβλήματα που αναταράσσουν σε βάθος το θεσμό των ανωνύμων εταιρειών.

Ασθένειες του θεσμού τον καθιστούν αμφίβολο και ύποπτο στα μάτια των συναλλασσόμενων και γενικώς του κοινού. Οι ασθένειες αυτές αναλύονται παρακάτω επιγραμματικά.

13.1 Καταχρήσεις και υπεξαιρέσεις από τους διοικητές της εταιρείας

Ο θεσμός των ανωνύμων εταιρειών πλήττεται ευθέως από τις καταχρήσεις και υπεξαιρέσεις των διοικητικών τους, δηλαδή από τα μέλη των Διοικητικών τους Συμβουλίων και ιδίως από τους απεσταλμένους συμβούλους και διευθυντές αυτών. Σε κερδοφόρες επιχειρήσεις με πραγματικά κέρδη ετησίως 20,30,40% του κεφαλαίου τους αυτά δεν περιέχονται στους μετόχους τους γιατί αυτά υπεξαιρούνται από τους διοικητές τους με τους γνωστούς τρόπους και μεθόδους φοροδιαφυγής. Αυτή η μάστιγα των ανωνύμων εταιρειών που μειώνει τον θεσμό και την εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτόν, δεν αντιμετωπίζεται από τη νομοθεσία μας. Έτσι, μέτοχοι της μειοψηφίας, τρίτοι πιστωτές αυτών και το Δημόσιο χάνουν τεράστια ποσά από τους παρανομούντες.

Για τα παραπάνω, επιβάλλεται δρακόντεια νομοθετική αντιμετώπιση γιατί οι κοινές διατάξεις του ποινικού νόμου και του νόμου περί ανωνύμων εταιρειών είναι εντελώς ανεπαρκείς.

Το πόσο αναγκαία είναι η συστηματική νομοθετική ρύθμιση, προκύπτει από την προσπάθεια της νομολογίας μας να ανεύρει κάποιο νομοθετικό έρεισμα προς διαπίστωση των ατασθαλιών των Δ.Σ. και την εξυγίανση του θεσμού των Α.Ε., σε άρθρα γενικού περιεχομένου, όπως το άρθρο 69 Α.Κ. που αναλύθηκε στο κεφάλαιο 7.

13.2 Ρύθμιση του θέματος των ανυπόστατων, ανύπαρκτων Συνεδριάσεων Γενικών Συνελεύσεων και του Διοικητικού Συμβουλίου

Το φαινόμενο των ανυπόστατων γενικών συνελεύσεων οφείλεται στο γεγονός ότι ο νομοθέτης, με το να αποβλέπει συστηματικά στην τυπική ανώνυμη, αφήνει χωρίς καμία μέριμνα την προσωπική ανώνυμη· μια περίπτωση άτυπης ανώνυμης, που κατακλύζει τη χώρα μας.

Οι συναλλασσόμενοι στο μέγιστο μέρος των οικογενειακών εταιρειών θεωρούν αυτές τις συνεδριάσεις ως απλές συμβάσεις για τις οποίες πρέπει να καταστεί το πρακτικό. Αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις, ως ιδίως ολιγάριθμων μετόχων ή μετόχων συγγενών, πολλές φορές μιας και μόνο οικογένειας η ανάγκη της συγκεντρώσεως επί τω αυτώ προς λήψη αποφάσεων θεωρείται υπερβολική. Απλώς ο λογιστής συνήθως συντάσσει τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων και του Δ.Σ. και αυτά μετά υπογράφονται δια περιφοράς ή προσελεύσεως στο γραφείο της εταιρείας. Η προβολή της ακυρότητας αυτών λόγω μη συνεδριάσεως, εμφανίζεται στις περισσότερες των περιπτώσεων ως καταχρηστική και ο δικαστής διστάζει να θεωρήσει αυτές άκυρες, όταν ανακύπτουν διενέξεις μεταξύ αυτών των μετόχων και των μελών του Δ.Σ.

Αυτό όμως είναι μια πραγματικότητα και ο νομοθέτης δεν πρέπει να την αγνοεί. Αυτό δεν αφορά τις μεγάλες επιχειρήσεις, όπως τράπεζες και άλλες κεφαλαιουχικές εταιρείες, αλλά τις μικρές και ιδίως τις οικογενειακές Α.Ε. Σε πολλές περιπτώσεις, κάποιος γράφει τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων και του Δ.Σ. και αυτά είτε φέρουν υπογραφές, ή φέρουν πλαστές υπογραφές, ή υπογραφές οι οποίες συνήθως εμφανίζονται στα κυρωμένα αντίγραφα αυτών. Όμως από αυτά τα πρακτικά έχουν εκδοθεί κυρωμένα αντίγραφα, τα οποία προσήχθησαν στις Νομαρχίες προς καταχώρηση και δημοσίευση σε περίληψη στο Τεύχος Α.Ε. και Ε.Π.Ε. Οι συναλλασσόμενοι τρίτοι δεν μπορούν εξ αυτών να συναγάγουν το ανύπαρκτο των αποφάσεων, προστατεύονται δε εκ προκειμένου με ειδικό άρθρο του ν. 2190.

13.3 Περιορισμός της γραφειοκρατίας και των δημοσιεύσεων- Ευρετηρίαση των δημοσιεύσεων στο Τεύχος Α.Ε. και Ε.Π.Ε.

Η Α.Ε., ιδίως μετά την εισαγωγή σε μας τις οδηγίες της ΕΟΚ, διέπεται από σωρεία γραφειοκρατικών διατυπώσεων.

Οι νομαρχίες και το Υπουργείο Εμπορίου φορτώθηκαν με τεράστιο έργο συγκεντρώσεως και καταχωρήσεως εγγράφων τα οποία υποχρεούνται να συντάσσουν και αποστέλλουν οι εταιρείες. Η αύξηση των εγγράφων αυτών και των καταχωρήσεων φόρτωσαν τις νομαρχίες με εργασία πολύ ανώτερα του υπάρχοντος προσωπικού και αυτό επέδρασε και συναλλαγές των εταιρειών αφού πολλές φορές οι καταχωρήσεις των πρακτικών των γενικών συνελεύσεων καθυστερούν επί 1 έως 2 έτη. Βέβαια με αυτές τις καταχωρήσεις κατοχυρούται η διαφάνεια των Α.Ε., αλλά σε πολλές περιπτώσεις πολλά έγγραφα είναι περιπτώ να δημοσιεύονται.

Η σωρεία των δημοσιευμένων εγγράφων κατέστησε εντελώς δυσχερή αν μη αδύνατο και την ανεύρεση των δημοσιευμένων εγγράφων στο Τεύχος Α.Ε. και Ε.Π.Ε.

Έτσι τόσο εκ μέρους της εταιρείας όσο και εκ μέρους των τρίτων, η ανεύρεση αυτών από κάθε ενδιαφερόμενο είναι αδύνατος, και για την εταιρεία αυτό μπορεί να γίνει μόνο με το πληρωθέν ποσό στο Εθνικό Τυπογραφείο, δηλαδή με το τριπλότυπο αυτού. Για να προτείνεται η ετήσια ευρετηρίαση όλων των δημοσιευμένων εγγράφων στο Τεύχος με βάση τον αριθμό που παίρνει κάθε Α.Ε. από την καταχώρισή της στο Κεντρικό Μητρώο Α.Ε., το οποίο τηρείται στο Υπουργείου Εμπορίου.

Η νομοθεσία περί των Α.Ε. δεν ήταν εκ των πραγμάτων δυνατό να ρυθμίζει με τις ίδιες διατάξεις όλες αυτές τις επιχειρήσεις με διάφορα μεγέθη. Ιδίως οι οικογενειακές ανώνυμες, οι οποίες έπρεπε να φέρουν στοιχεία από τη νομοθεσία των προσωπικών εταιρειών, δημιουργούν προβλήματα στη λειτουργία τους, ιδίως σε περιπτώσεις διενέξεων μεταξύ των μετόχων τους. Βέβαια αυτό μπορεί μέχρι ορισμένου βαθμού να αντιμετωπισθεί με ρήτρες στο καταστατικό, αλλά αυτό δε φτάνει, γιατί αυτές οι ρήτρες δεν μπορούν να θίξουν θεμελιώδης αρχές του θεσμού των ανωνύμων εταιρειών.

Δημιουργούνται Α.Ε. οι οποίες έπρεπε να είχαν περιβληθεί με άλλο εταιρικό τύπο, ιδίως προσωπικής εταιρείας, οι οποίες δημιουργούν αντιδικίες γιατί οι ιδρυτές αυτών δεν γνώριζαν για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Α.Ε.

Για τους λόγους αυτούς προτείνεται να διέπονται οι ανώνυμες από το ίδιο βασικό νομοθέτημα, αλλά για επιχειρήσεις οι οποίες θα έχουν ορισμένα

χαρακτηριστικά, να ισχύουν ειδικοί κανόνες με τις οποίες αυτές οι εταιρείες, να υπόκεινται σε ελαττωμένα έξοδα λειτουργίας, δημοσιεύσεων και από ορισμένες συγκεκριμένες διατάξεις, οι οποίες να είναι παρμένες από τις προσωπικές εταιρείες.

13.4 Τα ιδιαίτερα προβλήματα της απώλειας τίτλων για την οποία προβλέπουν οι διατάξεις του Ν 2190/1920

Βασική αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι η εξέλιξη των μεγεθών και η μεταβολή των συνθηκών λειτουργίας της αγοράς.

Στο χώρο της Ευρώπης και ακόμη πιο στενά στην Εταιρική Ευρώπη η πραγμάτωση των στόχων επιβάλλει έγκαιρο και σωστό προγραμματισμό, θυσίες και υπερπροσπάθεια που θα επιτρέψουν τη διάλυση των όποιων κατά καιρούς νεφελωμάτων παρουσιάζονται αλλά και θα αποτρέψουν τυχόν οπισθοδρομήσεις. Τελευταία παρατηρήθηκε υπαναχώρηση στα θέματα της Ενωμένης Ευρώπης με αφορμή τα προγράμματα σύγκλησης που αποφασίστηκαν στο Μάαστριχτ.

13.5 Απώλεια τίτλων για την οποία προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 12α του Ν 2190/1920

Η διαδικασία που προβλέπεται για την κήρυξη του τίτλου ως άκυρου και την επανέκδοσή του είναι η γνωστή των διατάξεων των άρθρων 834 επόμενα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Είναι διαδικασία πολύπλοκη, πολυέξοδη, χρονοβόρα και τελικά ανεφάρμοστη για τίτλους μικρής αξίας.

Για την απώλεια-κλοπή ονομαστικών τίτλων γίνονται δύο προτάσεις. Η μία πρόταση είναι να νομοθετηθεί η ακύρωση του απολεσθέντος τίτλου ή αυτού που έχει κλαπεί και η αντικατάστασή του με βάση ένορκη βεβαίωση του Ειρηνοδικείου αφού οι εκδότες των τίτλων τηρούν μητρώο δικαιούχων και καταχωρούν μεταβολές βάση νομίμων διαδικασιών μεταβιβάσεως και είναι δύσκολο να γίνει μεταβίβαση από η μη κύριο του τίτλου.

Η δεύτερη πρόταση είναι να νομοθετηθεί η ακύρωση του τίτλου με έγγραφο βεβαίας χρονολογίας δηλαδή συμβολαιογραφικής πράξεως περί απώλειας ή κλοπής του τίτλου.

Για την απώλεια-κλοπή ανωνύμων τίτλων τα πράγματα είναι δυσκολότερα διότι εφόσον πρόκειται για τίτλους εις τον κομιστή είναι δυνατόν να μεσολαβήσουν ενδιάμεσες πράξεις μεταβιβάσεως από της εκδόσεως των

τίτλων και μετά που δεν έχουν περιβληθεί κάποιο τύπο αλλά έχουν γίνει δια απλής παραδόσεως των τίτλων και καταβολής της αξίας.

Για το θέμα αυτό μεγάλη προσπάθεια γίνεται στην Ευρώπη και οι λύσεις που προωθούνται καταλήγουν στην κατάργηση των τίτλων με τη σημερινή γνωστή μορφή.

Τα προβλήματα από την έκδοση και κυκλοφορία των ανωνύμων τίτλων δεν είναι μόνο της απώλειας και της κλοπής αλλά:

- i. Ο τεράστιος όγκος χαρτιού που πρέπει να εκτυπώνεται και να αποθηκεύεται για φύλαξη.
- ii. Τα έξοδα φυλάξεως.
- iii. Οι καταμετρήσεις για τις επόμενες μεταβιβάσεις, λήξεις, εξοφλήσεις κ.λ.π.
- iv. Η αποκοπή μερισματοδείξεων και τοκομεριδίων για την είσπραξη μερισμάτων, τόκων, ή άσκηση άλλων δικαιωμάτων εκ των τίτλων (αύξηση μετοχικού κεφαλαίου κ.λ.π.).
- v. Τα εκ κλοπής ή απώλειας προβλήματα που εξετάθησαν παραπάνω.

Οι ειδικοί καταλήγουν στην κατάργηση των τίτλων και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων και δικαιούχων δι' άλλων μέσων.

Τα μέσα αυτά στηρίζονται κυρίως στις τεράστιες δυνατότητες των μηχανογραφικών συστημάτων με τα οποία διασφαλίζονται τεράστιοι όγκοι δεδομένων άρα γιατί όχι και των επενδυτών για τις επενδύσεις τους σε αξιόγραφα.

Για τους ανώνυμους τίτλους προτείνεται αβίαστα η αποϋλοποίησή τους και η κατοχύρωση των δικαιωμάτων είναι ακριβώς η ίδια με αυτή των δικαιούχων ανωνύμων τίτλων.

Το θέμα της αποϋλοποίησης των τίτλων και γενικότερα όλων των κινητών αξιών είναι μεν δύσκολο αλλά οπωσδήποτε επιβεβλημένο από τα πράγματα διότι αφ' ενός θα διευκολύνει τις συναλλαγές αλλά κυρίως θα περιορίσει στο ελάχιστο τα τεράστια κονδύλια που δαπανώνται σήμερα με την υπάρχουσα κατάσταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Το κοινοτικό δίκαιο της εργασίας πριν και μετά το Μάαστριχ
Roger Blanpain-Ιωάννης Κουκιάδης
Εκδόσεις παρατηρητής
Θεσσαλονίκη 1993

Προβλήματα από την εφαρμογή του νόμου της Ανώνυμης Εταιρείας και η
Ευρωπαϊκή Ανώνυμη Εταιρεία
3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου
Ιωάννινα 30 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 1993
Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Εμπορικές Εταιρείες
Ι.Ρόκα
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Αθήνα 1992

Η εναρμόνιση του Ελληνικού δικαίου των εταιρειών με το κοινοτικό δίκαιο
Α.Π. Σαμαρά, Β.Α. Δούβλη
Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
Αθήνα-Κομοτηνή 1983

Θεμελιώδης αποφάσεις του δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Τομ.Α' Κοινοτική Έννομη Τάξη και Κοινοτικό Σύστημα Έννομης Προστασίας
Μιχάλη Δ. Χρυσομάλλη
Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
Αθήνα-Κομοτηνή 1990

ПАРТИНА

**Α' μέρος: Πραγματικά περιστατικά από την
εφαρμογή του νόμου περί Ανώνυμης Εταιρείας
και οι δικαστικές αποφάσεις που πάρθηκαν.**

σιασθεί μια από τις θεμελιωδέστερες αποφάσεις του ΔΕΚ, δηλαδή η υπόθεση 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft* και η υπόθεση 16/78 *M. Choquet*, που αν και δεν παρουσιάζει το θεμελιώδη χαρακτήρα της πρώτης, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα εφαρμογής από το Δικαστήριο της αρχής της αναλογικότητας που προέρχεται από το δίκαιο ενός Κράτους μέλους.

Κατόπιν (αβ) θα εξετάσουμε τη νομολογία του ΔΕΚ σχετικά με την εφαρμογή των οδηγιών και το είδος των σχετικών υποχρεώσεων των Κρατών - μελών. Έτσι, παρουσιάζονται οι αποφάσεις 102/79 *Επιτροπή Κ. Βελγίου* και 29/84 *Επιτροπή Κ. Γερμανίας*, που δείχνουν την εξέλιξη της νομολογίας στο συγκεκριμένο θέμα, αφού το Δικαστήριο και στις δύο αντίμετώπισε το ίδιο θέμα (εφαρμογή της οδηγίας με απλή διοικητική πρακτική), δίνοντας διαφορετικές σχεδόν λύσεις.

αα. ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ: ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Αρ. 4

Υπόθεση 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*

Απόφαση της 17 Δεκεμβρίου 1970, *Internationale Handelsgesellschaft mbH K. Einfuhr -und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, υπόθεση 11/70, Συλλ. 1970, σελ. 1125 (προδικαστική).

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Την 7-8-1967 η γερμανική εταιρία *Internationale Handelsgesellschaft* πήρε άδεια εξαγωγής 20.000 μετρικών τόννων συμυδαλιού από καλαμπόκι. Η άδεια αυτή έληγε την 31-12-1967. Σύμφωνα με το άρθρο 12 §1 εδ. γ' του Κανονισμού 120/67 του Συμβουλίου ΕΟΚ η έκδοση άδειας εξαγωγής δημητριακών εξαρτιόταν από την κατάθεση εγγύησης 0,5 λ.μ. ανά μετρικό τόνο έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πραγματοποίηση της εξαγωγής εντός των ορίων ισχύος της άδειας.

Τελικά, η γερμανική εταιρία πραγματοποίησε μόνο ένα μέρος της εξαγωγής μέσα στα προκαθορισμένα όρια. Έτσι, το *Einfuhr -und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* (Γερμανική τελωνειακή αρχή) παρακράτησε σύμφωνα με το άρθρο 9 του Κανονισμού 473/67 της Επιτροπής, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή του Καν. 120/67, ποσό 17.026,47 γερμ. μάρκων από την εγγύηση που αναλογούσε στην ποσότητα συμυδαλιού που δεν εξήχθει τελικά. Η *Internationale Handelsgesellschaft* υπέβαλε ένσταση ενώπιον της

παραπάνω αρχής για την παρακράτηση της εγγύησης αλλά δεν πήρε απάντηση. Τελικά, προσέφυγε στο Verwaltungsgericht (διοικητικό δικαστήριο) της Φρανκφούρτης, το οποίο με απόφασή του την 18-3-1970 ζήτησε προδικαστική απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 177 ΣυνθΕΟΚ από το ΔΕΚ στα εξής ερωτήματα:

α. Είναι νόμιμες: η υποχρέωση εξαγωγής που ορίζεται στο άρθρο 12 §1 εδ. γ' Καν. 120/67, η κατάθεση εγγύησης υπό τον όρο της οποίας εξαρτάται η παραπάνω υποχρέωση και η κατάπτωση της εγγύησης σε περίπτωση που δεν πραγματοποιηθεί η εξαγωγή εντός της προθεσμίας ισχύος της άδειας εξαγωγής;

β. Αν το Δικαστήριο αναγνωρίσει τη νομιμότητα της παραπάνω διάταξης, είναι νόμιμη η διάταξη του άρθρου 9 Καν. 473/67, στο βαθμό που επιτρέπει την απόδοση της εγγύησης μόνο σε περίπτωση ανωτέρας βίας;

Μαζί με την απόφαση παραπομπής του γερμανικού δικαστηρίου υπήρχε και η εξής «δήλωσή» του:

«Επειδή το δικαστήριο αρνείται κατά πάγια νομολογία να αναγνωρίσει τη νομιμότητα των προαναφερθείσων διατάξεων των κοινοτικών Κανονισμών είναι ουσιώδες γι' αυτό να θέσει τέρμα στην νομική ανασφάλεια που απορρέει. Αν και οι κοινοτικοί Κανονισμοί δεν αποτελούν Γερμανικούς εθνικούς νόμους, αλλά νομικούς κανόνες που ανήκουν στην Κοινότητα, πρέπει να σέβονται τα στοιχειώδη θεμελιώδη δικαιώματα που διασφαλίζει το Γερμανικό Σύνταγμα και τις ουσιώδεις δομικές αρχές του εθνικού δικαίου. Σε περίπτωση αντιθέσεως προς τις αρχές αυτές η υπεροχή του υπερεθνικού δικαίου συγκρούεται με τις αρχές του Γερμανικού Συντάγματος».

Παρακάτω, το γερμανικό δικαστήριο αναφέρεται στην παραβίαση από τον Καν. 120/67 της αρχής της ελευθερίας δράσεως και διαθέσεων της οικονομικής ελευθερίας και της αναλογικότητας, που κατοχυρώνονται από το Θεμελιώδη Νόμο, καθώς και στον Καν. 473/67 επειδή αυτός δεν επιτρέπει την απόδοση της εγγυήσεως στις περιπτώσεις όπου κανένα πταίσμα δεν μπορεί να αποδοθεί στον εξαγωγέα, που δεν πραγματοποίησε την εξαγωγή.

2. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

2.1. Ένα από τα κυριότερα ζητήματα που αντιμετώπισε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Internationale Handelsgesellschaft* αφορούσε την κοινοτική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πριν αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε το Δικαστήριο το ζήτημα αυτό, που δεν είναι άλλος από την προσφυγή στις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των Κρατών μελών, θα πρέπει με συντομία να επισημάνουμε το πρόβλημα

της κοινοτικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Οι ιδρυτές των Κοινοτήτων δεν έκριναν σκόπιμο να συμπεριλάβουν στις ιδρυτικές συνθήκες ένα κατάλογο προστατευομένων δικαιωμάτων. Οι λόγοι που δικαιολογούν αυτή την επιλογή είναι πολλοί. Ο σπουδαιότερος όμως είναι ότι λόγω του αντικειμένου των Κοινοτήτων και των περιορισμένων αρμοδιοτήτων των οργάνων τους κρίθηκε ότι ήταν δύσκολη η προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την κοινοτική δράση.

Γρήγορα όμως άρχισε να γίνεται φανερό ότι οι κοινοτικές πράξεις, ιδιαίτερα μετά τη διεύρυνση των κοινοτικών δραστηριοτήτων, μπορούν έστω και έμμεσα να θίξουν κάποια ανθρώπινα δικαιώματα.

Σ' αυτή τη φάση του προβλήματος το ΔΕΚ κράτησε επιφυλακτική στάση. Έτσι, όταν στην υπόθεση 36-38, 40/59 *Ruhrkohlen II* κλήθηκε να αντιμετωπίσει ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, που προστατεύεται από το άρθρο 14 του Θεμελιώδη Νόμου (Συντάγματος) της ΟΔΓ, αποφάνθηκε ότι «στερείται δικαιοδοσίας να εξασφαλίζει την τήρηση των ισχυόντων εντός των Κρατών - μελών κανόνων εσωτερικού, ακόμη δε, και συνταγματικού δικαίου. Κατά συνέπεια το Δικαστήριο δεν μπορεί να ερμηνεύσει ούτε να εφαρμόσει το άρθρο 14 του Γερμανικού Συντάγματος, όταν εξετάζει τη νομιμότητα αποφάσεως της Ύπατης Αρχής». (Ένα χρόνο πριν είχε υιοθετήσει την ίδια θέση και στην υπόθεση 1/58 *Stork*).

Έκτός όμως από την διαπίστωση ότι δεν μπορεί να αποκλεισθεί η προσβολή ενός δικαιώματος του ανθρώπου από την κοινοτική δράση, μέρος της θεωρίας αμφισβήτησε την συνταγματικότητα της προσχώρησης στην Κοινότητα των Κρατών - μελών, που η συνταγματική τους τάξη βασίζεται στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ακόμη, κάποια εθνικά δικαστήρια, όπως στην υπόθεση που παρουσιάζονται, αμφισβήτησαν την έκταση της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου και διακήρυξαν ότι θα ελέγχουν το κατά πόσο ένας κοινοτικός κανόνας παραβιάζει ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύονται από τα συντάγματά τους, μια που η Κοινότητα δεν περιέχει ένα δικό της σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Οι παραπάνω εξελίξεις που έπαιρναν εκρηκτική διάσταση για τα θεμέλια της κοινοτικής εννόμου τάξεως, οδήγησαν το ΔΕΚ στην ανάγκη αλλαγής της επιφυλακτικής του στάσης.

Η λύση όμως του προβλήματος, που δεν ήταν άλλη από τη δόμηση ενός κοινοτικού συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν ήταν εύκολη, αφού ούτε οι Συνθήκες περιείχαν κατάλογο προστατευόμενων δικαιωμάτων ή έστω κάποια άλλη πρόβλεψη αλλά ούτε η Κοινότητα, σαν τέτοια, είχε προσχωρήσει σε κάποιο σχετικό με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου διεθνές σύμφωνο. Δηλαδή το ΔΕΚ είχε

μπροστά του ένα σημαντικό κενό στο κοινοτικό δίκαιο.

Για να καλύψει το κενό αυτό το ΔΕΚ κατέφυγε στην λύση του «δανεισμού» από τα Κράτη - μέλη κανόνων που είναι κοινοί στα δικάια τους. Οι Κανόνες αυτοί αποτελούν γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, που όμως λόγω της προελεύσεώς τους πρέπει να διακρίνονται από εκείνες τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου που συνάγονται από την ερμηνεία του γραπτού κοινοτικού δικαίου και κυρίως των συνθηκών.

Έτσι, στην υπόθεση *Int. Handelsgesellschaft* το ΔΕΚ διακήρυξε ότι «Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί πράγματι αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου, οι οποίες προστατεύονται από το Δικαστήριο. Η προστασία αυτή, αν και εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών - μελών, πρέπει να διασφαλίζεται μέσα στα πλαίσια της δομής και των αντικειμενικών σκοπών της Κοινότητας».

Το ΔΕΚ όμως δεν περιορίστηκε στα συντάγματα των Κρατών - μελών για την άντληση κανόνων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά επεκτάθηκε και στις σχετικές διεθνείς συμφωνίες. Έτσι, στην υπόθεση 4/73 *Nold II* που τέθηκε θέμα παραβίασης κανόνων της ΕΣΔΑ, αφού επανέλαβε ότι κατά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαπνέεται «από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών μελών», διακήρυξε ότι «διεθνείς συνθήκες περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στις οποίες έχουν συνεργασθεί τα Κράτη - μέλη ή τις έχουν συνυπογράψει, μπορούν να παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθούνται στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου». Έκτοτε, το Δικαστήριο αναφέρθηκε αρκετές φορές ρητά στην ΕΣΔΑ (βλ. υπόθ. 209-215, 218/78 *FEDETAB*, 43, 63/82 *VBVB* και *VBBB*, 63/83 *Kirk* όπου διακήρυξε ότι το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ αποτελεί γενική αρχή που θα πρέπει να προστατεύεται, 5/85 *Akzo*) αλλά και στα Πρωτόκολλά της (βλ. υπόθ. 36/75 *Rutili* και 44/79 *Hauer* όπου το ΔΕΚ ερμήνευσε αντίστοιχα το 1^ο και το 4^ο Πρωτόκολλο).

Ακόμη, το ΔΕΚ έχει αναφερθεί και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη αλλά και στη Σύμβαση 111 της ΔΟΕ (υποθ. 149/77 *Defrenne III*).

Η παραπάνω λύση που δόθηκε από το ΔΕΚ στο πρόβλημα της κοινοτικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αφού έγινε θερμά δεκτή και από τα υπόλοιπα κοινοτικά όργανα (βλ. Δήλωση των Προέδρων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, της 5 Απριλίου 1977), μετά από 18 σχεδόν χρόνια συνεχίζει να ισχύει και να εφαρμόζεται μια που άλλες λύσεις, όπως η σύνταξη ενός Κοινοτικού Χάρτη προστατευόμενων δικαιωμάτων ή η προσχώρηση της Κοινότητας στην ΕΣΔΑ, δεν υιοθετήθηκαν ακόμη, λόγω των προβλημάτων που παρουσιάζουν.

Η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Int. Handelsgesellschaft*

αποτελέσει την αρχή μιας ολοένα και περισσότερο αυξανόμενης τάσης για τη συμπλήρωση των κενών του κοινοτικού δικαίου με τη μέθοδο των γενικών αρχών του δικαίου, που είναι κοινές στα δίκαια των Κρατών - μελών.

Η τάση αυτή δεν εντοπίζεται μόνο στο θέμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αλλά επεκτάθηκε και σε θέμα διοικητικού δικαίου αλλά και στη δικονομία και κυρίως στα δικονομικά δικαιώματα των ιδιωτών, αν και η ΣυνθΕΟΚ ρητά μόνο στην περίπτωση του άρθρου 215 (εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας) αναφέρεται στις γενικές αρχές που είναι κοινές στο δίκαιο των Κρατών - μελών.

Θα πρέπει πάντως να τονισθούν τα εξής: Ένας κανόνας δικαίου που προέρχεται από το δίκαιο των Κρατών - μελών μπορεί να αποτελέσει γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, όταν αφενός υπάρχει σχετικό κενό στο κοινοτικό δίκαιο και αφετέρου οι σχετικές εθνικές ρυθμίσεις δεν είναι διαμετρικά αντίθετες αλλά παρουσιάζουν ένα βαθμό ομοιότητας.

Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι αυτός ο κανόνας πρέπει να είναι ρητά θεσπισμένος σ' όλα τα Κράτη - μέλη;

Τι γίνεται στις περιπτώσεις που κάποια Κράτη - μέλη δεν διαθέτουν γραπτό δίκαιο επί του προκειμένου ή το δίκαιό τους σιωπά επί του θέματος;

Όπως παρατηρούν ο H.G. Schermers και ο D. Vaelbroeck (Judicial Protection in the E.C., 4th ed, Klüwer - Europa Institut, University of Leiden, 1987, σελ. 30) στις παραπάνω περιπτώσεις, ένας κανόνας δικαίου που κάποιο Κράτος - μέλος, τον θεωρεί σημαντικό ώστε να τον περιλάβει στο σύνταγμά του ή γενικά στο γραπτό του δίκαιο, μπορεί να αποτελέσει γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, εκτός αν διαπιστωθεί ότι είναι αντίθετος με την έννομη τάξη κάποιου άλλου Κράτους - μέλους.

2.2. Το άλλο σημαντικό ζήτημα -πρώτο κατά σειρά- που απασχόλησε το ΔΕΚ στην υπόθεση Intern. Handelsgesellschaft αφορούσε την έκταση ισχύος της αρχής της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου. Με την απόφασή του το ΔΕΚ διακήρυξε ότι το Κοινοτικό Δίκαιο υπερισχύει και των Κανόνων του εθνικού συνταγματικού δικαίου. Για αυτή, τη διάσταση της υπόθεσης βλ. παρακάτω στη σελίδα 102.

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

Η επίκληση κανόνων ή αρχών του εθνικού δικαίου κατά την εκτίμηση της ισχύος πράξεων των Κοινοτικών Οργάνων θα διερρήγνυε την ενότητα του κοινοτικού δικαίου. Η ισχύς των πράξεων αυτών μπορεί να κριθεί μόνο κατά το κοινοτικό δίκαιο γιατί κανενός είδους κανόνες εθνικού δικαίου δεν μπορούν να υπερισχύσουν του κοινοτικού δικαίου -που δημιουργήθηκε από την Συνθήκη και επομένως

απορρέει από μια αυτόνομη πηγή δικαίου— χωρίς να χάσει το κοινοτικό δίκαιο τον χαρακτήρα του ως κοινοτικό δίκαιο και χωρίς να διακινδυνεύσει το ίδιο το θεμέλιο της Κοινότητας.

Για το λόγο αυτό η ισχύς μιας κοινοτικής πράξεως ή η εφαρμογή της σε ένα Κράτος - μέλος δεν μπορούν να επηρεασθούν από τον ισχυρισμό ότι παραβιάζουν ατομικά δικαιώματα προστατευόμενα από το σύνταγμα του κράτους αυτού ή τις θεμελιώδεις αρχές του εθνικού συντάγματος.

Πρέπει όμως να εξετασθεί κατά πόσο έχει προβλεφθεί μια ανάλογη εγγύηση που να είναι συμφυής με το κοινοτικό δίκαιο. Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί πράγματι αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου, που προστατεύονται από το Δικαστήριο. Η προστασία αυτών των δικαιωμάτων αν και εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών - μελών, πρέπει να διασφαλίζεται μέσα στα πλαίσια της δομής και των αντικειμενικών σκοπών της Κοινότητας.

Πρέπει επομένως να εξακριβωθεί, υπό το πρίσμα των αμφιβολιών που εκφράστηκαν από το Verwaltungsgericht, κατά πόσο το σύστημα των εγγυήσεων έχει παραβιάσει δικαιώματα θεμελιώδους φύσεως, ο σεβασμός των οποίων πρέπει να εξασφαλίζεται εντός του κοινοτικού νομικού συστήματος.

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Αρ. 5

Υπόθεση 16/78 M. Choquet

Απόφαση της 28 Νοεμβρίου 1978, Ποινική Δίωξη Κ. Μ. Choquet, υποθ. 16/78, Συλλ. 1978, σελ. 2293 (προδικαστική).

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο Michel Choquet γάλλος υπήκοος, ηλεκτρολόγος στο επάγγελμα και κάτοικος Ο.Δ. Γερμανίας ενεπλάκη σε τροχαίο ατύχημα στην ίδια χώρα την 15-10-1977. Μετά από ποινική δίωξη που ασκήθηκε εναντίον του, καταδικάστηκε από το Amtsgericht του Reutlingen σε πρόστιμο 1600 μάρκων για επικίνδυνη και χωρίς άδεια οδήγηση.

Στην ΟΔΓ για την οδήγηση αυτοκινήτων απαιτείται σύμφωνα με Strassenverk - Kehrsgesetz (Κ.Ο.Κ.) επίσημη άδεια οδήγησης. Ακόμη, σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της Σύμβασης του Παρισιού της 24-4-1926 περί κυκλοφορίας αυτοκινήτων και σε συνδυασμό με τον Κανονισμό Οδικής Κυκλοφορίας την 12-11-1934, όπως τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό την 18-4-1940, ο αλλοδαπός δικαιούται να οδηγεί αυτοκίνητο στο γερ-

Η ΑΜΕΣΗ ΙΣΧΥΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Αρ. 8

Υπόθεση 26/62 *Van Gend en Loos*

Απόφαση της 5 Φεβρουαρίου 1963, NV Algemene Transport en Expeditie Onderneming Van Gend en Loos K. Nederlands Administratie der Belastingen, Υπόθεση 26/62, Συλλ. 1963, σελ. 1 (προδικαστική).

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Την 9-9-1960 η Ολλανδική Εταιρία Van Gend en Loos εισήγαγε στην Ολλανδία από την Γερμανία ορισμένη ποσότητα υδατώδους γαλακτώματος φορμαλδεΐδης. Την ημέρα της εισαγωγής το παραπάνω προϊόν κατατάχθηκε από τις Ολλανδικές τελωνειακές αρχές στην κλάση 39.01-α-1 του δασμολογίου της Ολλανδίας, που ίσχυσε από την 1-3-1960 κατ' εφαρμογή του Πρωτοκόλλου που συνομολογήθηκε μεταξύ Βελγίου - Ολλανδίας - Λουξεμβούργου. Τα προϊόντα που είχαν υπαχθεί σ' αυτήν την κλάση (αμινοπλάσται ή υδατώδη γαλακτώματα, αιωρήματα ή διαλύματα) επιβαρύνονταν με εισαγωγικό δασμό 10% ή 8%. Έτσι, επιβλήθηκε δασμός 8% επί της αξίας του εισαχθέντος προϊόντος.

Την 20-9-1960 η Van Gend en Loos υπέβαλε ένσταση κατά της επιβολής του δασμού ενώπιον του Επιθεωρητή Τελειωνείων του Zaadam, ισχυριζόμενη τα εξής:

Κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της ΣυνθΕΟΚ (1-1-1958) στην Ολλανδία, το υδατώδες γαλακτώμα της φορμαλδεΐδης επιβαρύνονταν με εισαγωγικό δασμό 3% κατατασσόμενο στην κλάση 279-α-2 του Ολλανδικού δασμολογίου που ίσχυε από το 1947.

Με το νέο όμως δασμολόγιο, που όπως αναφέρθηκε παραπάνω ίσχυσε από 1-3-1960, το προϊόν κατατάχθηκε σ' άλλη κλάση με αποτέλεσμα ο εισαγωγικός δασμός να αυξηθεί από 3% σε 8%. Έτσι, η Ολλανδική κυβέρνηση αυξάνοντας τον εισαγωγικό δασμό επί της φορμαλδεΐδης μετά την έναρξη ισχύος της ΣυνθΕΟΚ παραβίασε το άρθρο 12 αυτής, που ορίζει ότι «Τα Κράτη - μέλη δεν επιβάλλουν μεταξύ τους νέους εισαγωγικούς δασμούς ή φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος ούτε προβαίνουν σε αύξηση εκείνων που εφαρμόζουν στις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις».

Την 6-3-1961 ο Επιθεωρητής Τελωνείων απέρριψε την ένσταση της εταιρίας και αυτή άσκησε έφεση ενώπιον της Tariefcommissie (δικαστήριο τελωνειακών υποθέσεων) του Άμστερνταμ. Η Tariefcommissie, σύμφωνα

με το άρθρο 177 ΣυνθΕΟΚ, υπέβαλε τα παρακάτω προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΚ (τα ερωτήματα παρατίθενται συνοπτικά):

α. Έχει το άρθρο 12 ΣυνθΕΟΚ άμεσο αποτέλεσμα στην επικράτεια των Κρατών - μελών ή μ' άλλα λόγια μπορούν με βάση αυτό το άρθρο οι υπήκοοι των Κρατών - μελών να διεκδικήσουν ατομικά δικαιώματα, που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύσουν;

β. Αν η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι καταφατική: αποτελεί η αύξηση του δασμού από 3% σε 8% επί της Φορμαλδεΐδης παράνομη αύξηση σύμφωνα με το άρθρο 12 ΣυνθΕΟΚ ή όχι;

Ενώπιον του ΔΕΚ σύμφωνα με το άρθρο 20 ΟΔΕΚ παρενέβησαν και υπέβαλαν έγγραφες παρατηρήσεις οι κυβερνήσεις της ΟΔΓ, της Ολλανδίας, του Βελγίου καθώς και η Επιτροπή.

2. ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΖΗΤΗΜΑ

Για να απαντήσει το ΔΕΚ στο πρώτο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου, έπρεπε να αντιμετωπίσει το εξής θεμελιώδες ζήτημα: μπορεί η ΣυνθΕΟΚ, που είναι μια διεθνής συνθήκη, να γεννά δικαιώματα αμέσως υπέρ των ιδιωτών - υπηκόων των συμβαλλόμενων κρατών, όταν είναι γενικά παραδεκτό ότι οι διεθνείς συνθήκες απευθύνονται και δεσμεύουν μόνο τα συμβαλλόμενα κράτη; (Στη διεθνή νομολογία και πρακτική σπάνια αναγνωρίστηκε η ιδιότητα της αμέσου ισχύος σε διατάξεις διεθνών συνθηκών, που είναι γνωστές ως self - executing).

Το Δικαστήριο δεν αρκέστηκε στην παραπάνω θέση και τόνισε ότι για να διαπιστωθεί αν μια διεθνής συνθήκη, όπως η ΣυνθΕΟΚ, διαθέτει άμεση ισχύ ή όχι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη «το πνεύμα, η οικονομία και η διατύπωσή της».

Ερμηνεύοντας κατόπιν την ΣυνθΕΟΚ σύμφωνα με τους παραπάνω όρους, δέχτηκε ότι «Ο σκοπός της Συνθήκης ΕΟΚ είναι η δημιουργία μιας κοινής αγοράς της οποίας η λειτουργία αφορά άμεσα τους ιδιώτες που ανήκουν στην Κοινότητα. Αυτό σημαίνει ότι η Συνθήκη αυτή είναι κάτι περισσότερο από μια συμφωνία που θεμελιώνει απλώς αμοιβαίες υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών».

Στηρίζοντας την παραπάνω διαπίστωσή του σε σειρά διατάξεων της Συνθήκης που αναφέρονται στους ιδιώτες και δημιουργούν συνθήκες εμπλοκής τους στο κοινοτικό γίγνεσθαι (Προοίμιο που αναφέρεται και στους λαούς, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, προδικαστική παραπομπή κ.ά.) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «Η Κοινότητα αποτελεί μια νέα έννομη τάξη διεθνούς δικαίου, υπέρ της οποίας τα Κράτη, αν και σε περιορισμένο πλαίσιο, περιόρισαν τα κυριαρχικά τους

δικαιώματα και που υποκείμενά της δεν είναι μόνο τα Κράτη - μέλη αλλά και οι ιδιώτες. Το κοινοτικό επομένως δίκαιο, που είναι ανεξάρτητο από τη νομοθεσία των Κρατών - μελών, όπως ακριβώς δημιουργεί βάρη στους ιδιώτες, με τον ίδιο τρόπο είναι προορισμένο να δημιουργεί και δικαιώματα που εισέρχονται στο νομικό τους οπλοστάσιο».

Αν και σύμφωνα με την παραπάνω θέση η ΣυνθΕΟΚ μπορεί να δημιουργήσει δικαιώματα υπέρ των ιδιωτών, ωστόσο δεν μπορούσε το Δικαστήριο να παραγνωρίσει ότι η πλειοψηφία των διατάξεων της Συνθήκης απευθύνεται στα Κράτη - μέλη ή σε κάθε περίπτωση απαιτούν για την ενεργοποίησή τους σειρά εθνικών ή κοινοτικών μέτρων εφαρμογής ή εκτέλεσης.

Έτσι, το δεύτερο ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπισθεί ήταν: ποιες διατάξεις της Συνθήκης και υπό ποιες προϋποθέσεις αναπτύσσουν άμεση ισχύ;

Ερμηνεύοντας το άρθρο 12 της Συνθήκης το ΔΕΚ τόνισε ότι αυτό «περιέχει μια σαφή και απεριόριστη απαγόρευση, μια υποχρέωση όχι πράξεως αλλά παραλείψεως. Η υποχρέωση αυτή, εξάλλου, δεν περιορίζεται από καμιά επιφύλαξη των Κρατών που να εξαρτούσε την εκπλήρωσή της από μια εσωτερική νομοθετική πράξη... Η εκτέλεση του άρθρου 12 δεν έχει ανάγκη επεμβάσεως του κρατικού νομοθέτη. Το γεγονός ότι το άρθρο αυτό απευθύνει υποχρέωση παραλείψεως στα Κράτη - μέλη, δεν αποκλείει να ανταποκρίνονται στην υποχρέωση αυτή δικαιώματα των ιδιωτών».

Οι προϋποθέσεις λοιπόν για να αναγνωρισθεί η άμεση ισχύς διατάξεων της Συνθήκης, όπως αυτές διατυπώθηκαν σε μια πρώτη φάση από το ΔΕΚ στην υπόθεση Van Gend en Loos είναι:

α) Η διάταξη δεν πρέπει να απευθύνεται αποκλειστικά στα Κράτη - μέλη αλλά να διεισδύει στην έννομη σφαίρα του ιδιώτη.

β) Η διάταξη θα πρέπει να είναι σαφής και, να μην περιέχει όρους ως προς την εφαρμογής της. Δηλαδή αυτή να μην εξαρτάται από πράξη του εσωτερικού ή του κοινοτικού δικαίου.

Το Δικαστήριο πριν καταλήξει στις παραπάνω διαπιστώσεις απέκρουσε ένα τελευταίο επιχείρημα των Κυβερνήσεων, που παρενέβησαν, κατά της αμέσου ισχύος του άρθρου 12 ΣυνθΕΟΚ. Συγκεκριμένα οι κυβερνήσεις υποστήριξαν ότι αφού η Συνθήκη αποκλείει τους ιδιώτες από την άσκηση της προσφυγής των άρθρων 169 και 170 κατά κράτους που δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεστούν τα δικαιώματά τους ενώπιον των δικαστηρίων ιδιαίτερα όταν αυτά θίγονται από την αντικοινοτική συμπεριφορά ενός κράτους.

Το ΔΕΚ απέρριψε κατηγορηματικά αυτή την άποψη και τόνισε ότι η διαδικασία του άρθρου 169 «δεν αποκλείει τη δυνατότητα επίκλησης των

παραβιάσεων αυτών [σσ των Κρατών - μελών] σε δίκες μεταξύ των ιδιωτών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων». Την θέση του αυτή την στήριξε στην εξής διαπίστωση: ότι αν ο έλεγχος των παραβιάσεων περιορίζονταν μόνο στη διαδικασία του άρθρου 169 ΣυνθΕΟΚ θα αποκλειόταν η άμεση δικαστική προστασία των ιδιωτών.

Έτσι, εντόπισε μια ακόμη διάρταση της αμέσου ισχύος ορισμένων διατάξεων της Συνθήκης. Η διάσταση αυτή συνίσταται στη χρησιμότητα της αμέσου ισχύος για την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, που χωρίς αυτή θα επαφίονταν μόνο στα Κρατικά όργανα. Χαρακτηριστικά το ΔΕΚ τόνισε «*Η επαγρύπνηση των ιδιωτών που ενδιαφέρονται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους αποτελεί ένα αποτελεσματικό έλεγχο, που συμπληρώνει αυτόν που με τα άρθρα 169 και 170 ανατέθηκε στην Επιτροπή και στα Κράτη - μέλη*».

Η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Van Gend en Loos* αποτελεί κατά γενική ομολογία μια από τις πλουσιότερες και θεμελιωδέστερες αποφάσεις στην 30χρονη κοινόκτητη νομολογία, αφού μ' αυτήν αντιμετωπίστηκαν σειρά ζητημάτων όπως: ο τρόπος ερμηνείας της ΣυνθΕΟΚ, η νομική φύση των Κοινοτήτων, η εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου στις έννομες τάξεις των Κρατών - μελών κ. ά.

Έκτοτε το ΔΕΚ την χρησιμοποιούσε αρκετές φορές για να θεμελιώσει τις θέσεις του σε ζητήματα εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, αν και η βασική επιχειρηματολογία της είτε εμπλουτίστηκε είτε άλλαξε. Έτσι, π.χ. ο όρος «*Έννομη τάξη διεθνούς δικαίου*», γρήγορα έγινε απλώς «*έννομη τάξη*» (υποθ. 90 και 91/63 Επιτροπή Κ. Λουξεμβούργου και Βελγίου), ενώ αναγνωρίστηκε ότι άμεση ισχύ αναπτύσσουν και διατάξεις της Συνθήκης που διαφέρουν στη δομή, διατύπωση και εφαρμογή τους από την διάταξη του άρθρου 12 (βλ. μεταξύ άλλων υπόθεση 2/74, *Reyners*, αμέσως παρακάτω).

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

«Ι Η ΠΡΩΤΗ ΕΡΩΤΗΣΗ

B. Ως προς την ουσίας της υποθέσεως.

Για να διακρίνει κανείς κατά πόσο οι διατάξεις μιας διεθνούς συνθήκης συνεπάγονται άμεσα αποτελέσματα στο εσωτερικό δίκαιο, ώστε οι πολίτες να δύνανται να τις επικαλεσθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για την κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων, πρέπει να λάβει υπόψη το πνεύμα, την οικονομία και τη διατύπωσή τους.

Ο σκοπός της Συνθήκης ΕΟΚ είναι η δημιουργία μιας κοινής αγοράς, της ο-

ποίας η λειτουργία αφορά άμεσα τους ιδιώτες που ανήκουν στην Κοινότητα. Αυτό σημαίνει ότι η συνθήκη αυτή είναι κάτι περισσότερο από μια συμφωνία που θεμελιώνει απλώς αμοιβαίες υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται από το Προοίμιο της Συνθήκης που δεν απευθύνεται μόνο στις κυβερνήσεις αλλά και στους λαούς. Επιβεβαιώνεται ακόμη πιο φανερά με τη δημιουργία οργάνων, στα οποία έχουν ανατεθεί κυριαρχικές αρμοδιότητες που θίγουν με τον ίδιο τρόπο τα Κράτη μέλη και τους πολίτες. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι υπήκοοι των Κρατών - μελών καλούνται να συμβάλουν στη λειτουργία της Κοινότητας με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Επίσης, το έργο του Δικαστηρίου στα πλαίσια του άρθρου 177, που σκοπό έχει να εξασφαλίσει την ενιαία ερμηνεία της Συνθήκης από τα εθνικά δικαστήρια, είναι μια πρόσθετη απόδειξη ότι οι ιδιώτες πρέπει να μπορούν να επικαλούνται το κοινοτικό δίκαιο ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η Κοινότητα αποτελεί μια νέα έννομη τάξη διεθνούς δικαίου, υπέρ της οποίας τα κράτη, αν και σε περιορισμένο πλαίσιο, περιόρισαν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα και που υποκειμένα της δεν είναι μόνο τα Κράτη μέλη αλλά και οι ιδιώτες. Το κοινοτικό δίκαιο επομένως, που είναι ανεξάρτητο από τη νομοθεσία των Κρατών - μελών, όπως ακριβώς δημιουργεί βάρη στους ιδιώτες, με τον ίδιο τρόπο είναι προορισμένο να δημιουργεί και δικαιώματα που εισέρχονται στο νομικό τους οπλοστάσιο. Τέτοια δικαιώματα συνιστώνται όχι μόνο όταν η Συνθήκη το ορίζει ρητά, αλλά και βάση σαφών υποχρεώσεων που επιβάλλει η Συνθήκη ρητά στον ιδιώτη, καθώς και στα Κράτη - μέλη και στα όργανα της Κοινότητας.

Σχετικά με τη συστηματική διάρθρωση της Συνθήκης στο πεδίο των δασμών και των επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος, πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 9, κατά το οποίο η τελωνειακή ένωση είναι μια από τις βάσεις της Κοινότητας, περιέχει ως ουσιώδη κανόνα την απαγόρευση των δασμών και των επιβαρύνσεων. Η διάταξη αυτή θρίσκεται στην αρχή του μέρους της Συνθήκης που προσδιορίζει τις «Βάσεις της Κοινότητας», εφαρμόζεται δε και εξηγείται από το άρθρο 12.

Στη διατύπωση του άρθρου 12 περιέχεται μια σαφής και απεριόριστη απαγόρευση, μια υποχρέωση όχι πράξεων αλλά παραλείψεις. Η υποχρέωση αυτή, εξάλλου, δεν περιορίζεται από καμιά επιφύλαξη των Κρατών, η οποία θα εξαρτούσε την εκπλήρωσή της από μια εσωτερική νομοθετική πράξη. Η απαγόρευση του άρθρου 12 είναι από τη φύση της κατάλληλη για να παράγει άμεσα αποτελέσματα στις έννομες σχέσεις μεταξύ των Κρατών - μελών και των υπηκόων τους.

Η εφαρμογή του άρθρου 12 δεν προϋποθέτει καμιά νομοθετική παρέμβαση εκ μέρους των Κρατών - μελών. Το γεγονός, ότι το άρθρο αυτό απευθύνει την υποχρέωση παραλείψεως στα Κράτη - μέλη, δεν σημαίνει ότι οι υπήκοοί τους δεν μπορούν να επωφεληθούν απ' αυτή την υποχρέωση.

Το επιχείρημα των τριών κυβερνήσεων [σσ Βελγίου, Ολλανδίας, ΟΔΓ] που βασίζεται στα άρθρα 169 και 170 δεν ευσταθεί. Το γεγονός ότι η Συνθήκη με τα άρθρα

169 και 170 επιτρέπει στην Επιτροπή και στα Κράτη- μέλη, αντίστοιχα, να προσφύγουν στο Δικαστήριο εναντίον Κράτους, που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του, δεν σημαίνει ότι τα άτομα δεν μπορούν να επικαλεσθούν τις υποχρεώσεις αυτές, σε κατάλληλες περιπτώσεις, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, όπως και η Συνθήκη παραχωρώντας στην Επιτροπή μέσα για τη διασφάλιση της τηρήσεως των υποχρεώσεων εκ μέρους των από την Συνθήκη υποχρέων, δεν αποκλείει την δυνατότητα επίκλησης των παραβιάσεων αυτών σε δίκες μεταξύ ιδιωτών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Αν οι εγγυήσεις κατά των παραβιάσεων του άρθρου 12 περιορίζονταν απλώς και μόνο στις διαδικασίες των άρθρων 169 και 170 θα αποκλειόταν κάθε άμεση δικαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των ιδιωτών. Η εφαρμογή των διατάξεων αυτών δεν θα ήταν εξάλλου αποτελεσματική, αν γινόταν μετά την εκτέλεση μιας κρατικής αποφάσεως που εξεδόθη κατ' εσφαλμένη ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης.

Η επαγρύπνηση των ιδιωτών που ενδιαφέρονται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους αποτελεί ένα αποτελεσματικό έλεγχο που συμπληρώνει αυτόν που με τα άρθρα 169 και 170 ανατέθηκε στην Επιτροπή και στα Κράτη - μέλη.

Για τους λόγους αυτούς προκύπτει ότι, κατά το πνεύμα, τη συστηματική διάρθρωση και τη διατύπωση της Συνθήκης, το άρθρο 12 πρέπει να ερμηνευτεί έτσι, ώστε να παράγει άμεσα αποτελέσματα και να θεμελιώνει ατομικά δικαιώματα, που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

.....»

Αρ. 9

Υπόθεση 2/74 J. Reyners

Απόφαση της 21 Ιουνίου 1974, Jean Reyners K. Βελγικού Δημοσίου, υπόθεση 2/74, Συλλ. 1974, σελ. 631 (προδικαστική).

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο J. Reyners γεννήθηκε στο Βέλγιο από Ολλανδούς γονείς και έτσι απέκτησε την ολλανδική ιθαγένεια. Συνέχισε να ζει όμως στο Βέλγιο, όπου σπούδασε νομικά και αναγορεύτηκε διδάκτορας του βελγικού δικαίου. Όταν παρ' όλα αυτά προσπάθησε να διορισθεί δικηγόρος συνάντησε την άρνηση των αρμοδίων αρχών, επειδή ο βελγικός νόμος απαγόρευε να διορισθούν δικηγόροι αλλοδαποί, πλην σπανιοτάτων εξαιρέσεων, όπου ο Βασιλιάς μπορεί να χορηγήσει τον τίτλο του δικηγόρου σε αλλοδαπούς μετά από εισήγηση του Γενικού Συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου.

Αφού ο Reyners υπέβαλε χωρίς αποτέλεσμα διαδοχικές αιτήσεις στο Γενικό Συμβούλιο, προσέφυγε κατά του Βελγικού Δημοσίου ενώπιον του

Υποθέσεις 106 και 107/63 Toepfer (I)

Απόφαση της 15 Ιουλίου 1965, Alf. Toepfer και Getreide - Import Gesellschaft K. Επιτροπής, υποθέσεις 106 και 107/63, Συλλ. 1965, σελ. 411.

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι δυο προσφεύγουσες εταιρίες ήταν κατά τον χρόνο άσκησης των προσφυγών από τους μεγαλύτερους εισαγωγείς στην Ο.Δ. Γερμανία κάθε είδους δημητριακών μεταξύ των οποίων και αραβόσιτου. Ο εισαγόμενος στη Γερμανία αραβόσιτος προέρχεται κατά ένα μέρος από την Γαλλία. Το μεταξύ των δύο χωρών εμπόριο ρυθμιζονταν από τις διατάξεις του Καν. 19/62, που επέβαλε υπό ορισμένες συνθήκες, την εισαγωγή αραβόσιτου σε εισφορά, η οποία προσδιορίζονταν από τη διαφορά μεταξύ της τιμής κατωφλίου και της ελεύθερης τιμής στα σύνορα (στη συγκεκριμένη περίπτωση στα Γαλλικά). Η τελευταία αυτή τιμή καθορίζονταν από την Επιτροπή, ενώ ο υπολογισμός και η είσπραξη της εισφοράς γινόταν στη Γερμανία από το Einfuhr - und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel (εθνική τελωνειακή αρχή στο εξής E.V.G.), που δημοσίευε καθημερινά τους συντελεστές της εισφοράς στην έδρα του στη Φρανκφούρτη και εξέδιδε τις σχετικές άδειες εισαγωγής.

Κατ' εφαρμογή του παραπάνω Κανονισμού το E.V.G. καθόρισε μηδενική εισφορά για την 1-10-1963.

Την ίδια μέρα η πρώτη προσφεύγουσα ζήτησε άδεια για εισαγωγή 24.000 μετρ. τόννων (μ.τ.) αραβόσιτου από την Γαλλία, ενώ η δεύτερη προσφεύγουσα άδεια για 21.000 μ.τ. Συνολικά υποβλήθηκαν την ίδια μέρα αιτήσεις για την εισαγωγή 126.000 μ.τ. με προκαθορισμένη μηδενική εισφορά.

Το E.V.G. δεν εξέδωσε τις άδειες στηρίζοντας την απόφασή του στα προστατευτικά μέτρα που έλαβε η Γερμανική κυβέρνηση σύμφωνα με το άρθρο 22 Καν. 19/62.

Με Απόφασή της η Επιτροπή την ίδια μέρα (1-10-1963) καθόρισε νέα ελεύθερη τιμή στα σύνορα για τον εισαγόμενο αραβόσιτο, τιμή που θα ίσχυε από την επομένη. Ακόμη, εξέδωσε Απόφαση την 3-10-1963, που δημοσιεύτηκε την 11-10-1963 στην Επίσημη Εφημερίδα, με την οποία επέτρεπε αναδρομικά την διατήρηση των προστατευτικών μέτρων από τη Γερμανία, με βάση τα οποία αρνήθηκε το E.V.G. να χορηγήσει τις άδειες, για το διάστημα από 1-10 έως 4-10-1963.

Οι δυο εταιρίες προσέφυγαν κατά της Επιτροπής ενώπιον του ΔΕΚ

και ζήτησαν σύμφωνα με το άρθρο 173 §2 ΣυνθΕΟΚ την ακύρωσή της από 3-10-1963 Απόφασης της Επιτροπής επικαλούμενες τους εξής λόγους: παράβαση ουσιώδους τύπου, κατάχρηση εξουσίας, παραβίαση της Συνθήκης και του άρθρου 22 Καν. 19/62.

2. ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΖΗΤΗΜΑ

Η υπόθεση *Toerfer* παρουσιάζεται στο σημείο αυτό ως παράδειγμα ερμηνείας από το ΔΕΚ του όρου «αφορά άμεσα» (άρθρο 173 §2 ΣυνθΕΟΚ). Στη συγκεκριμένη περίπτωση το Δικαστήριο είχε να αντιμετωπίσει προσφυγή ακυρώσεως από ιδιώτη που στρεφόταν κατ' Αποφάσεως που απευθύνθηκε σε Κράτος - μέλος (ΟΔΓ). Το ΔΕΚ τελικά αποφάνθηκε ότι η προσβαλλόμενη Απόφαση αφορούσε άμεσα την *Toerfer* επειδή ήταν άμεσου ισχύος (η Απόφαση ήταν άμεσου ισχύος σύμφωνα με το άρθρο 22 §2 Καν. 19/62 που ορίζει ότι η Απόφαση της Επιτροπής που εγκρίνει ή απορρίπτει τα αιτούμενα μέτρα ισχύει αμέσως από της κοινοποίησής της).

Από την παραπάνω θέση του Δικαστηρίου συνάγεται ότι στις περιπτώσεις προσφυγής από ιδιώτη μιας Απόφασης που απευθύνεται σ' ένα Κράτος - μέλος (οι περιπτώσεις αυτές είναι οι πιο συχνά εμφανιζόμενες, αφού σπάνια ιδιώτης προσφεύγει κατ' Αποφάσεως που απευθύνεται σ' άλλο ιδιώτη) η άμεση σχέση ιδιώτη και προσβαλλόμενης πράξης υπάρχει όταν η πράξη αυτή αναπτύσσει άμεση ισχύ.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η απόφαση *Toerfer* είναι μια από τις σπάνιες περιπτώσεις που το ΔΕΚ χρησιμοποίησε τον όρο «άμεση ισχύς» ταυτίζοντάς τον απόλυτα με τον όρο «αφορά άμεσα». Κατά κανόνα, μια Απόφαση που απευθύνεται σ' ένα Κράτος - μέλος αφορά άμεσα τους ιδιώτες που θίγονται, όταν για την εφαρμογή της δεν απαιτούνται μέτρα εφαρμογής ή δεν καταλείπεται διακριτική ευχέρεια στο Κράτος - μέλος, που είναι αποδέκτης της Αποφάσεως (βλ. σχετικά υποθέσεις 69/69 *Alcan*, 41-44/70 *International Fruit Co I*, 62/70 *Bock κ.ά.*).

Η διαφοροποίηση πάντως αυτή αν και φαίνεται να έχει μικρή σημασία, αφού για να αναπτύξει άμεση ισχύ μια πράξη θα πρέπει να μην απαιτούνται μέτρα εφαρμογής της ή μ' άλλα λόγια η ανάγκη θέσπισης μέτρων εφαρμογής μιας πράξης αποκλείει την άμεση ισχύ της, δεν νομίζουμε ότι γίνεται χωρίς λόγο από το Δικαστήριο. Συγκεκριμένα, όταν αυτό εξετάζει το κατά πόσο η προσβαλλόμενη απόφαση καταλείπει διακριτική ευχέρεια στο Κράτος - μέλος, που απευθύνεται, δεν αρκείται στενά μόνο στην φύση και το περιεχόμενο της Απόφασης, ώστε να δικαιολογηθεί η χρήση του όρου άμεση ισχύς. Αντίθετα εξετάζει και τη συμπεριφορά του Κράτους αποδέκτη ακόμη και πριν την Απόφαση αλλά και τον τρόπο που θα χρησιμο-

ποιήσει την διακριτική του ευχέρεια.

Έτσι, και αν ακόμη για την εφαρμογή της Απόφασης πρέπει να ληφθούν κάποια εθνικά μέτρα, αυτό δε σημαίνει ότι η Απόφαση δεν αφορά άμεσα τους θιγόμενους ιδιώτες, αν αποδειχθεί ότι η εκτέλεση της Απόφασης από εθνικά μέτρα «είναι καθαρά αυτόματη» (υποθ. 113/77 NTN Τουο). Ακόμη, και στην περίπτωση που καταλείπεται διακριτική ευχέρεια στο Κράτος αποδέκτη, που μπορεί να εφαρμόσει ή όχι την προσβαλλόμενη Απόφαση δεν αποκλείεται η θεμελίωση άμεσης σχέσης ιδιώτη και Απόφασης, αν αποδειχθεί ότι η συμπεριφορά του Κράτους πριν την έκδοση της Απόφασης δεν αφήνει αμφιβολία ότι τελικά θα επιλέξει την εφαρμογή της.

Έτσι, στην υπόθεση Πείραική - Πατραϊκή, ενώ η Απόφαση που προσέβαλαν οι ελληνικές επιχειρήσεις απλώς περιόριζόταν να παράσχει την άδεια στη Γαλλία για τη θέσπιση προστατευτικών μέτρων, πράγμα που σήμαινε ότι τελικά η Γαλλία μπορούσε και να μην κάνει χρήση της άδειας, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι η Απόφαση της Επιτροπής αφορούσε άμεσα τις προσφεύγουσες, γιατί προέκυψε ότι «η δυνατότητα της Γαλλικής Δημοκρατίας να αποφασίσει να μην κάνει χρήση της ευχέρειας που της παρέσχε η Απόφαση της Επιτροπής ήταν καθαρά θεωρητική, καθόσον δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία για τη βούληση των γαλλικών αρχών να εφαρμόσουν την απόφαση».

Η παραπάνω θέση του Δικαστηρίου έχει μεγάλη σημασία, αφού αποκλείει τη δυνατότητα καταστρατήγησης του δικαιώματος προσφυγής των ιδιωτών, στην περίπτωση που ένα Κράτος αποφεύγει να λάβει τα μέτρα εφαρμογής μιας Απόφασης μέχρι να παρέλθει η 2μηνη προθεσμία της προσφυγής με σκοπό να την εμποδίσει, αν και είναι σίγουρο ότι θα προβεί τελικά σε εκτέλεση και εφαρμογή της Απόφασης.

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

«Επι του παραδεκτού των προσφυγών ακυρώσεως.

Η καθ' ης ισχυρίζεται ότι, επειδή η προσβαλλόμενη Απόφαση δεν απευθύνθηκε στις προσφεύγουσες δε τις αφορά άμεσα και ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, αλλά τις αφορά μόνο μέσω του αποτελέσματος του συγκεκριμένου προστατευτικού μέτρου και επομένως έμμεσα.

Η καθ' ης ισχυρίζεται, ακόμη ότι αφού το προστατευτικό μέτρο διατυπώθηκε με γενικές διατάξεις και είναι μέτρο που μπορεί να εφαρμοστεί σ' όλους τους εισαγωγείς που μπορούν να ζητήσουν άδεια εισαγωγής κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ 1 και 4 Οκτωβρίου 1963, ούτε το συγκεκριμένο μέτρο ούτε η Απόφαση που το επιβάρυνε αφορούν ατομικά τις προσφεύγουσες.

Η φράση «αφορά... άμεσα».

Κατά τις διατάξεις του άρθρου 22 Καν. 19/62, όταν ένα Κράτος - μέλος έχει γνωστοποιήσει στην Επιτροπή τα προστατευτικά μέτρα που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, η τελευταία οφείλει να αποφασίσει μέσα σε 4 εργάσιμες μέρες από τη γνωστοποίηση κατά πόσο τα μέτρα πρέπει να διατηρηθούν, τροποποιηθούν ή καταργηθούν.

Το άρθρο 22 §2 τελευταίο εδάφιο ορίζει ότι η Απόφαση της Επιτροπής τίθεται σε ισχύ αμέσως. Επομένως, μια Απόφαση της Επιτροπής που τροποποιεί ή καταργεί τα προστατευτικά μέτρα είναι άμεσου ισχύος και αφορά τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, που υπόκεινται σ' αυτή, άμεσα, όπως τα μέτρα που αντικαθιστά.

Θα ήταν παράλογο να υποστηριχθεί ότι η Απόφαση για τη διατήρηση των προστατευτικών μέτρων έχει διαφορετικό αποτέλεσμα, αφού μια Απόφαση αυτού του τύπου δεν εγκρίνει απλώς και μόνο τα μέτρα αυτά αλλά τα καθιστά έγκυρα.

Επομένως Αποφάσεις που έχουν ληφθεί κατά το άρθρο 22 §2 εδ. γ' και δ' αφορούν άμεσα τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Η φράση «αφορά... ατομικά»

Από το γεγονός ότι η Επιτροπή, την 1-10-1963 πήρε Απόφαση για τον καθορισμό νέας ελεύθερης στα σύνορα τιμής για τον εισαγόμενο αραβόσιτο στη Γερμανία από 2-10-1963, γίνεται σαφές ότι ο κίνδυνος που επρόκειτο να αντιμετωπισθεί με τα προστατευτικά μέτρα που διατηρήθηκαν από την Επιτροπή, δεν υπήρχε πλέον από την τελευταία ημερομηνία.

Επομένως, τα μόνα πρόσωπα που αφορούσαν τα παραπάνω μέτρα ήταν εισαγωγείς, οι οποίοι είχαν υποβάλει αίτηση για άδεια εισαγωγής κατά τη διάρκεια της ημέρας της 1-10-1963. Ο αριθμός και η ταυτότητα αυτών των εισαγωγέων ήταν ήδη σταθερά και μπορούσαν να εξακριβωθούν πριν την 4 Οκτωβρίου όταν θεσπίστηκε η προσβαλλόμενη Απόφαση. Η καθ' ης ήταν σε θέση να γνωρίζει ότι η Απόφαση της έθιγε τα συμφέροντα και τη θέση μόνο των παραπάνω εισαγωγέων.

Η κατ' αυτό τον τρόπο πραγματική κατάσταση που δημιουργήθηκε διαφοροποιεί τους παραπάνω εισαγωγείς, συμπεριλαμβανομένων και των προσφευγουσών, απ' όλα τα άλλα πρόσωπα και ξεχωρίζει αυτούς ατομικά, ακριβώς όπως ξεχωρίζονται οι αποδέκτες της Απόφασης.

Επομένως, η μεν ένσταση απαράδεκτη είναι αβάσιμη οι δε προσφυγές παραδεκτές.

βούλιο δε ζήτησε την εφαρμογή της διαδικασίας κατεπείγοντος που προβλέπει ο Εσωτερικός Κανονισμός του Κοινοβουλίου. Αν και σε άλλους τομείς και σε σχέση με άλλα σχέδια Κανονισμών, έκανε συγχρόνως χρήση της ευχέρειας αυτής. Εξάλλου, το Συμβούλιο μπορούσε να κάνει χρήση της δυνατότητας που του παρείχε το άρθρο 139 της Συνθήκης, ζητώντας έκτακτη σύνοδο της Συνέλευσης, καθ' όσον μάλλον το Προεδρείο του Κοινοβουλίου επέστησε την προσοχή του στη δυνατότητα αυτή την 1η Μαρτίου και τις 10 Μαΐου 1979.

Από τα παραπάνω έπεται ότι, ελλείπει της Γνώμης του Κοινοβουλίου, που απαιτείται από το άρθρο 43 της Συνθήκης, ο Καν. 1293/79, που τροποποίησε τον Καν. 1111/77, πρέπει να ακυρωθεί, χωρίς να παραβλεφθεί η εξουσία του Συμβουλίου να λάβει, μετά αυτή την απόφαση, κάθε ενδεδειγμένο μέτρο σύμφωνα με το άρθρο 176 §1 της Συνθήκης.

.....»

αγ) ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΟΥΣΙΩΔΟΥΣ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ

Αρ. 26

Υπόθεση 185/85 Usinor VII

Απόφαση της 7 Μαΐου 1986, Usinor SA κ. Επιτροπής, υποθ. 185/85, Συλλ. 1986, σελ. 2079.

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Με σύμβαση που συνάφθηκε το 1969 μεταξύ των εταιριών Laminoids de Strasbourg SA (στο εξής Laminoids), που ήταν θυγατρική 100% της Société Union Siderurgique de Nord et de l' Est de la France SA (στο εξής Usinor) και της εταιρίας Strasburger Stahlkontor GmbH (στο εξής SSK), η τελευταία ανάλαβε την αποκλειστική διανομή των προϊόντων της Laminoids στο έδαφος της ΟΔ. Γερμανίας.

Μετά από έρευνες στις Laminoids και SSK η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η πρώτη παραβίαζε, μέσω της δεύτερης, τους κανόνες περί τιμών της ΣυνθΕΚΑΧ. Συγκεκριμένα, κρίθηκε ότι ενέργειες της Laminoids ήταν παράνομες γιατί παραβίαζαν την Γενική Απόφαση 30/53, όπως τροποποιήθηκε από την Απόφαση 1834/81, που ορίζει τις πρακτικές που απαγορεύονται από το άρθρο 60 §1 ΣυνθΕΚΑΧ.

Πριν η Επιτροπή επιβάλλει τις προβλεπόμενες κυρώσεις για την παράβαση της ΣυνθΕΚΑΧ, με την Ατομική Απόφαση 5462/85 πάγωσε προσωρινά την επιστροφή μέρους της εγγυήσεως που είχε συστήσει για το δεύτερο τρίμηνο του 1985 η Usinor.

Το ποσό της επιστροφής που πάγωσε ανέρχονταν σε 2.745.641 γαλλικά φράγκα. Η ενέργεια αυτή της Επιτροπής βασίστηκε στη Γενική Απόφαση 3716/83 με την οποία θεσπίστηκε σύστημα εγγυήσεων για ορισμένα προϊόντα που υπάγονται στο σύστημα ποσοτώσεων της παραγωγής, που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της τήρησης των υποχρεώσεων, που απορρέουν για τις επιχειρήσεις από το σύστημα των ελαχίστων τιμών. Το άρθρο 2 §7 της παραπάνω Απόφασης ορίζει ότι «σε περίπτωση που η Επιτροπή διαθέτει, για τα προϊόντα που αναφέρονται στο άρθρο 1, απαρχή αποδείξεως για παράβαση των κανόνων... τιμών της ΣυνθΕΚΑΧ και με την επιφύλαξη της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 36 ΣυνθΕΚΑΧ, απευθύνει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση αιτιολογημένη απόφαση, που παγώνει προσωρινά την επιστροφή ενός κατάλληλου ποσού και ενημερώνει σχετικά το ενδιαφερόμενο Κράτος - μέλος».

Για να αιτιολογήσει την Απόφασή της η Επιτροπή για τη δέσμευση της εγγύησης, αφού παρέθεσε την ισχύουσα ρύθμιση και τις προσαπτόμενες παραβιάσεις, ανέφερε «ότι σύμφωνα με το άρθρο 64 ΣυνθΕΚΑΧ οι παραβιάσεις αυτές επισύρουν την κύρωση της επιβολής προστίμου μέχρι διπλάσιου της αξίας των αντικανονικών πωλήσεων· οι προσαπτόμενες υποτιμολογήσεις ανέρχονται σε 595.817 γερμανικά μάρκα ή 1.830.427 γαλλικά φράγκα... κατά το πρώτο τρίμηνο του 1984· βάσει των εσωτερικών αυτών κριτηρίων καθώς και των προστίμων που επιβάλλονται για παράβαση του άρθρου 61 ΣυνθΕΚΑΧ, η Επιτροπή θα μπορούσε να επιβάλει πρόστιμο 2.745.641 γαλλικών φράγκων». Κατά συνέπεια προσήκει η προσωρινή δέσμευση της απόδοσης της εγγυήσεως που κατέβαλε η επιχείρηση Usinor για το δεύτερο τρίμηνο του 1985 κατά πόσο ίσο προς το προαναφερθέν».

Την 14-6-1985 η Usinor προσέφυγε στο ΔΕΚ και σύμφωνα με το άρθρο 33 ΣυνθΕΚΑΧ ζήτησε α) την ακύρωση του άρθρου 1 §2 τρίτη περίπτωση της Απόφασης 30/53, όπως τροποποιήθηκε από την Απόφαση 1834/85 επικαλούμενη έλλειψη νομιμότητας της πράξης επί της οποίας βασίστηκε (Απόφαση 30/53), κατάχρηση εξουσίας και έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας.

2. ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΖΗΤΗΜΑ

Το κυριότερο ζήτημα που αντιμετώπισε το Δικαστήριο στην υπόθεση Usinor αφορούσε την υποχρέωση των κοινοτικών οργάνων να αιτιολογούν τις πράξεις που εκδίδουν, σύμφωνα με τα άρθρα 190 ΣυνθΕΟΚ, 162 ΣυνθΕΚΑΕ και 15 ΣυνθΕΚΑΧ. Οι διατάξεις αυτές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η μη επαρκής αιτιολόγηση των κοινοτικών πράξεων συνιστά λόγο ακύρωσής τους για παράβαση της συνθήκης. Εντούτοις το ΔΕΚ άλλοτε θεωρεί την έλλειψη αιτιολογίας παράβαση ουσιώδους τύπου και άλλοτε παράβα-

ση της Συνθήκης. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τα όρια μεταξύ των λόγων που θέτουν οι συνθήκες για την ακύρωση μιας πράξης είναι ρευστά και δυσδιάκριτα (για το θέμα αυτό βλ. και παραπάνω σελ. ... όπου αναφορά στη διάκριση μεταξύ των λόγων της παράβασης της Συνθήκης και της αναρμοδιότητας). Το θέμα όμως αυτό στερείται μεγάλης πρακτικής σημασίας. Αντίθετα, κυρίως εκείνο που έχει σημασία είναι το πότε μια αιτιολογία είναι επαρκής και πότε όχι.

Το ζήτημα αυτό ανέκυψε και στην παρουσιαζόμενη υπόθεση, αφού η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι η προσβληθείσα Απόφαση «δεν διευκρινίζει τα κριτήρια κατά τα οποία υπολογίστηκε το ποσό της δεσμευθείσας εγγύησης και ειδικότερα δεν διευκρινίζει για ποιο λόγο το ποσό των υποτιμολογήσεων που διαπιστώθηκαν προσαυξήθηκε κατά 50%».

Η Επιτροπή αντέταξε ότι η Απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη επειδή «από το ίδιο το άρθρο 64 ΣυνθΕΚΑΧ, που επιτρέπει την επιβολή προστίμων μέχρι του διπλάσιου της αξίας των αντικανονικών πωλήσεων προκύπτει ότι το ποσό του προστίμου είναι εν προκειμένω εύλογο. Εφαρμόζοντας τη διάταξη αυτή η Επιτροπή προσαυξάνει το πρόστιμο κατά 50% στις περιπτώσεις σοβαρής παράβασης κατά πάγια πρακτική».

Η παραπάνω διαφορά μεταξύ της Usinor και της Επιτροπής είναι μια τυπική διαφορά σχετικά με την αιτιολογία από τις πολλές που έχει αντιμετωπίσει το ΔΕΚ. Για την επίλυση όμως αυτής της διαφοράς και κυρίως για να δοθεί η απάντηση στο ερώτημα ποια αιτιολογία είναι επαρκής, οι διατάξεις των συνθηκών δεν είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές, αφού π.χ. το άρθρο 190 ΣυνθΕΟΚ ορίζει απλώς ότι «Οι Κανονισμοί, οι Οδηγίες και οι Αποφάσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής πρέπει να αιτιολογούνται και να αναφέρονται στις προτάσεις ή γνώμες που απαιτούνται κατά την παρούσα Συνθήκη».

Για να απαντήσει λοιπόν στο παραπάνω ερώτημα το ΔΕΚ έπρεπε να προσεγγίσει το σκοπό της αιτιολόγησης των κοινοτικών πράξεων. Έτσι, από νωρίς διατύπωσε την εξής θέση:

«Το άρθρο 190, επιβάλλοντας στην Επιτροπή την υποχρέωση να αιτιολογήσει τις αποφάσεις της, δεν εννοεί απλές τυπικές σκέψεις, αλλά επιδιώκει να παράσχει στους ενδιαφερόμενους την δυνατότητα να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους, στο Δικαστήριο την δυνατότητα να ασκεί τα ελεγκτικά του καθήκοντα και στα Κράτη μέλη και σ' όλους τους ενδιαφερόμενους υπηκόους την δυνατότητα να εξακριβώνουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες η Επιτροπή έχει εφαρμόσει τη Συνθήκη» (υπόθεση 24/62, ΟΔ Γερμανίας Κ. Επιτροπής).

Η παραπάνω θέση, που έκτοτε επαναλαμβάνει σχεδόν αυτούσια στη σχετική νομολογία του ΔΕΚ άσχετα αν για ευνόητους λόγους το Δικαστή-

ριο άλλοτε αναφέρεται στους ιδιώτες μόνο και άλλοτε μόνο στα Κράτη μέλη ή το ίδιο, αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την επίλυση όλων των σχετικών με την αιτιολογία προβλημάτων, όπως π.χ. πότε θα πρέπει να δίνεται η αιτιολογία; Τι συνιστά η αιτιολογία; Πόσο αναλυτική πρέπει να είναι αυτή για να είναι επαρκής;

Έτσι και στην υπόθεση *Usinor* το Δικαστήριο ξεκίνησε τις σκέψεις τους από τη διαπίστωση ότι «η αιτιολογία των βλαπτικών αποφάσεων πρέπει να επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο της νομιμότητας και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τις ενδείξεις που του είναι αναγκαίες για να γνωρίζει αν η απόφαση είναι βάσιμη ή όχι».

Η θέση αυτή, όπως και άλλοτε, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η υποχρέωση αιτιολόγησης «εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης», πράγμα που σημαίνει ότι η έκταση της αιτιολογίας μπορεί να ποικίλει ανάλογα «... με το περιεχόμενο της πράξεως, τη φύση των προβαλλόμενων λόγων και του συμφέροντος που έχει ενδεχομένως ο αποδέκτης να λάβει εξηγήσεις».

Από την ανασκόπηση της νομολογίας του ΔΕΚ διαπιστώνει κανείς, ως προς την έκταση που πρέπει να έχει η αιτιολογία, τα εξής:

α) Η έκταση της αιτιολογίας ποικίλει ανάλογα με την υπό κρίση πράξη (υποθ. 5/67 *Beus*). Έτσι, οι γενικές πράξεις, όπως οι Κανονισμοί, απαιτούν γενική αιτιολογία (υποθ. 87/78 *Welding*).

β) Όταν η πράξη ανήκει σε μια σειρά όμοιων πράξεων η αναφορά στην αιτιολογία των προηγούμενων πράξεων αποτελεί επαρκή αιτιολογία (υποθ. 73/74 *Groupement des Fabricants de Papiers Peints de Belgique*).

γ) Δεν απαιτείται η συζήτηση από την Επιτροπή όλων των πραγματικών περιστατικών ή των νομικών ισχυρισμών που προβάλλει κάθε ενδιαφερόμενος στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της θέσπισης της υπό κρίση πράξης (υποθ. 209-215 και 218/78 *FEDETAB*).

δ) Μια πράξη μπορεί να κριθεί επαρκώς αιτιολογημένη ακόμη και αν δεν υπάρχει αιτιολογία, αν ο προσφεύγων κατ' αυτής συμμετείχε στενά στη διαδικασία λήψης της πράξης (υποθ. 13/72, *Ολλανδία Κ. Επιτροπής*).

ε) Το ίδιο ισχύει και για πράξεις που πρέπει να εκδοθούν ταχύτατα, αφού μια ιδιαίτερα εμπεριστατωμένη αιτιολογία θα οδηγούσε στο εκπρόθεσμο της πράξης (υποθ. 16/65 *Schwarze*).

Από την αιτιολογία της πράξης, που προσέβαλλε η *Usinor* (βλ. παραπάνω στα πραγματικά περιστατικά) και από την παραπάνω νομολογία του ΔΕΚ (ιδιαίτερα τα στοιχεία γ' και δ') θα περίμενε κανείς την απόρριψη του λόγου της μη επαρκούς αιτιολογίας.

Εντούτοις το Δικαστήριο έκρινε ότι οι όροι της επαρκούς αιτιολογίας δεν πληρούνται επειδή «οι αιτιολογικές σκέψεις περιορίζονται, όσον αφο-

ρά το επίδικο σημείο, στη διαπίστωση ότι η SSK είναι η «οργάνωση πωλήσεων της Laminoirs de Strasbourg» κατά την έννοια της ρύθμισης που κρίνεται εφαρμοστέα». Αυτό συμβαίνει, κατά την απόφαση, επειδή η μέθοδος, αιτιολόγησης που ακολούθησε η Επιτροπή «δεν είναι παρά απλή παραπομπή σε διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, δεν επιτρέπει στον αποδέκτη να οργανώσει την υπεράσπισή του ούτε στο Δικαστήριο να ασκήσει πλήρως το δικαστικό έλεγχο που του αναθέτει η Συνθήκη».

Η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Usinor αλλά και ορισμένες άλλες που προηγήθηκαν (π.χ. υποθ. 296 και 318/82 *Leeuwarder Papierwarenfabriek*) δείχνουν μια αλλαγή της στάσης του ΔΕΚ, που πλέον φαίνεται να απαιτεί περισσότερο αναλυτικές αιτιολογίες και όχι απλές παραθέσεις διατάξεων, ιδιαίτερα όταν οι επίδικες πράξεις επιβάλλουν πρόστιμα σε ιδιώτες.

Αντίθετα, παλαιότερα είχε κρίνει ότι «η αιτιολογία αποφάσεως περί επιβολής προστίμου λόγω παραβάσεως της κανονιστικής ρύθμισης ΕΚΑΧ στον τομέα των ελάχιστων τιμών, καίτοι λακωνική, κρίνεται επαρκής, εφόσον η επιχείρηση αποδέκτης συμμετείχε στη διαδικασία εκπονήσεως της απόφασης και γνώριζε τη μέθοδο υπολογισμού των υποτιμολογήσεων» (υποθ. 1252/79, *Lucchini*). Την απόφαση αυτή, άλλωστε, επικαλέσθηκε και ο Γ.Ε. J. Mischo στην υπόθεση Usinor για να συμπεράνει «ότι η αιτίαση της ελλείψεως αιτιολογίας δεν μπορεί να γίνει δεκτή».

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

«.....

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της απόφασης 5462

Η προσφεύγουσα προβάλλει σχετικώς τρεις λόγους ακυρώσεως από τους οποίους ο πρώτος προβλήθηκε αρχικά στο πλαίσιο του προηγούμενου αιτήματος της προσφυγής.

Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι η ατομική απόφαση 5462 είναι παράνομη διότι είναι παράνομη η νομική βάση της, δηλαδή το άρθρο 1, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, της γενικής απόφασης 30/73, όπως τροποποιήθηκε από την απόφαση 1834/81. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή παραπέμπει για τον ορισμό της οργανώσεως πωλήσεων στην έννοια του ελέγχου όπως απαντάται στην απόφαση 24/54, η οποία ορίζει τα στοιχεία που συνιστούν τον έλεγχο επιχειρήσεως αποκλειστικά σε σχέση με τις πράξεις που έχουν ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 66 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και επομένως δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως αναφορά στο πλαίσιο κανονιστικής ρύθμισης η οποία θεσπίστηκε ενόψει της εφαρμογής του άρθρου 60 της Συνθήκης, το οποίο αφορά τις απαγορευόμενες πρακτικές στον τομέα των τιμών. Η προσφεύγουσα φρονεί κατά συνέπεια ότι η απόφαση 1834/81 έπρεπε να θεσπιστεί κατά τη διαδικασία του άρθρου 95

της εν λόγω Συνθήκης.

Η προσφεύγουσα αμφισβητεί, δεύτερον, ότι η απόφαση 5462 συνιστά ορθή εφαρμογή της προαναφερθείσας γενικής απόφασης, δεδομένου ότι χαρακτηρίζει την SSK ως οργάνωση πωλήσεων της Laminoirs κατά την έννοια της ρύθμισης αυτής. Σχετικώς παρατηρεί ότι εν προκειμένω ελλείπουν τα δύο συστατικά στοιχεία της «οργάνωσης πωλήσεων», δηλαδή η πραγματοποίηση αμέσων πωλήσεων και η άσκηση ελέγχου από την επιχείρηση παραγωγής στην επιχείρηση διανομής. Το στοιχείο ότι δεν υπάρχουν άμεσες πωλήσεις προκύπτει ιδίως από το ότι οι παραγγελίες των προϊόντων Laminoirs διαβιβάζονται μέσω της SSK η οποία εκδίδει η ίδια τα τιμολόγια προς τους τελικούς πελάτες. Εξάλλου η Laminoirs δεν ασκεί έλεγχο επί της SSK κατά την έννοια της απόφασης 24/54, δεδομένου ότι η σύμβαση διανομής μεταξύ της Laminoirs και της SSK δεν υπερβαίνει ούτε σε ποσότητα ούτε σε διάρκεια τα συνήθη όρια των σχετικών εμπορικών συμβάσεων και δεν παρέχει στην Laminoirs τη δυνατότητα καθορισμού της δράσης της SSK δεδομένου ότι δεν υπάρχει συμμετοχή της μιας στο κεφάλαιο της άλλης.

Τέλος, η προσφεύγουσα προβάλλει σχετική έλλειψη αιτιολογίας της απόφασης 5462. Η απόφαση δεν διευκρινίζει τα κριτήρια κατά τα οποία υπολογίστηκε το ποσό της δεσμευθείσας εγγυήσης και ειδικότερα δεν διευκρινίζει για ποιο λόγο το ποσό των υποτιμολογήσεων που διαπιστώθηκαν προσαυξήθηκε κατά 50%.

Η Επιτροπή απαντά, όσον αφορά τη γενική απόφαση 30/53, ότι ναι μεν τα άρθρα 60 και 66 της Συνθήκης επιδιώκουν διαφορετικούς στόχους και συνδέονται με διαφορετικές δικαστικές εγγυήσεις, πλην όμως αυτό δεν σημαίνει ότι μια ρύθμιση εφαρμογής του άρθρου 66, εν προκειμένω η απόφαση 24/54, δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως αναφορά για τον ορισμό της οργάνωσης πωλήσεων ενόψει της εφαρμογής του άρθρου 60. Αντιθέτως, επιβάλλεται ενιαίος ορισμός και προς το συμφέρον της ασφάλειας του δικαίου και για να αποφευχθούν οι αντιφάσεις στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Κατά συνέπεια, η απόφαση 30/53 όπως τροποποιήθηκε ευρίσκει επαρκές νομικό έρεισμα στο άρθρο 60 σε συνδυασμό με το άρθρο 63, παράγραφος 2, της Συνθήκης, επί των οποίων στηρίζεται. Όσον αφορά την εφαρμογή της επίδικης γενικής ρύθμισης στη συγκεκριμένη περίπτωση, η Επιτροπή εκθέτει τα διάφορα στοιχεία που, κατά την άποψή της, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η SSK είναι πράγματι η οργάνωση πωλήσεων της Laminoirs. Σχετικά με το ζήτημα προϊόντων και κατά συνέπεια τα προϊόντα Laminoirs αποστέλλονται απευθείας από τον παραγωγό στους τελικούς πελάτες. Η άσκηση ελέγχου από την Laminoirs επί της SSK προκύπτει συγχρόνως από το σημαντικό ποσοστό 48% που αντιπροσωπεύουν τα προϊόντα Laminoirs στο συνολικό κύκλο εργασιών της SSK και από την εξαιρετικά μεγάλη διάρκεια ισχύος, 18 ετών κατ' ελάχιστο όριο, της σύμβασεως αποκλειστικής διανομής. Εξάλλου στη σύμβαση αυτή ορίζεται ότι η Laminoirs έχει το δικαίωμα να συνοδεύει τους υπαλλήλους της SSK, κατά τις επισκέψεις στους πελάτες, με δικούς της υπαλλήλους, ότι για τις παραγγελίες των πελατών της SSK εκδίδεται απόδειξη παραλαβής από την Laminoirs και ότι η SSK υποχρεούται να αποστέλει στην Laminoirs διπλότυπο των τιμολογίων που αφορούν τα προϊόντα Laminoirs και να της υποβάλει προς έγκριση τις εγκυκλίους που αποστέλλει στους πε-

λάτες της. Οι ρήτρες αυτές επιτρέπουν στην *Laminoirs* να καθορίζει τη δράση της SSK.

Τέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η απόφαση 5462 είναι επαρκώς αιτιολογημένη διότι από το ίδιο το άρθρο 64 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, που επιτρέπει την επιβολή προστίμων μέχρι του διπλασίου της αξίας των αντικανονικών πωλήσεων, προκύπτει ότι το ποσό του προστίμου είναι εν προκειμένω εύλογο. Εφαρμόζοντας τη διάταξη αυτή η Επιτροπή προσαυξάνει το πρόστιμο κατά 50% στις περιπτώσεις σοβαρής παράβασης κατά πάγια πρακτική.

Ενόψει αυτών των επιχειρημάτων, πρέπει να εξεταστεί, πρώτον, ο ισχυρισμός της σχετικής ελλείψεως αιτιολογίας της απόφασης 5462. Δεδομένου ότι ένα σημαντικό στοιχείο της απόφασης αυτής στηρίζεται στη διαπίστωση ότι η SSK είναι η οργάνωση πωλήσεων της *Laminoirs*, στοιχείο από το οποίο εξαρτάται ο καταλογισμός στην *Usinoi* των παραβάσεων που διέπραξε η SSK, πρέπει να ερευνηθεί αυτεπαγγέλτως αν η απόφαση είναι αιτιολογημένη ως προς αυτό το σημείο.

Κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία των βλαπτικών αποφάσεων πρέπει να επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο της νομιμότητας και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τις ενδείξεις που του είναι αναγκαίες για να γνωρίζει αν η απόφαση είναι βάσιμη ή όχι. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχει ενδεχομένως ο αποδέκτης να λάβει εξηγήσεις.

Από την εξέταση των αιτιολογικών σκέψεων της απόφασης 5462 προκύπτει ότι οι όροι αυτοί δεν πληρούνται εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, οι αιτιολογικές σκέψεις περιορίζονται, όσον αφορά το επίδικο σημείο, στη διαπίστωση ότι η SSK είναι η «οργάνωση πωλήσεων της *Laminoirs de Strasbourg*» κατά την έννοια της ρύθμισης που κρίνεται εφαρμοστέα. Δεν αναφέρουν πάντως τα στοιχεία που οδήγησαν την Επιτροπή σ' αυτό το συμπέρασμα και επομένως δεν παρέχουν κανένα πραγματικό ή νομικό στοιχείο ικανό να στηρίζει αυτή την άποψη. Η μέθοδος αυτή, που δεν είναι παρά απλή παραπομπή σε διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, δεν επιτρέπει στον αποδέκτη να οργανώσει την υπεράσπισή του ούτε στο Δικαστήριο να ασκήσει πλήρως το δικαστικό έλεγχο που του αναθέτει η Συνθήκη.

Η υποχρέωση παροχής διευκρινίσεων ήταν ακόμη περισσότερο επιβεβλημένη, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η SSK έχει συνάψει με την *Laminoirs* σύμβαση αποκλειστικής διανομής, οι συμβάσεις δε αυτού του είδους δεν δημιουργούν καταρχήν τόσο στενή σχέση εξαρτήσεως μεταξύ των μερών ώστε να μπορούν να χαρακτηριστούν ως στοιχείο ελέγχου επιχειρήσεως κατά την έννοια της απόφασης 24/54, που δίνει το σχετικό ορισμό ενόψει της εφαρμογής των κανόνων περί συγκεντρώσεως επιχειρήσεων. Έπρεπε λοιπόν να εκτίθενται σαφώς στις αιτιολογικές σκέψεις της επίδικης απόφασης οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή θεώρησε ότι οι ιδιαιτερότητες της υπόθεσης επέβαλαν διαφορετική εκτίμηση. Τα προεκτεθέντα επιχειρήματα των διαδίκων δείχνουν πράγματι ότι στο σημείο αυτό υπεισέρχονται περίπλοκα κριτήρια εκτιμήσεως.

Κατά συνέπεια, η απόφαση 5462 δεν πληρεί την υποχρέωση αιτιολογήσεως

που επιβάλλει το άρθρο 15 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και πρέπει να ακυρωθεί λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παρέλκει δε η εξέταση των ισχυρισμών που προβάλλει η προσφεύγουσα.

.....»

πάντοτε οι θιγόμενοι συνδυάζουν το αίτημα της άρσης ή της μείωσης της κύρωσης με το αίτημα της ακύρωσης της σχετικής πράξης.

Η παρουσίαση ζητημάτων σχετικών με την πλήρη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περιορίζεται παρακάτω μόνο στα πλαίσια της υπόθεσης 100-103/83 Pioneer, που αν και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί θεμελιώδης (σύμφωνα με την έννοια του όρου που δόθηκε στην Εισαγωγή), αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση, αφού σ' αυτήν φαίνονται αφενός οι λόγοι που συνήθως προβάλλονται από τους ιδιώτες που επιθυμούν να επιτύχουν την άρση ή τη μείωση των προστίμων και αφετέρου η αντιμετώπισή τους από το ΔΕΚ. Παράλληλα, φαίνεται και ο τρόπος με τον οποίο οι ιδιώτες καταφεύγουν στην πλήρη δικαιοδοσία του ΔΕΚ (μέσω της ακυρωτικής προσφυγής), ενώ γίνεται και αναφορά στις ρυθμίσεις του Κανονισμού 17/62 του Συμβουλίου, που αποτελεί την χαρακτηριστικότερη περίπτωση Κανονισμού που απονέμει πλήρη δικαιοδοσία στο ΔΕΚ.

Αρ. 27

Υποθέσεις 100-103/80 Pioneer

Απόφαση της 7 Ιουνίου 1983, SA Musique Diffusion Française - C. Melchers & Co - Pioneer Electronic (Europe) N.V. - Pioneer High Fidelity (GB) Ltd K. Επιτροπής, υποθέσεις 100 έως 103/80, Συλλ. 1983, σελ. 1825.

I. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Η Pioneer Electronic Corporation, Τόκυο, είναι παγκοσμίως ένας από τους κυριότερους κατασκευαστές προϊόντων υψηλής πιστότητας (Hi-Fi). Τα περισσότερα από τα προϊόντα Pioneer που πωλούνται στην Ευρώπη εισάγονται από τη θυγατρική της παραπάνω εταιρίας Pioneer Electronic (Europe) NV, Αμβέρσα (στο εξής Pioneer Europe). Η Pioneer Europe είχε αποκλειστικούς διανομείς στην Ο.Δ. Γερμανία τη C. Melchers & Co, Βρέμη (στο εξής Melchers), στο Ηνωμένο Βασίλειο την Shiro UK Ltd (στο εξής Shiro) και στην Γαλλία τη Musique Diffusion Française (στο εξής MDF).

Η Melchers είχε δημιουργήσει δίκτυο χίλιων και πλέον μεταπωλητών λιανικής πώλησως και επτά τοπικών αντιπροσώπων, που έρχονταν σε επαφή με τους μεταπωλητές σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη. Από την 1-1-1978 η διάθεση των προϊόντων Pioneer στην ΟΔΓ ανατέθηκε στην Pioneer - Melchers - GmbH στο κεφάλαιο της οποίας συμμετείχε η Pioneer Europe με 40% και η Melchers με 60%.

Το δίκτυο της Shiro στο Ην. Βασίλειο αποτελείτο από 260 μεταπωλη-

τές λιανικής πωλήσεως με 480 καταστήματα. Το κυριότερο τμήμα αυτού του δίκτυου κατείχαν δυο επιχειρήσεις μεταπώλησης, η Comet και η Audiotronic, που πραγματοποιούσαν το 45% των πωλήσεων προϊόντων Pioneer στο Η.Β. Κατά τη διάρκεια του 1978 η Pioneer Europe εξαγόρασε τη Shiro και μετέβαλε την επωνυμία της σε Pioneer High Fidelity (GB) (στο εξής Pioneer GB).

Οι τιμές με τις οποίες πουλούσε η Pioneer Europe τα προϊόντα της στους αποκλειστικούς της διανομείς -Melchers, Shiro, MDF- ήταν κατ' ουσία ίδιες. Οι αποκλειστικοί διανομείς όμως μπορούσαν να καθορίζουν μόνοι τους τις τιμές λιανικής πώλησης μέσα στο Κράτος, όπου ασκούσαν τις δραστηριότητές τους.

Κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου που έληξε την 30-9-1976 η Pioneer Europe πούλησε στους αποκλειστικούς της διανομείς προϊόντα συνολικής αξίας: 200.699.871 BFR στην ΟΔΓ, 227.209.908 BFR στη Γαλλία και 305.964.158 BFR στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Με την Απόφαση 80/256 της 14-12-1979 η Επιτροπή, και μετά από έρευνα, διαπίστωσε ότι όλες οι παραπάνω εταιρίες, που εμπλέκονταν στο κύκλωμα εισαγωγής και διάθεσης προϊόντων Pioneer στην ΟΔΓ, στην Γαλλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, εφάρμοζαν εναρμονισμένες πρακτικές, που απαγορεύονται από το άρθρο 85 §1 ΣυνθΕΟΚ.

Συγκεκριμένα, η εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ Pioneer Europe - MDF - Melchers αποσκοπούσε στην παρεμπόδιση εισαγωγών προϊόντων Pioneer από την ΟΔΓ στην Γαλλία και εκδηλώθηκε με την άρνηση της Melchers να εκτελέσει παραγγελία αξίας 550.000 DM που δόθηκε την 20-1-1976 από τη Γερμανική επιχείρηση Otto Gruener KG, για λογαριασμό γαλλικού ομίλου αγορών με έδρα το Metz της Γαλλίας, όπου και ο τόπος παράδοσης. Η εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ Pioneer Europe - MDF - Shiro, αποσκοπούσε παρομοίως στην παρεμπόδιση εισαγωγών προϊόντων Pioneer στη Γαλλία από το Ηνωμένο Βασίλειο και εκδηλώθηκε με δυο επιστολές την 28 και 29-1-1976 που έστειλε ο διευθυντής της Shiro στην Comet και Audiotronic αντίστοιχα, με τις οποίες ζητούσε από τις δυο επιχειρήσεις να μην εξάγουν προϊόντα Pioneer στη Γαλλία.

Οι εναρμονισμένες πρακτικές, που αποφασίστηκαν σε σύσκεψη στην έδρα της Pioneer Europe στην Αμβέρσα, διάρκεσαν η μεν πρώτη από το τέλος του 1975 μέχρι το Φεβρουάριο 1976 και η δεύτερη από το τέλος του 1975 μέχρι το τέλος του 1977 και απέβλεπαν στο να κρατηθεί ένα υψηλό επίπεδο τιμών προϊόντων Pioneer στην Γαλλία, που κινδύνευε από παράλληλες εισαγωγές μέσω ΟΔΓ και Ηνωμένου Βασιλείου.

Με βάση τα παραπάνω η Επιτροπή, αφού διαπίστωσε ότι δεν έχει εφαρμογή η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 85 ΣυνθΕΟΚ, επέβαλε

τα εξής πρόστιμα: στην Pioneer Europe 4.350.000λ.μ., στην Melchers 1450.000 λ.μ., στη MDF 850.000 λ.μ. και στην Pioneer GB (διάδοχο της Shigo) 300.000 λ.μ.

Όλες οι παραπάνω επιχειρήσεις κατέθεσαν προσφυγές, στο διάστημα μεταξύ 21 έως 25 Μαρτίου 1980, ενώπιον του ΔΕΚ και ζήτησαν μ' αυτές να ακυρωθεί η Απόφαση της Επιτροπής ή επικουρικά να μειωθεί το ύψος των προστίμων και να καταδικασθεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα. Ακόμη, επικουρικότερα η MDF ζήτησε να της παρασχεθεί η δυνατότητα να πληρώσει το μειωμένο πρόστιμο σε δόσεις εύλογου ποσού.

Οι προσφυγές των τεσσάρων επιχειρήσεων βασίστηκαν συνοπτικά στους εξής λόγους:

α. Στην παράβαση ουσιώδους τύπου κατά την έκδοση της Απόφασης από την Επιτροπή.

β. Στην εσφαλμένη εκτίμηση και χαρακτηρισμό των περιστατικών με βάση τα οποία η Επιτροπή διαπίστωσε τις παραβιάσεις του άρθρου 85 §1 ΣυνθΕΟΚ.

γ. Στη μη συνεκτίμηση συνθηκών που αποκλείουν την επιβολή προστίμων.

δ. Στη μη συνεκτίμηση συνθηκών που δικαιολογούν την επιβολή λιγότερο υψηλών προστίμων.

Με Διάταξη την 10-7-1981 ενώθηκαν οι τέσσερις υποθέσεις για τη διευκόλυνση της διαδικασίας και την έκδοση ενιαίας απόφασης.

2. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

2.1. Το πρώτο ζήτημα που αντιμετώπισε το ΔΕΚ αφορούσε την ακύρωση της Απόφασης 80/256. Το Δικαστήριο τελικά απέρριψε όλους τους λόγους που προβλήθηκαν από τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις, πλην ενός. Αυτού που αφορούσε τη διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών. Έτσι, αποφάσισε ότι «πρέπει να ακυρωθεί η απόφαση, καθόσον διαπιστώνεται σ' αυτή ότι οι εναρμονισμένες πρακτικές υπερέβησαν το διάστημα» τέλος Ιανουαρίου / αρχές Φεβρουαρίου 1976.

2.2. Το κυριότερο όμως ζήτημα που τέθηκε ενώπιον του ΔΕΚ με την υπόθεση Pioneer, αφορούσε το αίτημα των προσφευγουσών επιχειρήσεων για τη μείωση των προστίμων που επέβαλε η Επιτροπή.

Αρχικά, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι τα πρόστιμα επιβλήθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 15 §2 του Κανονισμού 17/62 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 ΣυνθΕΟΚ. Η διάταξη αυτή ορίζει «Η Επιτροπή δύναται να επιβάλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους χιλίων μέχρις ενός εκατομμυρίου λογιστικών

μονάδων ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μια των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας;

α) Διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 παράγραφος 1 ή του άρθρου 86 της συνθήκης·

β) παραβαίνουν υποχρέωση επιβεβλημένη δυνάμει του άρθρου 8 §1.

Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

Ο ίδιος Κανονισμός στο άρθρο 17 απονέμει, σύμφωνα με το άρθρο 172 ΣυνθΕΟΚ, στο Δικαστήριο πλήρη δικαιοδοσία, αφού ορίζει ότι «Επί των προσφυγών που ασκούνται εναντίον των αποφάσεων της Επιτροπής, οι οποίες ορίζουν πρόστιμο ή χρηματική ποινή, το Δικαστήριο αποφαινεται κατά πλήρη δικαιοδοσία κατά το άρθρο 172 της Συνθήκης. Δύναται δε να άρει, να μειώσει ή να αυξήσει το πρόστιμο ή την χρηματική ποινή που επεβλήθη».

Οι προσφεύγουσες επικέντρωσαν την επιχειρηματολογία τους σχετικά με το αίτημα της μείωσης των προστίμων σε πέντε λόγους:

α) Στο γενικό επίπεδο των προστίμων

Οι επιχειρήσεις ισχυρίστηκαν ότι η Επιτροπή στις υπό κρίση υποθέσεις εγκαινίασε μια νέα πολιτική υψηλότερων προστίμων και έτσι παραβίασε το άρθρο 15 §2 Καν. 17/62 που επιβάλλει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιβολή των προστίμων η διάρκειά και η σοβαρότητα των παραβάσεων. Κατ' αυτό τον τρόπο η Επιτροπή αυθαιρέτησε και εισήγαγε διακρίσεις σε βάρος των προσφευγουσών επιχειρήσεων, αφού σε παρόμοιες περιπτώσεις είχε επιβάλλει πολύ μικρότερα πρόστιμα.

Η Επιτροπή αντέτεινε ότι η πραγματικά νέα πολιτική υψηλών προστίμων κρίθηκε αναγκαία, μια που τα χαμηλά πρόστιμα δεν απέτρεπαν τις επιχειρήσεις από τις παραβιάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού, ενώ πρόσθεσε ότι και αυτά τα υψηλά πρόστιμα που επιβλήθηκαν δεν παραβίαζαν τα όρια που θέτει ο Καν. 17/62.

Το ΔΕΚ δέχτηκε την επιχειρηματολογία της Επιτροπής και τόνισε ότι αυτή «για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως προκειμένου να καθορίσει το ποσό του προστίμου, πρέπει να λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τα συγκεκριμένα περιστατικά της υπόθεσης αλλά και το πλαίσιο, εντός του οποίου τοποθετείται η παράβαση, πρέπει δε να μεριμνά ώστε οι ενέργειές της να έχουν αποστρεπτικό αποτέλεσμα...». Έτσι, δέχτηκε ότι ορθά «η Επιτροπή έλαβε υπόψη της ότι οι πρακτικές του είδους αυτού εμφανίζονται σχετικώς συχνά, ..., λόγω του κέρδους που ορισμένες από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποκομίζουν απ' αυτές και, συνεπώς, έκρινε ότι έπρεπε να

αυξήσει το ύψος των προστίμων, προκειμένου να ενισχύσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμά τους».

Συμπλήρωσε δε: «το γεγονός ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν μπορεί να της αφαιρέσει τη δυνατότητα αύξησει αυτών, εντός των ορίων που καθορίζονται στον κανονισμό 17, αν η εν λόγω αύξηση είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού». (Παρόμοια θέση είχε πάρει και προηγούμενα στην υπόθεση 32 και 36-82/78 BMW).

β) Στην έλλειψη προθέσεων από την Pioneer (Europe)

Ειδικά η Pioneer (Europe) ισχυρίστηκε ότι δεν ενήργησε εκ προθέσεως «δεδομένου ότι δεν μπορούσε να γνωρίζει ότι η συμπεριφορά της ήταν παράνομη».

Το Δικαστήριο απέρριψε το λόγο αυτό τονίζοντας ότι «Βάσει της εκτίμησης των σχετικών με τη συμπεριφορά της Pioneer αποδεικτικών μέσων... διαπιστώνεται ότι η επιχείρηση αυτή όφειλε να έχει πλήρη γνώση ότι παρόμοια συμπεριφορά μπορούσε να περιορίσει τον ανταγωνισμό. Η γνώση αυτή αρκεί για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιχείρηση ενήργησε εκ προθέσεως».

γ) Στη χρησιμοποίηση του κύκλου εργασιών ως βάσης υπολογισμού των προστίμων

Η Επιτροπή για τον υπολογισμό των προστίμων που έπρεπε να επιβάλει χρησιμοποίησε τον ολικό κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων. Αυτές, ενώπιον του ΔΕΚ, ισχυρίστηκαν ότι θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών που αφορά τα προϊόντα στα οποία εφαρμόστηκαν οι εναρμονισμένες πρακτικές, και όχι ο ολικός, που για μεν τις MDF, Shiro και Melchers δημιουργείτο και από τις πωλήσεις άλλων προϊόντων, ενώ για την Pioneer Europe και από τις πωλήσεις προϊόντων σ' άλλες χώρες εκτός από την ΟΔΓ, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το Δικαστήριο δέχτηκε ότι όταν το άρθρο 15 §2 και 17/62 αναφέρεται στον κύκλο εργασιών εννοεί τον ολικό κύκλο εργασιών για να συμπληρώσει όμως ότι το μέγεθος του κύκλου εργασιών πρέπει να υπολογίζεται κατά την επιβολή των προστίμων, ώστε αυτά να μην είναι δυσανάλογα με την ισχύ της επιχείρησης και όχι ως μοναδικό κριτήριο, αφού η παραπάνω διάταξη ορίζει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα και η διάρκεια της παράβασης.

Ειδικά ως προς την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης το ΔΕΚ τόνισε ότι «πρέπει να ληφθεί υπόψη μεγάλος αριθμός στοιχείων, ο χαρακτήρας και η σημασία των οποίων ποικίλλουν ανάλογα με τη μορφή

της επίδικης παραβάσεως και των ειδικών περιστατικών της συγκεκριμένης παραβάσεως. Μεταξύ των στοιχείων αυτών περιλαμβάνονται, κατά περίπτωση, ο όγκος και η αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως, καθώς και η οικονομική ισχύς της επιχείρησης και, συνεπώς, η επιρροή που μπορεί η τελευταία να ασκήσει επί της αγοράς».

Η παραπάνω σκέψη οδήγησε το Δικαστήριο στο να δεχτεί ότι είναι δυνατό κατά τον υπολογισμό των προστίμων να λαμβάνονται υπόψη, τόσο ο ολικός κύκλος εργασιών της επιχείρησης, ως ένδειξη της ισχύος της, όσο και κύκλος εργασιών, που αφορά τα εμπορεύματα επί των οποίων εφαρμόστηκε η παράνομη πρακτική, ως ένδειξη της σοβαρότητας της παράβασης. Στον υπολογισμό αυτό όμως «δεν πρέπει να προσδίδεται ούτε στο ένα ούτε στο άλλο από τα ποσά αυτά δυσανάλογη σημασία σε σχέση με τα άλλα στοιχεία εκτιμήσεως και, κατά συνέπεια, ο ορθός καθορισμός του προστίμου δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα απλού υπολογισμού που στηρίζεται στον ολικό κύκλο εργασιών», όπως έπραξε η Επιτροπή.

δ) Στη διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών

Το Δικαστήριο ήδη είχε αποφασίσει ότι η διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών ήταν μικρότερη από αυτή που διαπίστωσε η Επιτροπή και γι' αυτό ακύρωσε την Απόφασή της. Ειδικά ως προς τα πρόστιμα τόνισε ότι «η διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών... θα ληφθεί υπόψη για τη συνολική εκτίμηση, στην οποία θα προβεί [σ. το ΔΕΚ] στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του πλήρους δικαιοδοσίας».

ε) Στην επιβολή ενιαίου προστίμων για δυο πρακτικές

Η MDF ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή επιβάλλοντας ενιαίο πρόστιμο για δυο εναρμονισμένες πρακτικές «παραβίασε τη γενική αρχή που αφορά τη συρροή των παραβάσεων», ενώ η Pioneer Europe ισχυρίστηκε ότι το ενιαίο πρόστιμο που επιβλήθηκε παραβίαζε το δικαίωμά της να αμυνθεί, αφού δεν γνώριζε που πρόστιμο που επιβλήθηκε για κάθε μια παράβαση.

Το Δικαστήριο απέρριψε τους παραπάνω λόγους τονίζοντας ότι «αρκεί η διαπίστωση ότι η Επιτροπή υποστηρίζει ότι στην περίπτωση της MDF και της Pioneer έκρινε ότι υπάρχει ενότητα παραβάσεων και ότι, συνεπώς, επέβαλε ενιαίο πρόστιμο σε κάθε μία απ' αυτές...» πράγμα που δικαιολογείται «εφόσον η MDF και η Pioneer έλαβαν μέρος σε δυο εναρμονισμένες πρακτικές, που απέβλεπαν και οι δυο στην παρεμπόδιση των παράλληλων εισαγωγών, σε συγκεκριμένη χώρα, προϊόντων που προέρχονται από τον ίδιο κατασκευαστή».

Με βάση τα παραπάνω και κυρίως αυτά που αφορούν τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων (κύκλος εργασιών) και την διάρκεια των παρα-

βάσεων το ΔΕΚ ασκώντας πλήρη δικαιοδοσία μείωσε τα πρόστιμα που επέβαλε η Επιτροπή στις προσφεύγουσες επιχειρήσεις.

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

«.....

Δ – Επί των λόγων που αφορούν το ύψος των προστίμων

α) Ως προς το γενικό επίπεδο των προστίμων

Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι για τον καθορισμό του ποσού των προστίμων, η Επιτροπή δεν εφάρμοσε το άρθρο 15, παράγραφος 2, τελευταίο εδάφιο, του Κανονισμού 17, κατά το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, εκτός της σοβαρότητας, και η διάρκεια της παραβάσεως. Υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν στηρίχτηκε στη σοβαρότητα ούτε στη διάρκεια της συμπεριφοράς τους. Επωφελήθηκε από τις υποθέσεις αυτές για να εγκαινιάσει νέα πολιτική, που αποβλέπει στην αύξηση του γενικού επιπέδου των προστίμων όσον αφορά ορισμένες παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου, χωρίς η αλλαγή αυτή της πολιτικής να δικαιολογείται ούτε από τη φύση των εν λόγω παραβάσεων ούτε από τα συγκεκριμένα περιστατικά των υποθέσεων. Η εφαρμογή, συνεπώς, τόσο υψηλών προστίμων εν προκειμένω, οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι η Επιτροπή επελήφθη των υπό κρίση υποθέσεων κατά το χρόνο που μετέβαλλε πολιτική, πράγμα που δεν είναι μόνο αντίθετο προς τις διατάξεις του Κανονισμού, αλλά οδηγεί, στην πραγματικότητα, σε αυθαιρεσία.

Επιπλέον, η τακτική που περιγράφηκε ανωτέρω, εισάγει προφανώς διακρίσεις. Τα περιστατικά στις παρούσες υποθέσεις συνέβησαν ταυτόχρονα με τα περιστατικά άλλων διαδικασιών, στις οποίες η Επιτροπή έλαβε απόφαση, πριν από την απόφαση που προσβάλλεται στις υπό κρίση υποθέσεις, επιβάλλοντας σαφώς μικρότερα πρόστιμα.

Η Επιτροπή παραδέχεται ότι οι παρούσες υποθέσεις είναι οι πρώτες, στις οποίες επέβαλε πρόστιμα σημαντικώς υψηλότερου επιπέδου απ' ό,τι στο παρελθόν. Πριν από τη λήψη της επίδικης αποφάσεως, δεν επέβαλλε, ακόμα και για σοβαρές παραβάσεις, πρόστιμα που υπερέβαιναν το 2% του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων. Στις υπό κρίση υποθέσεις, τα πρόστιμα κυμαίνονται κατ' ουσίαν μεταξύ 2 και 4% του κύκλου εργασιών.

Πάντως, κατά την Επιτροπή, το επίπεδο αυτό δικαιολογείται πλήρως από τη φύση των παραβάσεων. Μετά από 20 χρόνια κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, επιβάλλεται, κατά τη γνώμη της, αισθητή άνοδος του επιπέδου των προστίμων, τουλάχιστον για μορφές παραβάσεων, που έχουν καθορισθεί από μακρού χρόνου και είναι γνωστές στους ενδιαφερομένους, όπως οι απαγορεύσεις εξαγωγής και εισαγωγής. Πράγματι, οι τελευταίες συνιστούν τις σοβαρότερες παραβάσεις, γιατί στερούν τους καταναλωτές απ' όλα τα οφέλη που προέκυψαν από την κατάργηση των δασμολογικών και των ποσοτικών περιορισμών· παρεμποδίζουν την ολοκλήρωση των οικονομιών των Κρατών - μελών και θέτουν τους διανομείς και τους εμπόρους λιανικής πώλησεως σε θέση εξαρτήσεως έναντι των παραγωγών. Η επιβολή βαρύ-

τερων προστίμων είναι ιδιαίτερος αναγκαία όταν, όπως στην παρούσα περίπτωση, η παράβαση έχει κυρίως ως στόχο τη διατήρηση υψηλότερων τιμών για τους καταναλωτές. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι πολλές επιχειρήσεις επιδεικνύουν συμπεριφορά, που γνωρίζουν ότι αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο, γιατί το κέρδος που αποκομίζουν από την παράνομη συμπεριφορά τους είναι μεγαλύτερο από το ποσό των προστίμων που επιβάλλονταν μέχρι τώρα. Συμπεριφορά του είδους αυτού μπορεί να αποθαρρυνθεί μόνο με την επιβολή βαρύτερων προστίμων απ' ό,τι στο παρελθόν.

Θα πρέπει να σημειωθεί σχετικά ότι η εξουσία της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, ή του άρθρου 86 της συνθήκης, συνιστά ένα από τα μέσα που έχουν δοθεί στην Επιτροπή, για να μπορεί να εκπληρώνει την αποστολή επιβλέψεως, που της έχει ανατεθεί από το κοινοτικό δίκαιο. Η αποστολή αυτή περιλαμβάνει, θεβαίως, το έργο της διώξεως και καταστολής των ατομικών παραβάσεων, περιλαμβάνει όμως, επίσης, και το καθήκον ασκήσεως μιας γενικής πολιτικής με στόχο την εφαρμογή στον τομέα του ανταγωνισμού των αρχών που καθορίζονται στη Συνθήκη και τον προσανατολισμό της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων προς αυτή την κατεύθυνση.

Επομένως, για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως προκειμένου να καθορίσει το ποσό του προστίμου, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τα συγκεκριμένα περιστατικά της υποθέσεως, αλλά και το πλαίσιο, εντός του οποίου τοποθετείται η παράβαση, πρέπει δε να μεριμνά ώστε οι ενέργειές της να έχουν αποτρεπτικό αποτέλεσμα, κυρίως για τις μορφές παραβάσεων που είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς για την πραγμάτωση των στόχων της Κοινότητας.

Από την άποψη αυτή, ορθώς, η Επιτροπή χαρακτήρισε ως πολύ σοβαρές παραβάσεις τις απαγορεύσεις εξαγωγής και εισαγωγής, που αποβλέπουν στην τεχνητή διατήρηση διαφορετικών τιμών στις αγορές διαφόρων Κρατών-μελών. Παρόμοιες απαγορεύσεις θέτουν σε κίνδυνο την ελευθερία του ενδοκοινοτικού εμπορίου, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή της συνθήκης, παρεμποδίζουν δε την πραγμάτωση ενός από τους στόχους της τελευταίας, τη δημιουργία δηλαδή μιας ενιαίας αγοράς.

Ορθώς, επίσης, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της ότι οι πρακτικές του είδους αυτού εμφανίζονται σχετικώς συχνά, αν και το γεγονός ότι είναι παράνομες έχει αναγνωριστεί από την έναρξη της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, λόγω του κέρδους που ορισμένες από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποκομίζουν από αυτές και, συνεπώς, έκρινε ότι έπρεπε να αυξήσει το ύψος των προστίμων, προκειμένου να ενισχύσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμά τους.

Για τους ίδιους λόγους, το γεγονός ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν μπορεί να της αφαιρέσει τη δυνατότητα αύξησεως του ύψους αυτού, εντός των ορίων που καθορίζονται στον Κανονισμό 17, αν η εν λόγω αύξηση είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού. Αντίθετα, η αποτελεσματική εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού προϋποθέτει ότι η Επιτροπή μπορεί οποτεδήποτε να προσαρμόζει το ύψος των προστίμων στις ανάγκες

της πολιτικής αυτής.

Συνεπώς, ο ανωτέρω λόγος πρέπει να απορριφθεί.

β) Ως προς την προβαλλόμενη έλλειψη προθέσεως της Pioneer

Η Pioneer ισχυρίζεται ότι δεν ενήργησε εκ προθέσεως, δεδομένου ότι δεν μπορούσε να γνωρίζει ότι η συμπεριφορά της ήταν παράνομη.

Βάσει της εκτιμήσεως των σχετικών με τη συμπεριφορά της Pioneer αποδεικτικών μέσων, στην οποία προέβη το Δικαστήριο πιο πάνω υπό το στοιχείο Β.δ, διαπιστώνεται ότι η επιχείρηση αυτή όφειλε να έχει πλήρη γνώση ότι παρόμοια συμπεριφορά μπορούσε να περιορίσει τον ανταγωνισμό. Η γνώση αυτή αρκεί για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιχείρηση εκ προθέσεως. Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει να απόρριφθεί.

γ) Ως προς τη χρησιμοποίηση του κύκλου εργασιών ως βάσεως υπολογισμού των προστίμων

Η Melchers ισχυρίζεται ότι είναι παράνομος ο καθορισμός των προστίμων ανάλογα με τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων, στον οποίο προέβη η Επιτροπή στις παρούσες υποθέσεις. Στην πραγματικότητα, ο κύκλος εργασιών δεν παρέχει καμία ένδειξη για την αποδοτικότητα της επιχειρήσεως, ούτε για την ικανότητά της να πληρώσει πρόστιμο.

Εν πάσει περιπτώσει, η Melchers, καθώς και η MDF και η Pioneer, ισχυρίζονται ότι το ποσό του προστίμου δεν μπορεί να υπολογισθεί, όπως το υπολόγισε η Επιτροπή εν προκειμένω, με βάση τον ολικό κύκλο εργασιών της επιχειρήσεως, εφόσον τα εμπορεύματα που αποτέλεσαν αντικείμενο της παραβάσεως αντιπροσωπεύουν μόνον ένα ποσοστό του κύκλου εργασιών.

Η Pioneer θεωρεί ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε πρέπει να μειωθεί, γιατί ο κύκλος εργασιών επί του οποίου στηρίχθηκε η Επιτροπή περιλαμβάνει και τις πωλήσεις της προϊόντων Hi-Fi σε χώρες που δεν αφορά η παράβαση.

Κατά την Melchers, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι μόνο 10% περίπου του κύκλου εργασιών της αφορούσε προϊόντα Hi-Fi, ενώ για τις άλλες προσφεύγουσες τα προϊόντα αυτά συνιστούσαν το σύνολο του κύκλου εργασιών. Η Melchers προσθέτει ότι, καθορίζοντας σε 10% του κύκλου εργασιών το όριο των προστίμων που μπορεί να επιβληθούν, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, αναφέρεται στον κύκλο εργασιών του τομέα όπου διαπράχθηκε η παράβαση. Επειδή η Επιτροπή δεν τήρησε αυτό τον τρόπο υπολογισμού, επιβλήθηκε στην Melchers πρόστιμο που αντιπροσωπεύει 18% του κύκλου εργασιών της στην αγορά Hi-Fi και που, συνεπώς, υπερβαίνει το όριο, το οποίο καθορίζεται στην προαναφερθείσα διάταξη.

Η Επιτροπή απαντά ότι μόνο ο ολικός κύκλος μιας επιχειρήσεως μπορεί να παράσχει μια ένδειξη ως προς το ανώτατο πρόστιμο που μπορεί να καταβάλει η επιχείρηση. Για το λόγο αυτό, το όριο που καθορίζεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 πρέπει, κατ' αυτή, να θεωρηθεί ότι αναφέρεται στον εν λόγω κύκλο. Σε όλες τις άλλες, επίσης, περιπτώσεις που, κατά την Επιτροπή, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, εν-

διαφέρει ο ολικός κύκλος εργασιών για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, και όχι αυτός που προκύπτει από τις σχετικές με την παράβαση συναλλαγές. Υπογραμμίζει, πάντως, ότι λόγω του μεγάλου αριθμού των μη δυναμένων να προσδιοριστούν ποσοτικώς κριτηρίων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του προστίμου, δεν είναι δυνατός κανένας μαθηματικός τύπος γενικής εφαρμογής.

Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του Κανονισμού 17, η Επιτροπή μπορεί να επιβάλει πρόστιμο ύψους χιλίων μέχρις ενός εκατομμυρίου ΛΜ ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από κάθε επιχείρηση που μετέσχε στην παράβαση. Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου εντός αυτών των ορίων, η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα και η διάρκεια της παραβάσεως.

Συνεπώς, η μόνη ρητή αναφορά στον κύκλο εργασιών της επιχειρήσεως αφορά το ανώτατο ύψος του προστίμου που υπερβαίνει το ένα εκατομμύριο ΛΜ. Στην περίπτωση αυτή, το όριο αυτό αποβλέπει στο να αποφευχθεί να είναι τα πρόστιμα δυσανάλογα σε σχέση με το μέγεθος της επιχειρήσεως, επειδή δε μόνον ο κύκλος εργασιών μπορεί πράγματι να αποτελεί, κατά προσέγγιση, ένδειξη για το μέγεθος της, πρέπει, όπως υποστηρίζει και η Επιτροπή, να θεωρηθεί ότι το ποσοστό αυτό αναφέρεται στον ολικό κύκλο εργασιών. Επομένως, η Επιτροπή δεν υπερέβη το όριο που τίθεται στο άρθρο 15 του Κανονισμού.

Για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη μεγάλος αριθμός στοιχείων, ο χαρακτήρας και η σημασία των οποίων ποικίλλουν ανάλογα με τη μορφή της επίδικης παραβάσεως και των ειδικών περιστατικών της συγκεκριμένης παραβάσεως. Μεταξύ των στοιχείων αυτών περιλαμβάνονται, κατά περίπτωση, ο όγκος και η αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως, καθώς και το μέγεθος και η οικονομική ισχύς της επιχειρήσεως και, συνεπώς, η επιρροή που μπορεί η τελευταία να ασκήσει επί της αγοράς.

Επομένως, αφενός, είναι δυνατό να λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό του προστίμου τόσο ο ολικός κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, που αποτελεί ένδειξη, έστω κατά προσέγγιση και ατελή, του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της, όσο και το ποσοστό του κύκλου εργασιών που προέρχεται από τα εμπορεύματα που συνιστούν το αντικείμενο της παραβάσεως και που, συνεπώς, μπορούν να παράσχουν ένδειξη για την έκτασή της. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει, εξάλλου, να προσδίδεται ούτε στο ένα ούτε στο άλλο από τα ποσά αυτά δυσανάλογη σημασία σε σχέση με τα άλλα στοιχεία εκτιμήσεως και, κατά συνέπεια, ο ορθός καθορισμός του προστίμου δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα απλού υπολογισμού που στηρίζεται στον ολικό κύκλο εργασιών. Έτσι έχουν ιδίως τα πράγματα όταν τα οικεία εμπορεύματα δεν αντιπροσωπεύουν παρά μόνο ένα μικρό ποσοστό του κύκλου εργασιών. Το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη του τις σκέψεις αυτές για να εκτιμήσει, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας που έχει, τη σοβαρότητα των επίδικων παραβάσεων.

Στο βαθμό που, για τον προσδιορισμό της σχέσεως μεταξύ των επιβλητέων προστίμων, απαιτείται να χρησιμοποιηθεί ως βάση ο κύκλος εργασιών των επιχει-

ρήσεων που είναι αναμειγμένες στην ίδια παράβαση, επιβάλλεται να καθοριστεί το χρονικό διάστημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τρόπο ώστε οι προκύπτοντες κύκλοι εργασιών να είναι όσο το δυνατό πιο όμοιοι. Οι λόγοι όμως που προέβησαν εν προκειμένω η MDF και η Pioneer δεν μπορούν να επηρεάσουν αισθητά τη συνολική εκτίμηση του Δικαστηρίου. Συνεπώς, παρέλκει η εξέταση σε βάθος των λόγων αυτών.

δ) Ως προς τη διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών

Κατά την MDF και την Pioneer, οι εναρμονισμένες πρακτικές θα μπορούσαν να είχαν αρχίσει μόλις στις 19 και 20 Ιανουαρίου 1976, κατά τη σύσκεψη της Αμβέρσας. Η Pioneer και η Melchers παρατηρούν ότι η εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ MDF, Pioneer και Shigo διήρκεσε δύο έτη. Επειδή η διάρκεια της παραβάσεως συνιστά ένα από τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του προστίμου, επιβάλλεται για το λόγο αυτό η σημαντική μείωση των προστίμων.

Αφού η διάρκεια των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν περιορίστηκε στο χρονικό διάστημα τέλος Ιανουαρίου/αρχές Φεβρουαρίου 1976 και ενόψει των διαπιστώσεων που αφορούν την άρνηση παραδόσεως των εμπορευμάτων εκ μέρους της Melchers, παρέλκει πλέον η εξέταση των λόγων αυτών. Η διάρκεια των εναρμονισμένων πρακτικών, την οποία δέχθηκε το Δικαστήριο, θα ληφθεί υπόψη για τη συνολική εκτίμηση, στην οποία θα προβεί στο πλαίσιο της αρμοιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας.

ε) Ως προς την επιβολή ενιαίου προστίμου για δύο εναρμονισμένες πρακτικές

Κατά την MDF, είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι οι δύο εναρμονισμένες πρακτικές, στις οποίες συμμετέσχε η MDF, συνιστούν δύο χωριστές παραβάσεις. Σωρεύοντας τα πρόστιμα που υπολόγισε για καθεμιά από τις εν λόγω παραβάσεις σε ένα και μόνο πρόστιμο, η Επιτροπή παραβίασε τη γενική αρχή που αφορά τη συρροή παραβάσεων.

Η Pioneer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή προσέβαλε το δικαίωμά της να αμυνθεί επιβάλλοντας ένα ενιαίο πρόστιμο για δύο παραβάσεις. Λόγω του ότι δεν επιβλήθηκε ένα συγκεκριμένο πρόστιμο για κάθε παράβαση, δεν είναι δυνατό να γνωρίζει τον τρόπο, με τον οποίο η Επιτροπή εκτίμησε τη σοβαρότητα καθεμιάς από αυτές και αν τα κριτήρια που εφάρμοσε κατά την εξέταση κάθε παραβάσεως ήταν τα κατάλληλα.

Σχετικώς, αρκεί η διαπίστωση ότι η Επιτροπή υποστηρίζει ότι στην περίπτωση της MDF και της Pioneer έκρινε ότι υπήρχε ενότητα παραβάσεων και ότι, συνεπώς, επέβαλε ενιαίο πρόστιμο σε καθεμιά από αυτές. Πράγματι, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν ακολούθησε τη διαδικασία αυτή, η οποία δικαιολογείται εν προκειμένω, εφόσον η MDF και η Pioneer έλαβαν μέρος σε δύο εναρμονισμένες πρακτικές, που επέβλεπαν και οι δύο στην παρεμπόδιση των παραλλήλων εισαγωγών, σε συγκεκριμένη χώρα, προϊόντων που προέρχονταν από τον ίδιο κατασκευαστή. Πρέπει, επομένως, να απορριφθούν οι λόγοι αυτοί, χωρίς να είναι ανάγκη να εξετασθεί η ύπαρξη ενδεχομένως κοινοτικών νομι-

κών αρχών σχετικά με τη σώρευση προστίμων επί συρροής διαφόρων χωριστών παραβάσεων.

Ε – Συμπέρασμα

Επί του αιτήματος ακυρώσεως

Όπως έγινε δεκτό πιο πάνω υπό το στοιχείο Α.β, θα πρέπει να περιορισθούν οι διαπιστώσεις που αφορούν τη διάρκεια των παραβάσεων στο χρονικό διάστημα τέλος Ιανουαρίου/αρχές Φεβρουαρίου 1976. Συνεπώς, πρέπει να ακυρωθεί η απόφαση, καθόσον διαπιστώνεται σ' αυτή ότι οι εναρμονισμένες πρακτικές υπερέβησαν το εν λόγω χρονικό διάστημα. Κατά τα λοιπά, τα αίτημα ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του αιτήματος μειώσεως των προστίμων

Για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, πρέπει να ληφθεί υπόψη η καθορισθείσα ανωτέρω διάρκεια και όλα τα στοιχεία που μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων, όπως η συμπεριφορά καθεμιάς από τις επιχειρήσεις, ο ρόλος που διαδραμάτισε καθεμιά στη δημιουργία των εναρμονισμένων πρακτικών, το κέρδος που αποκόμισαν από τις πρακτικές αυτές, το μέγεθός τους και η αξία των οικείων εμπορευμάτων, καθώς και ο κίνδυνος που αντιπροσωπεύουν παραβάσεις της μορφής αυτής για τους στόχους της Κοινότητας.

Σε σχέση με τα στοιχεία εκτιμήσεως, επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, πρέπει κυρίως να ληφθούν υπόψη, για όλες τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, η μικρότερη διάρκεια των παραβάσεων που προέκυψε από τη μερική ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, καθώς και οι σκέψεις που αναπτύχθηκαν ανωτέρω υπό το στοιχείο Δ.γ και αφορούν τη σχέση μεταξύ του ολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων και των άλλων στοιχείων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως.

Βάσει όλων αυτών των σκέψεων και λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων περιστατικών που αφορούν καθεμιά από τις επιχειρήσεις, τα πρόστιμα πρέπει να καθοριστούν ως ακολούθως.

Όσον αφορά την Pioneer, πρέπει να ληφθεί ιδίως υπόψη η καίρια θέση που κατέχει η επιχείρηση αυτή στο δίκτυο διανομής των εν λόγω προϊόντων και που της επιτρέπει να διαδραματίζει το ρόλο του ενδιάμεσου ασκώντας σημαντική επιρροή στη συμπεριφορά των εθνικών διανομέων. Στην επιχείρηση αυτή πρέπει να επιβληθεί πρόστιμο 2.000.000 ΛΜ, δηλαδή 80.679.000 ΒFR.

Στην MDF, η οποία προκάλεσε τις δύο εναρμονισμένες πρακτικές που ωφέλησαν κυρίως αυτή την επιχείρηση, πρέπει να επιβληθεί πρόστιμο 600.000 ΛΜ, δηλαδή 3.488.892 FF.

Μετά τη μερική ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ της διάρκειας των δύο εναρμονισμένων πρακτικών, στις οποίες συμμετέσχαν αντίστοιχα η Melchers και η Shiro (τώρα Pioneer GB). Συνεπώς για τον καθορισμό της σχέσεως μεταξύ των προστίμων που πρέπει να επιβληθούν σ' αυτές τις δύο επιχειρήσεις, πρέπει να ληφθεί υπόψη ιδίως το γεγονός ότι η Shiro εξαρτιόταν εξ ολοκλήρου από την Pioneer ως προς τη συνέχιση των δραστηριοτήτων της, ενώ η

Melchers, λόγω της διαφοροποιήσεως των δραστηριοτήτων της, μεταξύ των οποίων η πώληση προϊόντων Pioneer συνιστά μόνο ένα μικρό τμήμα, μπορούσε ευκολότερα να αντισταθεί στην πίεση που ασκήθηκε επ' αυτής. Λαμβανομένων επίσης υπόψη όλων των άλλων περιστατικών των υποθέσεων αυτών, πρέπει να επιβληθεί στην Melchers πρόστιμο 400.000 ΛΜ, δηλαδή 992.184 DM, και στην Pioneer GB πρόστιμο 200.000 ΛΜ, δηλαδή 129.950 UKL.

Λαμβανομένης υπόψη της μειώσεως των προστίμων που απεφασίσθη ανωτέρω και του γεγονότος ότι από την ημερομηνία της επίδικης αποφάσεως οι επιχειρήσεις διέθεταν τα εν λόγω ποσά, χωρίς να απαιτηθεί η κατάθεση εγγυήσεως ούτε η καταβολή τόκων, οι λόγοι, τους οποίους στηρίζουν η MDF και η Melchers στις δυσχέρειες που θα τους προξενούσε η καταβολή των προστίμων, πρέπει να απορριφθούν. Το ίδιο ισχύει και για την MDF, η οποία ζήτησε να της επιτραπεί να καταβάλει το πρόστιμο σε περισσότερες δόσεις. Εναπόκειται στην Επιτροπή να κρίνει, ενδεχομένως, και λαμβανομένης υπόψη της τωρινής οικονομικής καταστάσεως των επιχειρήσεων, αν ενδείκνυται η χορήγηση προθεσμίας για την καταβολή ή την καταβολή σε δόσεις.

Επί των δικαστικών εξόδων.

Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Εντούτοις, δυνάμει της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου, το Δικαστήριο μπορεί να συμψηφίσει τα έξοδα ολικώς ή μερικώς σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων ή εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι.

Δεδομένου ότι κάθε διάδικος ηττήθη μερικώς, τα δικαστικά έξοδα πρέπει να συμψηφιστούν.

Δια ταύτα

.....»

**Β' μέρος: Άρθρα από την επίσημη Εφημερίδα
των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων που ισχύουν για
τις τέσσερις οδηγίες-**

Την πρώτη οδηγία της 9 Μαρτίου 1968

Την δεύτερη οδηγία της 13 Δεκεμβρίου 1976

Την τρίτη οδηγία της 9 Οκτωβρίου 1978

Την τέταρτη οδηγία της 25 Ιουλίου 1978

Αριθ. Ν. 65/8 14.3.68

ΠΡΩΤΗ ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 9ης Μαρτίου 1968

περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα Κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 58 δεύτερη παράγραφος της συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταιριών και των τρίτων, με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες

(68/151/ΕΟΚ)

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ),

το γενικό πρόγραμμα για την κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως (1), και ιδίως τον

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη της Συνελεύσεως (2),

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (3),

Εκτιμώντας:

ότι ο συντονισμός που προβλέπεται από το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) και από το γενικό πρόγραμμα για την κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως επιτελεί, ιδίως όσον αφορά τις μετοχικές εταιρίες και τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, δοθέντος ότι η δραστηριότητα των εταιριών αυτών εκτείνεται συχνά πέραν της επικρατείας ενός Κράτους μέλους·

ότι ο συντονισμός των εθνικών διατάξεων που αφορούν την δημοσιότητα, την ισχύ των υποχρεώσεων και την ακυρότητα των εταιριών αυτών, έχει ιδιαίτερη σημασία, κυρίως προκειμένου να εξασφαλίζεται η προστασία των συμφερόντων των τρίτων·

ότι στους τομείς αυτούς πρέπει να θεσπισθούν ταυτόχρονα κοινοτικές διατάξεις για τις εν λόγω εταιρίες, διότι ως εγγύηση έναντι των τρίτων προσφέρουν μόνο την εταιρική τους περιουσία·

ότι η δημοσιότητα πρέπει να επιτρέπει στους τρίτους να γνωρίζουν τις ουσιώδεις καταστατικές πράξεις της εταιρίας καθώς και ορισμένα στοιχεία που την αφορούν, ιδίως δε τα ατομικά στοιχεία των προσώπων που έχουν εξουσία να την δεσμεύουν·

ότι η προστασία των τρίτων πρέπει να εξασφαλίζεται με διατάξεις που περιορίζουν, όσο είναι δυνατό, τους λόγους μη ανισχύρου των υποχρεώσεων οι οποίες αναλαμβάνονται εν ονόματι της εταιρίας·

ότι, για την ασφάλεια του δικαίου στις σχέσεις μεταξύ της εταιρίας και των τρίτων όπως και μεταξύ των εταίρων, είναι αναγκαίο να περιορισθούν οι περιπτώσεις ακυρότητας όπως και το αναδρομικό αποτέλεσμα της κηρύξεως της ακυρότητας και να καθορισθεί σύντομη προθεσμία για την άσκηση τριτανακοπής κατά της εν λόγω κηρύξεως.

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Τα μέτρα συντονισμού που καθορίζονται από την παρούσα οδηγία αφορούν τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των Κρατών Μελών που ισχύουν για τις εξής μορφές εταιριών:

- για την Γερμανία:

die Aktiengesellschaft, die Kommanditgesellschaft auf Aktien, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung·

- για το Βέλγιο:

de naamloze vennootschap, de commanditaire vennootschap op aandelen, de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, la societe anonyme, la societe en commandite par actions, la societe de personnes a responsabilite limitee·

- για την Γαλλία:

la societe anonyme, la societe en commandite par actions, la societe a responsabilite limitee·

- για την Ιταλία:

societa per azioni, societa in accomandita per azioni, societa a responsabilita limitata·

- για το Λουξεμβούργο:

la societe anonyme, la societe en commandite par actions, la societe a responsabilite limitee·

- για τις Κάτω Χώρες:

de naamloze vennootschap, de commanditaire vennootschap op aandelen.

ΤΜΗΜΑ Ι

Δημοσιότητα

Άρθρο 2

1. Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε η υποχρέωση δημοσιότητας των εταιριών να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις ακόλουθες πράξεις και στοιχεία:

α) Την ιδρυτική πράξη και το καταστατικό εφ' όσον αυτό αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερας πράξεως.

β) Τις τροποποιήσεις των αναφερομένων στην περίπτωση α) πράξεων, συμπεριλαμβανομένης και της παρατάσεως της διαρκείας της εταιρίας.

γ) Μετά από κάθε τροποποίηση της ιδρυτικής πράξεως ή του καταστατικού το πλήρες κείμενο της τροποποιηθείσης πράξεως στην νέα διατύπωσή του.

δ) Τον διορισμό, την αποχώρηση καθώς και τα ατομικά στοιχεία των προσώπων τα οποία, είτε ως προβλεπόμενο όργανο από τον νόμο, είτε ως μέλη τέτοιου οργάνου:

ι) έχουν την εξουσία να δεσμεύουν την εταιρία έναντι τρίτων και να την εκπροσωπούν ενώπιον δικαστηρίου,

ιι) συμμετέχουν στην διοίκηση, στην εποπτεία, ή στον έλεγχο της εταιρίας.

Τα αναφερόμενα στην δημοσιότητα μέτρα, πρέπει να διευκρινίζουν αν τα πρόσωπα που έχουν την εξουσία να δεσμεύουν την εταιρία, δύνανται να ενεργούν μόνα τους ή να οφείλουν να ενεργούν από κοινού.

ε) Τουλάχιστον κατ' έτος, το ύψος του καλυφθέντος κεφαλαίου, εφ' όσον η ιδρυτική πράξη ή το καταστατικό αναφέρονται σε εγκεκριμένο κεφάλαιο εκτός αν κάθε αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου συνεπάγεται τροποποίηση του καταστατικού.

στ) Τον ισολογισμό και τον λογαριασμό αποτελεσμάτων κάθε χρήσεως. Το έγγραφο που περιέχει τον ισολογισμό πρέπει να αναφέρει τα ατομικά στοιχεία των προσώπων που, κατά τον νόμο, είναι αρμόδια να τον πιστοποιούν. Εν τούτοις, για τις αναφερόμενες στο άρθρο Ι εταιρίες περιορισμένης ευθύνης του γερμανικού, βελγικού, γαλλικού, ιταλικού, ή λουξεμβουργιανού δικαίου, όπως και για τις κλειστές ανώνυμες εταιρίες του ολλανδικού δικαίου, η υποχρεωτική εφαρμογή της παρούσης διατάξεως αναβάλλεται μέχρι της ημερομηνίας εφαρμογής οδηγίας που θα ρυθμίσει τον συντονισμό του περιεχομένου των ισολογισμών και των λογαριασμών αποτελεσμάτων χρήσεως και που θα απαλλάσσει από την υποχρέωση δημοσίευσσης του συνόλου ή μέρους των εν λόγω εγγράφων τις εταιρίες εκείνες, των οποίων το ύψος του ισολογισμού θα είναι κατώτερο του ποσού που θα ορίζει η οδηγία. Το Συμβούλιο θα εκδώσει την οδηγία αυτή εντός δύο ετών από της εκδόσεως της παρούσης οδηγίας.

ζ) Οποιαδήποτε μεταφορά της έδρας της εταιρίας.

η) Την λύση της εταιρίας.

θ) Την δικαστική απόφαση με την οποία κηρύσσεται η ακυρότης της εταιρίας.

ι) Τον διορισμό και τα ατομικά στοιχεία των εκκαθαριστών καθώς και τις αντίστοιχες εξουσίες τους, εκτός αν οι εν λόγω εξουσίες προκύπτουν ρητώς και αποκλειστικώς από τον νόμο ή το καταστατικό.

κ) Την περάτωση της εκκαθαρίσεως καθώς και την διαγραφή από τα μητρώα σε εκείνα τα Κράτη μέλη όπου η διαγραφή έχει έννομες συνέπειες.

2. Για την εφαρμογή της παραγράφου Ι περίπτωση στ) θεωρούνται ως κλειστές ανώνυμες εταιρίες, όσες πληρούν τις εξής προϋποθέσεις:

α) δεν δύνανται να εκδώσουν μετοχές στον κομιστή·

β) δεν δύναται να τεθεί σε κυκλοφορία από οποιοδήποτε πρόσωπο «τίτλος στον κομιστή ονομαστικών μετοχών» κατά την έννοια του άρθρου 42 γ) του ολλανδικού Εμπορικού Κώδικος·

γ) οι μετοχές δεν δύνανται να εισαχθούν στο χρηματιστήριο·

δ) το καταστατικό περιέχει ρήτρα κατά την οποία κάθε μεταβίβαση μετοχών προς τρίτους, χρειάζεται τη συγκατάθεση της εταιρίας εξαιρέσει των μεταβιβάσεων αιτία θανάτου και, αν το καταστατικό το προβλέπει, των μεταβιβάσεων προς τον σύζυγο, τους ανιόντες και τους κατιόντες· η μεταβίβαση, αποκλειομένης κάθε πράξεως εν λευκώ, πρέπει να έχει γίνει είτε δι' ιδιωτικού εγγράφου υπογεγραμμένου από τον μεταβιβάζοντα και τον αποκτώντα είτε δια δημοσίου εγγράφου·

ε) το καταστατικό αναφέρει την μορφή της κλειστής ανωνύμου εταιρίας· η επωνυμία πρέπει να περιλαμβάνει τις λέξεις «Besloten Naamloze Vennootschap» ή τα αρχικά «BNV».

Άρθρο 3

1. Σε κάθε Κράτος μέλος ανοίγεται φάκελλος είτε σε κεντρικό μητρώο είτε σε εμπορικό μητρώο ή μητρώο εταιριών, για κάθε καταχωριζόμενη εταιρία.

2. Όλες οι πράξεις και όλα τα στοιχεία που υπόκεινται σε δημοσιότητα δυνάμει του άρθρου 2 τίθενται στον φάκελλο ή καταχωρίζονται στο μητρώο· το αντικείμενο των καταχωρίσεων στο μητρώο πρέπει οπωσδήποτε να εμφανίζεται στον φάκελλο.

3. Πλήρη αντίγραφα ή αποσπάσματα των αναφερομένων στο άρθρο 2 πράξεων ή στοιχείων, πρέπει να είναι δυνατόν να λαμβάνονται ταχυδρομικώς κατόπιν γραπτής αιτήσεως, χωρίς τα τέλη εκδόσεως των αντιγράφων αυτών να δύνανται να υπερβαίνουν το διοικητικό κόστος. Τα αποστέλλομενα αντίγραφα θεωρούνται ως «ακριβή», εκτός αν ο αιτών παραιτηθεί της εν λόγω θεωρήσεως.

4. Οι αναφερόμενες στην παράγραφο 2 πράξεις και στοιχεία δημοσιεύονται στο οριζόμενο από το Κράτος μέλος εθνικό δελτίο είτε υπό μορφή ολικής ή μερικής αναδημοσιεύσεως, είτε υπό μορφή σημειώσεως που παραπέμπει στην κατάθεση του εγγράφου στον φάκελλο ή στην καταχώρησή του στο μητρώο.

5. Οι πράξεις και τα στοιχεία αντιτάσσονται κατά τρίτων από την εταιρία μόνο μετά την δημοσίευση που αναφέρεται στην παράγραφο 4, εκτός αν η εταιρία αποδείξει ότι η εν λόγω τρίτοι ήσαν εν γνώσει. Εν τούτοις, για τις ενέργειες που συντελούνται πριν από την δεκάτη έκτη ημέρα μετά την δημοσίευση, αυτές οι πράξεις και τα στοιχεία δεν αντιτάσσονται κατά των τρίτων που αποδεικνύουν ότι δεν ηδύναντο να είναι εν γνώσει.

6. Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την αποφυγή κάθε ασυμφωνίας μεταξύ του δημοσιευθέντος στον τύπο κειμένου και του περιεχομένου στο μητρώο ή στον φάκελλο κειμένου.

Εν τούτοις, σε περίπτωση ασυμφωνίας, το δημοσιευθέν στον τύπο κείμενο δεν δύναται να αντιταχθεί κατά τρίτων. Οι τρίτοι, δύνανται ωστόσο να το επικαλεσθούν εκτός αν η εταιρία αποδείξει ότι οι τρίτοι ήσαν εν γνώσει του κειμένου που έχει κατατεθεί στον φάκελλο ή έχει καταχωρισθεί στο μητρώο.

7. Οι τρίτοι δύνανται εξ άλλου να επικαλούνται σε κάθε περίπτωση πράξεις και στοιχεία για τα οποία δεν έχουν ακόμη συμπληρωθεί οι διατυπώσεις δημοσιότητας, εκτός αν λόγω ελλείψεως δημοσιότητας οι πράξεις και τα στοιχεία στερούνται ισχύος.

Άρθρο 4

Τα Κράτη μέλη καθορίζουν ότι οι επιστολές και τα έγγραφα παραγγελίας πρέπει να φέρουν τις ακόλουθες ενδείξεις:

- το μητρώο στο οποίο έχει ανοιχθεί ο αναφερόμενος στο άρθρο 3 φάκελλος, καθώς και τον

αριθμό καταχώρησης της εταιρίας στο εν λόγω μητρώο

- τη μορφή της εταιρίας, τον τόπο της έδρας της και αν συντρέχει λόγος, την κατάσταση εκκαθαρίσεως στην οποία ευρίσκεται.

Αν στα έγγραφα αυτά γίνεται μνεία του κεφαλαίου της εταιρίας η ένδειξη πρέπει να αναφέρεται το καλυφθέν και καταβεβλημένο κεφάλαιο.

Άρθρο 5

Κάθε Κράτος μέλος ορίζει τα υποχρεούμενα σε εκπλήρωση των διατυπώσεων δημοσιότητας πρόσωπα.

Άρθρο 6

Τα Κράτη μέλη προβλέπουν κατάλληλες κυρώσεις για την περίπτωση:

- ελλείψεως της δημοσιότητας του ισολογισμού και των λογαριασμών χρήσεως όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1 περίπτωση ζ)

- απουσίας επί των εμπορικών εγγράφων, των υποχρεωτικών ενδείξεων που προβλέπονται στο άρθρο 4.

ΤΜΗΜΑ II

Ισχύς των υποχρεώσεων της εταιρίας

Άρθρο 7

Τα πρόσωπα που έχουν ενεργήσει εν ονόματι εταιρίας υπό ίδρυση και προ της κτήσεως της νομικής της προσωπικότητας, εφ' όσον η εταιρία δεν αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν εκ των ενεργειών τους, ευθύνονται απεριορίστως και εις ολόκληρον εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.

Άρθρο 8

Η εκπλήρωση των διατυπώσεων δημοσιότητας των σχετικών με τα πρόσωπα τα οποία υπό την ιδιότητα οργάνου έχουν την εξουσία να δεσμεύουν την εταιρία καθιστά κάθε παρατυπία κατά τον διορισμό τους μη αντιτάξιμη κατά τρίτων, εκτός αν η εταιρία αποδείξει ότι οι εν λόγω τρίτοι εγνώριζαν την παρατυπία.

Άρθρο 9

1. Η εταιρία δεσμεύεται έναντι τρίτων από τις πράξεις των οργάνων της, έστω και αν οι εν λόγω πράξεις δεν εμπίπτουν στον εταιρικό σκοπό, εκτός αν οι πράξεις αυτές αποτελούν υπέρβαση των εξουσιών που ο νόμος παρέχει ή επιτρέπει να παρέχονται στα όργανα αυτά. Τα Κράτη μέλη δύνανται εν τούτοις να προβλέπουν ότι η εταιρία δεν δεσμεύεται όταν οι εν λόγω πράξεις υπερβαίνουν τα όρια του εταιρικού σκοπού εφ' όσον η εταιρία αποδεικνύει ότι ο τρίτος εγνώριζε την υπέρβαση ή δεν ηδύνατο, λαμβανομένων υπ' όψη των περιστάσεων, να την αγνοεί. Μόνη όμως η δημοσίευση του καταστατικού δεν αποτελεί επαρκή απόδειξη.

2. Οι εκ του καταστατικού ή εξ αποφάσεως των αρμοδίων οργάνων περιορισμοί της εξουσίας των οργάνων της εταιρίας, δεν δύναται να αντιταχθούν κατά τρίτων, έστω και αν έχουν δημοσιευθεί.

3. Αν η εθνική νομοθεσία, προβλέπει ότι η εξουσία εκπροσώπησης της εταιρίας δύναται, κατά παρέκλιση από την σχετική νομική ρύθμιση να παρέχεται από το καταστατικό σε ένα μόνο πρόσωπο ή σε περισσότερα πρόσωπα ενεργούντα από κοινού, η νομοθεσία αυτή δύναται να προβλέπει το αντιτάξιμο της εν λόγω διατάξεως του καταστατικού κατά τρίτων υπό τον όρο ότι θα αφορά την γενική εξουσία εκπροσώπησης. Το αντιτάξιμο μίας τέτοιας καταστατικής διατάξεως κατά τρίτων ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 3.

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ

Ακυρότης της εταιρίας

Άρθρο 10

Σε όλα τα Κράτη μέλη των οποίων η νομοθεσία δεν προβλέπει κατά την ίδρυση της εταιρίας προληπτικό έλεγχο διοικητικό ή δικαστικό, η ιδρυτική πράξη και το καταστατικό της εταιρίας καθώς επίσης και οι τροποποιήσεις των πράξεων αυτών πρέπει να συντελούνται με δημόσιο έγγραφο.

Άρθρο 11

Η νομοθεσία των Κρατών μελών δεν δύναται να ρυθμίζει την ακυρότητα των εταιριών παρά μόνο υπό τους εξής όρους:

1. Η ακυρότης πρέπει να κηρύσσεται με δικαστική απόφαση·

2. Οι μόνες περιπτώσεις στις οποίες δύναται να απαγγελθεί η ακυρότης είναι:

α) η έλλειψη της ιδρυτικής πράξεως ή η μη τήρηση είτε των διατυπώσεων προληπτικού ελέγχου είτε της υποχρεώσεως καταρτίσεως δημοσίου εγγράφου·

β) ο παράνομος ή αντίθετος προς την δημοσία τάξη χαρακτήρας του σκοπού της εταιρίας·

γ) η απουσία από την ιδρυτική πράξη ή από το καταστατικό κάθε ενδείξεως σχετικής με την επωνυμία της εταιρίας, τις εισφορές, το ύψος του καλυφθέντος κεφαλαίου, ή τον σκοπό της εταιρίας·

δ) η μη τήρηση των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας των σχετικών με την ελάχιστη καταβολή του εταιρικού κεφαλαίου·

ε) η ανικανότης όλων των ιδρυτών εταιρών·

στ) το γεγονός ότι, αντίθετα προς την εθνική νομοθεσία που διέπει την εταιρία, ο αριθμός των ιδρυτών εταιρών είναι κατώτερος των δύο.

Εξαιρουμένων των εν λόγω περιπτώσεων ακυρότητος οι εταιρίες δεν υπόκεινται σε άλλους λόγους ανυποστατού, απολύτου ή σχετικής ακυρότητος ή ακυρώσεως.

Άρθρο 12

1. Το κατά τρίτων αντιτάξιμο της δικαστικής αποφάσεως που κηρύσσει την ακυρότητα ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 3. Η τριτανακοπή, εφ' όσον προβλέπεται από την

εθνική νομοθεσία, είναι παραδεκτή μόνο εντός προθεσμίας έξη μηνών από της δημοσίευσής της δικαστικής αποφάσεως.

2. Η ακυρότης επιφέρει την εκκαθάριση της εταιρίας, όπως συμβαίνει και με την λύση της εταιρίας.

3. Η ακυρότης δεν θίγει αυτή καθαυτή την ισχύ των υποχρεώσεων της εταιρίας ή εκείνων που έχουν αναληφθεί έναντι αυτής, με την επιφύλαξη των αποτελεσμάτων της εκκαθαρίσεως.

4. Οι συνέπειες της ακυρότητος μεταξύ των εταιρών δύνανται να ρυθμιστούν από την νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους.

5. Οι κομιστές μεριδίων ή μετοχών εξακολουθούν να υποχρεούνται στην καταβολή του αναληφθέντος και μη καταβεβλημένου κεφαλαίου, στο μέτρο που επιβάλλουν τούτο οι έναντι των δανειστών αναληφθείσες υποχρεώσεις.

ΤΜΗΜΑ IV

Γενικές διατάξεις

Άρθρο 13

Τα Κράτη μέλη εισάγουν, εντός προθεσμίας δέκα οκτώ μηνών από της κοινοποιήσεως της οδηγίας, κάθε αναγκαία τροποποίηση στις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις τους για να συμμορφωθούν προς τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, και πληροφορούν αμέσως περί τούτου την Επιτροπή.

Η προβλεπόμενη από το άρθρο 2 παράγραφος 1 περίπτωση στ) υποχρέωση δημοσιότητας θα ισχύσει για τις ανώνυμες εταιρίες του Ολλανδικού δικαίου, εξαιρουμένων των εταιριών των αναφερομένων στο άρθρο 420 του Ολλανδικού Εμπορικού Κώδικος, μετά τριάντα μήνες από την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας.

Τα Κράτη μέλη δύνανται να ορίσουν ότι η πρώτη επιβεβλημένη δημοσίευση του πλήρους κειμένου του καταστατικού στην μορφή που προκύπτει βάσει των τροποποιήσεων που επήλθαν υπό της ιδρύσεως, θα απαιτηθεί μόνο κατά την επομένη τροποποίηση του καταστατικού ή, ελλείψει τροποποιήσεως, το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1970.

Τα Κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εσωτερικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον διεπόμενο από την παρούσα οδηγία τομέα.

Άρθρο 14

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα Κράτη μέλη.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις 9 Μαρτίου 1968.

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
M. COUVE de MURVILLE

31.1.77 Αριθ. Ν 26/1

ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 13ης Δεκεμβρίου 1976

περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα Κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 58 δεύτερη παράγραφο της συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταιριών και των τρίτων, με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες όσον αφορά την σύσταση της ανώνυμου εταιρίας και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της.

(77/91/ΕΟΚ)

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ),

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη της Συνελεύσεως (1),

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (2),

Εκτιμώντας:

ότι η συνέχιση του συντονισμού, που προβλέπεται από το άρθρο 54, παράγραφος 3 περίπτωση ζ) και το γενικό πρόγραμμα για την κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως, που άρχισε με την οδηγία 68/151/ΕΟΚ (3), είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις ανώνυμες εταιρίες γιατί η δραστηριότητά τους παίζει κυρίαρχο ρόλο στην οικονομία των Κρατών μελών και επεκτείνεται συχνά πέρα από τα όρια του εθνικού εδάφους τους·

ότι για να εξασφαλισθεί μια ελάχιστη ισοδύναμη προστασία τόσο των μετόχων όσο και των πιστωτών των εταιριών αυτών, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εναρμονισθούν οι εθνικές διατάξεις, που αφορούν τη σύστασή τους και τη διατήρηση, την αύξηση και τη μείωση του κεφαλαίου τους·

ότι στο έδαφος της Κοινότητας, το καταστατικό ή η συστατική πράξη ανώνυμης εταιρίας πρέπει να επιτρέπουν σε κάθε ενδιαφερόμενο να γνωρίζει τα κύρια χαρακτηριστικά της εταιρίας αυτής, ιδίως δε την ακριβή σύνθεση του κεφαλαίου της·

ότι πρέπει να θεσπισθούν κοινοτικές διατάξεις για να διατηρηθεί το κεφάλαιο εγγύηση των

πιστωτών, ιδίως απαγορεύοντας τη μείωσή του με αδικαιολόγητες διανομές στους μετόχους και περιορίζοντας τη δυνατότητα της εταιρίας να αποκτά δικές της μετοχές·

ότι είναι αναγκαίο, εν όψει των σκοπών που προβλέπονται από το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ), οι νομοθεσίες των Κρατών μελών, κατά τις αυξήσεις και τις μειώσεις του κεφαλαίου να εξασφαλίζουν την τήρηση και να εναρμονίζουν την εφαρμογή των αρχών που εγγυώνται ίση μεταχείριση των μετόχων που έχουν την ίδια θέση και την προστασία των δικαιούχων απαιτήσεων, που υπήρχαν σε χρόνο προγενέστερο της αποφάσεως περί μειώσεως,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

1. Τα μέτρα συντονισμού που προβλέπονται από την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται στις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των Κρατών μελών που ισχύουν για τις εξής μορφές εταιριών:

- για τη Γερμανία:

die Aktiengesellschaft

- για το Βέλγιο:

la societe anonyme de naamloze vennootschap

- για τη Δανία:

aktieselskabet

- για τη Γαλλία:

la societe anonyme

- για την Ιρλανδία:

the public company limited by shares, και the public company limited by guarantee and having a share capital

- για την Ιταλία:

la societa per azioni

- για το Λουξεμβούργο:

la societe anonyme

- για τις Κάτω Χώρες:

de naamloze vennootschap

- για το Ηνωμένο Βασίλειο:

the public company limited by shares, και the public company limited by guarantee and having a share capital.

Η εταιρική επωνυμία κάθε εταιρίας, που έχει μία από τις παραπάνω νομικές μορφές πρέπει να περιλαμβάνει ονομασία η οποία να διακρίνεται από εκείνες που προβλέπονται για άλλες μορφές εταιριών ή να συνοδεύεται από αυτήν.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία στις εταιρίες επενδύσεων με μεταβλητό κεφάλαιο και στους συνεταιρισμούς, που έχουν συσταθεί σύμφωνα με μία από τις μορφές που αναφέρονται στην παράγραφο 1.

Στο μέτρο που οι νομοθεσίες των Κρατών μελών κάνουν χρήση της δυνατότητας αυτής, επι-

βάλλουν σ' αυτές τις εταιρίες να σημειώνουν τους όρους «εταιρία επενδύσεων με μεταβλητό κεφάλαιο» ή «συνεταιρισμός» σε όλα τα έγγραφα, που αναφέρονται στο άρθρο 4, της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

Με την έκφραση «εταιρία επενδύσεων με μεταβλητό κεφάλαιο» σύμφωνα με την οδηγία αυτή, νοούνται αποκλειστικά οι εταιρίες:

των οποίων αποκλειστικό αντικείμενο είναι να τοποθετούν τα κεφάλαιά τους σε διάφορα αξιόγραφα, σε διάφορες ακίνητες αξίες ή σε άλλες αξίες με μόνη επιδίωξη να κατανέμουν τους κινδύνους από επενδύσεις και να ωφελούνται οικονομικά οι μέτοχοί τους από τα αποτελέσματα της διαχείρισής τους ενεργητικού τους,

- οι οποίες πρόβαίνουν σε δημόσια πρόσκληση για την τοποθέτηση μετοχών τους, και

- τα καταστατικά των οποίων ορίζουν ότι, μπορούν οποτεδήποτε, εντός των ορίων κατώτατου κεφαλαίου και ανωτάτου κεφαλαίου, να εκδίδουν, να εξαγοράζουν ή να μεταπωλούν τις μετοχές τους.

Άρθρο 2

Το καταστατικό ή η συστατική πράξη της εταιρίας περιλαμβάνει τουλάχιστον τις ακόλουθες ενδείξεις:

α) την μορφή και την επωνυμία της εταιρίας·

β) τον εταιρικό σκοπό·

γ) - όταν η εταιρία δεν έχει εγκεκριμένο κεφάλαιο, το ύψος του καλυφθέντος κεφαλαίου,

- όταν η εταιρία έχει εγκεκριμένο κεφάλαιο, το ύψος του τελευταίου και το ύψος του καλυφθέντος κεφαλαίου κατά τον χρόνο της συστάσεως της εταιρίας ή κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της εγκρίσεως για την έναρξη των δραστηριοτήτων της καθώς επίσης σε κάθε μεταβολή του εγκεκριμένου κεφαλαίου, με την επιφύλαξη του άρθρου 2 παράγραφος 1 περίπτωση ε) της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

δ) στο μέτρο που δεν προκύπτουν από το νόμο, τους κανόνες οι οποίοι καθορίζουν τον αριθμό και τον τρόπο διορισμού των μελών των επιφορτισμένων οργάνων με την εκπροσώπηση έναντι τρίτων, με τη διοίκηση, τη διεύθυνση, την εποπτεία ή τον έλεγχο της εταιρίας, καθώς και την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των οργάνων αυτών·

ε) τη διάρκεια της εταιρίας, όταν δεν είναι αόριστη.

Άρθρο 3

Οι κατωτέρω τουλάχιστον ενδείξεις πρέπει να περιέχονται είτε στο καταστατικό είτε στη συστατική πράξη είτε σε χωριστό έγγραφο, το οποίο πρέπει να δημοσιευθεί σύμφωνα με την

Σ:αδικασία που προβλέπεται από την νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ:

α) η έδρα της εταιρίας·

β) η ονομαστική αξία των μετοχών που αναλήφθηκαν και τουλάχιστον μία φορά το χρόνο ο αριθμός των μετοχών αυτών·

γ) ο αριθμός των μετοχών που αναλήφθηκαν, χωρίς να αναφέρεται η ονομαστική αξία, όταν η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την έκδοση τέτοιων μετοχών·

δ) ενδεχομένως, οι ειδικές προϋποθέσεις, που περιορίζουν τη μεταβίβαση των μετοχών·

ε) όταν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετοχών, οι ενδείξεις που σημειώνονται στις περιπτώσεις β), γ) και δ) για κάθε μία από αυτές και τα δικαιώματα που απορρέουν από τις μετοχές κάθε κατηγορίας·

στ) ο τύπος των μετοχών, ονομαστικών ή τον κομιστή όταν η εθνική νομοθεσία προβλέπει τους δύο αυτούς τύπους, καθώς και κάθε διάταξη για τη μετατροπή τους εκτός αν ο νόμος ορίζει τους τρόπους.

ζ) το ύψος του καλυφθέντος κεφαλαίου, που καταβλήθηκε κατά τον χρόνο της συστάσεως της εταιρίας ή κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της εγκρίσεως ενάρξεως της δραστηριότητός των·

η) η ονομαστική αξία των μετοχών ή, όταν δεν σημειώνεται ονομαστική αξία, ο αριθμός των μετοχών που εκδόθηκαν για κάθε εταιρική εισφορά σε είδος καθώς και το αντικείμενο της εισφοράς αυτής και το όνομα του εισφέροντος·

θ) τα ατομικά στοιχεία των φυσικών ή νομικών προσώπων ή των εταιριών που υπέγραψαν ή στο όνομα των οποίων έχουν υπογραφεί τα καταστατικά ή η συστατική πράξη ή, όταν η σύσταση της εταιρίας δεν πραγματοποιείται σε ενιαία διαδικασία, η ταυτότητα των φυσικών ή νομικών προσώπων ή των εταιριών που υπέγραψαν ή στο όνομα των οποίων έχουν υπογραφεί τα σχέδια καταστατικού ή η συστατική πράξη·

ι) το συνολικό ύψος, τουλάχιστον κατά προσέγγιση, όλων των εξόδων τα οποία, λόγω της συστάσεώς της, και ενδεχομένως, πριν της χορηγηθεί η άδεια ενάρξεως των δραστηριοτήτων της, επιβαρύνουν την εταιρία ή θεωρείται ότι την επιβαρύνουν·

κ) κάθε ειδικό πλεονέκτημα, που χορηγείται κατά τη σύσταση της εταιρίας ή μέχρι να χορηγηθεί η άδεια της ενάρξεως των δραστηριοτήτων της, σε οποιονδήποτε συμμετείχε στη σύσταση της εταιρίας ή στις ενέργειες, που αποβλέπουν στην άδεια αυτή.

Άρθρο 4

1. Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους ορίζει ότι μία εταιρία δεν μπορεί να αρχίσει τις δρα-

στηριότητες της πριν λάβει άδεια πρέπει επίσης να προβλέπει διατάξεις οι οποίες να αφορούν την ευθύνη για τις υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν από την εταιρία ή για λογαριασμό της πριν από τον χρόνο, που χορηγήθηκε η άδεια ή απορρίφθηκε η αίτηση αυτής.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις υποχρεώσεις, οι οποίες απορρέουν από συμβάσεις, που έχουν συναφθεί από την εταιρία, με την προϋπόθεση ότι θα της χορηγηθεί η άδεια ενάρξεως των δραστηριοτήτων της.

Άρθρο 5

1. Αν η νομοθεσία Κράτους μέλους απαιτεί τη σύμπραξη περισσότερων εταιριών για τη σύσταση μιας εταιρίας, η συγκέντρωση όλων των μετοχών εις χείρας ενός ή η μείωση του αριθμού των εταιριών κάτω από το ελάχιστο νόμιμο όριο μετά τη σύσταση δεν συνεπάγεται την αυτοδίκαιη λύση της εταιρίας αυτής.

2. Αν στις περιπτώσεις που προβλέπονται από την παράγραφο 1 δύναται να απαγγελθεί δυνάμει της νομοθεσίας ενός Κράτους μέλους, δικαστική λύση της εταιρίας, το αρμόδιο δικαστήριο πρέπει να δύναται να χορηγεί στην εταιρία αυτή επαρκή προθεσμία για την άρση του λόγου λύσεώς της.

3. Όταν απαγγελθεί η λύση, η εταιρία εισέρχεται στο στάδιο της εκκαθαρίσεως.

Άρθρο 6

1. Για τη σύσταση της εταιρίας ή για τη χορήγηση της άδειας ενάρξεως των δραστηριοτήτων της, οι νομοθεσίες των Κρατών μελών απαιτούν την κάλυψη ελαχίστου ποσού κεφαλαίου, το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο από 25.000 ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες.

Η ευρωπαϊκή λογιστική μονάδα είναι εκείνη την οποία ορίζει η απόφαση αριθμ. 3289/75/EKAX (1) της Επιτροπής. Η ισοτιμία σε εθνικό νόμισμα είναι αρχικά εκείνη, που ισχύει την ημέρα της εκδόσεως της παρούσης οδηγίας.

2. Αν η αντίστοιχη αξία της ευρωπαϊκής λογιστικής μονάδας σε εθνικό νόμισμα μεταβληθεί ώστε το κατώτατο ποσό κεφαλαίου που ορίσθηκε σε εθνικό νόμισμα να παραμείνει κατώτερο από την αξία 22.500 ευρωπαϊκών λογιστικών μονάδων επί χρονικό διάστημα ενός χρόνου, η Επιτροπή πληροφορεί το ενδιαφερόμενο Κράτος μέλος ότι πρέπει να προσαρμόσει τη νομοθεσία του στις διατάξεις της παραγράφου 1, εντός προθεσμίας δώδεκα μηνών μετά την λήξη της περιόδου αυτής. Πάντως, το Κράτος μέλος μπορεί να προβλέψει ότι η προσαρμογή της νομοθεσίας του εφαρμόζεται στις ήδη υπάρχουσες εταιρίες μόνο δέκα οκτώ μήνες μετά την έναρξη της ισχύος της.

3. Το Συμβούλιο μετά από πρόταση της Επιτροπής, εξετάζει κάθε πέντε χρόνια και, ενδεχομένως, αναθεωρεί τα ποσά σε ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες του άρθρου αυτού, λαμβάνοντας υπόψη αφ' ενός μεν την οικονομική και νομισματική εξέλιξη στην Κοινότητα αφ' ετέρου δε τις τάσεις για τη διατήρηση της δυνατότητας επιλογής των μορφών εταιριών που αναφέρονται στο άρθρο 1 παράγραφος 1 στις μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις.

Άρθρο 7

Το καλυφθέν εταιρικό κεφάλαιο μπορεί να αποτελείται μόνο από στοιχεία ενεργητικού δεκτικά οικονομικής αποτιμήςσεως. Πάντως, τα στοιχεία αυτά του ενεργητικού δεν μπορούν να αποτελούνται από αναλήψεις υποχρεώσεων που αφορούν την εκτέλεση εργασιών ή την παροχή υπηρεσιών.

Άρθρο 8

1. Οι μετοχές δεν δύνανται να εκδίδονται για ποσό κατώτερο από την ονομαστική τους αξία, ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, από την λογιστική τους αξία.

2. Πάντως, τα Κράτη μέλη δύνανται να επιτρέπουν σε όσους αναλαμβάνουν κατ' επάγγελμα την τοποθέτηση μετοχών να πληρώνουν στη διάρκεια της συναλλαγής αυτής λιγότερο από τη συνολική αξία των μετοχών που αναλαμβάνουν.

Άρθρο 9

1. Οι μετοχές που έχουν εκδοθεί έναντι εισφορών πρέπει να εξοφλούνται κατά τον χρόνο της συστάσεως της εταιρίας ή κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της εγκρίσεως ενάρξεως των δραστηριοτήτων της, σε ποσοστό τουλάχιστο 25% της ονομαστικής τους αξίας ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας.

2. Πάντως, οι μετοχές που έχουν εκδοθεί έναντι εισφορών σε είδος κατά τον χρόνο συστάσεως της εταιρίας ή κατά τον χρόνο χορηγήσεως της εγκρίσεως ενάρξεως των δραστηριοτήτων της πρέπει να έχουν εξοφληθεί τελείως μέσα σε προθεσμία πέντε χρόνων από το χρόνο συστάσεως ή χορηγήσεως της εγκρίσεως αυτής.

Άρθρο 10

1. Οι εισφορές σε είδος αποτελούν αντικείμενο εκθέσεως που συντάσσεται πριν από τη σύσταση της εταιρίας ή από τη χορήγηση αδείας ενάρξεως των δραστηριοτήτων της από ένα ή περισσότερους εμπειρογνώμονες ανεξάρτητους από την εταιρία, διορισμένους ή αναγνωρισμένους από διοικητική ή δικαστική αρχή. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί μπορούν να είναι, σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή εταιρίες.

2. Η έκθεση των εμπειρογνομένων πρέπει να περιέχει τουλάχιστο την περιγραφή κάθε εισφοράς καθώς και τους τρόπους υπολογισμού που υιοθετήθηκαν και να υποδεικνύει αν οι αξίες, που προκρίπουν από τους τρόπους αυτούς, αντιστοιχούν τουλάχιστο στον αριθμό και την ονομαστική αξία ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, στη λογιστική αξία και ενδεχομένως στο πρόσθετο ποσό που καταβάλλεται για την έκδοση των μετοχών που πρόκειται να πραγματοποιηθεί έναντι των εισφορών.

3. Η έκθεση των εμπειρογνομένων πρέπει να δημοσιευθεί με τον τρόπο που προβλέπει η

νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

4. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν το άρθρο αυτό, όταν το 90% της ονομαστικής αξίας, ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, της λογιστικής αξίας όλων των μετοχών που έχουν εκδοθεί έναντι εισφορών σε είδος από μια ή περισσότερες εταιρίες και πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις.

α) όσον αφορά την δικαιούχο των εισφορών αυτών εταιρία, τα πρόσωπα ή οι εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 3 περίπτωση θ), να έχουν παραιτηθεί από την σύνταξη εκθέσεως των εμπειρογνομόνων·

β) η παύση αυτή να έχει δημοσιευθεί σύμφωνα με την παράγραφο 3·

γ) οι εισφέρουσες εταιρίες να διαθέτουν αποθεματικά που ο νόμος ή το καταστατικό δεν επιτρέπουν να διανεμηθούν και των οποίων το ύψος να είναι τουλάχιστο ίσο με την ονομαστική αξία ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, με τη λογιστική αξία των μετοχών που εκδόθηκαν έναντι εισφορών σε είδος·

δ) οι εισφέρουσες εταιρίες να εγγυώνται, μέχρι το ποσό που προσδιορίζεται στην περίπτωση γ) για τα χρέη της δικαιούχου εταιρίας, τα οποία δημιουργήθηκαν από την έκδοση των μετοχών έναντι εισφορών σε είδος μέχρι και ένα χρόνο μετά τη δημοσίευση των ετησίων λογαριασμών της εταιρίας αυτής για τη χρήση, στη διάρκεια της οποίας έγιναν οι εισφορές. Όσο διαρκεί η προθεσμία αυτή απαγορεύεται η μεταβίβαση των μετοχών·

ε) η εγγύηση που προβλέπεται στην περίπτωση δ) να δημοσιευθεί σύμφωνα με την παράγραφο 3·

στ) οι εισφέρουσες εταιρίες να κεφαλαιοποιούν ποσό ίσο μ' εκείνο που προσδιορίζεται στο σημείο γ), εντάσσοντάς το σε αποθεματικό το οποίο να μπορεί να διανεμηθεί μόνο ύστερα από τρία χρόνια μετά την δημοσίευση των ετησίων λογαριασμών της δικαιούχου εταιρίας σχετικών με τη χρήση στη διάρκεια της οποίας έγιναν οι εισφορές ή, ενδεχομένως, μεταγενέστερα όταν θα έχουν ικανοποιηθεί όλες οι απαιτήσεις που είναι σχετικές με την εγγύηση που προβλέπεται στην περίπτωση δ) και έχουν προβληθεί στην προθεσμία αυτή.

Άρθρο 11

1. Η απόκτηση από την εταιρία κάθε στοιχείου ενεργητικού, το οποίο ανήκει σε πρόσωπο ή εταιρία στην οποία αναφέρεται το άρθρο 3 περίπτωση θ) με καταβολή του ενός δεκάτου τουλάχιστον του καλυφθέντος κεφαλαίου, υποβάλλεται σε έλεγχο και δημοσίευση ανάλογους με αυτούς που προβλέπει το άρθρο 10 και υπόκειται στην έγκριση της γενικής συνελεύσεως, όταν η απόκτηση αυτή γίνεται πριν τη λήξη της προθεσμίας, που ορίζεται από την εθνική νομοθεσία, δύο τουλάχιστον χρόνια μετά την σύσταση ή τον χρόνο χορηγήσεως της αδειας ενάρξεως των δραστηριοτήτων της εταιρίας.

Τα Κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέπουν την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, όταν το εν λόγω στοιχείο του ενεργητικού ανήκει σε μέτοχο ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται, ούτε για ό,τι αποκτήθηκε στα πλαίσια των τρεχουσών συναλλαγών της εταιρίας, ούτε για ό,τι αποκτήθηκε με απόφαση ή με την επίβλεψη διοικητικής ή δικαστικής αρχής, ούτε για ό,τι αποκτήθηκε στο χρηματιστήριο.

Άρθρο 12

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν τη μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου, οι μέτοχοι δεν μπορούν να απαλλαγούν από την υποχρέωση εισφοράς.

Άρθρο 13

Μέχρι την εναρμόνιση, σε μεταγενέστερο στάδιο, των εθνικών νομοθεσιών, τα Κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να δοθούν εγγυήσεις τουλάχιστον ίδιες με εκείνες που προβλέπουν τα άρθρα 2 ως 12, σε περίπτωση μετατροπής εταιρίας άλλης μορφής σε ανώνυμη εταιρία.

Άρθρο 14

Τα άρθρα 2 έως 13 δεν θίγουν τις διατάξεις που προβλέπονται από τα Κράτη μέλη για την αρμοδιότητα και την διαδικασία τροποποιήσεως του καταστατικού ή της συστατικής πράξεως.

Άρθρο 15

1. α) Με εξαίρεση τις περιπτώσεις μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, δεν επιτρέπεται διανομή στους μετόχους εφ' όσον κατά την ημερομηνία λήξεως της τελευταίας χρήσεως το καθαρό ενεργητικό όπως εμφανίζεται στους ετήσιους λογαριασμούς είτε θα μπορούσε να προκύψει σαν αποτέλεσμα της διανομής αυτής, είτε είναι κατώτερο από το καλυφθέν κεφάλαιο, αυξημένο κατά τα αποθεματικά των οποίων ο νόμος ή το καταστατικό δεν επιτρέπουν τη διανομή.

β) Το ποσό του καλυφθέντος κεφαλαίου που προβλέπεται στην περίπτωση α) μειώνεται κατά το ποσό του κεφαλαίου που έχει καλυφθεί αλλά δεν έχει καταβληθεί όταν το τελευταίο δεν εμφανίζεται στο ενεργητικό του ισολογισμού.

γ) Το ποσό διανομής στους μετόχους δεν είναι δυνατό να υπερβαίνει το ποσό των αποτελεσμάτων της τελευταίας κλεισθείσης χρήσεως, αυξημένο κατά τα κέρδη που έχουν μεταφερθεί από την τελευταία χρήση και τις κρατήσεις από τα αποθεματικά που είναι διαθέσιμα για το σκοπό αυτό, μειωμένα όμως κατά το ποσό των ζημιών που έχουν μεταφερθεί από χρήσεις προηγούμενες καθώς και κατά τα ποσά τα οποία έχουν αποθεματοποιηθεί σύμφωνα με το νόμο ή το καταστατικό.

δ) Ο όρος «διανομή» στις περιπτώσεις α) και γ) περιλαμβάνει κυρίως την καταβολή μερισμάτων και τόκων σχετικών με τις μετοχές.

2. Όταν η νομοθεσία του Κράτους μέλους επιτρέπει την καταβολή προκαταβολών επί μερισμάτων, την υποβάλλει στις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) καταρτίζεται λογιστική κατάσταση, στην οποία φαίνεται ότι τα διαθέσιμα ποσά για την διανομή επαρκούν.

β) το ποσό που θα διανεμηθεί δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των κερδών που έχουν πραγματοποιηθεί μετά το τέλος της τελευταίας χρήσεως, οι ετήσιοι λογαριασμοί χρήσεως της οποίας έχουν κλείσει, αυξημένο κατά τα κέρδη που έχουν μεταφερθεί από τα αποθεματικά που είναι διαθέσιμα για το σκοπό αυτό, και μειωμένο με το ποσό των ζημιών προηγούμενων χρήσεων καθώς και κατά τα ποσά που πρέπει να αποθεματοποιηθούν δυνάμει νομίμου ή καταστατικής υποχρέωσης.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν θίγουν τις διατάξεις των Κρατών μελών που αφορούν την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου με την κεφαλαιοποίηση των αποθεματικών.

4. Η νομοθεσία Κράτους μέλους είναι δυνατό να προβλέπει παρεκκλίσεις από την παράγραφο 1 περίπτωση α) για τις εταιρίες επενδύσεων με σταθερό κεφάλαιο.

Σύμφωνα με την παράγραφο αυτή, ως εταιρίες επενδύσεων με σταθερό κεφάλαιο νοούνται μόνο οι εταιρίες:

- οι οποίες έχουν σαν αποκλειστικό αντικείμενο την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους σε διάφορα αξιόγραφα, διάφορες ακίνητες αξίες ή άλλες αξίες με μονη επιδίωξη την κατανομή των κινδύνων από επενδύσεις και το οικονομικό όφελος των μετόχων τους από τα αποτελέσματα της διαχείρισεως της περιουσίας τους, και

- οι οποίες προβαίνουν σε δημόσια πρόσκληση για την τοποθέτηση των μετοχών τους.

Στις περιπτώσεις όπου οι νομοθεσίες των Κρατών μελών κάνουν χρήση της παραπάνω δυνατότητας:

α) Επιβάλλουν στις εταιρίες αυτές να σημειώνουν τον όρο «εταιρία επενδύσεων» σε όλα τα έγγραφα που αναφέρονται στο άρθρο 4, της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

β) Δεν επιτρέπουν σε εταιρία της μορφής αυτής, το καθαρό ενεργητικό της οποίας είναι κατώτερο από το ποσό που ορίζεται στην παράγραφο 1 περίπτωση α), να προβαίνει σε διανομή στους μετόχους εφ' όσον κατά την ημερομηνία λήξεως της τελευταίας χρήσεως, το σύνολο του ενεργητικού της εταιρίας, όπως εμφανίζεται στους ετήσιους λογαριασμούς χρήσεως είτε θα μπορούσε να προκύψει σαν αποτέλεσμα τέτοιας διανομής, είτε είναι κατώτερο κατά μία και μισή φορά του ποσού του συνόλου των χρεών της εταιρίας στους πιστωτές, όπως απορρέει από τους ετήσιους λογαριασμούς χρήσεως.

γ) Επιβάλλουν σε κάθε εταιρία της μορφής αυτής, η οποία προβαίνει σε διανομή, ενώ το καθαρό ενεργητικό της είναι κατώτερο από το ποσό που ορίζεται στην παράγραφο 1 περίπτωση α), να διευκρινίζει με μια υποσημείωση στους ετήσιους λογαριασμούς της χρήσεως.

Άρθρο 16

Κάθε διανομή κατά παράβαση του άρθρου 15 πρέπει να επιστραφεί από τους μετόχους που την εισέπραξαν, αν η εταιρία αποδείξει ότι οι μέτοχοι αυτοί ε γνώριζαν την αντικανονικότητα των διανομών που έγιναν προς όφελός τους ή δεν ήταν δυνατό να την αγνοούν αν ληφθούν υπόψη οι περιστάσεις.

Άρθρο 17

1. Σε περίπτωση σημαντικής μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, συγκαλείται η γενική συνέλευση, σε προθεσμία που ορίζεται από τις νομοθεσίες των Κρατών μελών, για να εξετασθεί αν πρέπει να λυθεί η εταιρία ή να ληφθεί οποιοδήποτε άλλο μέτρο.

2. Η νομοθεσία Κράτους μέλους δεν μπορεί να καθορίσει την μείωση που θεωρείται σημαντική κατά την έννοια της παραγράφου 1, σε ποσό μεγαλύτερο από το καλυφθέν κεφάλαιο.

Άρθρο 18

1. Οι μετοχές εταιρίας δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνονται από την ίδια.

2. Αν οι μετοχές εταιρίας έχουν αναληφθεί από πρόσωπο, το οποίο ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, η ανάληψή θεωρείται ότι έγινε για δικό του λογαριασμό.

3. Τα πρόσωπα ή οι εταιρίες, που αναφέρονται στο άρθρο 3, ή σε περίπτωση αύξησης του καλυφθέντος κεφαλαίου, τα μέλη του διοικητικού οργάνου ή της διεύθυνσης υποχρεώνονται να εξοφλήσουν τις μετοχές, οι οποίες έχουν αναληφθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού.

Πάντως, η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει ότι κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση αυτή αποδεικνύοντας ότι δεν τον βαρύνει προσωπικά υπαιτιότητα.

Άρθρο 19

1. Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει σε μια εταιρία να αποκτήσει τις δικές της μετοχές, είτε αυτή η ίδια είτε με πρόσωπο το οποίο ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, υποβάλλει την απόκτηση αυτή στις ακόλουθες τουλάχιστο προϋποθέσεις:

α) η γενική συνέλευση χορηγεί την έγκριση απόκτησεως και ορίζει τους όρους των προβλεπομένων αποκτήσεων και κυρίως, τον ανώτατο αριθμό μετοχών που είναι δυνατόν να αποκτηθούν, τη διάρκεια για την οποία χορηγείται η έγκριση η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δέκα οκτώ μήνες και, σε περίπτωση απόκτησεως από επαχθή αιτία, τα κατώτατα και ανώτατα όρια της αξίας. Τα μέλη των διοικητικών οργάνων ή της διεύθυνσης υποχρεούνται να μεριμνούν για την τήρηση των προϋποθέσεων που αναφέρονται στα σημεία β), γ) και δ)

β) η ονομαστική αξία, ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, η λογιστική αξία των μετοχών που αποκτήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων των μετοχών τις οποίες απέκτησε προηγουμένως η εταιρία και διατηρεί σε χαρτοφυλάκιο και των μετοχών τις οποίες απέκτησε πρόσωπο το οποίο ενεργούσε επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, δεν είναι δυνατό να υπερβαίνει το 10% του καλυφθέντος κεφαλαίου·

γ) η απόκτηση μετοχών δεν επιτρέπεται να έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση του καθαρού ενεργητικού σε ποσό κατώτερο από εκείνο που αναφέρεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 περίπτωση α)·

δ) Η συναλλαγή μπορεί να αφορά μόνο μετοχές που έχουν εξοφληθεί πλήρως.

2. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να παρεκκλίνει από την παράγραφο 1 περίπτωση α) πρώτη φράση, όταν η απόκτηση ιδίων μετοχών είναι αναγκαία για να αποφευχθεί επικείμενη σοβαρή ζημία στην εταιρία. Στην περίπτωση αυτή, η επόμενη γενική συνέλευση πρέπει να ενημερωθεί από το διοικητικό όργανο ή τη διεύθυνση για τους λόγους ή το σκοπό των αποκτήσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, τον αριθμό και την ονομαστική αξία ή, σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, τη λογιστική αξία των μετοχών που αποκτήθηκαν, το τμήμα του καλυφθέντος κεφαλαίου που αντιπροσωπεύουν, καθώς και την αξία των μετοχών αυτών.

3. Τα Κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να μην εφαρμόσουν την παράγραφο 1 περίπτωση α) πρώτη φράση στις μετοχές, που αποκτήθηκαν είτε από την ίδια την εταιρία, είτε από πρόσωπο το οποίο ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής με σκοπό να διανεμηθούν στο προσωπικό της ή στο προσωπικό εταιρίας συνδεδεμένης με αυτή. Η διανομή παρομοίων μετοχών πρέπει να πραγματοποιηθεί σε προθεσμία δώδεκα μηνών από τον χρόνο απόκτησεως των μετοχών αυτών.

Άρθρο 20

1. Τα Κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να μην εφαρμόσουν το άρθρο 19:

α) στις μετοχές που αποκτήθηκαν σε εκτέλεση αποφάσεως για μείωση του κεφαλαίου ή στην περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 39·

β) στις μετοχές που αποκτήθηκαν μετά από καθολική μεταβίβαση της περιουσίας·

γ) στις μετοχές που εξοφλήθηκαν πλήρως και έχουν αποκτηθεί από χαριστική αιτία ή έχουν αποκτηθεί από τράπεζες και άλλους πιστωτικούς οργανισμούς ως προμήθεια για αγορά·

δ) στις μετοχές που αποκτήθηκαν δυνάμει νομίμου υποχρεώσεως, υποχρεώσεως που προκύπτει από δικαστική απόφαση με σκοπό την προστασία των μειοψηφούντων μετόχων, κυρίως σε περίπτωση συγχωνεύσεως, αλλαγής του σκοπού ή της μορφής της εταιρίας, μεταφοράς της έδρας στο εξωτερικό ή επιβολής περιορισμών για τη μεταβίβαση των μετοχών·

ε) στις μετοχές που αποκτήθηκαν από μέτοχο επειδή ο τελευταίος δεν τις εξόφλησε·

στ) στις μετοχές που αποκτήθηκαν προκειμένου να αποζημιωθούν οι μειοψηφούντες μέτοχοι των συνδεδεμένων εταιριών·

ζ) στις μετοχές που εξοφλήθηκαν πλήρως και αποκτήθηκαν με πλειστηριασμό, από αναγκαστική εκτέλεση που πραγματοποιήθηκε για την ικανοποίηση αξιώσεως της εταιρίας από τον κύριο των μετοχών αυτών·

η) στις μετοχές που εξοφλήθηκαν πλήρως, εκδόθηκαν από εταιρία επενδύσεως με σταθερό κεφάλαιο κατά την έννοια του άρθρου 15 παράγραφος 4 δεύτερο εδάφιο και αποκτήθηκαν μετά από αίτηση των επενδυτών, από την εταιρία αυτή ή εταιρία συνδεδεμένη με αυτή. Το άρθρο 15 παράγραφος 4 τρίτο εδάφιο περίπτωση α) εφαρμόζεται εν προκειμένω.

Οι αποκτήσεις αυτές δεν επιτρέπεται να έχουν ως αποτέλεσμα την μείωση του καθαρού ενεργ-

γητικού σε ποσό κατώτερο από εκείνο του καλυφθέντος κεφαλαίου, αυξημένου κατά τα αποθεματικά των οποίων ο νόμος δεν επιτρέπει την διανομή.

2. Εν τούτοις οι μετοχές που αποκτήθηκαν στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 περιπτώσεις β) μέχρι ζ), πρέπει να μεταβιβασθούν σε προθεσμία τριών χρόνων το αργότερο, από τον χρόνο της αγοράς τους εκτός αν η ονομαστική αξία ή, σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, η λογιστική αξία των μετοχών που αποκτήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων των μετοχών που η εταιρία μπορεί να έχει αποκτήσει από πρόσωπο το οποίο ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας, δεν υπερβαίνει το 10% του καλυφθέντος κεφαλαίου.

3. Σε περίπτωση που οι μετοχές δεν μεταβιβασθούν στην προθεσμία που ορίζεται από την παράγραφο 2, πρέπει να ακυρωθούν. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει ότι η ακύρωση αυτή γίνεται με τη μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου κατά το αντίστοιχο ποσό. Τέτοια μείωση πρέπει να προβλέπεται στο μέτρο που οι αποκτήσεις μετοχών που πρέπει να ακυρωθούν είχαν αποτέλεσμα τη μείωση του καθαρού ενεργητικού σε ποσό κατώτερο από εκείνο που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 περίπτωση α).

Άρθρο 21

Οι μετοχές που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 19 και 20 πρέπει να μεταβιβασθούν σε προθεσμία ενός χρόνου από τον χρόνο αποκτήσεώς τους. Αν δεν μεταβιβασθούν στην προθεσμία αυτή, εφαρμόζεται το άρθρο 20 παράγραφος 3.

Άρθρο 22

1. Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει σε εταιρία να αποκτή τις δικές της μετοχές, είτε η ίδια είτε με πρόσωπο που ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, υποβάλλει οποτεδήποτε την κατοχή των μετοχών αυτών στις ακόλουθες τουλάχιστον προϋποθέσεις:

α) από τα δικαιώματα που απορρέουν από τις μετοχές, το δικαίωμα ψήφου των ιδίων μετοχών οπωσδήποτε αναστέλλεται·

β) αν οι μετοχές αυτές εγγράφονται στο ενεργητικό του ισολογισμού προστίθεται στο παθητικό αδιανέμητο αποθεματικό του ίδιου ύψους.

2. Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει σε εταιρία να αποκτή τις δικές της μετοχές, είτε η ίδια είτε με πρόσωπο που ενεργεί επ' ονόματί του αλλά για λογαριασμό αυτής της εταιρίας, απαιτεί να αναφέρονται στην έκθεση διαχειρίσεως τουλάχιστον:

α) οι λόγοι των αγορών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εταιρικής χρήσεως·

β) ο αριθμός και η ονομαστική αξία ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, η λογιστική αξία των μετοχών, που αποκτήθηκαν και μεταβιβάστησαν κατά τη διάρκεια της χρήσεως καθώς και το τμήμα του καλυφθέντος κεφαλαίου που αντιπροσωπεύουν·

γ) σε περίπτωση κτήσεως ή μεταβιβάσεως από επαχθή αιτία, η αξία των μετοχών

δ) ο αριθμός και η ονομαστική αξία, ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, η λογιστική αξία των μετοχών που αποκτήθηκαν και κατέχονται από την εταιρία, καθώς και το τμήμα του καλυφθέντος κεφαλαίου, που αντιπροσωπεύουν.

Άρθρο 23

1. Η εταιρία δεν επιτρέπεται να προβαίνει σε προκρίσεις, ή να χορηγεί δάνεια, ή να παρέχει εγγυήσεις στην περίπτωση αποκτήσεως των μετοχών της από τρίτους.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται ούτε στις συναλλαγές που έγιναν στο πλαίσιο των τρεχουσών συναλλαγών των τραπεζών και άλλων πιστωτικών οργανισμών, ούτε στις συναλλαγές που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό την κτήση μετοχών από ή για το προσωπικό της εταιρίας ή εταιρίας συνδεδεμένης με αυτήν.

Πάντως οι συναλλαγές αυτές δεν μπορούν να έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση του καθαρού ενεργητικού της εταιρίας σε ποσό κατώτερο από εκείνο που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 περίπτωση α).

3. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις συναλλαγές που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό την απόκτηση μετοχών που προβλέπεται από το άρθρο 20 παράγραφος 1 περίπτωση β).

Άρθρο 24

1. Η ενεχύρωση από την εταιρία των δικών της μετοχών, είτε από την ίδια είτε από πρόσωπο που ενεργεί επ' ονόματί τους αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, εξομοιώνεται με τις αποκτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 19, στο άρθρο 20 παράγραφος 1 και στα άρθρα 22 και 23.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν την παράγραφο 1 στις τρέχουσες συναλλαγές των τραπεζών και λοιπών πιστωτικών οργανισμών.

Άρθρο 25

1. Κάθε αύξηση του κεφαλαίου πρέπει να αποφασίζεται από τη γενική συνέλευση. Η απόφαση αυτή καθώς και η πραγματοποίηση της αύξησεως του αναληφθέντος κεφαλαίου, δημοσιεύονται σύμφωνα με τους προβλεπόμενους από την νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους τρόπους, κατά το άρθρο*3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

2. Πάντως, το καταστατικό, η ιδρυτική πράξη ή η γενική συνέλευση, της οποίας η απόφαση πρέπει να δημοσιευθεί σύμφωνα με την παράγραφο 1, μπορούν να επιτρέπουν την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου λαμβάνοντας πρόνοια ώστε το ανώτατο ποσό να μην είναι μεγαλύτερο από το ποσό που τυχόν προβλέπει ο νόμος. Το εξουσιοδοτημένο για το σκοπό αυτό όργανο της εταιρίας αποφασίζει κατά περίπτωση να αυξήσει το καλυφθέν κεφάλαιο στα όρια του ποσού που ορίστηκε. Η εξουσία αυτή του οργάνου έχει ανώτατη διάρκεια πέντε χρόνων

και μπορεί να ανανεωθεί μία ή περισσότερες φορές από τη γενική συνέλευση για χρονικό διάστημα, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα πέντε χρόνια για κάθε ανανέωση.

3. Όταν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετόχων, η απόφαση της γενικής συνελεύσεως για αύξηση του κεφαλαίου, που προβλέπεται στην παράγραφο 1 ή την έγκριση αύξησεως του κεφαλαίου που αναφέρεται στην παράγραφο 2, υποβάλλεται σε χωριστή ψηφοφορία τουλάχιστον για κάθε κατηγορία μετόχων, τα δικαιώματα των οποίων επηρεάζει η ενέργεια αυτή.

4. Το άρθρο αυτό ισχύει για την έκδοση όλων των τίτλων που είναι μετατρέψιμοι σε μετοχές ή συνοδεύονται από το δικαίωμα αναλήψεως μετοχών, όχι όμως για τη μετατροπή των τίτλων και την άσκηση του δικαιώματος αναλήψεως.

Άρθρο 26

Οι μετοχές που εκδόθηκαν έναντι εισφορών ύστερα από αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου πρέπει να εξοφληθούν τουλάχιστον κατά ποσοστό 25% της ονομαστικής τους αξίας, ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας. Όταν προβλέπεται η καταβολή προσθέτου ποσού, το ποσό αυτό πρέπει να καταβάλλεται ολόκληρο.

Άρθρο 27

1. Οι μετοχές, που εκδόθηκαν έναντι εισφορών σε είδος, ύστερα από αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου πρέπει να έχουν εξοφληθεί πλήρως σε προθεσμία πέντε χρόνων μετά την απόφαση για αύξηση του αναληφθέντος κεφαλαίου.

2. Οι εισφορές που προβλέπονται στην παράγραφο 1 αποτελούν το αντικείμενο εκθέσεως, η οποία συντάσσεται πριν από την πραγματοποίηση της αύξησεως του καλυφθέντος κεφαλαίου από ένα ή περισσότερους ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες, που ορίζονται ή εγκρίνονται από διοικητική ή δικαστική αρχή. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί μπορούν να είναι, σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή εταιρίες.

Εφαρμόζεται το άρθρο 10 παράγραφος 2 και 3.

3. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν την παράγραφο 2, όταν η αύξηση του κεφαλαίου γίνεται για να πραγματοποιηθεί συγχώνευση ή δημόσια προσφορά αγοράς ή ανταλλαγής και για να αμειφθούν οι μέτοχοι εταιρίας που απορροφήθηκε, ή οι μέτοχοι εταιρίας, η οποία αποτελεί το αντικείμενο της δημόσιας προσφοράς, αγοράς ή ανταλλαγής.

4. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν την παράγραφο 2, όταν όλες οι μετοχές που εκδόθηκαν ύστερα από αύξηση του αναληφθέντος κεφαλαίου εκδίδονται έναντι εισφορών σε είδος, που έγιναν από μία ή περισσότερες εταιρίες, με την προϋπόθεση ότι όλοι οι μέτοχοι της εταιρίας δικαιούχου των εισφορών, παραιτήθηκαν από τη σύνταξη της εκθέσεως του εμπειρογνώμονα και ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 10 παράγραφος 4 περιπτώσεις β) μέχρι στ).

Άρθρο 28

Εάν δεν γίνει πλήρης κάλυψη του ποσού της αύξησεως του κεφαλαίου, το κεφάλαιο αυξάνει μέχρι το ποσό που έχει καλυφθεί, μόνον εφ' όσον οι προϋποθέσεις εκδόσεως προβλέπουν ρητά τη δυνατότητα αυτή.

Άρθρο 29

1. Κατά την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου με εισφορές σε μετρητά, οι μετοχές πρέπει να προσφερθούν κατά προτίμηση στους μετόχους ανάλογα με το τμήμα του κεφαλαίου, που αντιπροσωπεύουν οι μετοχές τους.

2. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέψει:

α) την μη εφαρμογή της παραγράφου 1 στις μετοχές, στις οποίες αναγνωρίζεται περιορισμένο δικαίωμα συμμετοχής στις διανομές, κατά την έννοια του άρθρου 15, και / ή στη διανομή της εταιρικής περιουσίας σε περίπτωση εκκαθαρίσεως ή

β) την δυνατότητα όταν το καλυφθέν κεφάλαιο εταιρίας που έχει περισσότερες κατηγορίες μετοχών, στις οποίες το δικαίωμα ψήφου ή το δικαίωμα συμμετοχής στις διανομές κατά την έννοια του άρθρου 15, ή στη διανομή της εταιρικής περιουσίας σε περίπτωση εκκαθαρίσεως είναι διαφορετικά μεταξύ τους, να αυξάνεται με την έκδοση νέων μετοχών μιας μόνον από τις κατηγορίες αυτές, να επιτρέπουν δε την άσκηση του δικαιώματος προτιμήσεως από τους μετόχους των άλλων κατηγοριών μόνο από την άσκηση του δικαιώματος αυτού από τους μετόχους της κατηγορίας από την οποία εκδίδονται οι νέες μετοχές.

3. Η προσφορά προτιμησιακής αναλήψεως καθώς και η προθεσμία στην οποία πρέπει να ασκηθεί το δικαίωμα αυτό δημοσιεύονται στο εθνικό δελτίο σύμφωνα με την οδηγία 68/151/ΕΟΚ. Πάντως, η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να μην προβλέπει τη δημοσίευση αυτή, όταν όλες οι μετοχές της εταιρίας είναι ονομαστικές. Στην περίπτωση αυτή, πρέπει να ενημερωθούν γραπτώς όλοι οι μέτοχοι. Το δικαίωμα προτιμήσεως πρέπει να ασκηθεί σε προθεσμία όχι μικρότερη από δεκατέσσερις ημέρες μετά τη δημοσίευση της προσφοράς ή την αποστολή των επιστολών στους μετόχους.

4. Το δικαίωμα προτιμήσεως δεν επιτρέπεται να περιορισθεί ή να αποκλεισθεί από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη. Αυτό είναι πάντως δυνατό με απόφαση της γενικής συνέλευσεως. Το διοικητικό όργανο ή η διεύθυνση έχει την υποχρέωση να παρουσιάσει στη συνέλευση γραπτή έκθεση, η οποία να αναφέρει τους λόγους περιορισμού ή αποκλεισμού του δικαιώματος προτιμήσεως και να δικαιολογεί την τιμή εκδόσεως που προτείνεται. Η συνέλευση αποφαινεται σύμφωνα με τους κανόνες απαρτίας και πλειοψηφίας που ορίζονται στο άρθρο 40. Η απόφασή της δημοσιεύεται σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, κατά το άρθρο 3 της Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

5. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει ότι το καταστατικό, η συστατική πράξη ή η γενική συνέλευση, που αποφαινεται σύμφωνα με τους κανόνες απαρτίας, πλειοψηφίας και δημοσιότητας που προβλέπονται στην παράγραφο 4, μπορούν να παρέχουν την

εξουσία περιορισμού ή αποκλεισμού του δικαιώματος προτιμήσεως στο όργανο της εταιρίας, το οποίο είναι εξουσιοδοτημένο να αποφασίζει την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου χωρίς το τελευταίο να υπερβεί το εγκεκριμένο κεφάλαιο. Η εξουσία αυτή δεν μπορεί να έχει διάρκεια μεγαλύτερη από εκείνη της εξουσίας που προβλέπει το άρθρο 25 παράγραφος 2.

6. Οι παράγραφοι 1 και 5 ισχύουν για την έκδοση όλων των τίτλων που είναι μετατρέψιμοι σε μετοχές ή συνοδεύονται από το δικαίωμα αναλήψεως μετοχών, όχι όμως για τη μετατροπή των τίτλων και την άσκηση του δικαιώματος αναλήψεως.

7. Αποκλεισμός από το δικαίωμα προτιμήσεως, κατά την έννοια των παραγράφων 4 και 5 δεν υπάρχει όταν, σύμφωνα με την απόφαση για την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου, η έκδοση μετοχών γίνεται σε τράπεζες ή άλλους πιστωτικούς οργανισμούς, για να προσφερθούν στους μετόχους της εταιρίας, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 3.

Άρθρο 30

Κάθε μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου, εκτός από εκείνη που επιβάλλεται από δικαστική απόφαση, πρέπει να αποφασίζεται, τουλάχιστον με απόφαση της γενικής συνελεύσεως, που αποφαινεται σύμφωνα με τους κανόνες απαρτίας και πλειοψηφίας, οι οποίοι ορίζονται στο άρθρο 40, με την επιφύλαξη των άρθρων 36 και 37. Η απόφαση αυτή δημοσιεύεται σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

Η πρόσκληση συγκλήσεως της συνελεύσεως πρέπει να αναφέρει τουλάχιστον τον σκοπό της μείσεως και τον τρόπο, με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί.

Άρθρο 31

Όταν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετοχών, η απόφαση της γενικής συνελεύσεως για την μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου υποβάλλεται σε χωριστή ψηφοφορία τουλάχιστο για κάθε κατηγορία μετόχων, τα δικαιώματα των οποίων επηρεάζει η πράξη.

Άρθρο 32

1. Σε περίπτωση μείσεως του καλυφθέντος κεφαλαίου, τουλάχιστον οι πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις γεννήθηκαν πριν από τη δημοσίευση της αποφάσεως μείσεως έχουν τουλάχιστον το δικαίωμα να λάβουν εγγύηση για τις απαιτήσεις που δεν είναι ληξιπρόθεσμες κατά τον χρόνο της δημοσίευσής της. Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών ορίζουν τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος αυτού. Μπορούν να αποκλείσουν το δικαίωμα αυτό μόνο όταν ο πιστωτής έχει κατάλληλες-εγγυήσεις ή όταν οι τελευταίες δεν είναι απαραίτητες λαμβανομένης υπ' όψη της εταιρικής περιουσίας.

2. Οι νομοθεσίες, εξ άλλου, των Κρατών μελών προβλέπουν, τουλάχιστον, ότι η μείωση είναι ανίσχυρη ή ότι καμία πληρωμή δεν επιτρέπεται να γίνει στους μετόχους, εφ' όσον δεν έχουν ικανοποιηθεί οι πιστωτές ή το δικαστήριο δεν έχει αποφανθεί ότι η αίτησή τους δεν πρέπει να γίνει δεκτή.

3. Το άρθρο αυτό εφαρμόζεται επίσης όταν η μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου γίνεται με ολική ή μερική απαλλαγή από την καταβολή των εισφορών των μετόχων.

Άρθρο 33

1. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν το άρθρο 32 σε περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, που αποβλέπει στην κάλυψη ζημιών ή στην ενίσχυση του αποθεματικού, με την προϋπόθεση ότι, ύστερα από την πράξη αυτή το ποσό του αποθεματικού δεν θα υπερβεί το 10% του μειωθέντος, καλυφθέντος κεφαλαίου. Το αποθεματικό αυτό δεν μπορεί να διανεμηθεί στους μετόχους, εκτός από την περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για την κάλυψη ζημιών που έγιναν ή για την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου, με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών στο μέτρο που τα Κράτη μέλη το επιτρέπουν.

2. Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1, οι νομοθεσίες των Κρατών μελών προβλέπουν, τουλάχιστον, τα αναγκαία μέτρα, ώστε τα ποσά που προέρχονται από τη μείωση του καλυφθέντος κεφαλαίου να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καταβολές ή διανομές στους μετόχους, ούτε για να απαλλάξουν τους μετόχους από την υποχρέωση να καταβάλλουν τις εισφορές τους.

Άρθρο 34

Το καλυφθέν κεφάλαιο δεν μπορεί να μειωθεί σε ποσό κατώτερο από το ελάχιστο κεφάλαιο, που ορίστηκε σύμφωνα με το άρθρο 6. Πάντως, τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν τέτοια μείωση αν προβλέπουν συγχρονως ότι η απόφαση μείωσης είναι ισχυρή μόνον αν γίνει αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου, σε ύψος τουλάχιστο ίσο με το ελάχιστο όριο που προβλέπεται.

Άρθρο 35

Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει την ολική ή μερική απόσβεση του καλυφθέντος κεφαλαίου χωρίς μείωση του τελευταίου απαιτεί, τουλάχιστον, την εκπλήρωση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

α) αν το καταστατικό ή η συστατική πράξη προβλέπουν την απόσβεση, η τελευταία αποφασίζεται από την γενική συνέλευση, σύμφωνα με τις κανονικές τουλάχιστον προϋποθέσεις απαρτίας και πλειοψηφίας. Όταν το καταστατικό ή η συστατική πράξη δεν προβλέπουν την απόσβεση, η τελευταία αποφασίζεται από την γενική συνέλευση, σύμφωνα τουλάχιστον με τις προϋποθέσεις απαρτίας και πλειοψηφίας που προβλέπονται στο άρθρο 40. Η απόφαση δημοσιεύεται σύμφωνα με τους τρόπους που προβλέπονται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

β) η απόσβεση μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας μόνο τα ποσά που μπορούν να διανεμηθούν, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1.

γ) οι μέτοχοι οι μετοχές των οποίων έχουν αποσβεσθεί, διατηρούν τα δικαιώματά τους στην

εταιρία, εκτός από το δικαίωμα επιστροφής της εισφοράς και το δικαίωμα συμμετοχής στη διανομή πρώτου μερίσματος, το οποίο εισπράττεται επί των μετοχών, που δεν αποσβέστησαν.

Άρθρο 36

1. Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει στις εταιρίες να μειώσουν το καλυφθέν κεφάλαιό τους με την αναγκαστική ανάκληση μετοχών, απαιτεί τουλάχιστον την εκπλήρωση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

α) η αναγκαστική ανάκληση πρέπει να επιβάλλεται ή να επιτρέπεται από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη πριν από την ανάληψη των μετοχών που αποτελούν αντικείμενο ανακλήσεως·

β) αν η αναγκαστική ανάκληση επιτρέπεται μόνο από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη, τότε αποφασίζεται από την γενική συνέλευση, εκτός αν έχει εγκριθεί ομόφωνα από τους ενδιαφερομένους μετόχους·

γ) το όργανο της εταιρίας που αποφασίζει για την αναγκαστική ανάκληση ορίζει τις προϋποθέσεις και τους τρόπους με τους οποίους πραγματοποιείται, εφ' όσον δεν προβλέπονται από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη·

δ) εφαρμόζεται το άρθρο 32, εκτός αν πρόκειται για μετοχές που έχουν πλήρως εξοφληθεί και τίθενται εκ χαρακτηριστικής αιτίας στη διάθεση της εταιρίας ή ανακαλούνται χρησιμοποιώντας ποσά που μπορούν να διανεμηθούν σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1. Στην περίπτωση αυτή, ποσό ίσο με την ονομαστική αξία ή, σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, με τη λογιστική αξία όλων των μετοχών, που ανακλήθηκαν πρέπει να αποτελέσει μέρος αποθεματικού. Το αποθεματικό αυτό δεν μπορεί, εκτός από την περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, να διανεμηθεί στους μετόχους. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για να καλύψει ζημιές ή για να αυξήσει το καλυφθέν κεφάλαιο με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών, στο μέτρο που τα Κράτη μέλη το επιτρέπουν.

ε) η απόφαση σχετικά με την αναγκαστική ανάκληση δημοσιεύεται σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 58/151/ΕΟΚ.

2. Το άρθρο 30 παράγραφος 1 και τα άρθρα 31, 33 και 40 δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1.

Άρθρο 37

1. Σε περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου με ανάκληση μετοχών, τις οποίες απέκτησε η ίδια η εταιρία ή πρόσωπο που ενεργεί επ' ονόματι του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας αυτής, η ανάκληση πρέπει να αποφασισθεί από την γενική συνέλευση.

2. Εφαρμόζεται το άρθρο 32, εκτός αν πρόκειται για μετοχές που εξοφλήθηκαν πλήρως και

αποκτήθησαν εκ χαριστικής αιτίας ή με ποσά που μπορούν να διανεμηθούν, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1. Στην περίπτωση αυτή, ποσό ίσο με την ονομαστική αξία ή, σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, με τη λογιστική αξία όλων των μετοχών που ανακλήθησαν πρέπει να αποτελέσει μέρος αποθεματικού. Το αποθεματικό αυτό δεν μπορεί, εκτός από την περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, να διανεμηθεί στους μετόχους. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για να καλύψει ζημιές ή να αυξήσει το καλυφθέν κεφάλαιο με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών στο μέτρο, που τα Κράτη μέλη επιτρέπουν τέτοια πράξη.

3. Τα άρθρα 31, 33 και 40 δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1.

Άρθρο 38

Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 35, στο άρθρο 36 παράγραφος 1 περίπτωση β) και στο άρθρο 37 παράγραφος 1, όταν υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες μετοχών, η απόφαση της γενικής συνελεύσεως περί της αποσβέσεως του καλυφθέντος κεφαλαίου ή της μείωσής του με ανάκληση μετοχών υποβάλλεται σε χωριστή ψηφοφορία τουλάχιστον, για κάθε κατηγορία μετοχών, τα δικαιώματα των οποίων επηρεάζονται από την πράξη.

Άρθρο 39

Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει στις εταιρίες να εκδίδουν μετοχές που μπορούν να εξαγοραστούν, απαιτεί την εκπλήρωση τουλάχιστον των ακόλουθων προϋποθέσεων για την εξαγορά των μετοχών αυτών:

α) η εξαγορά πρέπει να επιτρέπεται από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη πριν από την ανάληψη των μετοχών που μπορούν να εξαγοραστούν

β) οι μετοχές αυτές πρέπει να έχουν πλήρως εξοφληθεί

γ) οι προϋποθέσεις και οι τρόποι εξαγοράς ορίζονται από το καταστατικό ή τη συστατική πράξη

δ) η εξαγορά μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας μόνο ποσά που μπορούν να διανεμηθούν σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1 ή το προϊόν νέας εκδόσεως που πραγματοποιήθηκε με το σκοπό την εξαγορά αυτή

ε) ποσό ίσο με την ονομαστική αξία ή, σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, με τη λογιστική αξία όλων των μετοχών που εξαγοράστησαν πρέπει να αποτελέσει μέρος αποθεματικού, το οποίο δεν μπορεί, εκτός από την περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, να διανεμηθεί στους μετόχους. Το αποθεματικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών

στ) το σημείο ε) δεν εφαρμόζεται, όταν η εξαγορά έγινε με την χρησιμοποίηση του προϊόντος νέας εκδόσεως, που πραγματοποιήθηκε με σκοπό την εξαγορά αυτή

ζ) όταν, συνεπεία της εξαγοράς, προβλέπεται η καταβολή προσθέτου ποσού στους μετόχους, το ποσό αυτό δεν μπορεί να κρατηθεί παρά μόνο από τα ποσά που μπορούν να διανεμηθούν, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1, ή από αποθεματικό, διαφορετικό από εκείνο που προβλέπει το σημείο ε), το οποίο δεν μπορεί, εκτός από την περίπτωση μείωσης του καλυφθέντος κεφαλαίου, να διανεμηθεί στους μετόχους. Το αποθεματικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών, με σκοπό την κάλυψη των εξόδων που προβλέπονται στο άρθρο 3, ή των εξόδων εκδόσεως μετοχών ή ομολογιών ή με σκοπό την καταβολή προσθέτου ποσού στους κατόχους των μετοχών ή των ομολογιών που πρέπει να εξαγοραστούν.

η) η εξαγορά δημόσιεύεται σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

Άρθρο 40

1. Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών προβλέπουν ότι για τις αποφάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 29 παράγραφοι 4 και 5 και στα άρθρα 30, 31, 35 και 38, απαιτείται τουλάχιστο πλειοψηφία, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από τα δύο τρίτα των ψήφων που αντιστοιχούν είτε στους αντιπροσωπευόμενους τίτλους είτε στο αντιπροσωπευόμενο αναληφθέν κεφάλαιο.

2. Πάντως, οι νομοθεσίες των Κρατών μελών μπορούν να προβλέπουν ότι, όταν αντιπροσωπεύεται το μισό, τουλάχιστον, του καλυφθέντος κεφαλαίου, αρκεί η απλή πλειοψηφία που αναφέρεται στην παράγραφο 1.

Άρθρο 41

1. Τα Κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από το άρθρο 9 παράγραφος 1, το άρθρο 19 παράγραφος 1 περίπτωση α) πρώτη φράση και περίπτωση β) καθώς και από τα άρθρα 25, 26 και 29, κατά το μέτρο, που οι παρεκκλίσεις αυτές είναι αναγκαίες για την υιοθέτηση ή την εφαρμογή των διατάξεων που αποβλέπουν στην διευκόλυνση της συμμετοχής των εργαζομένων ή άλλων κατηγοριών προσώπων, που ορίζει η εθνική νομοθεσία, στο κεφάλαιο των επιχειρήσεων.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν το άρθρο 19 παράγραφος 1 περίπτωση α) πρώτη φράση και τα άρθρα 30, 31, 36, 37, 38 και 39 στις εταιρίες, οι οποίες διέπονται από ειδικό καθεστώς και εκδίδουν μετοχές κεφαλαίου και συγχρόνως μετοχές εργασίας, τις τελευταίες μάλιστα υπέρ του προσωπικού λαμβανομένου υπ' όψη σαν σύνολο και αντιπροσωπευόμενο στις γενικές συνελεύσεις των μετόχων από εντολοδόχους που έχουν δικαίωμα ψήφου.

Άρθρο 42

Για την εφαρμογή της παρούσης οδηγίας, οι νομοθεσίες των Κρατών μελών εγγυώνται ίση μεταχείριση των μετόχων που βρίσκονται στην ίδια θέση.

Άρθρο 43

1. Τα Κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία εντός προθεσμίας δύο ετών από την κοινοποίησή της. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή περί αυτού.
2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν το άρθρο 3 περίπτωση ζ), θ), ι) και κ) στις εταιρίες που ήδη υπάρχουν κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος των διατάξεων που προβλέπονται στην παράγραφο 1. Μπορούν να προβλέπουν ότι οι άλλες διατάξεις της παρούσης οδηγίας θα εφαρμόζονται στις εταιρίες αυτές μόνο 18 μήνες μετά την ημερομηνία αυτή. Πάντως η προθεσμία αυτή μπορεί να είναι τριών χρόνων για τα άρθρα 6 και 9 και πέντε χρόνων για τις unregistered companies του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας.
3. Τα Κράτη μέλη μεριμνούν για την γνωστοποίηση στην Επιτροπή του κειμένου των ουσιαστών διατάξεων εσωτερικού δικαίου, τις οποίες εκδίδουν στον τομέα που καλύπτει η παρούσα οδηγία.

Άρθρο 44

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα Κράτη μέλη.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις 13 Δεκεμβρίου 1978.

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
M. van der STOEL

ΤΡΙΤΗ ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 9ης Οκτωβρίου 1978

βασισμένη στο άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) της συνθήκης, περί των συγχωνεύσεων των ανωνύμων εταιριών

(78/855/ΕΟΚ)

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ),

την πρόταση της Επιτροπής (1),

την γνώμη της Συνελεύσεως (2),

την γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (3),

Εκτιμώντας:

ότι ο συντονισμός, που προβλέπεται από το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) και το γενικό πρόγραμμα περί της άρσεως των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως (4), άρχισε με την οδηγία 68/151/ΕΟΚ (5),

ότι ο συντονισμός αυτός συνεχίσθηκε, όσον αφορά τη σύσταση της ανωνύμου εταιρίας καθώς και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της, από την οδηγία 77/91/ΕΟΚ (6) και, όσον αφορά τους ετήσιους λογαριασμούς ορισμένων μορφών εταιριών, από την οδηγία 78/660/ΕΟΚ (7).

ότι η προστασία των συμφερόντων των εταιριών και των τρίτων επιτάσσει τον συντονισμό των νομοθεσιών των Κρατών μελών σχετικά με τις συγχωνεύσεις ανωνύμων εταιριών και ότι πρέπει να εισαχθεί στο δίκαιο όλων των Κρατών μελών ο θεσμός της συγχωνεύσεως

ότι στο πλαίσιο του συντονισμού αυτού έχει ιδιαίτερη σημασία η εξασφάλιση πλήρους και όσο το δυνατό πιο αντικειμενικής ενημερώσεως των μετόχων των εταιριών που συγχωνεύονται και κατάλληλης προστασίας των δικαιωμάτων τους

ότι η προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεως επιχειρήσεων, μονάδων παραγωγής ή τμημάτων μονάδων παραγωγής, ρυθμίζεται ήδη από την οδηγία 77/187/ΕΟΚ (8)

ότι οι πιστωτές, ομολογιούχοι ή μη και οι δικαιούχοι άλλων δικαιωμάτων εκ των εταιριών που συγχωνεύονται πρέπει να προστατεύονται ώστε να μην υποστούν ζημία εκ της συγχωνεύσεως·

ότι η δημοσιότητα που εξασφαλίζεται από την οδηγία 68/151/ΕΟΚ πρέπει να επεκταθεί στις σχετικές προς τη συγχώνευση πράξεις, ώστε οι τρίτοι να ενημερώνονται επαρκώς·

ότι είναι απαραίτητο να επεκταθούν οι εγγυήσεις που εξασφαλίζονται στους εταίρους και στους τρίτους, στο πλαίσιο της διαδικασίας συγχωνεύσεως, σε ορισμένες νομικές πράξεις που έχουν, επί ουσιωδών σημείων χαρακτηριστικά ανάλογα με εκείνα της συγχωνεύσεως, ώστε να μην είναι δυνατή η περιγραφή της προστασίας αυτής·

ότι, προκειμένου να εξασφαλισθεί η ασφάλεια του δικαίου στις σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων εταιριών, μεταξύ αυτών και των τρίτων, καθώς και μεταξύ των μετόχων, πρέπει να περιορισθούν οι περιπτώσεις ακυρότητας και να θεσπισθεί αφ' ενός μεν η αρχή της άρσεως των ελαττωμάτων της συγχωνεύσεως, όταν είναι δυνατή, αφ' ετέρου δε σύντομη προθεσμία για επίκληση της ακυρότητας,

ΕΞΕΛΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Πεδίο εφαρμογής

1. Τα μέτρα συντονισμού που θεσπίζονται με την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται στις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των Κρατών μελών, που αφορούν τις ακόλουθες μορφές εταιριών.

- για τη Δημοκρατία της Γερμανίας:
die Aktiengesellschaft,

- για το Βέλγιο:
la societe anonyme de naamloze vennootschap,

- για τη Δανία:
aktieselskaber,

- για τη Γαλλία:
la societe anonyme,

- για την Ιρλανδία:
public companies limited by shares και public companies limited by guarantee having a share capital,

- για την Ιταλία:
la societa per azioni

- για το Λουξεμβούργο:

la societe anonyme,

- για τις Κάτω Χώρες:

de naamloze vennootschap,

- για το Ηνωμένο Βασίλειο:

public companies limited by shares και public companies limited by guarantee having a share capital.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία στους συνεταιρισμούς που συνιστώνται με μια από τις νομικές μορφές που αναφέρονται στην παράγραφο 1. Στο μέτρο που οι νομοθεσίες των Κρατών μελών κάνουν χρήση αυτής της ευχερείας, επιβάλλουν στους συνεταιρισμούς αυτούς να αναγράφουν τον όρο «συνεταιρισμός» σε όλα τα έγγραφα που αναφέρονται στο άρθρο 4 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

3. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία όταν μία ή περισσότερες εταιρίες που απορροφώνται ή εξαφανίζονται, βρίσκονται στο στάδιο της διαδικασίας πτωχεύσεως, συμβιβασμού ή άλλης ανάλογης διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Οργάνωση της συγχωνεύσεως δι' απορροφήσεως μιας ή περισσότερων εταιριών από μια άλλη και της συγχωνεύσεως δια συστάσεως νέας εταιρίας .

Άρθρο 2

Τα Κράτη μέλη ρυθμίζουν, για τις εταιρίες που υπόκεινται στη νομοθεσία τους, τη συγχώνευση δι' απορροφήσεως μιας ή περισσότερων εταιριών από μια άλλη και τη συγχώνευση δια συστάσεως νέας εταιρίας.

Άρθρο 3

1. Κατά την έννοια της παρούσης οδηγίας συγχώνευση δι' απορροφήσεως είναι η πράξη με την οποία μία ή περισσότερες εταιρίες μεταβιβάζουν σε μία άλλη, κατόπιν λύσεώς τους χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση, το σύνολο της περιουσίας τους, ενεργητικό και παθητικό διαθέτοντας στους μετόχους τους μετοχές της νέας εταιρίας και ενδεχομένως συμφηφιστικό ποσό σε μετρητά, που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των μετοχών που διατέθηκαν ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας.

2. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει ότι η συγχώνευση δι' απορροφήσεως μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί όταν μία ή περισσότερες των απορροφωμένων εταιριών βρίσκονται στο στάδιο της εκκαθαρίσεως, αρκεί η δυνατότητα αυτή να δίδεται μόνο στις εταιρίες που δεν έχουν ακόμη αρχίσει τη διανομή του ενεργητικού τους μεταξύ των μετόχων.

Άρθρο 4

1. Κατά την έννοια της παρούσης οδηγίας συγχώνευση δια συστάσεως νέας εταιρίας είναι η πράξη με την οποία περισσότερες εταιρίες μεταβιβάζουν σε μια εταιρία που συνιστούν, το σύνολο της περιουσίας τους ενεργητικό και παθητικό διαθέτοντας στους μετόχους τους μετοχές της νέας εταιρίας και ενδεχομένως συμψηφιστικό ποσό σε μετρητά, που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των μετοχών που διατέθηκαν ή σε περίπτωση ελλείψεως ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας.

2. Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει, ότι η συγχώνευση δια συστάσεως νέας εταιρίας μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί όταν μία ή περισσότερες από τις εταιρίες που εξαφανίζονται βρίσκονται σε εκκαθάριση, αρκεί να δίδεται η δυνατότητα αυτή μόνο στις εταιρίες που δεν έχουν ακόμη αρχίσει τη διανομή του ενεργητικού τους μεταξύ των μετόχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Συγχώνευση δι' απορροφήσεως

Άρθρο 5

1. Τα όργανα διοικήσεως ή διευθύνσεως των εταιριών που συγχωνεύονται συντάσσουν σχέδιο συγχωνεύσεως.

2. Το σχέδιο συγχωνεύσεως αναφέρει τουλάχιστον:

- α) τη μορφή, την επωνυμία και την έδρα των εταιριών που συγχωνεύονται
- β) τη σχέση ανταλλαγής των μετοχών και ενδεχομένως το ύψος του συμψηφιστικού ποσού σε μετρητά
- γ) τον τρόπο διαθέσεως των μετοχών της απορροφώσης εταιρίας
- δ) την ημερομηνία, από την οποία οι μετοχές αυτές παρέχουν δικαίωμα συμμετοχής στα κέρδη καθώς και κάθε λεπτομέρεια σχετική με αυτό το δικαίωμα
- ε) την ημερομηνία από την οποία οι πράξεις της απορροφώμενης εταιρίας θεωρούνται, από λογιστική απόψη, ότι έχουν ενεργηθεί για λογαριασμό της απορροφώσης εταιρίας
- στ) τα δικαιώματα που εξασφαλίζονται από την απορροφώσα εταιρία στους μετόχους που έχουν ειδικά δικαιώματα και στους δικαιούχους εκ τίτλων διαφορετικών από τις μετοχές ή τα μέτρα που προτείνονται γι' αυτούς
- ζ) όλα τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα που παρέχονται στους εμπειρογνώμονες σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 1, καθώς και στα μέλη των οργάνων διοικήσεως, διευθύνσεως, εποπτείας ή ελέγχου των συγχωνευόμενων εταιριών.

Άρθρο 6

Το Σχέδιο συγχωνεύσεως πρέπει να δημοσιευθεί κατά την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ από καθεμία από τις εταιρίες που συγχωνεύονται ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την ημερομηνία

νία συνεδριάσεως της γενικής συνελεύσεως που καλείται να αποφασίσει επί του σχεδίου συγχωνεύσεως.

Άρθρο 7

1. Η συγχώνευση απαιτεί τουλάχιστον την έγκριση της γενικής συνελεύσεως της κάθε μιας των εταιριών που συγχωνεύονται. Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών προβλέπουν ότι γι' αυτήν την απόφαση απαιτείται τουλάχιστον πλειοψηφία που δεν μπορεί να είναι κατώτερη από τα δύο τρίτα των ψήφων που αναλογούν είτε στους αντιπροσωπευόμενους τίτλους, είτε στο αντιπροσωπευόμενο καλυφθέν κεφάλαιο.

Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί εν τούτοις να προβλέπει ότι όταν το μισό τουλάχιστον του κεφαλαίου που έχει καλυφθεί αντιπροσωπεύεται, αρκεί απλή πλειοψηφία των ψήφων που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο. Περαιτέρω, εφαρμόζονται κατά περίπτωση οι κανόνες οι σχετικοί με την τροποποίηση του καταστατικού.

2. Όταν υπάρχουν πολλές κατηγορίες μετόχων, η απόφαση για τη συγχώνευση υποβάλλεται σε χωριστή ψηφοφορία τουλάχιστον για κάθε κατηγορία μετόχων τα δικαιώματα των οποίων επηρεάζει η πράξη.

3. Η απόφαση που πρέπει να ληφθεί αφορά στην έγκριση του σχεδίου συγχωνεύσεως και κατά περίπτωση τις τροποποιήσεις του καταστατικού που απαιτούνται για την πραγματοποίησή τους.

Άρθρο 8

Η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να μην επιβάλλει την έγκριση της συγχωνεύσεως από τη γενική συνέλευση της απορροφώσης εταιρίας, αν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) η δημοσιότητα που προβλέπεται στο άρθρο 6 πραγματοποιείται από την απορροφώσα εταιρία ένα μήνα, τουλάχιστον πριν από την ημερομηνία συνεδριάσεως της γενικής συνελεύσεως της ή των απορροφωμένων εταιριών, που καλείται να αποφασίσει για το σχέδιο συγχωνεύσεως·

β) όλοι οι μέτοχοι της απορροφώσης εταιρίας έχουν το δικαίωμα, ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στην περίπτωση α) να λάβουν γνώση, στην έδρα αυτής της εταιρίας, των εγγράφων που αναφέρονται στο άρθρο 11 παράγραφος 1.

γ) ένας ή περισσότεροι μέτοχοι της απορροφώσης εταιρίας οι οποίοι διαθέτουν μετοχές που αναλογούν σ' ένα ελάχιστο ποσοστό του καλυφθέντος κεφαλαίου πρέπει να έχουν το δικαίωμα συγκλήσεως γενικής συνελεύσεως της απορροφώσης εταιρίας, που καλείται να εγκρίνει τη συγχώνευση. Το ελάχιστο αυτό ποσοστό δεν μπορεί να είναι ανώτερο από 5%. Εν τούτοις, τα Κράτη Μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι οι μετοχές χωρίς δικαίωμα ψήφου εξαιρούνται από τον υπολογισμό του ποσοστού αυτού.

Άρθρο 9

Τα όργανα διοικήσεως ή διευθύνσεως κάθε μιας από τις εταιρίες που συγχωνεύονται συντάσσουν λεπτομερή γραπτή έκθεση που εξηγεί και δικαιολογεί από οικονομική και νομική απόψη το σχέδιο συγχωνεύσεως και ειδικά τη σχέση ανταλλαγής των μετοχών.

Η έκθεση αναφέρει εξ άλλου τις ενδεχόμενες ειδικές δυσκολίες εκτιμήσεως.

Άρθρο 10

1. Για κάθε μία από τις εταιρίες που συγχωνεύονται, ένας ή περισσότεροι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες που ορίζονται ή αναγνωρίζονται από δικαστική ή διοικητική αρχή εξετάζουν το σχέδιο συγχωνεύσεως και συντάσσουν γραπτή έκθεση προορισμένη για τους μετόχους. Εν τούτοις, η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει το διορισμό ενός ή περισσότερων ανεξαρτήτων εμπειρογνομώνών για όλες τις εταιρίες που συγχωνεύονται, αν αυτός ο διορισμός, μετά από κοινή αίτηση των εταιριών αυτών, γίνεται από δικαστική ή διοικητική αρχή. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί μπορούν να είναι κατά τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή εταιρίες.

2. Στην έκθεση που αναφέρεται στην παράγραφο 1 οι εμπειρογνώμονες οφείλουν εν πάση περιπτώσει να δηλώσουν αν κατά τη γνώμη τους η σχέση ανταλλαγής είναι ή όχι προσήκουσα και λογική. Η δήλωση αυτή πρέπει τουλάχιστον να αναφέρει:

α) την ή τις μεθόδους που υιοθετήθηκαν για τον καθορισμό της προτεινομένης σχέσεως ανταλλαγής·

β) αν αυτή ή αυτές οι μέθοδοι είναι κατάλληλες γι' αυτή την περίπτωση και να αναφέρει τις αξίες που προκύπτουν από κάθε μία, δίδοντας συγχρόνως γνώμη για την σχετική σημασία που δόθηκε στις μεθόδους αυτές κατά τον καθορισμό της αξίας που χρησιμοποιήθηκε ως βάση.

Η έκθεση αναφέρει εξ άλλου τις ενδεχόμενες ειδικές δυσκολίες εκτιμήσεως.

3. Κάθε εμπειρογνώμων έχει το δικαίωμα να ζητά από τις εταιρίες που συγχωνεύονται κάθε χρήσιμη πληροφορία και έγγραφο και να προβαίνει σε όλους τους απαραίτητους ελέγχους.

Άρθρο 11

1. Κάθε μέτοχος έχει το δικαίωμα τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την ημέρα συγκλήσεως της γενικής συνελεύσεως που καλείται να αποφανθεί επί του σχεδίου συγχωνεύσεως, να λάβει γνώσει στην έδρα της εταιρίας τουλάχιστον των εξής εγγράφων:

α) του σχεδίου συγχωνεύσεως·

β) των ετησίων λογαριασμών καθώς και των εκθέσεων διαχειρίσεως των τριών τελευταίων εταιρικών χρήσεων των εταιριών που συγχωνεύονται·

γ) λογιστικής καταστάσεως που έχει συνταχθεί για ημερομηνία που δεν μπορεί να είναι προγενέστερη από την πρώτη ημέρα του τρίτου μήνα από την ημερομηνία του σχεδίου συγχωνεύσεως στην περίπτωση που οι τελευταίοι ετήσιοι λογαριασμοί αναφέρονται σε εταιρική χρήση η οποία έχει λήξει τουλάχιστον προ έξη μηνών από την ημερομηνία αυτή·

δ) των κατά το άρθρο 9 εκθέσεων των οργάνων διοικήσεως ή διευθύνσεως των εταιριών που συγχωνεύονται·

ε) των εκθέσεων που αναφέρονται, στο άρθρο 10.

2. Η λογιστική κατάσταση που προβλέπεται στην παράγραφο 1 περίπτωση γ συντάσσεται σύμφωνα με τις ίδιες μεθόδους και παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο όπως ο τελευταίος ετήσιος ισολογισμός.

Εν τούτοις, η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει:

α) ότι δεν είναι απαραίτητο να γίνει νέα πραγματική απογραφή·

β) ότι οι εκτιμήσεις που εμφανίζονται στον τελευταίο ισολογισμό τροποποιούνται μόνο κατά την μεταβολή των εγγραφών. Εν τούτοις, θα ληφθούν υπόψη:

- οι αποσβέσεις και οι προβλέψεις,

- οι σημαντικές αλλαγές πραγματικής αξίας που δεν προκύπτουν από τις εγγραφές.

3. Κάθε μέτοχος μπορεί να λάβει πλήρες αντίγραφο ή αν το επιθυμεί, απόσπασμα των εγγραφών που προβλέπονται στην παράγραφο 1, ατελώς και με απλή αίτηση.

Άρθρο 12

Η προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων κάθε μιας από τις εταιρίες που συγχωνεύονται ρυθμίζεται σύμφωνα με την οδηγία 77/187/ΕΟΚ.

Άρθρο 13

1. Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών πρέπει να προβλέπουν ένα κατάλληλο σύστημα των συμφερόντων των πιστιτών των εταιριών που συγχωνεύονται, για τις απαιτήσεις που γεννήθηκαν πριν από τη δημοσίευση του σχεδίου συγχωνεύσεως και δεν είναι ακόμη ληξιπρόθεσμες κατά τον χρόνο της δημοσιεύσεως.

2. Γι' αυτό το σκοπό, οι νομοθεσίες των Κρατών μελών προβλέπουν τουλάχιστον, ότι οι πιστωτές αυτοί έχουν το δικαίωμα να λάβουν κατάλληλες εγγυήσεις όταν η οικονομική κατάσταση των εταιριών που συγχωνεύονται καθιστούν απαραίτητη την προστασία αυτή και οι πιστωτές αυτοί δεν διαθέτουν ήδη τέτοιες εγγυήσεις.

3. Η προστασία μπορεί να διαφέρει για τους πιστωτές της απορροφώσης εταιρίας και γι'

αυτούς της απορροφωμένης εταιρίας.

Άρθρο 14

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν τη συλλογική άσκηση των δικαιωμάτων τους, εφαρμόζεται το άρθρο 13 στους ομολογιούχους των εταιριών που συγχωνεύονται, εκτός αν η συγχώνευση εγκρίθηκε από συνέλευση των ομολογιούχων, όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει μία τέτοια συνέλευση ή από τους ομολογιούχους ατομικά.

Άρθρο 15

Οι δικαιούχοι άλλων αξιογράφων πλην μετοχών από τα οποία απορρέουν ειδικά δικαιώματα πρέπει να απολαμβάνουν στο πλαίσιο της απορροφώσης εταιρίας δικαιώματα τουλάχιστον ισοδύναμα με αυτά που απολαμβάνουν στην απορροφώμενη εταιρία, εκτός εάν η συνέλευση αυτών των δικαιούχων, εφ' όσον το εθνικό δίκαιο προβλέπει μία τέτοια συνέλευση, ενέκρινε την τροποποίηση των δικαιωμάτων αυτών ή κάθε δικαιούχος ενέκρινε την τροποποίηση του δικαιώματός του ή οι δικαιούχοι αυτοί έχουν δικαίωμα εξαγοράς των αξιογράφων της εκ μέρους της απορροφώσης εταιρίας.

Άρθρο 16

1. Αν η νομοθεσία Κρατους μέλους δεν προβλέπει για τις συγχωνεύσεις προληπτικό δικαστικό ή διοικητικό έλεγχο νομιμότητας ή αν αυτός ο έλεγχος δεν καλύπτει όλες τις απαραίτητες για την συγχώνευση πράξεις, τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων που αποφασίζουν τη συγχώνευση και ενδεχομένως η κατά τις γενικές συνελεύσεις συναπτομένη σύμβαση συγχωνεύσεως συντάσσονται δια δημοσίου εγγράφου. Στην περίπτωση που η συγχώνευση δεν απαιτείται να εγκριθεί από τις γενικές συνελεύσεις όλων των εταιριών που συγχωνεύονται, το σχέδιο συγχωνεύσεως πρέπει να συνταχθεί δια δημοσίου εγγράφου.

2. Ο συμβολαιογράφος ή η αρμόδια αρχή για να συντάξουν το δημόσιο έγγραφο πρέπει να επαληθεύσουν και να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη και τη νομιμότητα των πράξεων και των διατυπώσεων που βαρύνουν την εταιρία της οποίας συντάσσουν την πράξη όπως και του σχεδίου συγχωνεύσεως.

Άρθρο 17

Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών, ορίζουν την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της συγχωνεύσεως.

Άρθρο 18

1. Η συγχώνευση πρέπει να δημοσιευθεί κατά την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία του κάθε Κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ, για κάθε μία από τις εταιρίες που συγχωνεύονται.

2. Η απορροφώσα εταιρία μπορεί να ενεργήσει η ίδια τις διατυπώσεις δημοσιεύσεως που

αφορούν την ή τις απορροφώμενες εταιρίες.

Άρθρο 19

1. Η συγχώνευση συνεπάγεται αυτοδικαίως και ταυτόχρονα τα ακόλουθα αποτελέσματα:

α) την καθολική μεταβίβαση, τόσο μεταξύ της απορροφωμένης και της απορροφώσης εταιρίας όσο και έναντι των τρίτων του συνόλου της περιουσίας, ενεργητικού και παθητικού, της απορροφωμένης εταιρίας προς την απορροφώσα εταιρία·

β) οι μέτοχοι της απορροφωμένης εταιρίας γίνονται μέτοχοι της απορροφώσης εταιρίας·

γ) η απορροφώμενη εταιρία παύει να υπάρχει.

2. Καμμία μετοχή της απορροφώσης εταιρίας δεν ανταλλάσσεται έναντι των μετοχών της απορροφωμένης εταιρίας που κατέχονται:

α) είτε από την ίδια την απορροφώσα εταιρία ή από πρόσωπο που ενεργεί εξ ονόματός του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας·

β) είτε από την ίδια την απορροφωμένη εταιρία ή από πρόσωπο που ενεργεί εξ ονόματός του αλλά για λογαριασμό της εταιρίας.

3. Δεν θίγονται οι διατάξεις των Κρατών μελών που απαιτούν ιδιαίτερες διατυπώσεις ώστε να αντιτάσσεται έναντι τρίτων η μεταβίβαση ορισμένων αγαθών, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που εισφέρονται από την απορροφωμένη εταιρία. Η απορροφώσα εταιρία μπορεί να προβεί η ίδια σ' αυτές τις διατυπώσεις· εν τούτοις, η νομοθεσία των Κρατών μελών μπορεί να επιτρέψει στην απορροφώμενη εταιρία να συνεχίσει να προβαίνει σ' αυτές τις διατυπώσεις για ορισμένο χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να καθορισθεί, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, μεγαλύτερο από έξη μήνες μετά την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της συγχωνεύσεως.

Άρθρο 20

Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών ρυθμίζουν τουλάχιστον, την αστική ευθύνη εξ υπαιτιού συμπεριφοράς των μελών του οργάνου διοικήσεως ή διευθύνσεως της απορροφωμένης εταιρίας έναντι των μετόχων αυτής της εταιρίας, κατά την προετοιμασία και την πραγματοποίηση της συγχωνεύσεως.

Άρθρο 21

Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών ρυθμίζουν, τουλάχιστον, την αστική ευθύνη, των εμπειρογνομόνων που έχουν αναλάβει γι' αυτή την εταιρία να συντάξουν την έκθεση που προβλέπεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1, κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους έναντι των μετόχων της απορροφωμένης εταιρίας.

Άρθρο 22

1. Οι νομοθεσίες των Κρατών μελών μπορούν να ρυθμίζουν το καθεστώς των ακυροτήτων της συγχωνεύσεως μόνο υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) η ακυρότης πρέπει να κηρύσσεται με δικαστική απόφαση

β) η ακυρότης συγχωνεύσεως που άρχισε να ισχύει κατά την έννοια του άρθρου 17 μπορεί να κηρυχθεί μόνο για έλλειψη είτε προληπτικού δικαστικού ή διοικητικού ελέγχου νομιμότητας είτε δημοσίου εγγράφου, ή αν αποδειχθεί ότι η απόφαση της γενικής συνελεύσεως είναι άκυρη ή άκυρώσιμη δυνάμει του εθνικού δικαίου

γ) η αγωγή ακυρώσεως δεν μπορεί να ασκηθεί μετά την παρέλευση προθεσμίας έξη μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η συγχώνευση μπορεί να αντιταχθεί έναντι εκείνου που επικαλείται την ακυρότητα ή αν ο λόγος ακυρότητας έχει αρθεί

δ) εάν είναι δυνατό να αρθούν οι λόγοι για τους οποίους είναι δυνατή η κήρυξη της ακυρότητας της συγχωνεύσεως, το αρμόδιο δικαστήριο παρέχει στις ενδιαφερόμενες εταιρίες προθεσμία αποκαταστάσεως

ε) η δικαστική απόφαση που κηρύσσει την ακυρότητα της συγχωνεύσεως δημοσιεύεται κατά την διαδικασία που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ

στ) η τρίτανακοπή, όταν προβλέπεται από τη νομοθεσία Κράτους μέλους, δεν είναι δεκτή μετά τη λήξη προθεσμίας έξη μηνών από την δημοσίευση σύμφωνα με την οδηγία 68/151/ΕΟΚ της δικαστικής αποφάσεως

ζ) η απόφαση που κηρύσσει την ακυρότητα της συγχωνεύσεως δεν θίγει αφ' εαυτής το κύρος των υποχρεώσεων που δημιουργήθηκαν υπέρ ή σε βάρος της απορροφώσης εταιρίας πριν από τη δημοσίευση της αποφάσεως και μετά την ημερομηνία που προβλέπεται από το άρθρο 17

η) οι εταιρίες που έλαβαν μέρος στη συγχώνευση ευθύνονται εις ολόκληρον για τις υποχρεώσεις της απορροφώσης εταιρίας που προβλέπονται από την περίπτωση ζ).

2. Κατά παρέκκλιση της παραγράφου 1 περίπτωση α), η νομοθεσία Κράτους μέλους μπορεί επίσης να προβλέπει την κήρυξη της ακυρότητας της συγχωνεύσεως από διοικητική αρχή, αν μπορεί να ασκηθεί προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον δικαιοδοτικής αρχής. Οι περιπτώσεις β), δ), ε), στ), ζ), και η) εφαρμόζονται κατ' αναλογία για την διοικητική αρχή. Η διαδικασία αυτή ακυρώσεως δεν μπορεί να ακολουθηθεί μετά την παρέλευση προθεσμίας έξη μηνών από την ημερομηνία που προβλέπεται από το άρθρο 17.

3. Δεν θίγονται οι διατάξεις των Κρατών μελών σχετικά με την ακυρότητα συγχωνεύσεως που κηρύσσεται κατά την διαδικασία άλλου ελέγχου, κλην του προληπτικού δικαστικού ή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Συγχώνευση δια συστάσεως νέας εταιρίας

Άρθρο 23

1. Τα άρθρα 5, 6 και 7 καθώς και τα άρθρα 9 έως 22 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των άρθρων 11 και 12 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ, στη συγχώνευση δια συστάσεως νέας εταιρίας.

Γι' αυτή την εφαρμογή, ως «εταιρίες που συγχωνεύονται» ή «απορροφώμενη εταιρία» νοούνται οι εταιρίες που εξαφανίζονται και ως «απορροφώσα εταιρία» νοείται η νέα εταιρία.

2. Το άρθρο 5 παράγραφος 2 περίπτωση α) εφαρμόζεται επίσης στη νέα εταιρία.

3. Το σχέδιο συγχωνεύσεως και εφ' όσον αποτελούν αντικείμενο ξεχωριστής πράξεως, η συστατική πράξη ή το σχέδιο συστατικής πράξεως και το καταστατικό ή το σχέδιο καταστατικού της νέας εταιρίας εγκρίνονται από τη γενική συνέλευση κάθε μιάς από τις εταιρίες που εξαφανίζονται.

4. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν στη σύσταση της νέας εταιρίας τις διατάξεις για την εκτίμηση των εισφορών σε είδος που προβλέπονται από το άρθρο 10 της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Απορρόφηση μιας εταιρίας από άλλη που κατέχει το 90% ή περισσότερο των μετοχών της πρώτης

Άρθρο 24

Τα Κράτη μέλη ρυθμίζουν για τις εταιρίες που υπάγονται στη νομοθεσία τους την πράξη με την οποία μία ή περισσότερες εταιρίες λύνονται χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση και μεταφέρουν το σύνολο της περιουσίας τους, ενεργητικό και παθητικό, σε μία άλλη εταιρία στην οποία ανήκουν όλες οι μετοχές τους και οι άλλοι τίτλοι που παρέχουν δικαίωμα ψήφου στη γενική συνέλευση. Η πράξη αυτή υπόκειται στις διατάξεις του κεφαλαίου II, με εξαίρεση το άρθρο 5 παράγραφος 2 περίπτωση β), γ), και δ), τα άρθρα 9 και 10, το άρθρο 11 παράγραφος 1 περίπτωση δ) και ε), το άρθρο 19 παράγραφος 1 περίπτωση β), καθώς και τα άρθρα 20 και 21.

Άρθρο 25

Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν το άρθρο 7 στην πράξη που αναφέρεται στο άρθρο 24, αν πληρούνται οι ακόλουθοι τουλάχιστον όροι:

α) η δημοσίευση που ορίζεται στο άρθρο 6 πραγματοποιείται για κάθε μία από τις μετέχουσες στην πράξη εταιρίες, ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την θέση της σε ισχύ.

β) όλοι οι μέτοχοι της απορροφώσης εταιρίας έχουν το δικαίωμα ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την θέση της σε ισχύ, να λάβουν γνώση στην έδρα αυτής της εταιρίας, των εγγράφων που αναφέρονται στο άρθρο 11 παράγραφος 1 περίπτωση α), β) και γ). Το άρθρο 11 παράγραφοι 2 και 3 εφαρμόζεται.

γ) Το άρθρο 8 περίπτωση γ) εφαρμόζεται.

Άρθρο 26

Τα Κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν τα άρθρα 24 και 25 σε πράξεις με τις οποίες μία ή περισσότερες εταιρίες λύνονται χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση και μεταφέρουν, το σύνολο της περιουσίας τους ενεργητικό και παθητικό σε άλλη εταιρία, αν όλες οι μετοχές και οι άλλοι τίτλοι που αναφέρονται στο άρθρο 24 της ή των απορροφωμένων εταιριών ανήκουν στην απορροφώσα εταιρία και / ή στα πρόσωπα που κατέχουν αυτές τις μετοχές και τους τίτλους αυτούς εκ' ονόματί τους, αλλά για λογαριασμό αυτής της εταιρίας.

Άρθρο 27

Σε περίπτωση συγχωνεύσεως δι' απορροφήσεως μιας ή περισσότερων εταιριών από μία άλλη εταιρία που της ανήκει το 90% ή περισσότερο, αλλά όχι το σύνολο, των μετοχών τους και των άλλων τίτλων που παρέχουν δικαίωμα ψήφου στη γενική συνέλευση, τα Κράτη μέλη, μπορούν να μην επιβάλλουν την έγκριση της συγχωνεύσεως από τη γενική συνέλευση της απορροφώσης εταιρίας, αν πληρούνται τουλάχιστον οι ακόλουθοι όροι:

α) η δημοσίευση που προβλέπεται στο άρθρο 6 πραγματοποιείται, για την απορροφώσα εταιρία, ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την ημέρα της συγκλήσεως της γενικής συνελεύσεως της ή των απορροφωμένων εταιριών που καλούνται να αποφανθούν επί του σχεδίου συγχωνεύσεως.

β) όλοι οι μέτοχοι της απορροφώσης εταιρίας έχουν το δικαίωμα, ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στην περίπτωση α), να λάβουν γνώση στην έδρα της εταιρίας αυτής των εγγράφων που αναφέρονται στο άρθρο 11 παράγραφος 1 περίπτωση α), β) και γ). Το άρθρο 11 παράγραφος 2 και 3 εφαρμόζεται.

γ) το άρθρο 8 περίπτωση γ) εφαρμόζεται.

Άρθρο 28

Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν τα άρθρα 9, 10 και 11 σε συγχώνευση κατά την έννοια του άρθρου 27 αν πληρούνται τουλάχιστον οι ακόλουθοι όροι:

α) οι μειοψηφούντες μέτοχοι της απορροφωμένης εταιρίας μπορούν να ασκήσουν δικαίωμα εξαγοράς των μετοχών τους εκ μέρους της απορροφώσης εταιρίας.

β) στην περίπτωση αυτή έχουν αξία για ποσό ανάλογο προς την αξία των μετοχών τους·

γ) σε περίπτωση διαφωνίας για το ποσό αυτό πρέπει το τελευταίο να μπορεί να καθορίζεται από το δικαστήριο.

Άρθρο 29

Τα Κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν τα άρθρα 27 και 28 σε πράξεις με τις οποίες μία ή περισσότερες εταιρίες λύνονται χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση και μεταβιβάζουν το σύνολο της περιουσίας τους, ενεργητικό και παθητικό, σε άλλη εταιρία αν 90% ή περισσότερο, όχι όμως το σύνολο των μετοχών και των άλλων τίτλων που αναφέρονται στο άρθρο 27, της ή των απορροφωμένων εταιριών ανήκουν στην απορροφώσα εταιρία και / ή σε πρόσωπα που κατέχουν τις μετοχές και τους τίτλους αυτούς επ' ονόματί τους αλλά για λογαριασμό της εταιρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Άλλες πράξεις που εξομοιώνονται με τη συγχώνευση

Άρθρο 30

Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει για μία από τις πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 2, το συμψηφιστικό ποσό σε μετρητά να υπερβαίνει το ποσοστό του 10%, εφαρμόζονται τα κεφάλαια II και III καθώς και τα άρθρα 27, 28 και 29.

Άρθρο 31

Όταν η νομοθεσία Κράτους μέλους επιτρέπει μία από τις πράξεις που προβλέπονται στα άρθρα 2, 24 ή 30, χωρίς να παύουν να υπάρχουν οι μεταβιβάζουσες εταιρίες, το κεφάλαιο II, με εξαίρεση το άρθρο 19 παράγραφος 1 περίπτωση γ) και τα κεφάλαια III και IV εφαρμόζονται αντίστοιχα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Τελικές διατάξεις

Άρθρο 32

1. Τα Κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις απαραίτητες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία, σε προθεσμία τριών χρόνων από την κοινοποίησή της. Ενημερώνουν σχετικά αμέσως την Επιτροπή.

2. Εν τούτοις μπορεί να προβλεφθεί προθεσμία πέντε ετών από την έναρξη της ισχύος των διατάξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 για την εφαρμογή αυτών στις unregistered companies του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας.

3. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν τα άρθρα 13, 14 και 15 όσον αφορά τους δικαιούχους μετατρεψίμων σε μετοχές ομολογίων και άλλων τίτλων αν τη στιγμή ενάρξεως της ισχύος των διατάξεων που προβλέπονται στην παράγραφο 1, οι όροι εκδόσεως έχουν εκ των προτέρων καθορίσει τη θέση των δικαιούχων σε περίπτωση συγχωνεύσεως.

4. Τα Κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία στις συγχωνεύσεις ή στις πράξεις που εξομοιώνονται με αυτές εάν για την προετοιμασία ή την πραγματοποίησή τους έχει ήδη λάβει χώρα μία πράξη ή μία διατύπωση που προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία τη στιγμή της ενάρξεως της ισχύος των διατάξεων που προβλέπονται στην παράγραφο 1.

Άρθρο 33

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα Κράτη μέλη.

Έγινε στο Λουξεμβούργο, στις 9 Οκτωβρίου 1978.

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
H.J. VOGEL

ΤΕΤΑΡΤΗ ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 25ης Ιουλίου 1978

βασιζόμενη στο άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) της συνθήκης περί των ετησίων λογαριασμών εταιριών ορισμένων μορφών

(78/660/ΕΟΚ)

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ),

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη της Συνελεύσεως (1),

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (2),

Εκτιμώντας:

ότι ο συντονισμός των εθνικών διατάξεων που αφορούν την διάρθρωση και το περιεχόμενο των ετησίων λογαριασμών, των ετησίων εκθέσεων, των μεθόδων αποτιμήσεως, καθώς και την δημοσιότητα των εγγράφων αυτών, ιδίως της ανωνύμου εταιρίας και της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης, έχει ιδιαίτερη σημασία για την προστασία των εταίρων τους και των τρίτων·

ότι επιβάλλεται ταυτόχρονος συντονισμός στους τομείς αυτούς για τις μορφές αυτές των εταιριών εφ' όσον, αφ' ενός μεν οι δραστηριότητες των εταιριών αυτών συχνά επεκτείνονται πέρα από τα όρια του εθνικού τους εδάφους και, αφ' ετέρου παρέχουν ως μόνη εγγύηση έναντι των τρίτων την εταιρική τους περιουσία· ότι, επιπλέον, η αναγκαιότητα και το επείγον για ένα τέτοιο συντονισμό αναγνωρίσθηκε και επιβεβαιώθηκε από το άρθρο 2 παράγραφος 1 περίπτωση ζ) της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ (3)·

ότι ακόμη είναι χρήσιμη, η θέσπιση στην Κοινότητα ισοδυνάμων ελαχίστων νομικών προϋποθέσεων σχετικά με την έκταση των δημοσιευομένων οικονομικών πληροφοριών από τις ανταγωνιστικές εταιρίες·

ότι οι ετήσιοι λογαριασμοί επιβάλλεται να δίνουν την πραγματική εικόνα του ενεργητικού και του παθητικού της εταιρίας, της οικονομικής της θέσεως και των κερδών ή ζημιών· ότι, για το σκοπό αυτό, πρέπει για τον ισολογισμό και το λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως

να καθιερωθούν υποχρεωτικά υποδείγματα και ότι πρέπει να καθιερωθεί ένα ελάχιστο περιεχόμενο για το προσάρτημα των ετησίων λογαριασμών και της ετήσιας εκθέσεως· ότι όμως πρέπει να επιτραπούν εξαιρέσεις για μερικές εταιρίες μικρότερης οικονομικής και κοινωνικής σημασίας·

ότι οι διάφορες μέθοδοι αποτιμήσεως πρέπει να ενοποιηθούν κατά το αναγκαίο μέτρο ώστε να εξασφαλίζεται ότι οι ετήσιοι λογαριασμοί περιλαμβάνουν συγκρίσιμες και ισότιμες πληροφορίες· ότι οι ετήσιοι λογαριασμοί όλων των εταιριών στις οποίες η οδηγία έχει εφαρμογή πρέπει να δημοσιεύονται σύμφωνα με την οδηγία 68/151/ΕΟΚ· δύνανται εν τούτοις και σ' αυτή την περίπτωση να γίνουν δεκτές ορισμένες εξαιρέσεις για μικρού και μεσαίου μεγέθους εταιρίες·

ότι οι ετήσιοι λογαριασμοί πρέπει να ελέγχονται από πρόσωπα αρμόδια για τον σκοπό αυτό, των οποίων τα ελάχιστα προσόντα θα αποτελέσουν αντικείμενο μεταγενέστερου συντονισμού και ότι μόνο μικρές εταιρίες μπορούν να απαλλαγούν από αυτή την υποχρέωση ελέγχου·

ότι όταν η εταιρία ανήκει σε όμιλο, είναι ευκαίριο να δημοσιεύονται οι ετήσιοι λογαριασμοί του ομίλου που θα δίνουν την πραγματική εικόνα των δραστηριοτήτων του, ότι, μέχρι να τεθεί σε ισχύ η οδηγία για τους ενοποιημένους ετήσιους λογαριασμούς ομίλου, είναι απαραίτητο να προβλεφθούν αποκλίσεις σε ορισμένες διατάξεις της παρούσης οδηγίας·

ότι, για να αντιμετωπισθούν οι δυσκολίες που προέρχονται από την ισχύουσα νομοθεσία σε μερικά Κράτη μέλη, πρέπει η προθεσμία για την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων της οδηγίας αυτής να είναι μεγαλύτερη από την προθεσμία που γενικά αναγνωρίζεται σε σχετικές περιπτώσεις,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

1. Τα μέτρα συντονισμού που εισάγονται με αυτή την οδηγία ισχύουν για τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των Κρατών μελών που αφορούν εταιρίες των ακόλουθων νομικών μορφών:

- Για τη Γερμανία:

die Aktiengesellschaft, die Kommanditgesellschaft auf Aktien, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung·

- Για το Βέλγιο:

la societe anonyme / de naamloze vennootschap, la societe en commandite par actions / de commanditaire vennootschap op aandelen, la societe de personnes a responsabilite limitee / de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid·

- Για τη Δανία:

aktieselskaber, kommanditaktieselskaber, anpartsselskaber

- Για τη Γαλλία:

la societe anonyme, la societe en commandite par actions, la societe a responsabilite limitee

- Για την Ιρλανδία:

public companies limited by shares or by guarantee, private companies limited by shares or by guarantee

- Για την Ιταλία:

la societa per azioni, la societa in accomandita per azioni, la societa a responsabilita limitata

- Για το Λουξεμβούργο:

la societe anonyme, la societe en commandite par actions, la societe a responsabilite limitee

- Για την Ολλανδία:

de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

- Για το Ηνωμένο Βασίλειο:

public companies limited by shares or by guarantee, private companies limited by shares or by guarantee

2. Μέχρι μεταγενέστερου συντονισμού, τα Κράτη μέλη δύναται να μη εφαρμόσουν τις διατάξεις της παρούσης οδηγίας στις Τράπεζες και στα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα καθώς και στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

ΤΜΗΜΑ Ι

Γενικές Διατάξεις

Άρθρο 2

1. Οι ετήσιοι λογαριασμοί περιλαμβάνουν: Τον Ισολογισμό, τα Αποτελέσματα Χρήσεως και το Προσάρτημα. Τα έγγραφα αυτά αποτελούν ενιαίο σύνολο.

2. Οι ετήσιοι λογαριασμοί πρέπει να καταρτίζονται με σαφήνεια και ανταποκρίνονται στην παρούσα οδηγία.

3. Οι ετήσιοι λογαριασμοί πρέπει να δίδουν την πραγματική εικόνα του ενεργητικού και παθητικού, της οικονομικής θέσεως και των αποτελεσμάτων χρήσεως της εταιρίας.

4. Όπου η εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας δεν αρκεί για την διαμόρφωση της πραγματικής εικόνας σύμφωνα με την έννοια της παραγράφου 3, πρέπει να παρέχονται πρόσθετες πληροφορίες.

5. Όπου σε εξαιρετικές περιπτώσεις η εφαρμογή μιας διατάξεως της οδηγίας έρχεται σε σύγκρουση με την υποχρέωση της παραγράφου 3, επιβάλλεται η παρέκκλιση από την διάταξη αυτή προκειμένου να αποδοθεί η πραγματική εικόνα κατά την έννοια της παραγράφου 3. Κάθε τέτοια παρέκκλιση πρέπει να αναφέρεται στο παράρτημα και να δικαιολογείται επαρκώς. Πρέπει να παρατίθενται οι επιδράσεις της στο ενεργητικό και παθητικό, την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα. Τα Κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν τις εξαιρετικές αυτές περιπτώσεις και να θεσπίσουν τους σχετικούς κανόνες εξαιρέσεως.

6. Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν ή να απαιτήσουν την αναγραφή και άλλων πληροφοριών στους ετήσιους λογαριασμούς εκτός αυτών που καθιερώνονται με αυτή την οδηγία ως υποχρεωτικές.

ΤΜΗΜΑ 2

Γενικές διατάξεις σχετικά με τον Ισολογισμό και Αποτελέσματα Χρήσεως

Άρθρο 3

Η δομή του Ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως, ειδικά ως προς τη μορφή που επιλέγεται για την εμφάνισή τους, επιβάλλεται να μην υφίσταται αλλαγές από τη μιά χρήση στην άλλη. Αποκλίσεις από την αρχή επιτρέπονται σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Κάθε τέτοια απόκλιση θα αναφέρεται στο προσάρτημα επαρκώς αιτιολογημένη.

Άρθρο 4

1. Στον Ισολογισμό και τα Αποτελέσματα Χρήσεως οι λογαριασμοί που προβλέπονται στα άρθρα 9, 10 και 23 μέχρι 26 πρέπει να εμφανίζονται χωριστά και με τη σειρά που καθιερώνεται. Περαιτέρω ανάλυση των λογαριασμών επιτρέπεται υπό τον όρο ότι θα τηρείται η διάρθρωση των υποδειγμάτων. Νέοι λογαριασμοί επιτρέπεται να προστίθενται, υπό τον όρο ότι το περιεχόμενό τους δεν περιλαμβάνεται σε άλλο προβλεπόμενο στα υποδείγματα. Τα Κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν τέτοιες περαιτέρω αναλύσεις ή προσθήκες.

2. Η διάρθρωση, η ονοματολογία και η ορολογία των λογαριασμών του ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως που φέρουν αραβικούς αριθμούς πρέπει να προσαρμόζονται όταν τούτο επιβάλλεται από την ιδιαιτερότητα της επιχειρήσεως. Τέτοιες προσαρμογές είναι δυνατό να επιβάλλονται από τα Κράτη μέλη για επιχειρήσεις που ανήκουν σε ορισμένο κλάδο της οικονομίας.

3. Οι λογαριασμοί του Ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως που φέρουν αραβικούς αριθμούς μπορούν να συγχωνεύονται όπου:

α) τα ποσά τους είναι ασήμαντα σε σχέση με τους σκοπούς του άρθρου 2 παράγραφος 3, ή

β) η συγχώνευση επιτρέπει μεγαλύτερη σαφήνεια, υπό τον όρο ότι τα συγχωνευόμενα στοιχεία αναγράφονται χωριστά στο προσάρτημα. Τα Κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν μια τέτοια συγχώνευση.

4. Κάθε λογαριασμός του Ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως, θα αναγράφεται μαζί με το αντίστοιχο ποσό της προηγούμενης χρήσεως. Τα Κράτη μέλη μπορούν να καθιερώσουν ότι, όπου τα ποσά δεν είναι συγκρίσιμα, τα ποσά που αφορούν την προηγούμενη χρήση θα αναμορφώνονται. Εφ' όσον δεν είναι συγκρίσιμα και αναμορφωθούν, γίνεται μεία στο προσάρτημα με επαρκή σχολιασμό.

5. Λογαριασμοί του Ισολογισμού ή των Αποτελεσμάτων Χρήσεως για τους οποίους δεν υπάρχουν ποσά δεν αναγράφονται, εκτός εάν προέκυψε αντίστοιχο ποσό στην προηγούμενη χρήση κατά την έννοια της παραγράφου 4.

Άρθρο 5

1. Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2, τα Κράτη μέλη δικαιούνται να θεσπίσουν ειδική διάρθρωση για τους ετήσιους λογαριασμούς των εταιριών επενδύσεων και των εταιριών χαρτοφυλακίου υπό τον όρο ότι η δομή αυτή δίδει εικόνα των επιχειρήσεων τούτων ισοδύναμη με την επιβαλλόμενη από το άρθρο 2 παράγραφος 3.

2. Κατά την έννοια αυτής της οδηγίας ως «εταιρίες επενδύσεων» θεωρούνται μόνο:

α) οι εταιρίες των οποίων αποκλειστικό αντικείμενο είναι να τοποθετούν τα κεφάλαιά τους σε διάφορα αξιόγραφα, σε διάφορες ακίνητες αξίες ή σε άλλες αξίες με μόνη επιδίωξη να κατανέμουν τους κινδύνους από επενδύσεις και να ωφελούνται οικονομικά οι μέτοχοί τους από τα αποτελέσματα της διαχείρισεως του ενεργητικού τους

β) οι εταιρίες που είναι συνδεδεμένες με εταιρίες επενδύσεων σταθερού κεφαλαίου, αν μοναδικός σκοπός τους είναι η απόκτηση εξοφλημένων μετοχών που εξεδόθησαν από τις εν λόγω εταιρίες επενδύσεων σταθερού κεφαλαίου επιφυλασσομένης της διατάξεως του άρθρου 20 παράγραφος 1 περίπτωση η) της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ (1).

3. Ως «εταιρίες χαρτοφυλακίου» κατά την έννοια της παρούσης οδηγίας θεωρούνται μόνο οι εταιρίες που έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο την απόκτηση συμμετοχών σε άλλες επιχειρήσεις και τη διαχείριση και αξιοποίηση των συμμετοχών αυτών, χωρίς άμεση ή έμμεση ανάμιξη στη διαχείριση των επιχειρήσεων αυτών, αλλά με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων που έχουν ως μέτοχοι ή εταίροι. Η τήρηση των περιορισμών που έχουν επιβληθεί στην δραστηριότητα αυτών των επιχειρήσεων πρέπει να μπορεί να ελέγχεται από διοικητική ή δικαστική αρχή.

Άρθρο 6

Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν ή να επιβάλλουν την προσαρμογή της διαρθρώσεως του Ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως ώστε να γίνεται εμφανής η διάθεση των κερδών ή η κάλυψη των ζημιών.

Άρθρο 7

Απαγορεύεται οιοσδήποτε συμψηφισμός μεταξύ λογαριασμών Ενεργητικού και Παθητικού ή μεταξύ Εσόδων και Εξόδων.

ΤΜΗΜΑ 3

Διάρθρωση του Ισολογισμού

Άρθρο 8

Για την κατάρτιση του Ισολογισμού τα Κράτη μέλη υιοθετούν τον ένα ή και τους δύο τύπους που περιλαμβάνονται στα άρθρα 9 και 10. Αν ένα Κράτος μέλος υιοθετήσει και τους δύο, μπορεί να επιτρέψει στις εταιρίες την επιλογή.

Άρθρο 9

Ενεργητικό

A. Καλυφθέν και μη καταβεβλημένο κεφάλαιο

εξ ου ληξιπρόθεσμο

(Αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εγγραφή του ληξιπρόθεσμου μέρους του κεφαλαίου στο παθητικό, τότε το ληξιπρόθεσμο αλλά μη καταβληθέν μέρος του κεφαλαίου πρέπει να εμφανίζεται στη θέση Α ή στη θέση Δ II 5 του ενεργητικού).

B. Έξοδα ιδρύσεως

Όπως καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία και εφόσον αυτή επιτρέπει να εμφανίζονται στο ενεργητικό. Η εθνική νομοθεσία μπορεί επίσης να προβλέπει την εμφάνιση των εξόδων ιδρύσεως σαν πρώτο λογαριασμό στα «Αύλα πάγια στοιχεία».

Γ. Πάγια στοιχεία

1. Αύλα πάγια στοιχεία.

1. Έξοδα ερευνών και αναπτύξεως, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στο ενεργητικό.

2. Άδειες παραχωρήσεως, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, άδειες εκμεταλλεύσεως, σήματα και παρόμοια δικαιώματα και αξίες εφόσον:

α) αποκτήθηκαν εξ επαχθούς αιτίας και δεν εμφανίζονται στο λογαριασμό Γ I 3 ή

β) δημιουργήθηκαν από την επιχείρηση, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή

τους στο ενεργητικό.

3. Φήμη και πελατεία, εφόσον αποκτήθηκαν εξ επαχθούς αιτίας.

4. Καταβληθείσες προκαταβολές.

II. Ενσώματα πάγια στοιχεία

1. Γήπεδα και κτίρια.

2. Τεχνικές εγκαταστάσεις και μηχανήματα.

3. Λοιπές εγκαταστάσεις, εργαλεία, έπιπλα και λοιπός εξοπλισμός.

4. Καταβληθείσες προκαταβολές και ενσώματα πάγια στοιχεία υπό κατασκευή.

III. Πάγια χρηματικά και οικονομικά στοιχεία

1. Μερίδια σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

2. Απαιτήσεις από συνδεδεμένες επιχειρήσεις (μακράς διάρκειας).

3. Συμμετοχές.

4. Απαιτήσεις από επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.

5. Λοιποί τίτλοι με χαρακτήρα παγίων στοιχείων.

6. Λοιπές απαιτήσεις μακράς διάρκειας.

7. Ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια (με ένδειξη της ονομαστικής τους αξίας ή, αν δεν υπάρχει, της λογιστικής τους αξίας εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στον Ισολογισμό).

Δ. Κυκλοφορούν Ενεργητικό

I. Αποθέματα

1. Πρώτες ύλες και αναλώσιμα υλικά.

2. Προϊόντα στο στάδιο της κατεργασίας.

3. Έτοιμα προϊόντα και εμπορεύματα.

4. Καταβληθείσες προκαταβολές.

II. Απαιτήσεις

(Κονδύλια που είναι εισπρακτέα μετά από ένα χρόνο πρέπει να εμφανίζονται χωριστά στον καθένα από τους παρακάτω λογαριασμούς).

1. Πελάτες.

2. Απαιτήσεις από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

3. Απαιτήσεις από επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.

4. Λοιπές απαιτήσεις.

5. Κεφάλαιο καλυφθέν, ληξιπρόθεσμο αλλά μη καταβεβλημένο (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει το κεφάλαιο τούτο εμφανίζεται στο λογαριασμό Α του ενεργητικού).

6. Λογαριασμοί Τάξεως (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει να εμφανίζονται στο λογαριασμό Ε του ενεργητικού).

III. Κινητές αξίες

1. Μεριδία σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

2. Ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια (με ένδειξη της ονομαστικής τους αξίας ή, αν δεν υπάρχει, της λογιστικής τους αξίας, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στον Ισολογισμό).

3. Λοιπές κινητές αξίες.

IV. Διαθέσιμα σε Τράπεζες και στο Ταμείο

Ε. Λογαριασμοί Τάξεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στο λογαριασμό Δ II 6 του ενεργητικού).

ΣΤ. Ζημίες Χρήσεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή της στο λογαριασμό Α VI του παθητικού).

Παθητικό

Α. Ίδια Κεφάλαια

I. Καλυφθέν κεφάλαιο

(Αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την απογραφή του ληξιπρόθεσμου μέρους του καλυφθέντος κεφαλαίου στον λογαριασμό αυτόν, τότε τα ποσά του καλυφθέντος και καταβεβλημένου κεφαλαίου πρέπει να εμφανίζονται χωριστά).

II. Διαφορά εξ εκδόσεως μετοχών και ομολογιών «υπέρ το άρτιο»

III. Αποθεματικό αναπροσαρμογής

IV. Αποθεματικά

1. Τακτικό αποθεματικό (εφόσον η εθνική νομοθεσία απαιτεί τον σχηματισμό του).

2. Αποθεματικά για ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια (εφόσον το απαιτεί η εθνική νομοθεσία και με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 22 παράγραφος 1 περίπτωση β) της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ).

3. Αποθεματικά προβλεπόμενα από το καταστατικό.

4. Λοιπά αποθεματικά.

V. Αποτελέσματα μεταφερόμενα «εις νέον»

VI. Αποτελέσματα της χρήσεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία απαιτεί το στοιχείο αυτό να εμφανίζεται στο λογαριασμό ΣΤ του ενεργητικού ή στο λογαριασμό Ε του παθητικού).

B. Προβλέψεις για κινδύνους και βάρη

1. Προβλέψεις για συντάξεις και παρόμοιες υποχρεώσεις.

2. Προβλέψεις για φόρους.

3. Λοιπές προβλέψεις.

Γ. Υποχρεώσεις

(Ποσά που είναι πληρωτέα εντός έτους και ποσά που είναι πληρωτέα μετά παρέλευση έτους πρέπει να εμφανίζονται χωριστά σε κάθε ένα από τους κατωτέρω λογαριασμούς όπως στο σύνολο των λογαριασμών αυτών).

1. Ομολογιακά δάνεια, με χωριστή εμφάνιση των μετατρεψίμων σε κεφάλαιο.

2. Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα.

3. Ληφθείσες προκαταβολές παραγγελιών εφόσον δεν εμφανίζονται αφαιρετικά από τα απο-

θέματα κατά τρόπο σαφή.

4. Προμηθευτές.

5. Γραμμάτια πληρωτέα.

6. Υποχρεώσεις προς συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

7. Υποχρεώσεις προς επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.

8. Λοιπές υποχρεώσεις συμπεριλαμβανομένων των φόρων και των υποχρεώσεων προς τις κοινωνικές ασφαλίσεις.

9. Λογαριασμοί τάξεως (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνιση των λογαριασμών αυτών στο λογαριασμό Δ του Παθητικού).

Δ. Λογαριασμοί τάξεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στο λογαριασμό Γ 9 του παθητικού).

Ε. Κέρδη χρήσεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στο λογαριασμό Α VI του παθητικού).

Άρθρο 10

Α. Κεφάλαιον καλυφθέν και μη καταβεβλημένο

εξ ου ληξιπρόθεσμο

(εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει το ληξιπρόθεσμο μέρος του κεφαλαίου να εμφανίζεται στον λογαριασμό Λ του παθητικού. Στην περίπτωση αυτή το τμήμα του κεφαλαίου που είναι ληξιπρόθεσμο εμφανίζεται στη θέση Α ή στη θέση Δ II 5 του ενεργητικού).

Β. Έξοδα ιδρύσεως

Όπως καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία και εφόσον αυτή επιτρέπει την εμφάνισή τους στο ενεργητικό. Η εθνική νομοθεσία μπορεί επίσης να προβλέπει να εμφανίζονται τα Έξοδα Ιδρύσεως σαν πρώτος λογαριασμός στα «Αύλα πάγια στοιχεία».

Γ. Πάγια Στοιχεία

1. Αύλα πάγια στοιχεία

1. Έξοδα ερευνών και αναπτύξεως, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στο ενεργητικό.

2. Άδειες παραχωρήσεως, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, άδειες εκμεταλλεύσεως, σήματα και παρόμοια δικαιώματα και αξίες εφόσον:

α) αποκτήθηκαν εξ επαχθούς αιτίας και δεν εμφανίζονται στο λογαριασμό Γ' Ι 3, ή

β) δημιουργήθηκαν από την επιχείρηση, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στο ενεργητικό.

3. Φήμη και πελατεία, εφόσον αποκτήθηκαν εξ επαχθούς αιτίας.

4. Καταβληθείσες προκαταβολές.

II. Ενσώματα πάγια στοιχεία

1. Γήπεδα και κτίρια.

2. Τεχνικές εγκαταστάσεις και μηχανήματα.

3. Άλλες εγκαταστάσεις, εργαλεία, έπιπλα και λοιπός εξοπλισμός.

4. Προκαταβολές και υπό κατασκευή ενσώματα πάγια στοιχεία.

III. Πάγια χρηματικά και οικονομικά στοιχεία

1. Μεριδία σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

2. Απαιτήσεις από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

3. Συμμετοχές.

4. Απαιτήσεις από επιχειρήσεις με τις οποίες η εταιρία έχει δεσμό συμμετοχής.

5. Λοιποί τίτλοι με χαρακτήρα παγίων στοιχείων.

6. Λοιπές απαιτήσεις.

7. Ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια (με ένδειξη της ονομαστικής τους αξίας ή, αν δεν υπάρχει, της λογιστικής τους αξίας, εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στον ισολογισμό).

Δ. Κυκλοφορούν ενεργητικό

I. Αποθέματα

1. Πρώτες ύλες και αναλώσιμα υλικά.
2. Προϊόντα στο στάδιο της κατεργασίας.
3. Έτοιμα προϊόντα και εμπορεύματα.
4. Καταβληθείσες προκαταβολές.

II. Απαιτήσεις

(Κονδύλια που είναι εισπρακτέα μετά από ένα χρόνο πρέπει να εμφανίζονται χωριστά στον καθένα από τους παρακάτω λογαριασμούς).

1. Πελάτες.
2. Απαιτήσεις από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
3. Απαιτήσεις από επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.
4. Λοιπές απαιτήσεις.
5. Κεφάλαιο καλυφθέν ληξιπρόθεσμο αλλά μη καταβλημένο (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει το κεφάλαιο τούτο να εμφανίζεται στο λογαριασμό Α).
6. Λογαριασμοί τάξεως (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει να εμφανίζονται στο λογαριασμό Ε του ενεργητικού).

III. Κινητές αξίες

1. Μεριδία σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
2. Ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια (με ένδειξη της ονομαστικής τους αξίας ή, αν δεν υπάρχει, της λογιστικής αξίας εφόσον η εθνική νομοθεσία επιτρέπει την εμφάνισή τους στον ισολογισμό).
3. Λοιπές κινητές αξίες.

IV. Διαθέσιμα σε Τράπεζες και στο Ταμείο

Ε. Λογαριασμοί τάξεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στη θέση Δ II 6).

ΣΤ. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις (ποσά που είναι πληρωτέα εντός έτους).

1. Ομολογιακά δάνεια με διαχωρισμό των μετατρεψίμων σε κεφάλαιο.

2. Υποχρεώσεις σε πιστωτικά ιδρύματα.

3. Ληφθείσες προκαταβολές παραγγελιών εφόσον δεν εμφανίζονται αφαιρετικά από τα αποθέματα κατά τρόπο σαφή.

4. Προμηθευτές.

5. Γραμμάτια πληρωτέα.

6. Υποχρεώσεις σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

7. Υποχρεώσεις σε επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.

8. Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις περιλαμβανομένων των φόρων και των υποχρεώσεων στις κοινωνικές ασφάλισεις.

---

9. Λογαριασμοί τάξεως (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στην θέση Κ).

Ζ. Κυκλοφορούν ενεργητικό (λαμβανομένων υπόψη των λογαριασμών τάξεως, όταν εμφανίζονται στη θέση Ε) υπερβαίνουν τις υποχρεώσεις που είναι πληρωτέες εντός έτους (λαμβανομένων υπόψη των λογαριασμών τάξεως όταν εμφανίζονται στη θέση Κ).

Η. Συνολικό ενεργητικό μείον βραχυπρόθεσμο παθητικό.

Θ. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (ποσά πληρωτέα πέρα του έτους)

1. Ομολογιακά δάνεια με διαχωρισμό των μετατρεψίμων σε κεφάλαιο.

2. Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα.

3. Ληφθείσες προκαταβολές παραγγελιών εφόσον δεν εμφανίζονται αφαιρετικά από τα αποθέματα κατά τρόπο σαφή.

4. Προμηθευτές

5. Γραμμάτια πληρωτέα.

6. Υποχρεώσεις προς συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

7. Υποχρεώσεις σε επιχειρήσεις με τις οποίες υπάρχει δεσμός συμμετοχής.

8. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις περιλαμβανομένων των φόρων και των υποχρεώσεων στις κοινωνικές ασφάλισεις.

9. Λογαριασμοί τάξεως (εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνισή τους στη

θέση Κ).

Ι. Προβλέψεις για υποχρεώσεις και έξοδα

1. Προβλέψεις για συντάξεις και παρόμοιες υποχρεώσεις.

2. Προβλέψεις για φόρους.

3. Λοιπές προβλέψεις.

Κ. Λογαριασμοί τάξεως

(Εκτός αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εμφάνιση τους στις θέσεις ΣΤ 9 ή Θ 9 ή και στις δύο).

Λ. Ίδια κεφάλαια

Ι. Καλυφθέν κεφάλαιο

(Αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει το ληξιπρόθεσμο μέρος του καλυφθέντος κεφαλαίου να εμφανίζεται στο λογαριασμό αυτό, τότε αναγράφεται χωριστά το καλυφθέν κεφάλαιο και το καταβληθέν κεφάλαιο).

ΙΙ. Διαφορά εξ εκδόσεως μετοχών «υπέρ το άρτιο»

ΙΙΙ. Αποθεματικό αναπροσαρμογής

ΙV. Αποθεματικά

1. Τακτικό αποθεματικό εφόσον η εθνική νομοθεσία απαιτεί το σχηματισμό του.

2. Αποθεματικά για ίδιες μετοχές ή ίδια μερίδια εφόσον το απαιτεί η εθνική νομοθεσία και με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 22 παράγραφος 1 περίπτωση β) της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ.

3. Αποθεματικά προβλεπόμενα από το καταστατικό.

4. Λοιπά αποθεματικά.

V. Αποτελέσματα μεταφερόμενα «εις νέον»

VI. Αποτελέσματα της χρήσεως

Άρθρο 11

Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν σε εταιρίες που στην ημερομηνία κλεισίματος του

ισολογισμού δεν ξεπερνούν τα όρια των δύο από τα παρακάτω τρία κριτήρια:

- σύνολο ισολογισμού: 1000000 ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες,
- καθαρές πωλήσεις: 2000000 ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες,
- μέσος όρος απασχοληθέντων κατά τη διάρκεια της χρήσεως: 50 άτομα

να συντάσσουν συνοπτικό ισολογισμό στον οποίο να περιλαμβάνονται μόνο οι λογαριασμοί που φέρουν στοιχεία και λατινικούς αριθμούς που προβλέπονται στα άρθρα 9 και 10, αναγράφοντας χωριστά τις πληροφορίες που απαιτούνται στην παρένθεση του λογαριασμού Δ II του ενεργητικού και Γ του παθητικού στο άρθρο 9 και του λογαριασμού Δ του άρθρου 10, αλλά συνολικά για κάθε σχετικό λογαριασμό.

Άρθρο 12

1. Όταν στην ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού της, μία εταιρία υπερβαίνει ή παύει να υπερβαίνει τα όρια των δύο από τα τρία κριτήρια που αναφέρονται στο άρθρο 11 επί δύο τουλάχιστον συνεχείς χρήσεις, το γεγονός τούτο συνεπάγεται την εφαρμογή της παρεκκλίσεως που προβλέπεται στο άρθρο αυτό.

2. Κατά την μετατροπή τους σε εθνικό νόμισμα, τα ποσά που αναφέρονται σε ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες στο άρθρο 11, μπορεί να αυξηθούν το πολύ έως 10%.

3. Το σύνολο ισολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 11 περιλαμβάνει τα στοιχεία Α μέχρι Ε του ενεργητικού στην διάταξη του άρθρου 9 ή τα στοιχεία Α μέχρι Ε στην διάταξη του άρθρου 10.

Άρθρο 13

1. Όταν ένα στοιχείο του ενεργητικού ή του παθητικού αφορά περισσότερους του ενός λογαριασμούς, η σχέση προς τους άλλους λογαριασμούς θα αναγράφεται ή κάτω από το λογαριασμό ή στο προσάρτημα, εφόσον τούτο είναι χρήσιμο για την κατανόηση των ετησίων λογαριασμών.

2. Ίδιες μετοχές και ίδια μερίδια ή μετοχές και μερίδια συνδεδεμένων επιχειρήσεων μπορούν να εμφανίζονται μόνο στη θέση που προβλέπεται γι' αυτές.

Άρθρο 14

Υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί υπό τη μορφή εγγυήσεως, αν δεν υπάρχει υποχρέωση εμφανισεώς τους στο παθητικό, εμφανίζονται με σαφήνεια στο κάτω μέρος του ισολογισμού ή στο προσάρτημα των ετησίων λογαριασμών. Οι υποχρεώσεις αυτές διακρίνονται ανάλογα με τις κατηγορίες εγγυήσεων που προβλέπει η εθνική νομοθεσία. Ρητά αναφέρονται οι δοθείσες εμπράγματα ασφάλειες. Αν οι υποχρεώσεις αυτές αναλαμβάνονται έναντι συνδεδεμένων επιχειρήσεων, πρέπει να εμφανίζονται χωριστά.

ΤΜΗΜΑ 4

Ειδικές διατάξεις για ορισμένους λογαριασμούς του ισολογισμού

Άρθρο 15

1. Η εμφάνιση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων στο πάγιο ή το κυκλοφορούν ενεργητικό εξαρτάται από τον σκοπό των στοιχείων αυτών.

2. Πάγιο ενεργητικό αποτελούν τα περιουσιακά εκείνα στοιχεία που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν κατά τρόπο διαρκή για τους σκοπούς της επιχειρήσεως.

3. α) Οι μεταβολές των διαφόρων παγίων στοιχείων εμφανίζονται στον ισολογισμό ή στο προσάρτημα. Προς τούτο, με αφετηρία την τιμή κτήσεως ή το κόστος κατασκευής κάθε παγίου στοιχείου, πρέπει να εμφανίζονται χωριστά αφ' ενός οι προσθήκες, οι μειώσεις και οι μεταφορές κατά την διάρκεια της χρήσεως, αφ' ετέρου οι συσσωρευμένες διορθώσεις αξιών μέχρι την ημερομηνία ενάρξεως της χρήσεως, οι προσθήκες των διορθώσεων που έγιναν μέσα στη χρήση και οι τυχόν τακτοποιήσεις του κονδυλίου των διορθώσεων προγενεστέρων χρήσεων. Οι διορθώσεις αξιών εμφανίζονται στον ισολογισμό αφαιρετικά από τα σχετικά κονδύλια ή στο προσάρτημα.

β) Αν, κατά τον χρόνο συντάξεως των πρώτων ετησίων λογαριασμών σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, η τιμή κτήσεως ή το κόστος κατασκευής ενός στοιχείου του παγίου ενεργητικού δεν μπορεί να υπολογισθεί χωρίς δυσανάλογα έξοδα και καθυστερήσεις, η αναπόσβεστη αξία στην αρχή της χρήσεως μπορεί να θεωρηθεί σαν τιμή κτήσεως ή κόστος κατασκευής. Στην περίπτωση εφαρμογής της παραύσης περιπτώσεως θα γίνεται σχετική μνεία στο προσάρτημα.

γ) Όπου εφαρμόζεται το άρθρο 33, οι μεταβολές των διαφόρων παγίων στοιχείων που αναφέρονται στην περίπτωση α αυτής της παραγράφου εμφανίζονται με αφετηρία την τιμή κτήσεως ή το κόστος κατασκευής που προέκυψε από την αναπροσαρμογή.

4. Η παράγραφος 3 περίπτωση α) και β) έχει εφαρμογή και στην εμφάνιση των «εξόδων ιδρύσεως».

Άρθρο 16

Δικαιώματα επί ακινήτων και λοιπά παρόμοια δικαιώματα ιδιοκτησίας όπως τα καθορίζει η εθνική νομοθεσία εμφανίζονται στους λογαριασμούς «γήπεδα και κτίρια».

Άρθρο 17

Για τους σκοπούς της παρούσης οδηγίας με τον όρο «συμμετοχή» νοούνται δικαιώματα στο κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων, ενσωματούμενα σε τίτλους ή όχι, και τα οποία, δημιουργώντας διαρκή δεσμό ανάμεσα σε δύο επιχειρήσεις, προορίζονται να συμβάλουν στις δραστηριότητες της εταιρίας αυτής. Η κατοχή τμήματος του κεφαλαίου μιας εταιρίας θα θεωρηθεί ότι

σημαίνει «συμμετοχή» όταν το τμήμα τούτο υπερβαίνει το όριο που καθορίστηκε από τα Κράτη μέλη, και το οποίο δεν μπορεί να είναι ανώτερο του 20%.

Άρθρο 18

Έξοδα που έγιναν κατά τη χρήση αλλά αφορούν την επομένη, και οποιαδήποτε έσοδα τα οποία, αν και αφορούν τη χρήση δεν θα είναι απαιτητά πριν από την λήξη της, εμφανίζονται στους «λογαριασμούς τάξεως». Τα Κράτη μέλη μπορούν, ακόμα, να καθορίσουν ότι τέτοια έσοδα θα περιλαμβάνονται στις «απαιτήσεις». Όταν τα έσοδα αυτά είναι σημαντικά, τούτο πρέπει να αναφέρεται στο προσάρτημα.

Άρθρο 19

Οι διορθώσεις αξιών περιλαμβάνουν όλες τις προσαρμογές, που αποσκοπούν στη μέτρηση της οριστικής ή μη απαξιώσεως των περιουσιακών στοιχείων, που διαπιστώθηκε κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού.

Άρθρο 20

1. Οι προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα προορίζονται να καλύψουν ζημιές ή απαιτήσεις τρίτων, η φύση των οποίων καθορίζεται με σαφήνεια και οι οποίες, κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού είναι πιθανές ή βέβαιες, αλλά αβέβαιες ως προς το ποσό ή την ημερομηνία που θα πραγματοποιηθούν.

2. Επίσης τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν τη διενέργεια προβλέψεων για την κάλυψη εξόδων που δημιουργήθηκαν κατά την κλειόμενη χρήση ή σε κάποια προηγούμενη και των οποίων η φύση είναι καθορισμένη με σαφήνεια, αλλά τα οποία κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού είναι πιθανά ή βέβαια, αλλά αβέβαια ως προς το ποσό και την ημερομηνία που θα πραγματοποιηθούν.

3. Οι προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα δεν μπορούν να έχουν σαν αντικείμενο τη διόρθωση των αξιών των στοιχείων ενεργητικού.

Άρθρο 21

Έσοδα που εισπράχθηκαν μέσα στη χρήση αλλά αφορούν την επόμενη, μαζί με έξοδα τα οποία αν και αφορούν την κλειόμενη χρήση θα κληρωθούν την επομένη, πρέπει να εμφανίζονται στο λογαριασμό «Λογαριασμοί τάξεως». Τα Κράτη μέλη μπορούν, όμως, να επιτρέψουν να περιλαμβάνονται αυτά τα έξοδα στις «υποχρεώσεις». Όταν τέτοια έξοδα είναι σημαντικά, το ποσό τους πρέπει να αναφέρεται στο προσάρτημα.

ΤΜΗΜΑ 5

Διάφραση των Αποτελεσμάτων Χρήσεως

Άρθρο 22

Για την εμφάνιση των «Αποτελεσμάτων Χρήσεως» τα Κράτη μέλη θα καθιερώσουν ένα ή περισσότερους τύπους από αυτούς που περιγράφονται στα άρθρα 23 μέχρι 26. Αν ένα Κράτος μέλος καθιερώσει περισσότερους τύπους μπορεί να επιτρέψει στις εταιρίες να επιλέξουν ένα από αυτούς.

Άρθρο 23

1. Καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών.
2. Μεταβολές στο απόθεμα των ετοιμών και των υπό επεξεργασία προϊόντων.
3. Εργασίες που έγιναν από την επιχείρηση για ίδια χρήση της και περιελήφθησαν στο ενεργητικό της.
4. Λοιπά έσοδα εκμεταλλεύσεως.
5. α) Αναλωθείσες πρώτες ύλες και αναλώσιμα υλικά.
β) Λοιπά έξοδα.
6. Έξοδα προσωπικού:
α) Μισθοί και ημερομίσθια.
β) Κοινωνικές επιβαρύνσεις με διαχωρισμό όσων αφορούν συντάξεις.
7. α) Διορθώσεις αξιών των εξόδων ιδρύσεως και παγίων, άυλων και ενσωμάτων στοιχείων.
β) Διορθώσεις αξιών παγίων στοιχείων κυκλοφορούτος ενεργητικού στην έκταση που ξεπερνούν τα συνηθισμένα όρια για την επιχείρηση.
8. Λοιπά έξοδα εκμεταλλεύσεως.
9. Έσοδα από συμμετοχές, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
10. Έσοδα από λοιπές επενδύσεις και δάνεια που θεωρούνται πάγια στοιχεία, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
11. Τόκοι που προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

12. Διορθώσεις αξιών των παγίων χρηματικών και οικονομικών στοιχείων και των κινητών αξιών του κυκλοφορούντος ενεργητικού.

13. Τόκοι χρεωστικοί και παρόμοια έξοδα, με διαχωρισμό όσων αφορούν συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

14. Φόροι επί των αποτελεσμάτων από τις συνήθεις δραστηριότητες.

15. Αποτελέσματα από τις συνήθεις δραστηριότητες μετά την αφαίρεση των φόρων που τα βαρύνουν.

16. Έκτακτα έσοδα.

17. Έκτακτα έξοδα.

---

18. Έκτακτα αποτελέσματα.

19. Φόροι επί των εκτάκτων αποτελεσμάτων.

20. Λοιποί φόροι που δεν περιλαμβάνονται στους ανωτέρω λογαριασμούς.

21. Αποτελέσματα χρήσεως.

Άρθρο 24

A. Έξοδα

1. Μείωση αποθεμάτων των ετοιμών και των υπό επεξεργασία προϊόντων:

2 α) Αναλωθείσες πρώτες ύλες και αναλώσιμα υλικά

β) Λοιπά έξοδα.

3. Έξοδα προσωπικού:

α). Μισθοί και ημερομίσθια

β) Κοινωνικές επιβαρύνσεις, με διαχωρισμό όσων αφορούν συντάξεις.

4. α) Διορθώσεις αξιών των εξόδων ιδρύσεως και παγίων, άυλων και ενσωμάτων στοιχείων.

β) Διορθώσεις αξιών παγίων στοιχείων κυκλοφορούντος ενεργητικού, στην έκταση που ξεπερνούν τα συνηθισμένα όρια για την επιχείρησή.

5. Λοιπά έξοδα εκμεταλλεύσεως.

6. Διορθώσεις αξιών των παγίων χρηματικών και οικονομικών όσων αφορούν συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  7. Τόκοι χρεωστικοί και παρόμοια έξοδα, με διαχωρισμό όσων αφορούν συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  8. Φόροι επί των αποτελεσμάτων από τις συνήθεις δραστηριότητες.
  9. Κέρδη από τις συνήθεις δραστηριότητες μετά την αφαίρεση των φόρων που τα βαρύνουν.
  10. Έκτακτα έξοδα.
  11. Φόροι επί των εκτάκτων αποτελεσμάτων.
  12. Λοιποί φόροι που δεν περιλαμβάνονται στους ανωτέρω λογαριασμούς.
  13. Αποτελέσματα χρήσεως.
- Β. Έσοδα**
1. Καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών.
  2. Αύξηση αποθεμάτων των ετοιμών και υπό επεξεργασία προϊόντων.
  3. Εργασίες που έγιναν από την επιχείρηση για ίδια χρήση της και περιελήφθησαν στο ενεργητικό.
  4. Λοιπά έσοδα εκμεταλλεύσεως.
  5. Έσοδα από συμμετοχές με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  6. Έσοδα από λοιπές επενδύσεις και δάνεια που θεωρούνται πάγια στοιχεία, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  7. Τόκοι πιστωτικοί και παρόμοια έσοδα, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  8. Ζημίες από τις συνήθεις δραστηριότητες πριν από την αφαίρεση των φόρων που τα βαρύνουν.
  9. Έκτακτα έσοδα.
  10. Αποτελέσματα χρήσεως.

Άρθρο 25

1. Καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών.
  2. Κόστος παραγωγής παροχών για την πραγματοποίηση του κύκλου εργασιών (περιλαμβανομένων των διορθώσεων αξιών).
  3. Μικτά κέρδη ή ζημιές.
  4. Έξοδα διαθέσεως (περιλαμβανομένων των διορθώσεων αξιών).
  5. Έξοδα διοικήσεως (περιλαμβανομένων των διορθώσεων αξιών).
-
6. Λοιπά έσοδα εκμεταλλεύσεως.
  7. Έσοδα από συμμετοχές, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  8. Έσοδα από λοιπές επενδύσεις και δάνεια που θεωρούνται πάγια στοιχεία, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  9. Τόκοι πιστωτικοί και παρόμοια έσοδα, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  10. Διορθώσεις αξίας των παγίων χρηματικών και οικονομικών στοιχείων και των κινητών αξιών.
  11. Τόκοι χρηματικοί και παρόμοια έξοδα, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
  12. Φόροι επί των αποτελεσμάτων από τις συνήθεις δραστηριότητες.
  13. Αποτελέσματα από τις συνήθεις δραστηριότητες μετά την αφαίρεση των φόρων που τα βρύνουν.
  14. Έκτακτα έσοδα.
  15. Έκτακτα έξοδα.
  16. Έκτακτα αποτελέσματα.
  17. Φόροι επί των εκτάκτων αποτελεσμάτων.
  18. Λοιποί φόροι που δεν περιλαμβάνονται στους κατωτέρω λογαριασμούς.
  19. Αποτελέσματα χρήσεως.

Άρθρο 26

A. Έξοδα

1. Κόστος παραγωγής παροχών για την πραγματοποίηση του κύκλου εργασιών (περιλαμβανομένων των αναπροσαρμογών αξιών).
2. Έξοδα διαθέσεως (περιλαμβανομένων των διορθώσεων αξιών).
3. Έξοδα διοικήσεως (περιλαμβανομένων των διορθώσεων αξιών).
4. Αναπροσαρμογές αξιών των παγίων χρηματικών και οικονομικών στοιχείων, και των κινητών αξιών.
5. Τόκοι χρεωστικοί και παρόμοια έξοδα, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
6. Φόροι επί των αποτελεσμάτων από συνήθεις δραστηριότητες.
7. Κέρδη από τις συνήθεις δραστηριότητες μετά την αφαίρεση των φόρων που τα βαρύνουν.
8. Έκτακτα έξοδα.
9. Φόροι επί των εκτάκτων αποτελεσμάτων.
10. Λοιποί φόροι που δεν περιλαμβάνονται στους ανωτέρω λογαριασμούς.
11. Αποτελέσματα χρήσεως.

B. Έσοδα

1. Καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών.
2. Λοιπά έσοδα εκμεταλλεύσεως.
3. Έσοδα από συμμετοχές, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
4. Έσοδα από λοιπές επενδύσεις και δάνεια που αποτελούν μέρος των παγίων στοιχείων, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
5. Τόκοι πιστωτικοί και παρόμοια έσοδα, με διαχωρισμό όσων προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
6. Ζημίες από τις συνήθεις δραστηριότητες πριν από την αφαίρεση των φόρων που βαρύνουν

τα αποτελέσματα αυτά.

7. Έκτακτα έσοδα.

8. Αποτελέσματα χρήσεως.

Άρθρο 27

Τα Κράτη μέλη, μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες που κατά το κλείσιμο του ισολογισμού δεν ξεπερνούν τα όρια των δύο από τα κατωτέρων τρία κριτήρια:

- σύνολο ισολογισμού: 4 εκατομμύρια ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες,
- καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 8 εκατομμύρια ευρωπαϊκές μονάδες,
- μέσος όρος απασχοληθέντων κατά τη διάρκεια της χρήσεως: 250 άτομα

να ακολουθήσουν δομή διαφορετική από εκείνες που περιγράφονται στα άρθρα 23 μέχρι 26, εντός των ακόλουθων ορίων:

α) Στο άρθρο 23: Τα κονδύλια των λογαριασμών 1 μέχρι και 5 μπορούν να συγχωνευθούν σε ένα με τίτλο «Μικτό αποτέλεσμα»

β) στο άρθρο 24: Τα κονδύλια των λογαριασμών A 1, A 2, και B 1 μέχρι B 4 μπορούν να συγχωνευθούν σε ένα με τίτλο «Μικτά κέρδη» ή «Μικτές ζημιές» κατά περίπτωση

γ) στο άρθρο 25: Τα κονδύλια των λογαριασμών 1, 2, 3 και 6 μπορούν να συγχωνευθούν σε ένα με τίτλο «Μικτό αποτέλεσμα»

δ) στο άρθρο 26: Τα κονδύλια των λογαριασμών A 1, B 1 και B 2 μπορούν να συγχωνευθούν σε ένα με τίτλο «Μικτά κέρδη» ή «Μικτές ζημιές», κατά περίπτωση.

Το άρθρο 12 εφαρμόζεται αναλόγως.

ΤΜΗΜΑ 6

Ειδικές διατάξεις για ορισμένους λογαριασμούς των Αποτελεσμάτων Χρήσεως

Άρθρο 28

Το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών περιλαμβάνει τα ποσά που προέρχονται από την πώληση προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών από τις συνήθεις δραστηριότητες της επιχειρήσεως μετά την αφαίρεση των εκπτώσεων επί των πωλήσεων, του φόρου προστιθεμένης αξίας και των άλλων φόρων που συνδέονται άμεσα με τον κύκλο εργασιών.

Άρθρο 29

1. Έσοδα ή έξοδα που δεν προέρχονται από τις συνήθειες δραστηριότητες της επιχειρήσεως εμφανίζονται στο λογαριασμό « Έκτακτα έσοδα» ή « Έκτακτα έξοδα».

2. Αν τα έσοδα και τα έξοδα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι σημαντικά για την εκτίμηση των αποτελεσμάτων, πρέπει να δίδονται εξηγήσεις για το ποσό και τη φύση τους στο προσάρτημα. Το ίδιο θα γίνεται για τα έσοδα που αφορούν άλλη χρήση.

Άρθρο 30

Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν να εμφανίζονται οι φόροι επί των αποτελεσμάτων από τις συνήθειες δραστηριότητες και οι φόροι επί των εκτάκτων αποτελεσμάτων σε ένα κοινό σύνολο, σαν φόροι επί των αποτελεσμάτων πριν από το: «Λοιποί φόροι που δεν περιλαμβάνονται στους ανωτέρω λογαριασμούς». Στην περίπτωση αυτή, ο λογαριασμός «Αποτελέσματα από τις συνήθειες δραστηριότητες μετά την αφαίρεση των φόρων», που αναφέρεται στα άρθρα 23 και 26, παραλείπεται.

Όπου εφαρμόζεται αυτή η απόκλιση, οι εταιρίες πρέπει να αναλύουν στο προσάρτημα το μέτρο κατά το οποίο οι φόροι επί των αποτελεσμάτων βαρύνουν τα αποτελέσματα από τις συνήθειες δραστηριότητες και τα έκτακτα αποτελέσματα.

ΤΜΗΜΑ 7

Κανόνες αποτιμήσεως

Άρθρο 31

1. Τα Κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα ποσά που εμφανίζονται στους ετήσιους λογαριασμούς προκύπτουν από περιουσιακά στοιχεία που έχουν αποτιμηθεί σύμφωνα με τις κατωτέρω γενικές αρχές:

α) Η εταιρία τεκμαίρεται ότι συνεχίζει τις δραστηριότητές της

β) Οι μέθοδοι αποτιμήσεως πρέπει να μη μεταβάλλονται από μια χρήση σε άλλη

γ) Η αποτίμηση πρέπει να γίνεται με σύνεση και ιδιαίτερα:

αα) στη χρήση πρέπει να περιλαμβάνονται μόνο τα κέρδη που πραγματοποιήθηκαν,

ββ) πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλοι οι κίνδυνοι που είναι δυνατό να προβλεφθούν και όλες οι ζημιές που μπορεί να προκύψουν στη διάρκεια της χρήσεως ή σε προηγούμενη, εστώ και αν τέτοιοι κίνδυνοι ή ζημιές έγιναν αντιληπτοί στο χρονικό διάστημα που είναι μεταξύ του τέλους της χρήσεως και της ημερομηνίας συντάξεως του ισολογισμού,

γγ) πρέπει να υπολογίζονται αποσβέσεις, άσχετα αν το αποτέλεσμα της χρήσεως είναι κέρ-

δος ή ζημία.

δ) Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη έσοδα και έξοδα που αφορούν τη χρήση, ανεξάρτητα από την ημερομηνία εισπράξεως των εσόδων και την πληρωμή των εξόδων.

ε) Το περιεχόμενο των λογαριασμών ενεργητικού και παθητικού πρέπει να αποτιμάται χωριστά.

στ) Το άνοιγμα του ισολογισμού κάθε χρήσεως πρέπει να συμφωνεί με τον ισολογισμό κλεισίματος της προηγούμενης.

2. Παρέκκλισεις από τις αρχές αυτές επιτρέπονται σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Κάθε τέτοια παρέκκλιση θα αναγράφεται στο προσάρτημα, θα αιτιολογείται και θα γίνεται εκτίμηση της επιδράσεώς της στις απαιτήσεις και τις υποχρεώσεις, την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα.

Άρθρο 32

Τα στοιχεία που εμφανίζονται στους ετήσιους λογαριασμούς θα αποτιμώνται σύμφωνα με τα άρθρα 34 μέχρι 42, τα οποία βασίζονται στη μέθοδο της τιμής κτήσεως ή του κόστους παραγωγής.

Άρθρο 33

1. Τα Κράτη μέλη μπορούν να δηλώσουν στην Επιτροπή ότι διατηρούν το δικαίωμα, κατά παρέκκλιση του άρθρου 32 και μέχρι μεταγενέστερου συντονισμού να επιτρέψουν ή να επιβάλουν στις επιχειρήσεις ή σε κλάδο επιχειρήσεων:

α) Αποτίμηση με τη μέθοδο της τιμής αντικαταστάσεως των παγίων ενσωμάτων στοιχείων με περιορισμένο χρόνο οικονομικής χρησιμότητας, καθώς και των αποθεμάτων.

β) Αποτίμηση των στοιχείων που εμφανίζονται στους ετήσιους λογαριασμούς, συμπεριλαμβανομένων των ιδίων κεφαλαίων, βάσει μεθόδων διαφορετικών από εκείνες που προβλέπονται στην περίπτωση α), οι οποίες αποσκοπούν στο να λαμβάνεται υπόψη ο πληθωρισμός.

γ) Αναπροσαρμογή των παγίων ενσωμάτων στοιχείων και των παγίων χρηματικών και οικονομικών στοιχείων.

Όπου οι εθνικές νομοθεσίες προβλέπουν σαν μεθόδους αποτίμησης τις αναφερόμενες ανωτέρω στις περιπτώσεις α), β) και γ) πρέπει να καθορίζουν το περιεχόμενο, τους περιορισμούς και τους κανόνες εφαρμογής τους.

Η εφαρμογή οποιασδήποτε από τις ανωτέρω μεθόδους, σημειώνεται στο προσάρτημα με μνεία των σχετικών λογαριασμών του Ισολογισμού και των Αποτελεσμάτων Χρήσεως καθώς και της μεθόδου που υιοθετήθηκε για τον υπολογισμό των σχετικών αξιών.

2. α) Όταν εφαρμόζεται η παράγραφος 1, το ποσό της διαφοράς ανάμεσα στην αποτιμήσεως με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε και σε εκείνη του άρθρου 32 πρέπει να μεταφέρεται στο «Αποθεματικό αναπροσαρμογής» στο παθητικό. Η φορολογική μεταχείριση του ποσού τούτου πρέπει να εξηγείται στον ισολογισμό ή στο προσάρτημα.

Για την εφαρμογή του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 1, οι εταιρίες, όταν το ύψος του αποθεματικού αναπροσαρμογής μεταβλήθηκε στη διάρκεια της χρήσεως, θα δημοσιεύουν στο προσάρτημα ειδικό πίνακα που θα δείχνει:

- το ύψος του «αποθεματικού αναπροσαρμογής» στην αρχή της χρήσεως,
- τις διαφορές αναπροσαρμογής που μεταφέρθηκαν στο αποθεματικό αυτό κατά τη διάρκεια της χρήσεως,
- τα ποσά που κεφαλαιοποιήθηκαν ή μεταφέρθηκαν από το «αποθεματικό αναπροσαρμογής» κατά τη διάρκεια της χρήσεως πρέπει δε να μνημονεύεται η φύση κάθε μεταφοράς,
- το ύψος του «αποθεματικού αναπροσαρμογής», στο τέλος της χρήσεως.

β) Το «αποθεματικό αναπροσαρμογής», μπορεί οποτεδήποτε να κεφαλαιοποιείται μερικά ή ολικά.

γ) Το «αποθεματικό αναπροσαρμογής» πρέπει να μειώνεται στο μέτρο που τα κομμάτια τα οποία το αποτελούν δεν είναι πλέον απαραίτητα για την εφαρμογή της χρησιμοποιούμενης μεθόδου αποτιμήσεως και για την εκπλήρωση του σκοπού της.

Τα Κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν κανόνες για την χρησιμοποίηση του «αποθεματικού αναπροσαρμογής», υπό τον περιορισμό ότι μεταφορά στα Αποτελέσματα Χρήσεως μπορεί να γίνει μόνον εφόσον τα μεταφερόμενα ποσά είχαν αχθεί σαν έξοδα στο λογαριασμό των αποτελεσμάτων ή αντιπροσωπεύουν αυξήσεις στην αξία που έχουν (ουσιαστικά) πραγματοποιηθεί. Τα ποσά αυτά πρέπει να εμφανίζονται χωριστά στα Αποτελέσματα Χρήσεως Κανένα ποσό από το «αποθεματικό αναπροσαρμογής» δεν διανέμεται, άμεσα ή έμμεσα, εκτός αν αντιπροσωπεύει πραγματικά οφέλη.

δ) Εκτός από τις προβλεπόμενες ανωτέρω β) και γ) περιπτώσεις το «αποθεματικό αναπροσαρμογής» δεν μπορεί να μειωθεί.

3. Οι διορθώσεις αξίας θα υπολογίζονται κάθε χρόνο βάσει της αξίας που καθορίστηκε για τη χρήση. Εν τούτοις, κατά παρέκκλιση των άρθρων 4 και 22, τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν ή να απαιτήσουν ότι μόνο τα ποσά των διορθώσεων αξίας που προκύπτουν από την εφαρμογή του γενικού κανόνα του άρθρου 32 θα εμφανίζονται στους αντίστοιχους λογαριασμούς των υποδειγμάτων των άρθρων 23 μέχρι 26 και ότι οι διαφορές που προκύπτουν από την εφαρμογή μεθόδων αποτιμήσεως που επιτρέπονται από αυτό το άρθρο θα εμφανίζονται χωριστά. Εξ άλλου, τα άρθρα 34 μέχρι 42 εφαρμόζονται κατ' αναλογία.

4. Όπου εφαρμόζεται η παράγραφος 1, πρέπει να αναγράφεται στον Ισολογισμό ή στο προ-

σάρτημα, χωριστά για κάθε στοιχείο του Ισολογισμού που προβλέπεται στα άρθρα 9 και 10, με εξαίρεση τα αποθέματα:

α) το ποσό, κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού, που προκύπτει από την εφαρμογή μεθόδου αποτιμήσεως σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του άρθρου 32 και το συγκεντρωτικό κονδύλι των διορθώσεων αξιών, ή

β) το ποσό, κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού, της διαφοράς μεταξύ της αποτιμήσεως που έγινε σύμφωνα με το παρόν άρθρο και εκείνης που θα προέκυπτε από την εφαρμογή του άρθρου 32 και, αν συντρέχει περίπτωση, το συνολικό ποσό των προσθέτων διορθώσεων αξιών.

5. Με την επιφύλαξη του άρθρου 52, το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής και εντός προθεσμίας επτά ετών από την κοινοποίηση της παρούσης οδηγίας, εξετάζει αν χρειάζεται τροποποίηση του παρόντος άρθρου υπό το φως των οικονομικών και νομισματικών εξελίξεων στην Κοινότητα.

Άρθρο 34

1. α) Όπου η εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει την εμφάνιση των εξόδων ιδρύσεως στο ενεργητικό η απόσβεσή τους πρέπει να γίνεται εντός προθεσμίας πέντε ετών κατ' ανώτατο όριο.

β) Εφόσον υπάρχει ακόμα αναπόσβεστο υπόλοιπο εξόδων ιδρύσεως, καμιά διανομή κερδών δεν δύναται να γίνει εκτός αν το ποσό των αποθεματικών που επιτρέπεται να διανεμηθούν και τα μεταφερόμενα αποτελέσματα «εις νέον» είναι τουλάχιστον ίσα με το υπόλοιπο των εξόδων ιδρύσεως.

2. Τα ποσά που έχουν καταχωρισθεί στα «Εξόδα ιδρύσεως» πρέπει να σχολιάζονται στο προσάρτημα.

Άρθρο 35

1. α) Τα πάγια στοιχεία αποτιμώνται στην τιμή κτήσεως ή στο κόστος κατασκευής με τις παρακάτω β) και γ) εξαιρέσεις.

β) Η τιμή κτήσεως ή το κόστος κατασκευής των παγίων στοιχείων με περιορισμένη διάρκεια οικονομικής χρησιμότητας πρέπει να μειώνεται με διορθώσεις αξιών υπολογιζόμενες κατά τρόπο ώστε να γίνεται συστηματική απόσβεση της αξίας κτήσεως στη διάρκεια της οικονομικής χρησιμότητός τους.

γ) αα) Διορθώσεις αξιών μπορούν να γίνονται και για τα πάγια χρηματικά και οικονομικά στοιχεία, ούτως ώστε να εμφανίζονται στην χαμηλότερη κατά το δυνατό τιμή κατά την ημέρα κλεισίματος του ισολογισμού.

ββ) Διορθώσεις αξιών πρέπει να γίνονται στα πάγια στοιχεία, ανεξάρτητα αν έχουν περιορισμένη διάρκεια οικονομικής χρησιμότητας ή όχι, ούτως ώστε να αποτιμώνται στη χαμηλό-

τερη τιμή κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού, αν προβλέπεται ότι η μείωση της αξίας τους θα είναι μόνιμη.

γγ) Οι διορθώσεις αξιών που αναφέρονται υπό (αα) και (ββ) πρέπει να βαρύνουν τα αποτελέσματα της χρήσεως και να αναγράφονται στο προσάρτημα εάν δεν έχουν εμφανισθεί χωριστά στα Αποτελέσματα Χρήσεως.

δδ) Η αποτίμηση στη χαμηλότερη τιμή που αναφέρεται υπό αα) και ββ) μπορεί να μην συνεχισθεί αν οι λόγοι για τους οποίους έγινε η προσαρμογή έπαψαν να υπάρχουν.

δ) Αν για ορισμένα πάγια στοιχεία έγιναν πρόσθετες διορθώσεις της αξίας τους για φορολογικούς μόνο λόγους, το αντίστοιχο ποσό και οι λόγοι για τους οποίους έγιναν θα αναφέρονται στο προσάρτημα.

2. Τιμή κτήσεως είναι το άθροισμα της τιμής αγοράς και των παρεπομένων εξόδων.

3. α) Κόστος παραγωγής είναι το άθροισμα της τιμής κτήσεως των πρώτων και αναλωσίμων υλών και των εξόδων που άμεσα ενσωματώνονται στο συγκεκριμένο στοιχείο.

β) Τμήμα του εμμέσου κόστους με κάποια λογική αναλογία προστίθεται στο κόστος παραγωγής, εφόσον όμως αφορά τη συγκεκριμένη περίοδο παραγωγής.

4. Οι τόκοι για την κατασκευή παγίων στοιχείων των δανεισθέντων κεφαλαίων θα ενσωματώνονται στο κόστος κατασκευής εφόσον αφορούν την συγκεκριμένη κατασκευαστική περίοδο. Στην περίπτωση αυτή, το ποσό του τόκου που περιλαμβάνεται στο κόστος κατασκευής των στοιχείων του παγίου ενεργητικού θα αναγράφεται στο προσάρτημα.

Άρθρο 36

Κατά παρέκκλιση των διατάξεων του άρθρου 39 παράγραφος 1 περίπτωση γ) υπό γγ), τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες επενδύσεων του άρθρου 5 παράγραφος 2, να κάνουν διορθώσεις αξιών στην αξία των κινητών αξιών απευθείας εις βάρος των ιδίων κεφαλαίων. Τα ποσά αυτά θα εμφανίζονται στο παθητικό χωριστά.

Άρθρο 37

1. Το άρθρο 34 θα εφαρμόζεται και για τα «Εξοδα ερευνών και αναπτύξεως». Σε εξαιρετικές όμως περιπτώσεις, τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν αποκλίσεις από το άρθρο 34 παράγραφος 1 περίπτωση α). Στην περίπτωση αυτή μπορούν να προβλέψουν αποκλίσεις και από το άρθρο 34 παράγραφος 1 περίπτωση β). Οι αποκλίσεις αυτές και οι λόγοι για τους οποίους έγιναν πρέπει να αναφέρονται στο προσάρτημα.

2. Το άρθρο 34 παράγραφος 1 περίπτωση α) θα εφαρμόζεται στη «Φήμη και Πελατεία». Τα Κράτη μέλη μπορούν, όμως να επιτρέψουν στις εταιρίες να κάνουν αποσβέσεις στην αξία της, συστηματικά και σε ορισμένη περίοδο μεγαλύτερη από πέντε χρόνια, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η περίοδος δεν θα ξεπερνά την διάρκεια της οικονομικής ζωής του παγίου

τούτου στοιχείου και ότι τούτο θα αναφέρεται στο προσάρτημα με σαφή αιτιολόγηση.

Άρθρο 38

Πάγια ενσώματα στοιχεία, πρώτες ύλες και αναλώσιμα υλικά που συνεχώς ανανεώνονται και που η συνολική τους αξία έχει δευτερεύουσα σημασία για την επιχείρηση, μπορούν να εμφανίζονται στο ενεργητικό με σταθερή ποσότητα και αξία, αν η ποσότητα, η αξία και η σύνθεσή τους δεν μεταβάλλονται σημαντικά.

Άρθρο 39

1. α) Τα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού αποτιμώνται στην τιμή κτήσεως ή στο κόστος παραγωγής με την επιφύλαξη των διατάξεων των περιπτώσεων β) και γ).

β) Τα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού υπόκεινται σε διορθώσεις αξιών ώστε να εμφανίζονται στη χαμηλότερη τρέχουσα αξία ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε άλλη χαμηλότερη αξία με την οποία θα εκτιμώνται κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού.

γ) Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν πρόσθετες διορθώσεις αξιών αν αυτό είναι, βάσει της ορθολογικής εμπορικής εκτίμησης, απαραίτητο ώστε να αποφευχθεί στο εγγύς μέλλον τροποποίηση της αποτιμησης εξαιτίας των οικονομικών διακυμάνσεων. Το ποσό των διορθώσεων τούτων πρέπει να εμφανίζεται χωριστά στα Αποτελέσματα Χρήσεως ή στο προσάρτημα.

δ) Η αποτίμηση στη χαμηλότερη αξία που αναφέρεται παραπάνω δεν μπορεί να συνεχισθεί αν η αιτία που την επέβαλε έπαψε να υπάρχει.

ε) Αν στα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού έγιναν πρόσθετες διορθώσεις αξιών για φορολογικούς λόγους και μόνο, το σχετικό ποσό και οι λόγοι που προκάλεσαν το χειρισμό αυτό πρέπει να αναφέρονται στο προσάρτημα.

2. Οι ορισμοί της τιμής κτήσεως και του κόστους παραγωγής που δόθηκαν στο άρθρο 35 παράγραφος 2 και 3 έχουν εφαρμογή και στα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού. Τα Κράτη μέλη μπορούν επίσης να εφαρμόσουν το άρθρο 35 παράγραφος 4 και στα στοιχεία αυτά. Τα έξοδα διαθέσεως δεν μπορεί να περιλαμβάνονται στο κόστος παραγωγής.

Άρθρο 40

1. Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν, να υπολογίζεται η τιμή κτήσεως ή το κόστος παραγωγής των αποθεμάτων της ίδιας κατηγορίας και όλων των κυκλοφορούντων ενσωμάτων στοιχείων συμπεριλαμβανομένων και των κινητών αξιών, με σταθμισμένες μέσες τιμές, τη μέθοδο FIFO, τη μέθοδο LIFO ή άλλο παρόμοιο τρόπο.

2. Όταν η αξία που εμφανίζεται στον ισολογισμό κατόπιν εφαρμογής ενός από τους τρόπους αποτιμησης που αναφέρονται στην παράγραφο 1, διαφέρει σημαντικά από την αξία που προκύπτει με βάση την τελευταία γνωστή τιμή αγοράς πριν από την ημερομηνία κλεισί-

ματος του ισολογισμού, το ποσό της διαφοράς αναγράφεται συνολικά, κατά κατηγορία, στο προσάρτημα.

Άρθρο 41

1. Όταν το ποσοστό που απαιτείται για την εξυπηρέτηση ενός χρέους είναι μεγαλύτερο από αυτό που εισπράχθηκε, η διαφορά μπορεί να εμφανίζεται στο ενεργητικό. Αυτή θα παρουσιάζεται χωριστά στον Ισολογισμό ή στο προσάρτημα.

2. Απόσβεση της διαφοράς αυτής θα γίνεται κατά λογικό ποσό κάθε χρόνο, ούτως ώστε να ολοκληρωθεί η απόσβεση το αργότερο μέσα στο διάστημα εξοφλήσεως του χρέους.

Άρθρο 42

Οι προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα ποσά που είναι απαραίτητα.

Οι προβλέψεις που εμφανίζονται στον ισολογισμό με τίτλο «Λοιπές προβλέψεις» πρέπει να αναλύονται στο προσάρτημα αν είναι σημαντικές.

ΤΜΗΜΑ 8

Περιεχόμενο του προσαρτήματος

Άρθρο 43

1. Εκτός από τις πληροφορίες που προβλέπονται σε άλλες διατάξεις της παρούσης οδηγίας, το προσάρτημα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις ακόλουθες ενδείξεις:

1) τις μεθόδους αποτιμήσεως που εφαρμόστηκαν για τα στοιχεία των ετήσιων λογαριασμών και τις μεθόδους υπολογισμού των διορθώσεων αξιών. Για στοιχεία που περιλαμβάνονται στους ετήσιους λογαριασμούς και που είναι ή ήταν αρχικά εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα, πρέπει να αναφέρονται οι βάσεις μετατροπής που χρησιμοποιήθηκαν για την έκφρασή τους σε τοπικό νόμισμα.

2) επωνυμία και έδρα κάθε επιχειρήσεως στην οποία η εταιρία, είτε η ίδια μέσω άλλου προσώπου που ενεργεί με το όνομά του αλλά για λογαριασμό της, κατέχει κάποιο ποσοστό κεφαλαίου το οποίο τα Κράτη μέλη δεν μπορούν να ορίσουν μεγαλύτερο από 20%. Στην περίπτωση αυτή αναγράφονται: η αναλογία της συμμετοχής στο κεφάλαιο, το ποσό του κεφαλαίου, τα αποθεματικά και τα κέρδη ή οι ζημιές της τελευταίας χρήσεως των επιχειρήσεων αυτών κατά την οποία συντάχθηκαν ετήσιοι λογαριασμοί. Η πληροφορία αυτή μπορεί να παραλειφθεί όταν είναι ασήμαντη ως προς τους σκοπούς του άρθρου 2 παράγραφος 3. Οι πληροφορίες για τα κεφάλαια τα αποθεματικά και τα κέρδη ή τις ζημιές μπορούν επίσης να παραλειφθούν, όταν η επιχείρηση στην οποία αναφέρονται δεν δημοσιεύει ισολογισμό και όταν λιγότερο από 50% του κεφαλαίου της κατέχεται, άμεσα ή έμμεσα, από την εταιρία.

3) αριθμός και ονομαστική αξία ή, όταν δεν υπάρχει, λογιστική αξία των μετοχών που εκδόθηκαν μέσα στη χρήση στα όρια του εγκεκριμένου κεφαλαίου, χωρίς να θίγονται οι διατάξεις που αφορούν το ύψος του κεφαλαίου τούτου, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1 περίπτωση ε) της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ και στο άρθρο 2 περίπτωση γ) της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ.

4) όταν υπάρχουν περισσότεροι τύποι μετοχών, αριθμός και ονομαστική αξία ή, όταν δεν υπάρχει, λογιστική αξία του καθενός τύπου.

5) προνομιούχα μερίδια, μετατρέψιμες ομολογίες και παρόμοιοι τίτλοι ή δικαιώματα, με μνεία του αριθμού τους και των δικαιωμάτων που εξασφαλίζουν.

6) υποχρεώσεις που λήγουν μετά από πέντε χρόνια, καθώς και το ποσό των οφειλών που καλύπτονται με εμπράγματα ασφάλεια με ένδειξη της φύσεως και της μορφής τους. Οι ενδείξεις αυτές πρέπει να δίδονται χωριστά για κάθε ποσό υποχρέωσης, σύμφωνα με το υπόδειγμα των άρθρων 9 και 10.

7) συνολικό ποσό υποχρεώσεων που δεν εμφανίζονται στον Ισολογισμό, εφ' όσον η πληροφορία αυτή βοηθεί στην εκτίμηση της οικονομικής θέσεως. Υποχρεώσεις για συντάξεις ή προς συνδεδεμένες εταιρίες εμφανίζονται χωριστά.

8) κύκλος εργασιών υπό την έννοια του άρθρου 28, την ανάλυση κατά κατηγορίες δραστηριότητας και γεωγραφικές αγορές, εφ' όσον οι κατηγορίες και οι αγορές αυτές διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους από απόψεως οργάνωσης των πωλήσεων και παροχής των υπηρεσιών που εμπίπτουν στη συνήθη δραστηριότητα της εταιρίας.

9) μέσος όρος απασχοληθέντος προσωπικού εντός της χρήσεως με ανάλυση κατά κατηγορίες. Επίσης, αν δεν αναγράφονται χωριστά στα Αποτελέσματα Χρήσεως, δαπάνες προσωπικού κατά τη χρήση, αναλυτικά κατά κατηγορίες όπως προβλέπονται στο άρθρο 23 παράγραφος 6.

10) τον βαθμό επηρεασμού των Αποτελεσμάτων Χρήσεως από τη μέθοδο αποτιμώσεως, η οποία, κατά παρέκκλιση των αρχών που καθιερώνονται με τα άρθρα 31 και 34 μέχρι 42, ακολουθήθηκε στη χρήση αυτή ή σε κάποια προηγούμενη με σκοπό να επιτευχθούν φορολογικές ελαφρύνσεις. Όταν η επίδραση της αποτιμώσεως αυτής θα έχει ουσιώδεις μελλοντικές φορολογικές επιβαρύνσεις θα πρέπει να παρέχονται λεπτομερείς επεξηγήσεις.

11) διαφορά ανάμεσα στους φόρους που επεβάρυναν την τρέχουσα χρήση ή προηγούμενες και του πληρωθέντος ή πληρωτέου ποσού για αυτές τις χρήσεις, εφ' όσον η διαφορά αυτή έχει σημασία για τη μελλοντική φορολογική επιβάρυνση. Το ποσό αυτό μπορεί επίσης να εμφανίζεται σωρευτικά στον Ισολογισμό, σε ιδιαίτερο λογαριασμό με κατάλληλο τίτλο.

12) ποσά που δόθηκαν μέσα στη χρήση για αμοιβές σε μέλη διοικητικών, διαχειριστικών και εποπτικών συμβουλίων, καθώς και υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν ή αναλήφθηκαν για συντάξεις σε αποχωρήσαντα μέλη των συμβουλίων τούτων, κατά κατηγορία.

13) ποσά προκαταβολών και πιστώσεων που δόθηκαν στα μέλη διοικητικών, διαχειριστικών και εποπτικών συμβουλίων, με μνεία του επιτοκίου, των όρων χορηγήσεως και των ποσών που επεστράφησαν κατά τη χρήση, καθώς και τις υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν για λογαριασμό τους, με οιαδήποτε εγγύηση. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να δίδονται αθροιστικά κατά κατηγορία.

2. Μέχρι της καθιερώσεως ειδικότερης ρυθμίσεως, τα Κράτη μέλη μπορούν να μη εφαρμόσουν την παράγραφο 1 περίπτωση 2 σε εταιρίες χαρτοφυλακίου με τον ορισμό που δίδεται γι' αυτές στο άρθρο 5 παράγραφος 3.

Άρθρο

Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 11 να παρουσιάσουν συνοπτικό προσάρτημα χωρίς τις πληροφορίες που απαιτούνται από το άρθρο 43 παράγραφος 1 περιπτώσεις 5 μέχρι 12. Το προσάρτημα όμως πρέπει στην περίπτωση αυτή να περιλαμβάνει τις πληροφορίες που προβλέπονται στο άρθρο 43 παράγραφος 1 περίπτωση δ) συνολικά, για όλα τα ποσά που αναφέρονται σ' αυτά.

Το άρθρο 12 εφαρμόζεται.

Άρθρο 45

1. Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν για τις πληροφορίες που επιβάλλονται με το άρθρο 43 παράγραφος 1 περίπτωση 2:

α) να λάβουν την μορφή ενός κατατεθειμένου σημειώματος σύμφωνα με τα άρθρα 3 παράγραφος 1 και 2 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ. Τούτο πρέπει να αναφέρεται στο προσάρτημα:

β) να παραλείπονται όταν η φύση τους είναι τέτοια που θα γίνονταν σοβαρά επιζήμιες για οποιεσδήποτε επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 43 παράγραφος 1 περίπτωση 2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να εξαρτήσουν τέτοιες παραλείψεις από τη χορήγηση προηγουμένως διοικητικής ή δικαστικής άδειας και κάθε τέτοια παράλειψη θα αναφέρεται στο προσάρτημα.

2. Η παράγραφος 1 περίπτωση β) εφαρμόζεται και στις πληροφορίες που επιβάλλονται με το άρθρο 43 παράγραφος 1 περίπτωση β).

Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 27 να παραλείπουν τις πληροφορίες του άρθρου 43 παράγραφος 1 περίπτωση 8. Το άρθρο 12 εφαρμόζεται.

ΤΜΗΜΑ 9

Περιεχόμενο της ετήσιας εκθέσεως διαχειρίσεως

Άρθρο 46

1. Η ετήσια έκθεση διαχειρίσεως πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον πραγματική εικόνα της εξελίξεως των εργασιών της εταιρίας και της θέσεώς της.

2. Η έκθεση θα δίδει επίσης ενδείξεις για:

α) κάθε σημαντικό γεγονός που συνέβη μετά τη λήξη της χρήσεως·

β) την προβλεπόμενη εξέλιξη της εταιρίας·

γ) τις δραστηριότητες στον τομέα ερευνών και αναπτύξεως·

δ) τις ενδείξεις που αναφέρονται στην απόκτηση ιδίων μετοχών όπως προβλέπεται στο άρθρο 22 παράγραφος 2 της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ.

ΤΜΗΜΑ 10

Δημοσιότητα

Άρθρο 47

1. Οι ετήσιοι λογαριασμοί νόμιμα εγκεκριμένοι, η ετήσια έκθεση διαχειρίσεως και το πιστοποιητικό ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων, δημοσιεύονται όπως προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ.

Εν τούτοις τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν τη μη δημοσίευση της ετήσιας εκθέσεως διαχειρίσεως. Στην περίπτωση όμως αυτή η έκθεση θα είναι στη διάθεση του κοινού στην έδρα της εταιρίας. Πρέπει επίσης να υπάρχει δυνατότητα χορηγήσεως αντιγράφων ή αποσπάσματος της εκθέσεως αυτής δωρεάν, μετά από σχετική αίτηση.

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1 τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 11 να δημοσιεύουν:

α) συνοπτικό ισολογισμό στον οποίο να εμφανίζονται μόνο οι λογαριασμοί που φέρουν στοιχεία και λατινικούς αριθμούς σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10, αναγράφοντας χωριστά τις πληροφορίες που απαιτούνται στην παρένθεση του λογαριασμού Δ ΙΙ του ενεργητικού και Γ του παθητικού του άρθρου 9 και Δ ΙΙ του άρθρου 10, συνολικά, για τα στοιχεία που αφορούν·

β) συνοπτικό προσάρτημα χωρίς τις απαιτούμενες πληροφορίες από το άρθρο 43 παράγραφος 1 περιπτώσεις 5 μέχρι 12. Τότε όμως πρέπει να δίδονται οι πληροφορίες του άρθρου 43

παράγραφος 1 περίπτωση 6 συνολικά για τα στοιχεία που αφορούν.

Το άρθρο 12 εφαρμόζεται.

Επίσης τα Κράτη μέλη μπορούν ν' απαλλάξουν αυτές τις εταιρίες από την υποχρέωση δημοσιεύσεως των αποτελεσμάτων χρήσεως, της ετήσιας εκθέσεως διαχειρίσεως και του πιστοποιητικού ελέγχου.

3. Τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 27 να δημοσιεύουν:

α) συνοπτικό ισολογισμό στον οποίο να εμφανίζονται μόνο οι λογαριασμοί που φέρουν στοιχεία και λατινικούς αριθμούς σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10 αναγράφοντας χωριστά, στον Ισολογισμό ή στο προσάρτημα τα στοιχεία:

- των λογαριασμών Γ I 3, Γ II 1, 2, 3 και 4, Γ III 1, 2, 3, 4 και 7, Δ II 2, 3 και 6, και Δ III I και 2 του ενεργητικού και Γ 1, 2, 6, 7 και 9 του παθητικού στο άρθρο 9,

- των λογαριασμών Γ I 3, Γ II 1, 2, 3 και 4, Γ III 1, 2, 3, 4 και 7, Δ II 2, 3 και 6, Δ III I και 2, ΣΤ 1, 2, 6, 7 και 9 και I 1, 2, 6, 7 και 9 στο άρθρο 10,

- των πληροφοριών που απαιτούνται στην παρένθεση του λογαριασμού Δ II του ενεργητικού και Γ του παθητικού του άρθρου 9, συνολικά, για τα στοιχεία που αφορούν και χωριστά για τα Δ II 2 και 3 του ενεργητικού και Γ 1, 2, 6, 7 και 9 του Παθητικού,

- τις πληροφορίες που απαιτούνται στην παρένθεση του λογαριασμού Δ II του άρθρου 10, συνολικά, για τα στοιχεία που αφορούν και χωριστά για τα Δ II 2 και 3

β) συνοπτικό προσάρτημα χωρίς τις πληροφορίες που απαιτούνται από το άρθρο 43 παράγραφος 1 περιπτώσεις 5, 6, 8, 10 και 11. Το προσάρτημα όμως πρέπει να δίδει τις πληροφορίες του άρθρου 43 παράγραφος 1 περίπτωση 6, συνολικά για τα στοιχεία που αφορούν.

Η παρούσα παράγραφος δεν αντιτίθεται στην παράγραφο 1, σε ό,τι αφορά τα αποτελέσματα χρήσεως, την ετήσια έκθεση διαχειρίσεως και το πιστοποιητικό ελέγχου.

Το άρθρο 12 εφαρμόζεται.

Άρθρο 48

Όταν οι ετήσιοι λογαριασμοί και η ετήσια έκθεση δημοσιεύονται εξ ολοκλήρου, πρέπει να έχουν τη μορφή και το περιεχόμενο βάσει των οποίων ο ελεγκτής έχει συντάξει το πιστοποιητικό ελέγχου. Πρέπει επίσης να συνοδεύονται από το πλήρες κείμενο του πιστοποιητικού τούτου. Αν ο ελεγκτής έκανε οποιαδήποτε παρατήρηση ή αρνήθηκε την έκφραση γνώμης, τότε το γεγονός τούτο πρέπει να αναφέρεται μαζί και να αιτιολογείται.

Άρθρο 49

Εάν οι ετήσιοι λογαριασμοί δεν δημοσιεύονται εξ ολοκλήρου πρέπει να σημειώνεται ότι η δημοσιευόμενη έκδοση είναι συνοπτική και να αναφέρεται ο τόπος στον οποίο έχουν κατατεθεί οι λογαριασμοί σύμφωνα με το άρθρο 47 παράγραφος 1. Όταν τούτο δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί, πρέπει ν' αναγράφεται στη δημοσίευση. Το πιστοποιητικό ελέγχου δεν συνοδεύει αυτή την έκδοση, αλλά πρέπει να αναφέρεται αν τούτο περιλάμβανε ή όχι παρατηρήσεις ή άρνηση εκφράσεως γνώμης.

Άρθρο 50

Μαζί με τους ετήσιους λογαριασμούς και κατά τον ίδιο τρόπο πρέπει να δημοσιεύονται:

- η προτεινόμενη διάθεση των κερδών ή κάλυψη των ζημιών.
- η διάθεση των κερδών ή κάλυψη των ζημιών.

εφ' όσον τα στοιχεία αυτά δεν εμφανίζονται στους ετήσιους λογαριασμούς.

ΤΜΗΜΑ 11

Έλεγχος

Άρθρο 51

1. α) Οι ετήσιοι λογαριασμοί των εταιριών πρέπει να ελέγχονται από πρόσωπα που έχουν, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, το δικαίωμα τούτο.

β) Ο υπεύθυνος ή οι υπεύθυνοι για τον έλεγχο των λογαριασμών πρέπει να διαπιστώνουν επίσης ότι η ετήσια έκθεση διαχειρίσεως της διοικήσεως είναι συνεπής με τους λογαριασμούς.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να απαλλάξουν τις εταιρίες που αναφέρονται στο άρθρο 11 από την υποχρέωση της παραγράφου 1.

Το άρθρο 12 εφαρμόζεται.

3. Όπου εφαρμόζεται η εξαίρεση που προβλέπεται από την παράγραφο 2, τα Κράτη μέλη θα καθιερώσουν με τη νομοθεσία τους κατάλληλες ποινές για τις περιπτώσεις που οι ετήσιες λογιστικές καταστάσεις ή η έκθεση διαχειρίσεως των εταιριών τούτων δεν έχουν γίνει σύμφωνα με τις απαιτήσεις της οδηγίας.

ΤΜΗΜΑ 12

Τελικές διατάξεις

Άρθρο 52

1. Συνιστάται παρά τη Επιτροπή «επιτροπή συνεργασίας» που έχει σκοπό:

α) να διευκολύνει, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 169 και 170 της συνθήκης, την εναρμονισμένη εφαρμογή της παρούσης οδηγίας με τακτικές συνεδριάσεις που αφορούν ιδίως τα προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή της·

β) να εισηγείται στην Επιτροπή, αν συντρέχει περίπτωση, τις αναγκαίες προσθήκες ή τροποποιήσεις της οδηγίας.

2. Η επιτροπή συνεργασίας αποτελείται από εκπροσώπους των Κρατών μελών και της επιτροπής. Πρόεδρος θα είναι εκπρόσωπος της επιτροπής. Η γραμματεία εξασφαλίζεται από την επιτροπή.

3. Η επιτροπή συνεργασίας θα συγκαλείται από τον πρόεδρό της με δική του πρωτοβουλία ή μετά από αίτηση ενός εκ των μελών της.

Άρθρο 53

1. Για τους σκοπούς της οδηγίας, ευρωπαϊκή λογιστική μονάδα είναι εκείνη που καθορίσθηκε με την απόφαση αριθμ. 3289/75/ΕΚΑΧ της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 1975 (1). Η αντίστοιχη αξία της σε εθνικό νόμισμα είναι αρχικά εκείνη που ισχύει κατά την ημερομηνία εκδόσεως της παρούσης οδηγίας.

2. Κάθε πέντε χρόνια το Συμβούλιο προτάσει της Επιτροπής θα εξετάζει και, αν χρειάζεται, θα αναθεωρεί τα εκφραζόμενα σε ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες ποσά της οδηγίας αυτής υπό το φως των οικονομικών και νομισματικών εξελίξεων στην Κοινότητα.

Άρθρο 54

Η οδηγία αυτή δεν θίγει τη νομοθεσία των Κρατών μελών που επιβάλλει όπως οι ετήσιοι λογαριασμοί εταιριών που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του δικαίου τους, κατατίθενται στο μητρώο στο οποίο είναι εγγεγραμμένα τα υποκαταστήματα των εταιριών τούτων.

Άρθρο 55

1. Τα Κράτη μέλη θεσπίζουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία εντός προθεσμίας δύο ετών από την κοινοποίησή της και ενημερώνουν αμέσως περί αυτού την Επιτροπή.

2. Τα Κράτη μέλη μπορούν να ορίσουν ότι οι διατάξεις της παραγράφου 1 δεν θα εφαρμόζονται παρά 18 μήνες μετά το τέλος της περιόδου των δύο χρόνων που ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο.

Η περίοδος των 18 μηνών, μπορεί να γίνει πενταετής:

α) για τις unregistered companies του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας·

β) όταν ένα Κράτος μέλος έχει καθιερώσει διαφορετικές κατατάξεις για τον Ισολογισμό και τα Αποτελέσματα Χρήσεως από αυτές που προβλέπονται στα άρθρα 9 και 10 και 23 μέχρι 26 της παρούσης οδηγίας κατά την τελευταία τριετία πριν από την κοινοποίησή της·

γ) για την εφαρμογή των διατάξεων που αναφέρονται στον υπολογισμό και την εμφάνιση στον ισολογισμό των αποσβέσεων των στοιχείων του ενεργητικού, που αναφέρονται στο άρθρο 9 στους λογαριασμούς Γ II 2 και 3 και στο άρθρο 10, Γ II 2 και 3·

δ) για την εφαρμογή του άρθρου 47 παράγραφος 1, εκτός από τις εταιρίες που υπάγονται στην υποχρέωση της δημοσιεύσεως σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1 περίπτωση στ) της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ. Στην περίπτωση αυτή το άρθρο 47 παράγραφος 1 περίπτωση 2 θα εφαρμόζεται στους ετήσιους λογαριασμούς και στο πιστοποιητικό ελέγχου·

ε) για την εφαρμογή του άρθρου 51 παράγραφος 1.

Εξ άλλου, η περίοδος των 18 μηνών μπορεί να επεκταθεί σε οκτώ έτη για τις ναυτιλιακές εταιρίες που λειτουργούν κατά το χρόνο ενάρξεως εφαρμογής των πράξεων της παραγράφου 1.

3. Τα Κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των βασικών διατάξεων του εσωτερικού δικαίου που θεσπίζουν στο πεδίο που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 56

Η υποχρέωση εμφανίσεως στους ετήσιους λογαριασμούς των στοιχείων που αναφέρονται στα άρθρα 9, 10 και 23 μέχρι 26 και αφορούν συνδεδεμένες επιχειρήσεις και η υποχρέωση παροχής πληροφοριών σχετικών με αυτές τις επιχειρήσεις σύμφωνα με τα άρθρα 13 παράγραφος 2, 14 ή 43 παράγραφος 1 περίπτωση 7, θα τεθούν σε εφαρμογή μαζί με την οδηγία για τους ενοποιημένους λογαριασμούς.

Άρθρο 57

1. Μέχρι να τεθεί σε εφαρμογή η οδηγία για τους ενοποιημένους λογαριασμούς και χωρίς να θίγονται οι διατάξεις της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ και 77/91/ΕΟΚ, τα Κράτη μέλη δεν επιβάλλεται να εφαρμόσουν στις εξηρημένες επιχειρήσεις ομίλων, που διέπονται από την εθνική τους νομοθεσία, τις διατάξεις αυτής της οδηγίας που αφορούν το περιεχόμενο, τον έλεγχο και τη δημοσίευση των ετήσιων λογαριασμών αυτών των εταιριών εφ' όσον:

- α) η δεσπόζουσα εταιρία διέπεται από τη νομοθεσία ενός Κράτους μέλους·
- β) όλοι οι μέτοχοι ή οι εταίροι της εξηρητημένης εταιρίας δηλώνουν κάθε χρήση ότι αποδέχονται την εξαίρεση αυτή·
- γ) η δεσπόζουσα εταιρία δηλώνει ότι εγγυάται για τις υποχρεώσεις της εξηρητημένης·
- δ) οι δηλώσεις β) και γ) που αναφέρονται ανωτέρω πρέπει να δημοσιεύονται από την εξηρητημένη εταιρία σύμφωνα με την πρώτη περίπτωση της παραγράφου 1 του άρθρου 47·
- ε) οι ετήσιοι λογαριασμοί της εξηρητημένης εταιρίας έχουν περιληφθεί στους ενοποιημένους λογαριασμούς του ομίλου·
- στ) η σχετική με το περιεχόμενο, τον έλεγχο και την δημοσίευση των ετήσιων λογαριασμών εξαίρεση της εξηρητημένης εταιρίας αναφέρεται στο προσάρτημα των ετήσιων λογαριασμών του ομίλου.

2. Τα άρθρα 47 και 51 έχουν εφαρμογή στους ετήσιους λογαριασμούς του ομίλου.

3. Τα άρθρα 2 μέχρι 46 εφαρμόζονται όπου τούτο είναι δυνατό στους ετήσιους λογαριασμούς του ομίλου.

Άρθρο 58

1. Μέχρι να τεθεί σε εφαρμογή η οδηγία για τους ενοποιημένους λογαριασμούς κι χωρίς να θίγονται οι διατάξεις της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ, τα Κράτη μέλη δεν επιβάλλεται να εφαρμόσουν στις δεσπόζουσες εταιρίες ομίλων που διέπονται από την εθνική τους νομοθεσία τις διατάξεις της παρούσης οδηγίας που αφορούν τον έλεγχο και την δημοσίευση των Αποτελεσμάτων Χρήσεως, εφ' όσον:

α) η εξαίρεση αυτή δημοσιεύεται από την δεσπόζουσα εταιρία σύμφωνα με το άρθρο 47 παράγραφος 1·

β) οι ετήσιοι λογαριασμοί της δεσπόζουσας εταιρίας είναι ενοποιημένοι στους λογαριασμούς του ομίλου·

γ) η εξαίρεση από τον έλεγχο και την δημοσίευση των αποτελεσμάτων χρήσεως της δεσπόζουσας εταιρίας μνημονεύεται στο προσάρτημα των ετήσιων λογαριασμών του ομίλου·

δ) τα αποτελέσματα της δεσπόζουσας εταιρίας, προσδιοριζόμενα σύμφωνα με τις αρχές της παρούσης οδηγίας, εμφανίζονται στον ισολογισμό της.

2. Τα άρθρα 47 και 51 θα έχουν εφαρμογή στους ετήσιους λογαριασμούς του ομίλου.

3. Τα άρθρα 2 μέχρι 46 θα έχουν εφαρμογή κατά το δυνατό στους ετήσιους λογαριασμούς του ομίλου.

Άρθρο 59

Μέχρι νεώτερου συντονισμού, τα Κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν την αποτίμηση των συμμετοχών σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις με την μέθοδο της καθαρής θέσεως εφ' όσον:

α) η χρησιμοποίηση αυτής της μεθόδου αποτίμησης αναφέρεται στο προσάρτημα των λογαριασμών της εταιρίας που έχει τέτοιες συμμετοχές·

β) το ποσό οποιασδήποτε διαφοράς, που προκύπτει κατά την απόκτηση συμμετοχής, μεταξύ της αξίας κτήσεώς τους και του τμήματος του κεφαλαίου των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, που αντιπροσωπεύουν συμπεριλαμβανομένων σ' αυτό των αποθεματικών, των αποτελεσμάτων, καθώς και των αποτελεσμάτων χρήσεως των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, εμφανίζεται χωριστά στον ισολογισμό ή στο προσάρτημα των λογαριασμών των εταιριών που έχουν τέτοιες συμμετοχές·

γ) η αξία κτήσεως των συμμετοχών αυξάνεται ή μειώνεται στον ισολογισμό της εταιρίας που τις κατέχει από τα κέρδη ή τις ζημίες που πραγματοποιούνται από την συνδεδεμένη επιχείρηση ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής στο κεφάλαιο·

δ) τα ποσά αύξησης ή μείωσης της αξίας κτήσεως των συμμετοχών που προσδιορίζονται σύμφωνα με την περίπτωση γ) εμφανίζονται κάθε χρόνο στα αποτελέσματα χρήσεως της εταιρίας που έχει τις συμμετοχές σε χωριστό λογαριασμό με κατάλληλο τίτλο·

ε) η λογιστική αξία των συμμετοχών μειώνεται αναλόγως όταν η συνδεδεμένη επιχείρηση διανέμει μερίσματα στην εταιρία που κατέχει τις συμμετοχές αυτές·

στ) όταν το ποσό που εμφανίζεται στα αποτελέσματα χρήσεως σύμφωνα με την περίπτωση δ) υπερβαίνει το ποσό του μερίσματος που έχει καταβληθεί ή είναι απαιτητό, το ποσό της διαφοράς πρέπει να μεταφέρεται στα αποθεματικά από όπου δεν μπορεί να διανεμηθεί στους μετόχους.

Άρθρο 60

Μέχρι νεώτερου συντονισμού, τα Κράτη μέλη μπορούν να καθιερώσουν ότι αξίες στις οποίες οι εταιρίες επενδύσεως κατά την έννοια του άρθρου 5 παράγραφος 2 έχουν τοποθετήσει τα κεφάλαιά τους, θα αποτιμώνται με βάση την τρέχουσα αξία.

Στην περίπτωση αυτή, τα Κράτη μέλη μπορούν επίσης να απαλλάξουν τις εταιρίες επενδύσεων με μεταβλητό κεφάλαιο, από την υποχρέωση να εμφανίζουν χωριστά τα ποσά των διορθώσεων αξίας που αναφέρονται στο άρθρο 36.

Άρθρο 61

Μέχρι να τεθεί σε εφαρμογή η οδηγία για τους ενοποιημένους λογαριασμούς, τα Κράτη μέλη δεν επιβάλλεται να εφαρμόσουν στις δεσπόζουσες εταιρίες ομίλων, που διέπονται από την εθνική νομοθεσία, τις διατάξεις του άρθρου 43 παράγραφος 1 περίπτωση 2 σχετικά με τα

ποσά των ιδίων κεφαλαίων και των αποτελεσμάτων των αναφερομένων επιχειρήσεων εφ' όσον οι ετήσιοι λογαριασμοί των επιχειρήσεων αυτών ενσωματώνονται στους λογαριασμούς του ομίλου ή οι συμμετοχές στις επιχειρήσεις αυτές έχουν αποτιμηθεί με τη μέθοδο της καθαρής θέσεως.

Άρθρο 62

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα Κράτη μέλη.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις 25 Ιουλίου 1978.

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
K. von DOHNANYI